RUDOLF STEINER

SPIRITUALITATEA COSMICĂ ȘI FIZICUL UMAN

CĂUTAREA NOII ISIS, DIVINA SOPHIA

GA 202

Vol II

16 conferințe ținute la Dornach, Berna și Basel
între 26 noiembrie și 26 decembrie1920

CUPRINS

CUPRINS PE LARG 4
CONFERINȚA I 8
CONFERINȚA a II-a 24
CONFERINȚA a III-a 41
CONFERINȚA a IV-a 54
CONFERINȚA a V-a 72
CONFERINȚA a VI-a 86
CONFERINȚA a VII-a 106
CONFERINȚA a VIII-a 122
CONFERINȚA a IX-a 140
CONFERINȚA a X-a 166
CONFERINȚA a XI-a 184
CONFERINȚA a XII-a 202
CONFERINȚA a XIII-a 217
CONFERINȚA a XIV-a 233
CONFERINȚA a XV-a 247
CONFERINȚA a XVI-a 263
NOTE 285
DUBLA FENOMENOLOGIE A SPIRITULUI 294
DESENELE LA TABLĂ 300

CUPRINS PE LARG

CONFERINȚA I — *Dornach, 26 noiembrie 1920*

Formarea siluetei umane prin coacționarea forțelor cosmice și telurice. Sistemele cap, membre și ritmic. Frumusețe, înțelepciune, putere. Metamorfoza capului și cea a membrelor prin viețile pământene repetate. Știința spiritului năzuiește să realizeze unitatea religiei, artei și culturii.

CONFERINȚA a II-a — *Dornach, 27 noiembrie 1920*

Tripartiția corporală, sufletească și spirituală a omului în legătura sa cu evoluția lumii și viața socială. Tripartiția siluetei umane (cap, torace, membre), tripartiția sufletească (gândire, simțire, voință) și tripartiția spiritualului (veghe, visare, somn) corespunde frumuseții, înțelepciunii, puterii precum și vieții spirituale, vieții juridice, vieții economice. Libertate, egalitate, fraternitate.

CONFERINȚA a III-a — *Dornach, 28 noiembrie 1920*

Luciferizarea culturii precreștine, arhimanizarea civilizației actuale și calea depășirii lor prin imaginațiune, inspirație și intuiție. Cosmosul în frumusețe, planeta în forță (putere), echilibrarea în înțelepciune. Infestarea arhimanică a lumii începând cu mijlocul secolului al XIX-lea. Dezvoltarea puterilor (forțelor) mașinilor.

CONFERINȚA a IV-a — *Dornach, 4 decembrie 1920*

Hegel și Schopenhauer. Gândirea cosmică și voința cosmică. Elementul gândire indică spre trecut, elementul voință spre viitor. Occidentul: materializarea gândului, Orientul: spiritualizarea voinței. Hegel: idealizarea gândului, Schopenhauer: materializarea voinței. Opoziția dintre Hegel și Schopenhauer ca enigmă de viață a centrului civilizației. Moartea gândului cosmic, nașterea gândului uman. Omul ca element creator în Cosmos.

CONFERINȚA a V-a — *Dornach, 5 decembrie 1920*

Hegel și Schopenhauer. Gândul ca metamorfoză a ceea ce a trăit în viaţa anterioară ca voinţă în sistemul membre. Elementul gândire ca lumină în imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie. Stingerea unei lumi anterioare în gând, frumuseţe care răsare. Vieţuirea clarvăzătoare a voinţei ca materie, întunecare. Răsărirea viitorului în întunecare. Partea calorică a spectrului luminos (roşu) se leagă de trecut, partea chimică (albastrul) de viitor.

CONFERINȚA a VI-a — *Dornach, 10 decembrie 1920*

Legătura dintre elementul natural şi partea moral-sufletească. Prăpastia dintre ştiinţa naturii şi religie. Ştiinţa spiritului ca punte între concepţia fizică şi cea morală despre lume. Lumina ca lume de gânduri care moare: Viaţa în lumină şi în gravitaţie. Moralizarea fizicului prin spiritualizarea noţiunilor. Curba lui Cassini.

CONFERINȚA a VII-a — *Dornach, 11 decembrie 1920*

Ordinea naturală şi ordinea morală a Universului şi metamorfoza ei prin naştere şi moarte, prin iubire şi libertate. Relaţia spiritualului-sufletesc al omului cu fizicul-corporal. A fi liber înseamnă a putea muri, a iubi înseamnă a putea trăi. Înţelegerea unilaterală a spiritualului-sufletesc în Orient, a fizicului-corporal în Occident. Adam Smith: omul ca automat economic, având libertate economică.

CONFERINȚA a VIII-a — *Dornach, 12 decembrie 1920*

Abordarea actuală a istoriei după modelul ştiinţei naturii. Peregrinarea sufletelor prin diferitele culturi pe calea reîncarnărilor repetate. La populaţia europeană numai puţine suflete provin din primele secole creştine. La populaţia vest-europeană sunt numeroase suflete de vechi amerindieni. Numeroase suflete din primele secole creştine se află în Asia. Suflete orientale din perioada

precreştină în America. Locul antropologiei trebuie să-l ia antroposofia.

CONFERINȚA a IX-a — *Berna , 14 decembrie 1920*

Evoluţia sufletelor prin vieţile terestre succesive. Capacitatea de reprezentare, organizarea voinţei, sistemul ritmic. Metode vechi şi noi de iniţiere. Orientul antic: conştientizarea proceslui respirator; în prezent, repauzarea în repezentare. Principiul naţionalităţii (Wilson).

CONFERINȚA a X-a — *Dornach, 17 decembrie 1920*

Cum trăieşte spiritualul-sufletesc în fizicul omului? Corpul lichid, corpul de aer, corpul caloric. Constituenţii fiinţiali ai omului şi felurile de eter. Gând şi sunet. Eul şi circulaţia sângelui. Imaginaţiune, inspiraţie, intuiţie. Puntea lipsă dintre corpul fizic şi spiritualul-sufletesc al omului în modul de abordare actual.

CONFERINȚA a XI-a — *Dornach, 18 decembrie 1920*

Elementul moral ca sursă a creativităţii cosmice. Acţiunea morală pozitivă, acţiunea negativă a ideilor teoretice. Materia şi forţa sunt trecătoare, gândirea morală vitalizează materialitatea şi forţa voinţei. Lipsa de spiritualitate a spiritului copernican. Kepler, Newton. Legătura dintre Soarele spiritual şi Soarele fizic este taina lui Christos.

CONFERINȚA a XII-a — *Dornach, 19 decembrie 1920*

Omul – fiinţă care observă, care acţionează, care simte. Legătura dintre gând şi voinţă. Gândirea pură: străluminarea vieţii de gânduri cu voinţă; iubire: străluminarea vieţii volitive cu gânduri. Aparenţă, forţă, înţelepciune. Calea către libertate şi iubire şi importanţa acestora pentru desfăşurarea cosmică.

CONFERINȚA a XIII-a — *Basel, 23 decembrie 1920*

Misteriul Crăciunului. Arborele de Crăciun ca simbol al arborelui Paradisului. Succesorii cucerniciei păstorilor și ai înțelepciunii stelare sacre străvechi a magilor.

CONFERINȚA a XIV-a — *Dornach, 24 decembrie 1920*

Legătura dintre Misteriul solar și Misteriul lui Christos. Legenda lui Isis și înnoirea acesteia pentru timpul actual. Înțelepciunea divină a Sophiei.

CONFERINȚA a XV-a — *Dornach, 25 decembrie 1920*

Tainele cerului înstelat și ale interiorului uman. Transformarea vechiului mod de percepție în cunoașterea noastră modernă a naturii și concepția mecanico-matematică a naturii. În toate domeniile trebuie să-și facă apariția o nouă voință. Necesitatea unei tripartiții a organismului social.

CONFERINȚA a XVI-a — *Dornach, 26 decembrie 1920*

Cunoașterea păstorilor și cea a magilor. Concepția mecanico-matematică trebuie să fie din nou desfășurată ca imaginațiune. Cunoașterea naturii trebuie să fie lărgită prin inspirație. Nașterea iscusinței ca dispoziție de Crăciun.

Note

Dubla fenomenologie a spiritului (Postfață de Sorin R. Țigăreanu)

DESENELE LA TABLĂ

CONFERINȚA I

Dornach, 26 noiembrie 1920

Am vorbit adeseori despre modul în care fenomenul vieţii umane integrale se exprimă chiar prin silueta umană [Nota 1]. Cel care poate percepe capul omului în mod corect poate recunoaşte felul în care formarea specială, alcătuirea specială a capului este rezultatul unor contexte de viaţă anterioare pe care omul le-a parcurs înainte de a coborî în existenţa pământeană actuală. Iar dacă focalizăm ce este sistemul membrelor umane, desigur considerat în mod spaţial ca fiind continuat spre interior în acele organe de care membrele se leagă local, avem de-a face cu acel sistem care, după anumite metamorfoze, după anumite remodelări, stă la baza a ceea ce va deveni formaţiunea capului uman, într-un viitor care se află dincolo de moarte. Prin aceasta am indicat însă totodată şi o conexiune cosmică a omului. Aşa cum vedem în prezent omul în faţa noastră, putem spune că forma specială a capului său este o metamorfoză a formei membrelor sale anterioare; dar faptul însuşi că omul are o anumită formă a capului se datorează evoluţiei cosmice pe care acesta a avut-o înainte de a fi păşit în lumea terestră. Forma capului este în esenţă un rezultat al evoluţiilor perioadelor Saturn, Soare şi Lună, iar ceea ce este sistem al membrelor este la rândul său punctul de plecare pentru evoluţiile perioadelor Jupiter, Venus şi Vulcan. Numai ceea ce se inseră în esenţa sistemului ritmic actual este, de fapt, omul pământean actual. Astfel încât putem spune: Ceea ce este capul uman a fost format din cele trei încorporări planetare premergătoare Pământului. Ceea ce se află la baza sistemului membrelor este punct de plecare pentru

următoarele încorporări planetare ale Pământului. Şi în timp ce omul trece prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, el parcurge într-un anumit mod pe cale spirituală încă o dată ceea ce a vieţuit în cursul perioadelor Saturn, Soare şi Lună. El îşi deconstruieşte în mod retrospectiv organismul pământean în organismul de pe Saturn, de pe Soare şi de pe Lună. Tot astfel, ceea ce el dezvoltă pe Pământ ca sistem al membrelor va fi reorganizat mai departe, integrându-se în fizic în cursul încorporărilor Jupiter, Venus şi Vulcan.

Aceste lucruri au, aşadar, un aspect cosmic şi unul teluric. Din această cauză putem aborda şi formarea capului uman în aşa fel încât să focalizăm relaţia entităţii umane cu Cosmosul. Oricum, pentru contemplarea umană ceea ce s-a întâmplat în evoluţia din timpul perioadelor Saturn şi Soare este mai îndepărtat. Ceea ce s-a întâmplat atunci poate fi mai puţin judecat plecând de la punctul de vedere terestru. Dimpotrivă, se poate judeca în mod intensiv ceea ce s-a desfăşurat în cursul evoluţiei vechii Luni, căci într-o anumită privinţă aceasta se repetă în faptele care se derulează în prezent între Pământ şi Lună, pe Luna actuală. Din această cauză se poate studia şi relaţia dintre capul uman şi ceea ce se desfăşoară între Pământ şi Lună. Şi se va ajunge la anumite taine ale formării omului prin focalizarea acestor fapte, ceea ce se poate realiza după cum urmează.

Imaginaţi-vă în mod schematic că omul se află pe Pământ, în picioare; el nu se află în centrul Pământului, ci la distanţa unei raze a Pământului de acest centru. Şi dacă acest lucru îl concepem schematic ca fiind capul uman (*vezi figura 1*), putem spune: Luna se învârteşte în jurul Pământului, aşadar şi în jurul corpului uman. Prezentat schematic, acest lucru nu ar arăta prea bine.

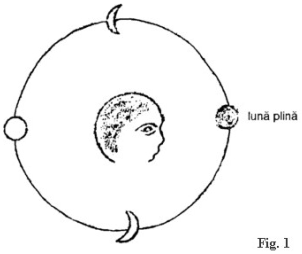

Fig. 1

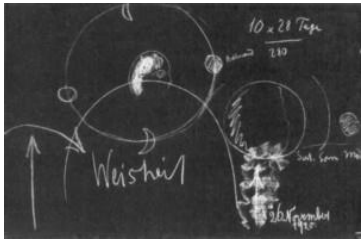

Tabla 1

Admiteţi că ar fi Lună plină; ea ar reflecta lumina Soarelui, trimiţând-o spre om. Aşadar, lumina Soarelui acţionează asupra omului. Atrag atenţia că atunci când vorbesc despre om înţeleg capul. Pe partea opusă avem Luna nouă. Nici un fel de lumină nu-l atinge pe om din această direcţie, el este lăsat sie-însuşi. El este mai puţin solicitat de excitanţii luminoşi exteriori care acţionează asupra sa. El este lăsat, din această cauză, mai mult în seama evoluţiei sale interioare. Iar dacă fixaţi primul pătrar şi cel de al doilea pătrar al Lunii, Lună ascendentă, Lună descendentă, există în ambele cazuri mai puţine excitaţii luminoase exercitate asupra omului, din ambele direcţii, decât dinspre Luna plină, dar mai multe decât din direcţia Lunii noi. În afară de aceasta, Luna parcurge, în timp ce-şi descrie orbita în jurul Pământului, întregul Zodiac. Prin acest fapt, lumina este determinată încă într-un alt mod, diferenţiat, lumina Lunii este diferită, venind dintr-un loc care ar avea ca fundal, să spunem, Berbecul, faţă de alt loc care ar avea ca fundal Fecioara. Lumina Lunii, ca atare, este diferenţiată după cum trece printr-un sector sau altul al Zodiacului.

Gândiţi-vă acum la ceea ce am prezentat în mod schematic ca întâmplându-se în momentul exact al evoluţiei umane, adică gândiţi-vă că prin anumite procese

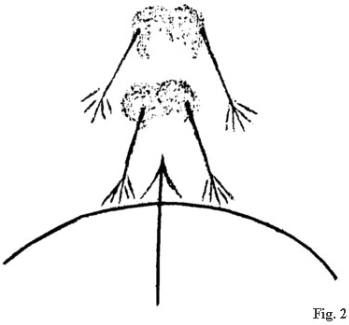
într-un corp matern se instalează germenele spiritual al omului care vine mai întâi din evoluţia dintre moarte şi o nouă naştere. În acest timp asupra germenului acţionează Luna. Atunci veţi avea de-a face, mai întâi prin acţiunea Lunii, desigur în legătură cu celelalte corpuri cereşti, cu un proces acţionat din Cosmos – configurarea capului uman în corpul matern. Configurarea capului are loc în întregime sub acţiunea Lunii.

În mod îndreptăţit veţi spune acum: Nu trebuie admis întotdeauna că Luna plină îşi trimite lumina asupra ochilor sau a nasului şi că tocmai partea posterioară a capului, a cărei dezvoltare interioară trebuie să-i fie lăsată sieşi, nu este expusă lumii exterioare, că tocmai ea este expusă Lunii noi. Cu siguranţă, nici nu trebuie să fie acesta cazul. În esenţă, lucrurile stau astfel încât undeva Luna plină este activă faţă de partea anterioară a capului care este faţa, iar undeva partea posterioară a capului este expusă acţiunii Lunii noi. Şi copilul are o anumită poziţie în corpul mamei, şi aceasta este orientată în întregime după Cosmos. Dar datorită faptului că Luna radiază mai mult sau mai puţin oblic spre acea parte a embrionului care trebuie să devină faţa, în funcţie de acest fapt omul va fi dotat cu anumite facultăţi în măsura în care acestea sunt dependente de cap. El va fi înzestrat fizic diferit dacă lumina clară a Lunii va iradia, de exemplu, gura sa decât dacă i-ar iradia ochii. Acest lucru este legat de facultăţile umane în măsura în care acestea sunt dependente de Cosmos. Dar lucrul principal pe care vrem să-l focalizăm acum este acela că în timpul dezvoltării embrionare a omului influenţele care pornesc în special de la Lună sunt cele care formează embrionul uman, care încep cu formarea capului, căci primul lucru care se configurează din om este capul. Şi aceasta pleacă din Lună, aşadar de la ceea ce a rămas din

mişcarea şi acţiunea Lunii vechi şi mai ales de la încorporările precedente ale Pământului nostru. Vedeţi aici legătura cosmică dintre capul uman şi lumea exterioară. Vedeţi cum este încastrat omul în timpul dezvoltării embrionare în acele conjuncturi cosmice în care Luna cu activitatea ei dă tonul. Lucrurile stau astfel, încât Luna este cea care face mişcarea care, de fapt, înconjoară, aşadar, capul. Luna îl înconjoară de zece ori în timp ce omul îşi parcurge dezvoltarea embrionară. Aşadar, Luna formează mai întâi faţa umană, apoi o lasă să se dezvolte; între timp, ea se mişcă în partea din spate. După un timp, Luna reapare şi o împrospătează. Acest lucru îl face de zece ori. Şi în timpul acestor zece luni lunare, capul omului este format în mod ritmic din Cosmos. Astfel încât există zece perioade de câte 28 de zile petrecute de om în corpul matern sub influenţa forţelor cosmice mijlocite de Lună.

Oare ce se întâmplă în această situaţie? Omul ajunge mai întâi ca fiinţă sufletesc-spirituală la acea personalitate pe care şi-a ales-o din Cosmos ca mamă. Iar acum Luna preia formarea capului său. Dacă omul ar sălăşlui 12 luni în corpul mamei, 12 luni lunare, ar rezulta o formă circulară perfect închisă. Dar el nu sălăşluieşte decât zece luni lunare. Prin aceasta ceva din dezvoltarea sa rămâne deschis. De acest lucru se ocupă acum tot ceea ce acţionează din Cosmos după naştere. Înainte de naştere acţionează pentru formarea capului uman zece douăsprezecimi ale forţelor cosmice, restul de două douăsprezecimi sunt lăsate să acţioneze asupra formării în afara corpului mamei. Dar chiar şi această formare din afara mamei începe încă din perioada embrionară. În afara forţelor cosmice, asupra omului mai acţionează şi alte forţe, şi acestea pleacă în principal de la Pământul însuşi. Ele nu acţionează asupra capului, ci asupra sistemului

membrelor. Forţele care acţionează în membre, cu continuarea lor spre interior, sunt în cea mai mare parte telurice. În braţe şi mâini, în gambe şi în labele picioarelor acţionează forţele Pământului. Această acţiune se continuă spre interior, în aşa fel încât rezultă metabolismul. Dar ceea ce în interior este metabolism, în exterior este schimb de forţe. Atunci când mişcaţi braţele, când mişcaţi picioarele, mişcarea nu este ceva atât de simplu, ci aceasta are de-a face şi cu forţele Pământului. Întotdeauna, când mişcaţi picioarele în timpul mersului aveţi de învins gravitaţia Pământului, iar ceea ce se produce este o rezultantă a forţelor care se desfăşoară în interior şi a forţelor gravitaţiei (*vezi figura 2*).

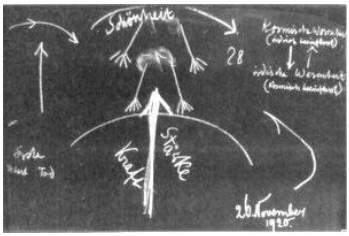

Tabla 2

Fig. 2

În timp ce în cazul metabolismului ceea ce lucrează în interiorul omului suferă o interacţiune cu proprietăţile chimice ale substanţei terestre, ceea ce este forţă în braţe şi picioare intră în interacţiune cu forţele Pământului. Ceea ce se realizează acum este legat de alte condiţii temporale decât ceea ce se întâmplă în corpul matern. În corpul matern avem de-a face cu de zece ori câte 28 de zile, aşadar, zece luni lunare. La baza acestui fapt se află succesiunea zilelor într-un anumit număr, şi anume desfăşurarea zilei de 280 de ori. În cazul formării omului-membre avem de-a face cu ceea ce putem numi

desfăşurarea anuală. Din această cauză vedem cum membrele umane se formează la început cu mare viteză, apoi tot mai încet. De fapt, omul are nevoie de 28 de ani, dintre care ultimii şapte ani nu mai sunt atât de vizibili decât primii 21 de ani, pentru a dezvolta în întregime omul-membre în afara corpului matern – începând însă în corpul matern.

Aşa cum ceea ce este omul-cap este legat de trecut, iar acum poate avea loc evoluţia pentru că relaţia Lunii cu Pământul repetă acest trecut al evoluţiilor Saturn, Soare şi Lună, tot astfel ceea ce este mai întâi omul-membre este pregătirea etapelor Jupiter, Venus şi Vulcan. Din această cauză, omul nu-şi poate forma capul în mod nemijlocit pe Pământ. Pământul este neputincios în ceea ce priveşte formarea capului uman. Numai prin faptul că omul aduce cu sine forţele existente înainte de naşterea sa, înainte de concepţia sa, şi că apoi este protejat în corpul matern faţă de ambianţa terestră, numai prin aceasta Cosmosul acţionează asupra sa prin intermediul Lunii, numai prin aceasta capul poate lua naştere ca metamorfoză a omului-membre din încarnarea anterioară. Iar omul-membre care ia naştere sub influenţa Pământului nu se poate desăvârşi prin formarea pământeană. El nu poate duce procesul până la faza cap. Omul nu poate realiza în cursul evoluţiei în epoca Pământului actual ceea ce va putea face în timpul evoluţiei venusiene. Aşa cum cerbul îşi leapădă coarnele, omul îşi va pierde capul; el îşi va forma un alt cap. O stare de invidiat a acestui om venusian! Dar aceasta apare ca stare viitoare în faţa privirii spirituale clarvăzătoare a omului. Da, aspectele adevărului se prezintă ca fiind groteşti faţă de lucrurile limitate ale Pământului, dar ceea ce este adevăr depăşeşte ceea ce este accesibil înţelegerii pământeşti limitate. Trebuie acordată importanţă faptului că în cadrul simplei observări terestre nu

poate fi obţinută decât o parte a adevărului, că, de fapt, nu se ştie nimic despre om când focalizăm numai condiţiile Pământului actual.

Astfel, avem de-a face, în cazul omului, cu o fiinţă cosmică, formată în principal din afară în corpul mamei, şi cu o fiinţă terestră, formată, configurată şi diferenţiată sub influenţa condiţiilor terestre, în timp ce aparent Soarele se învârteşte în jurul Pământului trecând în acelaşi timp şi prin constelaţiile Zodiacului. Dacă focalizaţi ceea ce am spus, aveţi în faţa dumneavoastră două stări opuse: o stare cosmică, o entitate cosmică şi o entitate terestră. Entitatea cosmică acţionează în aşa fel încât omul ar obţine din Cosmos un cap perfect rotund. Numai datorită faptului că lumina Soarelui îl priveşte o dată prin intermediul Lunii se formează faţa, iar prin faptul că lumina solară se întoarce de la el se creează baza pentru partea posterioară a capului. Ceea ce se formează sferic din Cosmos se diferenţiază astfel. Dacă buna Lună nu ar exista şi nu ar structura capul, omul s-ar naşte ca o sferă lipsită de configurare. Iar din alt punct de vedere, pentru că mama se află pe Pământ, acesta intervine. Faptul că omul nu dezvoltă în perioada embrionară numai structura capului se datorează acţiunii Pământului încă din timpul formării capului. Dacă ar fi supus numai acţiunii acestuia, dacă nu ar exista şi acţiunea cosmică ar deveni o coloană. De fapt, el este inserat între tendinţa de a deveni, plecând de la Pământ, o coloană, o rază, şi tendinţa de a deveni, plecând de la Cosmos, o sferă. Formării omului îi stă la bază, în fapt, cercul şi raza.

Că omul nu devine coloană, că înainte de orice el nu se naşte cu picioare şi cu mâini concrescute se datorează faptului că există o desfăşurare anuală, că iarna şi vara acţionează în mod spiritual, ceea ce indică condiţii cosmice

diferite ale Pământului şi ale ambianţei lui. Diferenţierea care apare între iarnă şi vară este asemănătoare cu cea dintre Luna plină şi Luna nouă. Aşa cum Luna plină şi Luna nouă condiţionează prin diferenţa dintre ele formarea feţei şi a părţii posterioare a capului, tot astfel acele forţe cosmice care se exprimă prin iarnă şi vară, primăvară şi toamnă condiţionează faptul că membrele noastre sunt configurate, că avem două picioare şi nu suntem o coloană. Astfel că în ceea ce priveşte capul nu suntem cu totul cosmici ci suntem ceva cosmic atenuat terestru, iar în privinţa membrelor nu suntem cu totul pământeni, ci avem ceva terestru atenuat cosmic. Evoluţia sezonieră a Pământului este condiţionată cosmic. Avem de-a face, aşadar, cu o entitate cosmică influenţată teluric şi cu o entitate telurică influenţată cosmic. Dacă nu am fi influenţaţi ca fiinţe cosmice în mod teluric, am fi o sferă; dacă nu am fi influenţaţi teluric, ca om-membre, în mod cosmic, am fi o coloană.

Această coacţionare a cosmicului şi a teluricului se exprimă în forma noastră umană. Nimeni nu va înţelege forma umană, dacă nu va sesiza coacţionarea Pământului cu Cosmosul. Este minunat felul în care omul este o expresie a întregului Cosmos, felul în care este o expresie a luminii stelare care se exprimă peste tot în forma sa şi modul cum, în acelaşi timp, este o imagine a acelor forţe care emană din Pământ şi-l condiţionează. Imaginaţi-vă entitatea telurică a omului neinfluenţată de entitatea cosmică. Nu purtăm în noi entitatea terestră, dar ea acţionează în noi, este eeea ce pare a fi baza, ceea ce radiază din centrul Pământului, ceea ce prinde forţă ieşind din centrul Pământului. Ce apare în forţa noastră umană şi care acţionează şi ca voinţă în forţa noastră umană era numit în timpuri vechi cu un cuvânt care s-ar putea traduce prin

„tărie" sau „forţă". Ceea ce acţionează dinspre Cosmos, ceea ce trebuie să ne reprezentăm, aşadar, prin cerc, ceea ce se află mai ales la baza formării capului nostru dar nu primeşte expresie pentru că este teluric atenuat se numea din timpuri vechi „frumuseţe". (Vezi tabla 2*: Stärke = tărie; Kraft = forţă; Schönheit = frumuseţe*) Astfel vedeţi că aceste lucruri care acţionează în om au o valoare care transcende într-un fel fizicul, dar şi planul moral, o valoare care reuneşte atât ceea ce este fizic cât şi ceea ce este moral.

Între ce suntem ca fiinţă telurică atenuată prin ceea ce este cosmic şi ce suntem ca fiinţă cosmică atenuată prin ceea ce este teluric se află omul-trunchi. Ce este acest om-trunchi? El este în principal omul-ritmic, cel care face să penduleze permanent în jos, spre terestru, ceea ce este cosmic şi în sus, spre cosmic, ceea ce este teluric. Există în noi un curent circular continuu care conduce prin intermediul respiraţiei spre cap ceea ce se află în membre şi ceea ce este în cap spre membre, astfel încât ia naştere o tălăzuire, o mişcare încolo şi încoace între cap şi membre. Ceea ce mijloceşte această tălăzuire este ce avem în sistemul nostru ritmic, în sistemul plămânilor şi în cel al inimii, în circulaţia sângelui. Circulaţia sângelui este inserată între liniar şi circular şi este configurată prin Zodiac, prin planete. Ceea ce acţionează aici este de aşa natură încât dinspre cap acţionează o forţă care ar vrea să conducă sângele în mod circular, iar dinspre membre o forţă care ar vrea să imprime sângelui o mişcare liniară. Din coacţionarea forţelor – voinţă continuă a circulaţiei sangvine de a vrea să devină circulară şi a forţelor care vor continua să devină liniare – ia naştere circulaţia sangvină specială impulsionată de respiraţie. Acest sistem ritmic mijloceşte în interiorul omului cosmicul şi teluricul, astfel încât se ţese o legătură între ceea ce este cosmic,

frumuseţea, şi ceea ce este teluric, puterea. Iar legătura ce se ţese aici, care este omul-trunchi, înţeleasă în plan sufletesc-spritual, este numită încă din vechime „înţelepciune”.

Frumuseţea Cosmosului proiectată în om este înţelepciunea care trăieşte în gândurile sale. Dar şi forţa morală care îşi are obârşia în puterea Pământului care acţionează în mod indirect prin dispoziţia omenească devine înţelepciune morală. În om, înţelepciunea cosmică şi cea pământeană se întâlnesc în sistemul ritmic. Omul este o expresie a întregului Cosmos şi putem înţelege, dacă vrem, această configuraţie a omului. Putem să privim în tainele Cosmosului, în măsura în care omul este format din aceste taine. Ba se poate vedea o anumită legătură – şi am putut privi plecând de la alte puncte de vedere spre acest punct – cu însăşi viaţa terestră. Dacă luăm în considerare ceea ce acţionează în om ca frumuseţe cosmică, în mod indirect, prin capul omului, avem de-a face cu contribuţia elementului feminin; dacă luăm ceea ce apare în om din puterea pământească avem de-a face cu contribuţia elementului masculin; iar dumneavoastră puteţi spune că prin fecundare se înfăptuieşte unirea dintre cosmic şi teluric. Nu se poate înţelege nimic din ceea ce este sarcină a omului pe Pământ dacă nu se pătrunde în această configuraţie specială a omului. Noi vedem că ceea ce se configurează ca un cap se datorează faptului că forţele telurice nu pot acţiona asupra omului, că acesta îşi aduce perioada sa prenatală în sfera pământească şi că ceea ce este extraterestru acţionează în corpul matern în chip modelator prin intermediul Lunii. Dinspre Pământ acţionează puterea sau forţa. Aceasta modelează omul-membre. Ea nu-l poate duce până la capăt, el trebuie să treacă prin moarte. Forţele ce se găsesc în omul-membre

trebuie să se spiritualizeze, să se însufleţească. Apoi, ele trec în plan extraterestru, între moarte şi o nouă naştere, şi se modelează mai întâi spiritual-sufleteşte, formând capul. Pe Pământ, asupra lor au acţionat forţe care nu pot duce formarea până la capăt; din membrele umane va rezulta capul, atunci când va fi prezentă acţiunea jupiteriană şi cea venusiană. Aşadar, ceea ce acţionează pe Pământ nu condiţionează omul între naştere şi moarte. Ceea ce a acţionat pe Saturn, Soare, Lună a devenit acum spiritual, şi trebuie să fie finisat în chip spiritual înainte de noua naştere. Ceea ce trece prin moarte trebuie să fie spiritualizat la rândul său; atunci viitorul poate fi preluat de trecut şi sistemul membre poate redeveni cap. Se poate spune, aşadar: Omul moare pentru a obţine în lumea spirituală capacitatea de a duce până la capăt acea formă parţial atenuată teluric cu ajutorul a ceea ce el a parcurs în stările Saturn, Soare şi Lună. Aici, pe Pământ, el poate parcurge ca om-membre numai ceea ce modelează sistemul ritnuc, adică o fiinţă telurică. Dar în membrele sale el pregăteşte viitorul. Ele nu pot duce procesul până la capăt, omul trebuie să moară şi să se reîntoarcă la structura cap care este prefigurată în ceea ce este preterestru. În felul acesta forma umană se leagă de încorporări terestre repetate. Pentru că omul este născut fizic ca o fiinţă ce s-a format în perioadele Saturn, Soare şi Lună, pentru că el primeşte din lumea spirituală predispoziţiile de a aduce în expresie sub formă sferică ceea ce a parcurs în stările Saturn, Soare şi Lună, el primeşte pe Pământ un cap pe care îl distruge continuu pentru că nu este terestru.

Aceste lucruri care se exprimă în vieţile umane repetate sunt intim legate de evoluţia cosmică. Nu trebuie să se creadă că cele pe care le-am menţionat azi şi pe care

intenţionăm să le dezvoltăm mâine şi poimâine nu pot fi înţelese de om. Ele pot fi înţelese. Ele trebuie cercetate cu ajutorul ştiinţei spiritului; oricine le poate înţelege, dacă lasă să acţioneze în mod simplu contextul său sănătos de idei. Dar auzi mereu spunându-se că omul nu poate înţelege în mod nemijlocit temele ştiinţei spiritului. Când se spune: Da, cercetătorul spiritului îmi prezintă lucruri pe care eu însumi nu le pot pătrunde înseamnă, în fond, acelaşi lucru cu a spune, după trecerea examenului de bacalaureat, că nu poţi rezolva un calcul diferenţial. Toţi oamenii pot învăţa ce spune ştiinţa spirihilui, aşa cum, în principiu, toţi oamenii pot învăţa să rezolve ecuaţii diferenţiale; numai că acestea sunt mai grele ca prima. Nu sunt valabile afirmaţiile că nu suntem clarvăzători şi că din această cauză nu recunoaştem astfel de lucruri. Aşa cum nu este necesar să fii clarvăzător pentru a rezolva ecuaţii diferenţiale, la fel de puţin este necesar să fii clarvăzător pentru a întrevedea asemenea legături cosmice cu lumea exterioară. Este necesar numai să utilizezi noţiunile sănătoase. Dar este şi opusul afirmaţiei pe care o fac oamenii adeseori. Câte unul spune: Cutare are o concepţie despre lume, un altul are altă concepţie şi nu mai înţelegi care este cea corectă. Atunci când eşti consecvent şi urmăreşti totul, când pui laolaltă tot ce s-a spus, totul este univoc şi nu echivoc. Nu te poţi certa cu privire la frumuseţe, înţelepciune şi putere şi la semnificaţia acestora. Totul este univoc. Faptul că în formarea capului nostru este conţinut ceva periferic, că în restul omului este conţinut elementul de putere în forma radiară, aceste lucruri sunt univoce. În această privinţă nu poţi ajunge la concluzii diferite. Despre aceste lucruri nu poţi face varii discuţii, ci se ajunge la rezultate precise. În aceasta se află în prezent dificultatea cu privire la răspândirea ştiinţei

spiritului, căci ici şi colo se fac întruniri în care se ţin conferinţe despre antroposofie sau despre tripartiţie, care nu este decât un rezultat al ştiinţei spiritului. Lumea ascultă când o părere, când alta, apoi o a treia părere. Oamenii nu vor să ajungă la o adevărată forţă decizională, la hotărâri; ei consideră ştiinţa spiritului ca fiind ceva care stă alături de alte concepţii. Acest lucru nu este posibil în ceea ce priveşte ştiinţa spiritului. Celelalte concepţii despre lume care-şi fac apariţia în prezent îşi pot permite aceasta. Una este mai bună, alta mai puţin bună. Se poate spune: Asculţi toate aceste concepţii, culegi câte ceva de ici, de colo. În cazul ştiinţei spiritului acest lucru nu este posibil, ci trebuie să te hotărăşti, căci în acest caz se merge până în fundamente. În acest caz este necesară cu adevărat o puternică tensionare a voinţei, care conduce la decizii şi care nu aşază lucrurile unele lângă altele ci vrea să pătrundă până la fundamente, ceea ce nu este posibil când oscilezi de la o concepţie despre viaţă la alta, culegând câte ceva din fiecare. Ştiinţa spiritului pretinde o intervenţie energică. Din această cauză ştiinţa spirihilui are împotriva ei spiritul timpului, are împotriva ei toată neglijenţa şi toate slăbiciunile timpului, căci ea cere o forţă spirituală clară, lucru care în prezent nu este dorit; de aceea ea deranjează, este incomodă.

În vremurile străvecvhi, omul a avut asupra acestor lucrui anumite puncte de vedere, provenind dintr-o ştiinţă instinctivă, iar vechile scrieri de care se ocupă lumea noastră savantă, pe care însă nu le înţelege, conţin numeroase indicii că în această înţelepciune era prezent mai cu seamă ceva care preciza relaţiile omului cu Cosmosul. Mai târziu această înţelepciune s-a pierdut. Omul a fost aruncat înapoi în Haos. Din acest Haos el trebuie să iasă prin propriile sale forţe voliţionale, el

trebuie să regăsească în mod conştient legătura sa cu Cosmosul. Şi aceasta poate fi găsită. Spuneam la începutul prelegerii de azi că nu poţi înţelege sistemul cap al omului dacă nu-l poţi privi ca pe un produs al Cosmosului; că nu înţelegi omul-membre dacă nu-l poţi privi ca pe un rezultat al formării terestre. Iar echilibrarea acestor două feluri de formaţiuni este omul pectoral, sistemul ritmic, care vrea încontinuu să transforme liniarul în circular şi cercul în liniar. Oriunde focalizaţi calea sangvină, vrea să ia naştere linia dreaptă, dar şi să transforme cercul în linie dreaptă; modul în care se formează calea de curgere a sângelui este legat de mişcările stelelor etc. Forma depinde de constelaţie, mişcarea de mişcările planetare [Nota 2]. Acest lucru l-am menţionat şi din alte puncte de vedere. Dar ce se naşte în dispoziţia sufletească umană când preiei o astfel de cunoaştere? Nu poţi decât să spui: Aceste cunoştinţe sunt pentru cel ce le primeşte la fel de transparente ca adevărurile matematice. Adevărurile matematice sunt, desigur, transparente, dar nu pentru orice băiat de 15 ani. Aceste cunoştinţe sunt transparente ca matematica.

Dintr-un alt punct de vedere, ele sunt la fel de incisive în privinţa a ceea ce poate simţi omul. În acest mod ia naştere un sentiment al divinului. Numai o ştiinţă care rămâne la suprafaţa lucrurilor poate fi nereligioasă; o ştiinţă care merge în profunzimi nu poate fi nereligioasă. Dacă priveşti din nou spre legătura dintre om şi Cosmos, observi înainte de orice în cerul de stele care ne înconjoară frumuseţea ca o amprentă a entităţii spirituale şi ajungi la frumuseţea lucrurilor în artă. În artă nu trăieşte numai natura exterioară, aşa cum este percepută prin simţuri. Printr-o ştiinţă care pătrunde în fundamente cum este ştiinţa spiritului se atinge ceea ce am spus în prima

conferinţă a cursului nostru [Nota 3]: aici, la Goetheanum, se caută unitatea dintre ştiinţă, artă şi religie.

Aşa cum spune cel al cărui nume stă la baza Goetheanumului [Nota 4]:

Cel ce posedă ştiinţa şi arta
Are şi religie,
Cel ce nu le posedă,
Să aibă religie.

Aceasta privind din afară! Dar dinăuntru are religie numai cel care stăpâneşte ştiinţa şi arta din fundamente – aceasta este mentalitatea goetheană.

Cel ce stăpâneşte ştiinţa şi arta [Nota 5] are şi religie, din această cauză cei ce năzuiesc în modul amintit la unitatea religiei, artei şi ştiinţei îşi pot permite în adevăr să numească instituţia spre care se străduiese: „Goetheanum". Dar înţelegerea a ceea ce apare aici atât de fundamentat nu este o sarcină pentru superficialitatea timpului nostru care contemplă totul numai de sus în jos, culegând de toate. Ştiinţa spiritului cere în mod imperativ decizii. Deciziile sunt necesare pentru că acest spirit vrea să pătrundă în adâncurile lumii. Din acest motiv trebuie să fie înţeles acest lucru şi din adâncurile inimii umane.

CONFERINȚA a II-a

Dornach, 27 noiembrie 1920

Am discutat ieri din nou, dintr-un anumit punct de vedere, despre legătura omului cu trecutul şi cu viitorul şi am pus cu acest prilej la bază tripartiţia organismului uman menţionată şi în alte ocazii: sistemul capului, despre care am arătat că indică spre trecnt, sistemul membrelor, care indică spre viitor, şi sistemul ritmic, plămânii şi inima, care aparţine, de fapt, prezentului. Pentru a putea rotunji mâine întregul complex faptic, vom focaliza azi celălalt aspect al omului, mai mult interior, cel sufletesc.

Aşa cum în planul corporal al omului putem deosebi trei componente, ceea ce ţine de cap, ceea ce este fundamentat în sistemul ritmic şi în sistemul membre, şi în planul sufletesc putem găsi trei componente. Putem să ne referim la gândire sau reprezentare, la simţire, la voinţă, şi într-un anumit sens avem de-a face cu o tripartiţie a domeniului sufletesc, aşa cum în domeniul fizic avem de-a face cu tripartiţia amintită. Putem să cercetăm cu privire la fiecare din cele trei componente întreaga inserare a fiinţei umane în Cosmos. Vom face referiri mai întâi la viaţa de reprezentare. Această viaţă de reprezentare sau viaţă a gândirii, gândirea, este fără îndoială ceea ce acţionează interior cel mai precis în om. Viaţa de reprezentare este ceea ce îl conduce într-un anumit sens, pe de o parte, afară, în Cosmos, iar pe de alta, înspre interiorul său. Prin viaţa de reprezentare omul face cunoştinţă cu fenomenele din ambianţa largă a Cosmosului. El preia, aşa cum am văzut ieri, tot ceea ce trebuie conceput ca fundament a1 formării capului său. Dar, pe de altă parte, omul îşi preia gândurile şi reprezentările în sine, el le păstrează ca amintiri, îşi

construieşte viaţa sa interioară potrivit acestor reprezentări. Această viaţă de reprezentări, această viaţă de gânduri este legată preferenţial de sistemul cap al omului, care îşi are în cap organul său. Şi chiar din această cauză se poate conchide într-un anumit mod că soarta vieţii de gânduri este legată de soarta capului. În timp ce capul indică spre trecut, noi introducem prin naştere în existenţa fizică structurile germinale spiritual-sufleteşti ale formării capului, ceea ce indică şi faptul că noi aducem şi viaţa de reprezentare din existenţa prenatală. Dar pentru o astfel apreciere adecvată a vieţii de reprezentare mai există şi alte motive. Viaţa de reprezentare este lucrul cel mai precis din viaţa noastră sufletească, este lucrul cel mai rotunjit. Este şi cea care cuprinde elemente care, în fond, nu sunt legate de ceea ce ne aparţine în mod individual în lumea fizică.

Să luăm în considerare ceea ce găsim în noi ca adevăruri matematice sau poate şi ca adevăr al logicii. Noi nu putem verifica adevăruri matematice din observaţia exterioară, ci trebuie să dezvoltăm adevărul matematic, adevărul geometric din interiorul nostru. În noi se află adevărul teoremei pitagoreice sau al faptului că cele trei unghiuri ale unui triunghi însumează 180 de grade. Noi putem face ca acestea să devină sensibile dacă desenăm figuri corespunzătoare, dar nu le demonstrăm la tablă, ci creăm prin intuiţie interioară ceea ce se amestecă în reprezentarea noastră ca fiind matematică. Şi multe alte lucruri se amestecă astfel în repezentarea noastră. Şi noi ştim numai prin faptul că suntem oameni despre aceste adevăruri matematice. Chiar dacă mii sau milioane de oameni ar spune că teorema lui Pitagora nu este adevărată, noi am şti totuşi ca oameni vidividuali, prin intuiţie interioară, că ea trebuie să fie adevărată. De ce se întâmplă aşa ceva? Pur şi simplu pentru

că noi nu dezvoltăm viaţa de reprezentare aşa cum o facem cu viaţa sentimentelor şi cu viaţa voliţională, plecând de la lumea fizică, ci o aducem în viaţa fizică deja prin naşterea noastră. Ceea ce tocmai am exprimat şi ceea ce se poate vedea în întregime din entitatea omului prin observarea reală a acestei entităţi se exprimă pentru cercetătorul spiritului în felul următor. Să admitem că omul avansează până la aşa-numita reprezentare imaginativă. În ce constă această viaţă sufletească imaginativă: ea constă în aceea că noi trăim în imagini care nu ne sunt mijlocite prin simţurile exterioare. În viaţa exterioară obişnuită noi percepem obiectele exterioare prin organele de simţ. Ele ne oferă imaginile prin intermediul ochilor şi urechilor şi aceste imagini le reunim prin gândire. În reprezentarea imaginativă lucrurile stau altfel. Aici, dacă suntem pregătiţi în mod corespunzător, avem imaginile fără o percepere exterioară. Ele se nasc în noi, dar noi nu încetăm să gândim, dacă ne ridicăm în mod corespunzător la viaţa sufletească imaginativă. Noi gândim în imagini interioare, aşa cum altminteri, în cazul percepţiei obiective exterioare, gândim despre imagini exterioare. Dar primul lucru pe care-l vieţuim când ne ridicăm la reprenzetarea imaginativă, pe care-l vieţuim când gândim de fapt, când ne pătrundem cu totul cu gândire, dar totodată răsare viaţa de imagini, este că nimic nu este actual. În primul rând, în faţa sufletului ne apar imaginile vieţii dinaintea naşterii sau conceperii noastre. Viaţa actuală apare, într-un anumit mod, în imaginaţiile noastre abia mai târziu, după o lungă obişnuinţă şi nicidecum cu claritatea şi precizia vieţii dinaintea naşterii, dinaintea concepţiei. Aceasta este o dovadă a faptului că, atunci când facem abstracţie de percepţia obiectelor – aşadar trăim gândind în imagini –, această gândire nu ne poate înfaţişa la început decât imagini din trecut. În ceea ce ne prezintă aceste imagini avem aspecte cosmice din viaţa noastră preterestră.

Acest fapt şi altele câteva ne arată că viaţa de reprezentare este ceea ce introducem mai întâi ca forţă din viaţa noastră prenatală.

Autoobservarea, dacă este realizată fără idei preconcepute, ne arată că viaţa de sentimente se dezvoltă treptat în planul fizic. Noi nu putem impregna simţirea noastră în acelaşi fel cu ceea ce este atât de precis ca matematica, ca reprezentările. Toate sentimentele noi trebuie să le dezvoltăm din copilărie de-a lungul vieţii, dar plecând de la copilărie. Avem o viaţă afectivă cu atât mai bogată cu cât am trăit mai multe evenimente, începând din copilărie. Un om care a trecut prin suferinţe grele şi lovituri ale sorţii are o altă viaţă afectivă decât un om superficial, care s-a strecurat uşor prin viaţă. Cazurile de viaţă marcate de destin ne pregătesc pentru viaţa afectivâ. O judecată matematică care ne impregnează repezentarea apare brusc. Un sentiment nu-l putem dezvolta brusc. El se formează pe parcursul vieţii şi creşte odată cu noi, participă la întregul nostru proces de creştere în viaţa fizică.

Şi viaţa voliţională la început ne leagă puţin de Cosmos. Este ceea ce pulsează din fundamentele nedeterminate ale sufletului nostru. Totuşi pentru faptele noastre introducem în Cosmos viaţa voliţională; dar gândiţi-vă ce deosebire este între a fi legat de Cosmos prin viaţa de reprezentare şi a fi legat prin viaţa voliţională. Suntem legaţi prin viaţa de reprezentare când ieşim afară în noaptea luminată de stele şi avem cumva Cosmosul în imagine în faţa noastră. Îl putem şi simţi. Cât de mică este prin comparaţie frântura de fapte pe care o eliberăm din elementul nostru voliţional şi pe care o introducem în Cosmos! Acest lucru dovedeşte că elementul voliţional este cu totul altfel înrădăcinat decât elementul reprezentării. Comparaţi elementul voliţional cu elementul reprezentării

şi, de asemenea, cu sentimentul. Elementul reprezentării ne leagă dintr-odată cu întregul Cosmos. Elementul afectiv se dezvoltă în contact cu acesta. El se dezvoltă încet sau repede, după cum se desfăşoară viaţa noastră de destin între naştere şi moarte. Dar există totuşi ceva care ne leagă de Cosmos, chiar dacă mai puţin intensiv şi mai puţin extensiv decât viaţa de reprezentare. Gândiţi-vă cât de general uman este să fii legat de Cosmos prin viaţa de reprezentare: trei oameni ies în noaptea luminată de stele; ei se află în acelaşi loc, toţi trei văd acelaşi lucru şi, dacă au învăţat în acelaşi fel să rezume prin gânduri această imagine, în anumite condiţii vor putea avea în reprezentarea lor în acelaşi moment acelaşi lucru.

Cu viaţa afectivă lucrurile stau diferit. Să luăm ca exemplu un om care şi-a petrecut viaţa în mod superficial, fără a gândi prea mult, care a privit rareori noaptea cerul înstelat; să comparăm ceea ce simte un astfel de om când iese în noapte şi priveşte cerul presărat cu stele cu ceea ce simte un altul care a făcut o dată o plimbare împreună cu un om pe care abia l-a cunoscut mai înainte, cu care s-a adâncit în discuţii despre probleme de destin şi de viaţă, într-o convorbire care a durat ore şi care s-a prelungit până ce au apus stelele. Să admitem că stelele străluceau minunat pe cer şi să ne închipuim că, după ani în care prietenia a îmbrăcat cele mai diferite forme, acest om vede din nou cerul presărat cu stele. Ce sentimente se vor naşte în el, ca ecou al vieţuirii prieteniei! Acum sentimentele ies deja în Cosmos, dar numai după măsura vieţii trăite din momentul naşterii. Gândurile pătrund în Cosmos prin reprezentări, căci ne-am născut oameni şi am introdus prin naştere în existenţa fizică un element sufletesc-spiritual. Prin simţire, viaţa sufletească interioară iese spre cele

existente în Cosmos, dar numai după măsura a ceea ce s-a petrecut în această viaţă fizică.

Dacă încercaţi să duceţi până la capăt ce vreau eu să înţeleg prin cele spuse, veţi putea spune: Viaţa de reprezentare este introdusă prin naştere în existenţa fizică; viaţa afectivă o dezvoltăm între naştere şi moarte; dar cât de puţin pătrunde în Cosmos, plecând de la noi, din faptele produse prin impulsurile noastre voliţionale! Cât de puţin pătrunde în Cosmos din ceea ce se scurge din impulsurile noastre voliţionale! – Aici avem de-a face cu ceva care se comportă în mod primitiv faţă de sentimente şi încă şi mai mult faţă de viaţa de reprezentare. Cercetătorul spiritului poate stabili cauza acestui fapt când se ridică până la intuiţie. Din momentul în care el s-a ridicat prin evoluţie sufletească interioară până la intuiţie, în care orice alt lucru s-a stins în viaţa sa sufletească, în faţa sa nu se află viaţa de fapte actuale, ci un lucru uimitor. În faţa sa nu se află ca primă vieţuire a intuiţiei faptele sale, ci tot ceea ce înseşi faptele sale îi pot oferi ca destine, ca germeni de destine pentru viitor. În viitor se află tot ceea ce apare intuiţiei ca primă impresie, ceea ce poate deveni din noi, întrucât am parcurs o sumă de fapte pe care noi înşine nu o vedem, fapte ale căror germeni se prezintă în faţa sufletului nostru. Din aceasta rezultă că viaţa voliţională este ceea ce noi ducem dincolo de moarte, care trimite spre viitor. Putem spune, aşadar, sintetic: dacă ne restrângem la fizic, avem de-a face cu omul-cap, cu omul ritmic – plămâni şi inimă –, cu omul-membre ale omului. Omul-cap ne trimite la ceea ce aducem cu noi din trecut. Omul ritmic ne trimite la prezent, între naştere şi moarte. Omul-membre ne trimite la viitor; din acesta, într-o viaţă ulterioară, se va forma capul. Dacă trecem la sufletesc, avem viaţa de reprezentare, care ne trimite la trecut, viaţa de sentiment,

care ne trimite la prezent, viaţa voliţională, care ne trimite la viitor.

Am văzut ieri modul în care capul omului se leagă cu ceea ce este periferic, cu întregul Cosmos, şi că omul-membre este legat de Pământ. Tot aşa stau lucrurile şi cu planul sufletesc. Viaţa de reprezentare este legată de Cosmos, viaţa voliţională de Pământ şi viaţa ritmică, elementul sentiment, care mijloceşte între acestea două, reprezintă echilibrul dintre cele două aspecte, cerese şi pământesc. Am făcut trimitere şi la faptul că din timpuri străvechi, dintr-o cunoaştere instinctivă a înţelepciunii primordiale, ceea ce acţionează dinspre Pământ în membrele omului, fiind numai atenuat de către Cosmos şi de acţiunea sa, a fost denumit ca fiind puterea. Ceea ce ajunge să se exprime în formarea capului, ceea ce este cosmic dar atenuat teluric este denumit frumuseţe, iar echilibrarea dintre ele, care se manifestă în omul ritmic, a fost denumită înţelepciune. Aceleaşi denumiri au fost aplicate şi vieţii de reprezentare, care este gândită în sensul vechii înţelepciuni a Misteriilor ca find impregnată de principiul frumuseţii, vieţii sentimentelor, gândită a fi impregnată de înţelepciune, vieţii voliţionale, gândită a fi impregnată de forţă.

Acum ne putem îndrepta privirea şi spre spiritul omului, aşa cum am făcut cu corpul fizic şi cu sufletul. Şi aici găsim o entitate spirituală tripartită a omului. Numai că în cazul spiritului trebuie să vorbim de trei stări. Mai întâi, putem deosebi ceea ce ne arată spiritul în străluminarea sa deplină, atunci când suntem în stare de veghe deplină. Putem observa spiritul în celelalte stări, atunci când visează între veghe şi somnul profimd, şi putem contempla spiritul, atunci când se află, inconştient pentru viaţa pământească, în somnul profund. Acesta este

spiritul tripartit: cel din starea de veghe, cel din starea de vis şi cel adormit.

Să ne referim la viaţa din starea de veghe. Viaţa de veghe este, aşa cum ne arată foarte limpede observaţia fără idei preconcepute, viaţa cea mai matură a omului, este cea pe care omul şi-o aduce prin naştere în existenţa fizică. Chiar dacă acest aspect nu apare imediat, este totuşi lucrul cel mai desăvârşit, cel mai matur, este ceea ce omul posedă prin naştere. Astfel încât putem spune: Viaţa de veghe ne trimite la trecut; viaţa de vis la prezent – ni se pare desigur ciudat când se spune că viaţa de vis ne indică prezentul, şi totuşi aşa stau lucrurile. Puteţi observa, la o anumită vârstă, cum viaţa de vis ne indică prezentul. Copilul foarte mic visează, nu are încă o viaţă de veghe deplină. Dar opusul acesteia este viaţa de vis. Iar faptul că obţinem pătrunderea stării de veghe în viaţa de vis provine din faptul că ceea ce posedăm ca fiind prenatal, trecutul nostru, pătrunde în prezent. Iar viaţa de somn profund este aceea prin care noi încă nu aparţinem prezentului, ea fiind înrudită cu viaţa noastră voliţională, care este lucrul cel mai nedesăvârşit din noi, care trebuie împlinit; este ceea ce viitorul preformează în noi, ceea ce indică viitorul. În felul acesta, spiritul aparţine trecutului, prezentului şi viitorului. Trecutului prin viaţa de veghe, prezentului prin viaţa de vis, viitorului prin viaţa de somn.

	trecut	*prezent*	*viitor*
fizic	omul-cap	omul ritmic	omul-membre
suflet	viaţa de reprezentare	viaţa afectivă	viaţa voliţională
spirit	viaţa de veghe *frumuseţe*	viaţa de vis *înţelepciune*	viaţa de somn *putere*

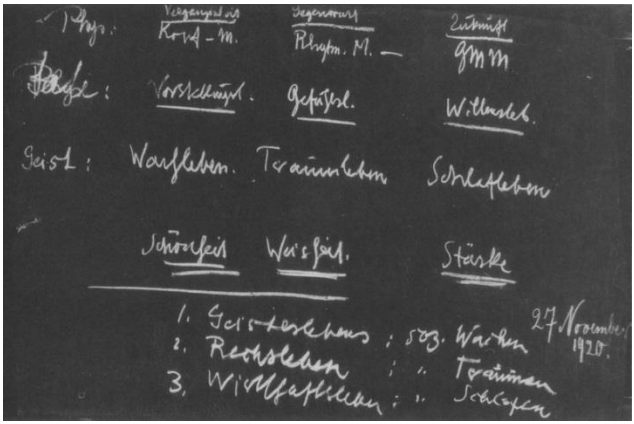

Tabla 3

Noi putem pune în legătură aceste trei trepte diferite ale fiinţei umane cu trecutul, prezentul şi viitorul Cosmosului. Ieri am realizat acest lucru pentru corpul fizic. Am spus că formarea capului este legată de ceea ce a parcurs Pământul ca stări anterioare în etapele Saturn, Soare, Lună. Omul-membre este martorul faptului că în el se formează ceva ce nu-şi poate atinge împlinirea pe

Pământ. Vi s-a părut o glumă faptul că v-am vorbit de starea Venus în care formarea omului se va desfăşura cu totul altfel decât pe Pământ. Pe Venus, omul aflat la mijlocul evoluţiei vieţii sale, spuneam eu, îşi va pierde capul. În schimb, din omul-membre se va dezvolta un altul, ceea ce, era părerea mea, pentru unii ar fi foarte agreabil, dar nu poate fi cazul. Întrucât omul-membre are tendinţa de a deveni cap, dar poate fi cap abia atunci când se află în afara terestrului, parcurgând starea dintre moarte şi o nouă naştere, trebuie să ne mulţumim cu un singur cap. Omul-membre ne spune ce vom deveni fizic în cursul stărilor Jupiter, Venus, Vulcan. Capul indică spre Saturn, Soare, Lună; omul-membre indică spre Jupiter, Venus, Vulcan. Omul ritmic indică spre prezentul Pământului.

Viaţa de reprezentare nu ne indică retrospectiv o perioadă atât de îndepărtată cum o face capul. Într-un anumit fel, capul trebuia să fie prezent în Cosmos înainte de a putea avea o activitate de reprezentare. El ne indică numai Soarele şi Luna. Viaţa voliţională ne indică viitorul, pe Jupiter şi pe Venus. Iar viaţa de sentimente aparţine la rândul ei prezentului.

Acum ajungem la spiritual. Avem aici viaţa de veghe şi viaţa de somn. Viaţa de veghe ne indică numai evoluţia lunară; atunci s-a preformat ea. Viaţa de veghe este moştenirea vechii soluţii lunare, a reprezentării imaginative a evoluţiei lunare. În cursul evoluţiei solare nu există încă o viaţă de reprezentare propriu-zisă. Viaţa de somn ne indică spre starea Jupiter. După starea Jupiter, ceea ce acum se mişcă în somn va prelua forme exterioare; după starea Venus, ceea ce este starea voliţională va îmbrăca forme exterioare. Şi membrele îmbracă forme exterioare, acest lucru este deja exprimat, în cursul celor

trei stări viitoare ale Pământului. Vedem astfel că omul poate fi corelat cu Cosmosul după trup, suflet și spirit.

Cap	*Viață de reprezentare*	*Viață de veghe*	*Viață de somn*	*Viață volițională*	*Om-membre*
Saturn			Jupiter	Jupiter	Jupiter
Soare	Soare			Venus	Venus
Lună	Lună	Lună			Vulcan

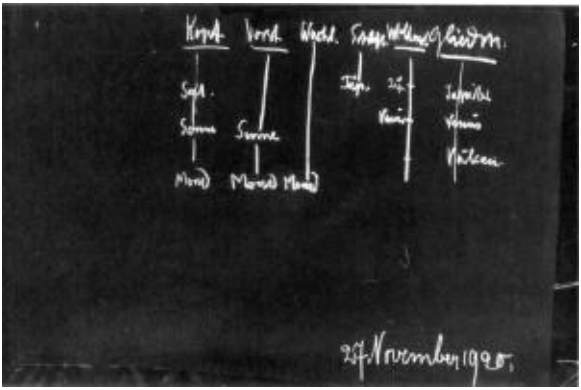

Tabla 4

La rândul lor și în privința vieții de veghe, vieții de vis și vieții de somn, în sensul vechii înțelepciuni, vieții de veghe i se asociază frumusețea, vieții de vis înțelepciunea, iar vieții de somn forța. Din somn noi scoatem forța pentru viață. Înțelepciunea primordială s-a sprijinit mai ales pe astfel de lucruri care își au originea în contexte ale vieții.

Ceea ce noi dezvoltăm prin știința spiritului din omul tripartit poate fi aplicat și vieții omenești. Plecând mai întâi de la spirit, ne putem întreba: Ce face omul în viața exterioară când vrea s-o supervizeze cu ajutorul unor reprezentări clare? El poate introduce în lumea exterioară viața de reprezentări care se află în cap. Din starea de

veghe el îşi poate impregna viaţa exterioară cu reprezentările sale. Acesta este un mod special de a fi activ în lumea exterioară, de a o impregna cu viaţa de reprezentare. Tot ce se întâmplă în acest fel aparţine domeniului special al vieţii spirituale.

Să trecem la condiţiile care rezultă din viaţa care, sub un aspect, este o viaţă de sentimente dar, potrivit spiritului, este o viaţă de vis; cum se conturează această viaţă de vis? Dacă studiaţi viaţa veţi resimţi dominaţia vieţii de vis la oameni. Vă rog să acordaţi atenţie momentului în care încheiaţi prietenii, când dezvoltaţi sentimente de iubire; oare nu ştiţi că într-un asemenea caz nu puteţi acţiona în acelaşi mod ca atunci când aprofundaţi teorema lui Pitagora? Dacă analizaţi în mod corect experientele, va trebui să spuneţi: Starea pe care o vieţuieşti în interior când legi o prietenie cu alţi oameni, când faci dintr-o anumită înclinaţie un lucru oarecare pentru cineva este comparabilă cu viaţa de vis. Găsiţi viaţa de vis în acele sentimente care stăpânesc relaţiile dintre oameni în viaţa exterioară.

Aceasta este viaţa pe care la cea mai largă întindere o dezvoltăm în viaţa juridică. Aici omul se află faţă în faţă cu omul. Aici, trebuie omul să stabilească relaţia cu omul în general. Noi stabilim relaţiile speciale cu ceilalţi prin aceea că iubim un om, urâm pe altul, cu unul legăm o prietenie, altuia nu-i suportăm apropierea etc. Acestea sunt relaţii speciale care apar acolo sau dincolo diferenţiate. Dar viaţa umană pe Pământ este posibilă numai dacă toţi oamenii pot avea cu ceilalţi anumite relaţii pe care le putem descrie ca fiind politice, statale, juridice. Ele sunt dirijate nu de aceeaşi viaţă de zi trează care impregnează viaţa, ci de viaţa de vis. Şi avem de-a face cu viaţa juridică atunci când

omul încorporează lumii exterioare cel de al doilea element, viaţa de vis.

Dar ce se întâmplă când el încorporează viaţa de somn? Observaţi viaţa fără idei preconcepute: vă este foame, vă bucuraţi de un inel de aur cu pietre preţioase, simţiţi nevoia să citiţi un volum de poezii, pe scurt, aveţi anumite necesităţi. Ele vă sunt satisfăcute de alţii. Acum, vă întreb: Puteţi să supervizaţi această situaţie aşa cum vă supervizaţi prieteniile sau relaţiile juridice? Aceasta nu o poate face nimeni. Omul poate avea o viaţă de vis în ceea ce priveşte relaţiile juridice; relaţiile economice omul nu le poate cuprinde cu mintea, pentru aceasta el trebuie să se asocieze cu alţii. Ceea ce nu ştie unul poate şti altul. Conştienţa omului izolat dispare într-o asociere. Există ceva care se desfăşoară cu totul în inconştient, şi aceasta se poate întâmpla datorită faptului că omul izolat nu o poate de loc cuprinde cu privirea, ci îşi lasă conştienţa să se cufunde în asociere. Atunci avem viaţa economică.

Viaţa spiritului este dominată de veghea socială, viaţa juridică de visarea socială; în parlamentele moderne chiar de coşmar, care este şi el tot o visare. Viaţa economică este impregnată de somnul profund social. Iar aici, unde viaţa sufletească dispare mai întâi în inconştient, iubirea trebuie să se întindă peste viaţa asociativă. Iubirea, care este un element înrudit cu voinţa, fraternitatea, trebuie să impregneze viaţa economică. Libertatea este elementul vieţii de veghe, fraternitatea elementul vieţii de somn profund în domeniul social. Între cele două este planul în care toţi oamenii sunt egali, ceea ce ei elaborează ca fiind egalitate, în care unul dispare cu viaţa lui de veghe, ceea ce este determinat numai prin relaţia unuia cu celălalt, din elementul de vis al vieţii.

Astfel ceea ce se află în om se scurge în viaţa socială; şi nu poţi înţelege viaţa socială altfel decât prin faptul că îţi lămureşti ce se scurge din omul individual în această viaţă socială.

1. Viaţa spiritului:	veghe socială
2. Viaţa juridică:	visare socială
3. Viaţa economică:	viaţă socială de somn profund

Astăzi ne-am referit la un anumit context uman. Mâine îl vom dezvolta. Gândiţi-vă cum ajung aceste lucruri la oamenii prezentului. Omul prezentului poate începe cu citirea ***Teosofiei*** [Nota 6] mele. Este o lucrare care pare paradoxală faţă de ceea ce s-a învăţat în şcoală. Poate că la început nu rămâi cu mare lucru din cele expuse în ea, dar se poate merge mai departe, se pot citi alte cărţi şi se va vedea cum cele aflate în ***Teosofia*** sunt duse mai departe. Atunci se va înţelege că un lucru îl susţine pe altul, că un lucru se alătură altuia, că lucrurile sunt bine fundamentate. Sau, sub alt aspect, poţi focaliza „punctele cruciale" [Nota 7]. Atunci poţi spune la început: Eu nu pot încă să recunosc faptul că organismul social trebuie supus unei tripartiţii. – Puneţi acum laolaltă tot ce am prezentat, din diferite puncte de vedere, pentru a consolida progresiv modul cum trebuie să supunem cu adevărat viaţa socială unei tripartiţii.

Gândiţi-vă cum ajungem, pornind de la omul însuşi, de la stările sale sufleteşti-spirituale, de la această tripartiţie sufletesc-spirituală, la tripartiţia socială. Din nou, una o exprimă pe cealaltă. Şi este de la sine înţeles că la cele expuse aici s-ar mai putea adăuga multe; s-ar vedea justificarea cererii pentru tripartiţia organismului social. Dar comparaţi ce v-am spus acum cu atitudinea contemporanilor noştri. Cum se apropie ei de ceea ce vrea să le fie adus prin această ştiinţă antroposofcă a spiritului?

Nu ştiu exact cum s-a desfăşurat un eveniment pe care nu vreau să-l relatez aici într-un mod care să mă angajeze prea mult, dar mi s-a povestit recent cum cu prilejul unei conferinţe ţinute de dr. Boos pentru teologii din Basel – dacă lucrurile stau altfel el va putea să mă corecteze cu o ocazie oarecare – l-a întrebat pe cel care m-a atacat în modul cel mai agresiv dacă a audiat conferinţele mele. Acela pare să fi răspuns că a audiat o conferinţă, poate chiar două. – Acesta este un exemplu pentru mulţi. Oamenii au pornirea de a asculta o conferinţă sau de a răsfoi o carte citind câteva pagini. Dar aceasta nu-ţi permite să judeci ştiinţa spiritului şi tot ceea ce se leagă de consecinţele sale sociale; ştiinţa spiritului necesită o cu totul altă relaţie cu lucrurile decât ceea ce valorifică astfel de oameni. Aceşti oameni îi îndrumă pe cei care le sunt încredinţaţi fără această ştiinţă a spiritului şi se orientează şi ei fără ştiinţa spiritului, după care vin şi iau notiţe sumare. Aşa nu se poate, trebuie procedat în aşa fel încât ştiinţa spiritului să impregneze cu adevărat întreaga noastră fiinţă culturală, astfel încât ceea ce este impregnat antroposofic să fie pus în locul a tot ceea ce în cursul ultimului secol a devenit lipsit de spirit. Important este să ştim cel puţin ce este necesar pentru noi. Niciodată nu va folosi dezvoltării antroposofice, chiar dacă se întâmplă ici şi colo, ca din motive de oportunitate cineva să fie târât la o singură conferinţă, căci după o astfel de luare la cunoştinţă respectivul va da înapoi înspăimântat. Ştiinţa spiritului trebuie astfel practicată încât să i se netezească drumul în întreaga viaţă culturală, în întreaga viaţă a prezentului. Acest lucru face grea calea ştiinţei spiritului şi, pe de altă parte, ne impune sarcina de a implica omul în această ştiinţă a spiritului, odată ce am înţeles noi înşine nervul său.

Din păcate, această implicare nu a fost cultivată întotdeauna nici chiar în Societatea antroposofică. Trebuie să ne amintim cum uneori oamenii s-au ruşinat să se prezinte ca antroposofi. – Noi vrem să ţinem din când în când câte o conferinţă, dar cuvinte ca, „teosofie" sau „antroposofie" nu pot fi rostite; prezentarea poate să fie antroposofică, dar să nu se pronunţe cuvintele „antroposofie", „mişcare antroposofică" sau „teosofie" etc. Am trăit şi situaţia în care se cerea introducerea euritmiei în şcoală, dar nu era permis să se spună ce origine are aceasta. Se doreşte – aceasta este expesia favorită – să se „infiltreze" ceva, ici şi colo. Prin această „infiltrare", prin această spaimă faţă de introducerea deplină noi nu avansăm; pretutindeni ne întâmpină lucruri care s-au născut din mentalitatea prezentului şi care sunt, de fapt, neruşinări culturale. De curând, doamna Baumann, profesoară Waldorf de euritmie, a scris un frumos articol despre euritmie ca mijloc pedagogic, pentru o revistă pentru femei. Articolul a fost tipărit, dar redacţia a eliminat cu grijă toate menţiunile referitoare la antroposofie şi la numele meu. Aceste situaţii arată că tezaurul spiritual poate fi utilizat, dar în lumea actuală a minciunii s-ar dori să se dispună de el fără acele forţe care trebuie să reprezinte acest tezaur după necesitatea prezentului.

O bună parte din acţiunile Societăţii de antroposofe s-au realizat prin această „infltrare", din frica faţă de intervenţia deplină. Ar trebui ca cel care se apropie de acest tezaur spiritual antroposofic şi care vede cum se potrivesc lucrurile cu claritate matematică să găsească în ei curajul şi forţa de a interveni pe deplin. Nu se face un serviciu umanităţii dacă cineva renunţă la intervenţia deplină, iar această intervenţie deplină trebuie învăţată de la adversari. Aceştia se implică pe deplin, se implică în baza

oponenţei! Se poate constata că ni se ia în nume de rău orice cuvânt tare care trebuie spus în mod necesar. Astfel, în vremurile de început mi-a fost reproşat vehement [Nota 8] faptul că am spus despre contele Keyserling că a minţit! Cel care spune că eu aş fi un produs al lui Haeckel ar trebui să citească comentariile făcute de mine la scrierile ştiinţifice ale lui Goethe; el se va convinge de unde am plecat în lucrările mele literare şi că nu este adevărat că am plecat de la Haeckel pentru simplul motiv că am scris şi o broşură despre Haeckel. Conexiunile interioare nu sunt percepute de prostănaci cum este Keyserling. Aceşti oameni lipsiţi de conţinut au de partea lor publicul larg deoarece nu ai nevoie să gândeşti când li te dăruieşti.

Este necesar însă să se recunoască în sfârşit că atunci când în domeniul nostru folosim cuvinte aspre acestea sunt cerute de necesitate, că nu avem nicio simpatie pentru aceste cuvinte dure, dar că nici nu este permis să se afirme că ele sunt rezultatul lipsei de amabilitate. Trebuie oare să iubeşti pe cei care mint şi închid prin aceasta calea adevărului? Din acest punct de vedere trebuie privite lucrurile. Cine consideră că suntem prea aspri în polemică să nu ni se adreseze nouă, ci celor care ne atacă. Dacă suntem dârji cu cei ce ne atacă aceasta va ajuta la ceva; dar nu va fi de niciun folos, dacă vom lăsa singuri pe cei câţiva oameni care se ridică în apărarea necesară.

CONFERINȚA a III-a

Dornach, 28 noiembrie 1920

Dacă actualizăm cele discutate în ultimele două zile, trebuie să ni se dezvăluie o relaţie mai intimă a omului cu Universul înconjurător. Am putut raporta sistemul cap, sistemul ritmic şi sistemul metabolic la întregul Cosmos; am putut raporta şi întregul om sufletesc şi întregul om spiritual la întregul Cosmos. Ceea ce vă poate apărea ca fiind relaţia omului cu Cosmosul, ca fiind integrarea absolută a omului în lume trebuie perceput în mod diferit astăzi decât în vremurile vechi şi va trebui privit altfel pe măsură ce omenirea păşeşte spre viitor. Am pomenit şi în alte dăţi de faptul că, în timpuri vechi, deasupra omenirii era răspândită o înţelepciune primordială instinctivă, o înţelepciune pe care omul nu şi-a elaborat-o interior, ci pe care, am putea spune, o simţea răsărind în el ca în vis. Ea îi era dată şi el nu putea face nimic decât să-şi deschidă organele receptive sufleteşti şi să preia ceea ce-i venea din Cosmos, ca un dar al zeilor.

Întrucât este o fiinţă tripartită, relaţia totală a omului cu Cosmosul trebuia şi ea să apară înţelepciunii primordiale ca fiind tripartită. Cu cât îşi îndrepta mai mult atenţia spre zona căreia îi aparţinea înainte de naşterea sa şi care lumina ca ceva spiritual în timpul dintre naştere şi moarte, care în esenţă este ceea ce apare în extinderea Cosmosului, omul vorbea de faptul că ceea ce i se arată este frumuseţe; Cosmosul născut în frumuseţe şi omul născut în legătură cu sistemul cap, în legătură cu sistemul său de reprezentare, în legătură cu starea sa de veghe, din această lume a frumuseţii. Aşa a simţit omul străvechi că entităţile spirituale care s-au revelat în jurul său sunt entităţi bune;

căci omul primordial nu vedea fenomenele naturale atât de arid şi de lucid cum le vedem în prezent, când ne dăruim numai conştienţei obişnuite. Omul primordial vedea pretutindeni în jurul său spiritualitate în manifestare şi element sufletesc în manifestare. Acestea i se dezvăluiau. Acest Cosmos, care era revelaţie a spiritualului şi a sufletescului şi care se dezvăluia conştienţei sale instinctiv în imagini grandioase de vis, omul timpului străvechi îl numea Cosmosul în frumusete.

Apoi, omul se simţea ca aflându-se pe planeta sa. Se simţea una cu planeta sa. De la aceasta provenea hrana sa, pe ea el îşi avea locul de viaţă. El simţea puterea care-l impregna corporal, care se manifesta în suflet ca voinţă, care îi dădea forţa de a ieşi din starea de somn. El simţea această forţă ca fiind la rândul ei darul unor entităţi divin-spirituale bune şi o numea putere. Planeta în putere îmi dă forţă, cam aşa resimţea omul ceea ce nu putea să exprime prin cuvinte clar modulate.

În felul acesta el se simţea întru câtva situat în mijlocul a ceea ce se modela în capul său, a ceea ce căpăta imagine în reprezentările sale, se aprindea în conştienţa sa de veghe. Şi despre forţa din membrele sale simţea că aceasta i se transmite din planetă. El îşi spunea: Acelaşi lucru care acţionează ca forţă în piatră atunci când aceasta cade la Pământ, care face o gaură atunci când piatra loveşte, există în picioarele mele când păşesc. Aceasta mă leagă de planeta Pământ ca forţă a mea. Aceasta trăieşte şi în braţele mele când lucrez, aceasta îmi impregnează forţa musculară. El se afla inserat între frumuseţe şi forţă şi îşi simţea repartizată sarcina de a realiza prin ritm echilibrarea între sus, frumuseţe, şi jos, forţă, înţelepcitme. Şi el se simţea din nou purtat, în timp ce avea de asigurat echilibrul dintre frumuseţe şi forţă, de către entităţile

spirituale care sunt purtătoarele înţelepciunii, care îl străluminau cu înţelepciune.

În acest fel simţea omul ceea ce-i dădea Cosmosul ca frumuseţe, înţelepciune şi forţă. Frumuseţe, înţelepciune şi putere radiau în mare parte pentru omul originar din învăţătura Misteriilor, prin aceasta se simţea legat cu întregul Comsos, se simţea el însuşi fortificat. Întru câtva, el percepea ambianţa care-l înconjura, ceea ce simţea în sine, în interiorul său, şi echilibrul; acestora, ca frumuseţe, înţelepciune, forţă.

În diferitele reuniuni secrete s-au utilizat în continuare expresii ca înţelepciunea, frumuseţea, puterea, dar, de fapt, au rămas numai cuvintele, lipsind înţelegerea lor profundă. Căci pentru umanitate a venit un timp care a împins în jos, în întuneric acest mod de a simţi şi această ştiinţă, chiar dacă era instinctivă, despre legăturile noastre cu Cosmosul. Acum, omul trăia cumva în reprezentări subordonate, în senzaţii subordonate. El scotea impulsurile voinţei sale din elemente subordonate ale fiinţei sale proprii. El a uitat ce resimţise cândva ca fiind frumuseţe, înţelepciune şi putere, căci urma să devină o fiinţă liberă. Din haosul său interior nu mai apărea ceea ce i se dezvăluia plin de lumină şi de forţă omului primordial. Dar omenirea nu va progresa dacă nu va face să răsară din nou din interior ceea ce cândva i s-a revelat ca frumuseţe, înţelepciune şi forţă. Atât timp cât omenirea va aparţine Pământului, Cosmosul nu i se va mai revela din sine în frumuseţe. Acele timpuri sunt trecute. Ele sunt timpuri în care omul nu s-a dezvoltat liber, în care el se putea desfăşura numai în instincte, era lipsit de libertate. Acele timpuri nu vor mai reveni, iar omul va trebui să lase să răsară din interiorul său ceea ce-i venea înainte din afară ca înţelepciune, frumuseţe şi forţă.

Ce era absorbit ca forţă a frumuseţii din Univers omul a preluat într-un fel în sine, în cursul vieţii pământene vechi, primordiale. În viaţa pământeană mediană care a urmat apoi, pe care am parcurs-o în perioada egitpeană, în cea greacă, în cea modernă aceste lucruri erau absorbite, dar nu se înfăţişau conştienţei umane. Acum omenirea este matură pentru a extrage aceasta din conştienţă, şi o face. Această forţă a frumuseţii se va ivi din interiorul omului, şi ştiinţa spiritului este ghidul care arată cum trebuie ea să ia naştere. Va lua naştere din interior, prin imaginaţiune. Tot ce este mijlocit în mod conştient prin imaginaţiune în ştiinţa spiritului nu este altceva decât viaţa reînviată a frumuseţii, aşa cum era prezentă în cadrul înţelepciunii primordiale. Şi ceea ce omul a trăit în sine resimţind forţa planetei sale, în care era inclus tot ceea ce era forţă a Cosmosului numai că era sau este centrat în planetă, trebuie să reînvie, în timp ce omul o înţelege din interior prin intuiţie. Frumuseţea absorbită din Univers devine imaginaţiune pentru viitorul umanităţii începând din prezent. Puterea devine intuiţie prin forţa umană proprie liberă şi înţelepciunea devine inspiraţie.

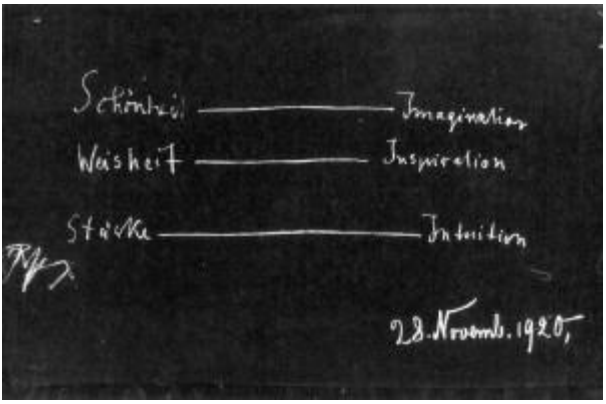

Tabla 5

În felul acesta, omenirea a părăsit o epocă în care frumuseţea, înţelepciunea, forţa îi veneau din afară. Vreau să spun că numai prin îngânare papagalicească aceste expresii verbale, înţelepciune, frumuseţe, putere, au fost transmise mai departe, fără nicio înţelegere interioară, în anumite societăţi secrete, în ordine ale francmasoneriei etc. Dacă lucrul ar fi înţeles interior s-ar şti că acestea sunt tradiţii vechi, care trebuie reanimate ca imaginaţiune, ca inspiraţie, ca intuiţie. Din această cauză este o înţelepciune relativ subordonată când tot felul de membri ai unor ordine găsesc o asemănare între ceea ce există în ştiinţa spiritului şi ceea ce ei au ca tradiţie pe care în cele mai multe cazuri nu o înţeleg. În ştiinţa spiritului legătura este desprinsă din însăşi cunoaşterea spiritului.

Oamenii au părăsit, aşadar, o epocă primordială, în care tainele Universului se revelau în frumuseţe, înţelepciune, forţă. Ei trebuie să întâmpine o epocă în care tainele Universului li se vor revela din imaginaţiunea, inspiraţia, intuiţia celor care vor sau trebuie să ajungă la aceste forţe de cunoaştere şi pe care le pot atinge într-un mod oarecare. În prezent, oricine vrea acest lucru poate înţelege ceea ce se poate obţine prin inspiraţie, intuiţie, imaginaţiune.

Vechea epocă era expusă unui anumit pericol, care s-a intensificat cel mai mult spre sfârşitul celui de al doilea mileniu în lumea civilizată de atunci, trecând prin Egipt, Orientul Mijlociu, India etc. Pericolul îl reprezenta faptul că nu se simţea în mod corect ceea ce se revela omului din Cosmos ca de la sine, prin har, care trebuia primit în instinctul său de cunoaştere. Puteai fi expus acestui pericol.

Trebuie să vă faceţi o reprezentare a ce înseamnă faptul că în natura ambientală nu se revela numai ceea ce îi apare în prezent conştienţei lucide ca fiind natură şi legi

naturale, ci se revela o frumuseţe grandioasă, adică aparenţă frumoasă în imagini a unor fiinţe spirituale care priveau din orice izvor, din orice nor, din orice. Acestea se întâmplau la sfarşitul mileniului al doilea înainte de Christos, nu şi în timpuri mai vechi, când existau toate acestea, dar am spune că erau de la sine înţelese. În acel timp omul trebuia să se facă părtaş la acest har prin aceea că şi el contribuia cu ceva la toate acestea. El nu trebuia să facă aceasta în felul în care căutăm acum o dezvoltare spirituală superioară din conştienţa deplină, dar îşi putea dezvolta dorinţe pentru spiritualul care se revela în natură – era o posibilitate destul de îndoielnică de realizare –, îşi putea însufleţi forţele de dorinţe, forţele de impulsionare; atunci i se dezvăluia întru câtva spiritualul din natură. Şi în această însufleţire a forţelor legate de dorinţe, a necesităţilor se afla un dar luciferic puternic.

Cei mai mulţi dintre dumneavoastră ştiu cum era pentru om de la sine înţeleasă apariţia entităţilor elementare în vechea perioadă atlanteană. Această apariţie reverberează şi pentru clarvederea din perioada postatlanteană. Dar ea s-a pierdut treptat şi atunci omul ştia că într-un anumit mod ea putea să apară ca prin vrajă din fenomenele naturale, prin dorinţele sale. Acesta era pericolul luciferic care rezulta. Omul putea într-un fel să se trezească, să se înflăcăreze pentru a se uni cu un element spiritual. Dar acest mod de trezire, de scuturare avea în el ceva luciferic. Din această cauză lumea culturii şi civilizaţiei acelui timp, spre sfârşitul celui de al doilea mileniu precreştin, era puternic contaminată luciferic. Cu alte prilejuri am făcut referiri la această contaminare luciferică din alte puncte de vedere; eu am atribuit-o altor cauze; dar acum o vom aborda din punctul de vedere acceptat în aceste trei conferinţe.

Acestei contaminări luciferice i se opunea în acea perioadă o altă contaminare, una ahrimanică, care în prezent este într-o creştere extrem de puternică. Este înspăimântător cum omul civilizat actual nu este conştient de ceea ce se dezvoltă: Gândiţi-vă cum s-au dezvoltat în ultimul timp forţele mecanice, forţele maşinilor. N-a trecut mult timp de când oamenii trebuiau să efectueze cu forţa muşchilor lor munci pe care în ultima vreme le lasă în grija maşinilor, pe care le controlează doar cu butoane. La baza a ceea ce fac aceste maşini se află forţe pe care omul le extrage din pământ, exploatând cărbunele. Cărbunele furnizează forţa care lucrează în maşinile noastre.

Când omul reuşeşte să lucreze alături de o maşină, de fapt, el transferă maşinii ceea ce mai înainte trebuia să facă el însuşi. Alături de el se află maşina şi efectuează lucrul pe care mai înainte trebuia să-l facă el însuşi. Ceea ce realizează maşina se măsoară prin cai-putere şi, dacă se doreşte evaluarea în mare, se măsoară ceea ce se prelucrează într-un anumit teritoriu după forţa pe care un cal o pune în lucru timp de un an, împlinindu-şi zilnic timpul de lucru. Acum aveţi în vedere următoarele: în 1870 în Germania (am ales intenţionat anul acesta de război) maşinile au lucrat şase milioane şi şapte zecimi de milion de ani de cai-forţă – se poate calcula aceasta din exploatarea cărbunelui. Aceasta înseamnă că, pe lângă ce au lucrat oamenii, maşinile au lucrat şase milioane de ani şi şapte zecimi de milion de cai-putere. Este o forţă obţinută din maşini. În 1912, în aceeaşi Germanie s-a lucrat prin forţa maşinilor 79 de milioane de ani cai-putere!

Tabla 6

Întrucât Germania are aproximativ 79 de milioane de locuitori, pe lângă fiecare om lucrează, aşadar, întregul an câte un cal-putere. Şi imaginaţi-vă ce înseamnă o creştere de la 6,7 milioane ani de cai-forţă la 79 de milioane de cai-putere în cursul a puţinelor decenii scurse.

Analizaţi acestea şi puneţi-le în legătură cu înfiorătoarea catastrofă a războiului. În acelaşi an, Franţa, Rusia şi Belgia au produs împreună 35 de milioane de cai-putere, iar Marea Britanie 98 de milioane de cai-putere. În esenţă, războiul din anul 1870 a fost suportat de oameni, căci nu se putea mobiliza o cantitate mare de forte mecanice. În Germania existau abia 6,7 milioane de ani cai-putere. În deceniile următoare lucrurile se schimbaseră. Dumneavoastră ştiţi că în acest război, în esenţă, s-au confruntat maşinile, astfel încât, de fapt, au fost deplasaţi pe front anii de cai-putere ai mecanismelor. Marea Britanie şi-a putut mobiliza cele 98 de milioane de ani cai-putere ale sale într-un timp mai îndelungat. Atunci s-au înfruntat cele 133 de milioane de ani cai-putere ai celor patru regate cu cele 79 de milioane de ani cai-putere ale Germaniei; aproximativ 92 de milioane de ani cai-putere ar rezulta dacă s-ar mai adăuga şi

Austria. Lucrurile au fost mai întâi echilibrate pentru că Marea Britanie nu şi-a putut transfera atât de repede anii săi de cai-putere de la lucrul pământului la front. În esenţă, ceea ce s-a confruntat cu adevărat în timpul acestei catastrofe înfricoşătoare a războiului nu au fost înţelepciunile generalilor – care, oricum, au impus anumite orientări –, ci forţele mecanice care s-au năpustit reciproc unele asupra altora pe diversele fronturi şi care nu depindeau de generali, ci de investiţiile pe care omul le-a făcut în prealabil, în baza ştiinţei lui a naturii.

Şi ce trebuia să rezulte, într-un fel cu o necesitate de fier, din toate acestea? Să admitem că acum au mai fost trimişi pe front şi anii de cai-putere ai Statelor Unite ale Americii – 139 de milioane de ani cai-putere.

Vedeţi acum că prin ceea ce oamenii au pus în acţiune în puţine decenii ca forţă a maşinilor s-a predeterminat destinul lumii, făcându-se complet abstracţie de genialitatea generalilor. Nu se putea face nimic împotriva acestui destin al lumii, împotriva necesităţii, când pe fronturi se năpusteau unele împotriva altora, pur şi simplu, rezultatele forţelor meeanice.

Ce avem deci în faţa noastră? Omul a construit mecanismele prin gândirea sa. În timp ce le construia, el dispunea de raţiunea generată de ştiinţa naturii, raţiune pe care a introdus-o în mecanisme. Într-un anumit sens, raţiunea fugise din capul său şi s-a transferat în ambianţa sa, devenind ani de cai-putere. Acum aceştia lucrau. Cu ce viteză turbată s-a produs în ultimele decenii crearea unei lumi care este inumană, extraumană, omul civilizat adormit al prezentului nu-şi poate reprezenta cu uşurinţă.

Omul de la sfârşitul celui de al doilea mileniu precreştin asupra căruia v-am atras atenţia era înconjurat de contaminarea luciferică; erau entităţile spirituale

pentru care el îşi dezvoltase necesităţile, dorinţele şi care îi apăreau din afara sa, din natură. Când exista un obiect în natură, în interiorul acestuia apărea fiinţa spirituală. Acum omul este cel care lasă să se infiltreze în materie, în mecanisme, spiritul său. Acesta face în aşa fel, încât, de exemplu, în Germania, fiecare om mai avea alături şi un cal creat din raţiunea umană, care lucrează alături de el, care nu era un cal, ci era forţă mecanică. Acest lucru s-a separat din om, aşa cum odinioară fiinţele elementare au fost separate din om, numai că în alt sens. Atunci omul trebuia să-şi îndrepte asupra lor forţa sa luciferică. Acum asupra acestora el aplică forţa sa ahrimanică. El le ahrimanizează, le mecanizează. Trăim în perioada infestării ahrimanice. Oamenii nu observă că, de fapt, ei se retrag din lume, încorporează lumii raţiunea lor şi creează o lume care devine independentă. Iar marele experiment, pe care-l putem numi diabolic, s-a realizat în 1914, anume faptul că o entitate ahrimanică a hotărât împotriva celeilalte entităţi ahrimanice. Am avut de-a face cu o luptă ahrimanică ce s-a extins aproape asupra întregului Pământ. Caracterul ahrimanic al acesteia s-a evidenţiat prin aceea că omul a creat în mecanismul care-l înconjoară o nouă lume ahrimanică. Şi este o lume ahrimanică nouă. Dacă priviţi cifrele, forţa mecanică extraumană a crescut în puţine decenii de la 6,7 milioane la 79 de milioane ani cai-putere – raportul este acelaşi în celelalte ţări –, vedeţi cât de repede a crescut Ahriman în ultimele decenii!

Oare nu poate lua naştere aici întrebarea dacă omul trebuie să piardă în întregime ceea ce se află în voinţa sa, în forţa sa de iniţiativă? Omul trebuie să cadă pradă din ce în ce mai mult iluziei că face unele lucruri când în realitate forţele ahrimanice, care pot fi calculate prin anii de cai-putere, luptă unele împotriva celorlalte? Cei care

supervizează lumea sunt interesaţi eventual din punct de vedere moral, de pildă, *Foch* sau *Ludendorff* şi *Haig* [Nota 9]. Din punctul de vedere al realităţii depline, pe om îl interesează acele forţe care vin din cărbune şi care se năpustesc unele asupra celorlalte pe diferite fronturi, care sunt deplasate din uzine spre fronturi potrivit forţelor inventive din anii anteriori şi care transformă într-un simplu calcul ceea ce trebuie să se întâmple.

Aşadar, ahrimanizarea lumii este un simplu exemplu de calcul pentru a şti ce trebuie să se întâmple. Cum stă omul alături de aceasta? El poate sta ca prostul împotriva căruia se îndreaptă în final maşinile sale, când va găsi combinaţii şi mai complicate de forte.

Această ahrimanizare este contrapartea modernă a luciferizării lumii, de care am vobit mai înainte. Este lucrul pe care trebuie să-l vedem. Căci nu este acesta oare aspectul cel mai evident pentru a dovedi necesitatea faptului că omul trebuie să creeze acum din interiorul său? Noi nu vom opri această ahrimanizare şi nici nu trebuie s-o oprim, altfel în faţa oricărei mecanizări ne vom afla cum se afla Colegiul medical din Nurnberg în anul 1839 sau ca şeful poştei din Berlin faţă de construirea căii ferate. Se spunea: Oamenii vor să creeze un tren care să circule de la Berlin la Potsdam, dar eu trimit în fecare săptămână două poştalioane şi în ele nu se află niciun om! Mecanizarea nu poate fi oprită, căci cultura trebuie să meargă pe această cale. Cultura cere ahrimanizarea. Dar ei trebuie să-i fie alăturat ceea ce lucrează din interiorul omului, ceea ce creează din interiorul uman înţelepciune, frumuseţe, forţă sau putere din imaginaţiune, din intuiţie, din inspiraţie. Căci lumile care vor răsări vor fi lumile omului, vor fi de aşa natură încât vor sălăşlui în faţa noastră în spirit, în suflet, în timp ce afară se vor desfăşura forţele mecanice

ahrimanice. Iar aceste forţe care se vor ridica din imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie vor avea puterea de a dirija ceea ce altfel ar trebui să-l copleşească pe om, pentru a-l scoate din tempoul turbat al ahrimanizării. Ceea ce-şi are originea în lumea spirituală, în imaginaţiune, în inspiraţie, în intuiţie este mai puternic decât toţi anii de cai-putere care mai pot lăstări din lumea mecanizării. Dar forţele mecanizării l-ar domina, l-ar copleşi pe om, dacă acesta nu ar afla contragreutatea corespunzătoare, ceea ce poate afla din revelaţiile lumii spirituale spre care trebuie să se străduiască.

Aceasta nu este o oarecare invenţie, un oarecare ideal abstract, un oarecare principiu care să apară în ştiinţa spiritului şi care să năzuiască la cunoaşterea imaginaţiunii, a inspiraţiei, a intuiţiei, ci este ceva ce poate fi aflat în mod concret, în necesitatea sa, din mersul evoluţiei umanităţii. Şi trebuie subliniat faptul că omul ar fi copleşit de ceea ce este extraumanul pe care el însuşi l-a creat într-o lume ahrimanizată în forţe de cai-putere ce pot fi calculate. Atunci când omul primea din afară ceea ce-i dădea înţelepciune, frumuseţe şi putere el nu avea încă în ambianţă lumea ahrimanizată, el o putea prelua în har sau prin har şi avea pe Pământ ceea ce el îşi putea prelucra cel mult prin forţa focului sau prin uneltele mecanice cele mai simple, care nu adăugau prea mult la propriile sale forţe. Aproximativ abia din a doua jumătate a secolului al XIX-lea avem de-a face cu o lume nouă, aş spune, cu un nou strat geologic masiv ce acoperă Pământul. Tuturor straturilor, diluvium, aluvium, li se adaugă stratul ahrimanic al fortelor mecanizate care se formează la suprafaţa Pământului ca o crustă. Aşadar, ceea ce-l copleşeşte pe om se ridică din adâncuri, când omul nu se instalează în lume cu acea forţă care i se iveşte din spirit, adică din imaginaţiune, intuiţie, inspiraţie.

Au rezultat cu adevărat impulsuri puternice din cunoaşterea mersului lumii, care indică necesitatea unei culturi şi civilizaţii promovate de ştiinţa spiritului. Sunt necesităţi care în prezent pot fi calculate. Nu este oare înfricoşător faptul că alături de om se întinde cu o viteză turbată acest strat, să spunem suprageologic, ca o nouă crustă a Pământului, şi că mulţi oameni gândesc în prezent aşa cum se gândea, de exemplu, în Germania pe vremea când se produceau prin mecanizare numai 6,7 milioane de ani cai-putere? Se gândeşte lumea oare la ceea ce dă forţă mersului omenirii? Oare suntem în imagine ceea ce se întâmplă în realitate? Nu, nu suntem, altfel din cunoaşterea a ce se întâmplă am recunoaşte cu adevărat necesitatea de a găsi o nouă formă pentru a satura omul cu ceea ce timpurile trecute numeau frumuseţe, înţelepciune, putere şi pe care noi, după calea pe care trebuie să o ia personalitatea umană pentru a le atinge, trebuie să le numim imaginaţiune, inspiraţie, intuiţie.

Noi privim, aşadar, la o lume infestată ahrimanic. Am repetat mereu, nu aş vrea să folosesc în mod superficial expresia „vreme de tranziţie", deoarece, în fond, orice timp este unul de tranziţie, însă un timp în care ceva atât de important cum este ahrimanismul să se dezvolte cu viteza turbată cu care s-a produs începând cu ultima treime a secolului al XIX-lea, un astfel de timp nu se întâlneşte de multe ori. Iar epoca Biedermeier, care într-o mare parte a Europei Centrale a precedat nemijlocit epoca noastră, nu poate fi comparată, în adevăr, cu ceea ce s-a întâmplat în realitate în ultimele decenii. Trebuie să simţi întreaga greutate a acestor evenimente din ultimul timp.

Când focalizezi un eveniment ca cel care s-a desfăşurat în Europa Centrală în 1870/1871 ca fapt de război, asupra lui se poate reflecta, poţi să-l înţelegi

gândind asupra lui. Dar mai priviți o dată cum încearcă oamenii să-și actualizeze în același fel fenomenele ultimilor ani! Ei gândesc încă în același mod în care se gândea pe vremea când în Germania existau numai 6,7 milioane de ani cai-putere! Nu se înțelege că trebuie să gândești altfel când în afara oamenilor lucrează 79 de milioane de cai-putere! Aceasta impune o cu totul altfel de gândire. Fără a face apel la știința spiritului, enigmele care rezultă din aceste întâmplări nu pot fi nicidecum rezolvate. Când omul mecanizează lumea din jurul său cu ajutorul științei exterioare, el trebuie cu atât mai mult să lase să se nască din interiorul său o știință interioară, care este la rândul ei tot știință. Aceasta ar avea puterea de a dirija ceea ce altfel l-ar copleși.

CONFERINȚA a IV-a

Dornach, 4 decembrie 1920

În timpul imediat următor, sarcina mea va fi aceea de a vă expune unele puncte de vedere care privesc relația dintre om și lumea cosmică, pe de o parte, și cea dintre om și evoluția istorică a umanității, pe de altă parte. Trebuie să fie considerații care pot completa multe dintre cele ce am înfățișat înaintea sufletelor noastre. Aș dori să fac azi un fel de introducere la cele ce voi expune în orele următoare, care poate unora le va părea cumva disparată, dar a cărei necesitate va fi recunoscută. Vreau să vă atrag atenția asupra faptului că în dezvoltarea gândirii în spațiul central-european german al primei jumătăți a secolului al XIX-lea, în afara lucrurilor la care ne-am referit deja, mai există un element deosebit de semnificativ. Nu de mult am atras atenția asupra opoziției [Nota 10] pe care-o constați când

citeşti, pe de o parte, scrisorile estetice ale lui *Schiller* [Nota 11] şi, pe de altă parte, *Povestea şarpelui verde şi a frumoasei Lilia* [Nota 12]. Azi aş vrea să mă refer la o opoziţie asemănătoare care s-a manifestat în dezvoltarea gândirii din prima jumătate a secolului al XIX-lea la *Hegel*, pe de o parte, şi la *Schopenhauer* [Nota 13], pe de altă parte. În cazul lui *Goethe* şi Schiller avem de-a face cu două personalităţi care într-o anumită perioadă a vieţii lor realizează, ceea ce s-ar putea spune, o opoziţie constantă în dezvoltarea gândirii central-europene, dar care chiar şi în această evoluţie a gândirii tinde permanent spre echilibru, ceea ce se finalizează într-o prietenie intimă, după ce se respinseseră reciproc.

Alte două personalităţi reprezintă şi ele aceste două atitudini polare, fără a se putea spune că în cazul lor s-a ajuns la un echilibni: Hegel, pe de o parte, Schopenhauer, pe de alta. Este suficient să se focalizeze cele spuse de mine în ***Enigmele filosofiei*** [Nota 14] şi se va remarca opoziţia profundă dintre Hegel şi Schopenhauer. Ea iese în evidenţă şi prin aceea că Schopenhauer nu a făcut economie de insulte pentru a caracteriza pe adversarul său. Multe din cele spuse în lucrările lui Schopenhauer sunt acuze aduse lui Hegel, hegelianismului şi la tot ce se înrudeşte în vreun fel cu acesta. Hegel a avut mai puţin ocazia de a aduce injurii lui Schopenhauer, întrucât înainte de moartea lui Hegel Schopenhauer nu mai avea nicio influenţă, de fapt, el nu era printre filosofii luaţi în seamă. Opoziţia dintre aceste două personalităţi poate fi caracterizată într-un mod simplu, punctând faptul că Hegel vede fundamentul lumii şi al evoluţiei lumii şi a tot ce aparţine acesteia în elementul real al gândurilor. Pentru Hegel, ideea, gândul, este fundamentul. Filosofia lui Hegel se împarte în trei: mai întâi logica, dar nu logica obiectivă umană, ci sistemul de

gânduri care trebuie să se afle la baza lumii. Apoi Hegel desemnează ca a doua parte a filosofiei sale natura. Dar pentru el nici natura nu este altceva decât idee, dar ideea în celălalt mod de a fi al ei, aşa cum spune el, ideea în fiinţarea sa în afara ei. Aşadar, şi natura este idee, dar idee într-o altă formă, în forma în care poate fi percepută, în care o poţi contempla cu simţurile, idee în celălalt mod de a fi al ei. Ideea, în timp ce se reîntoarce în sine, este pentru el spiritul omului, care se dezvoltă de la cea mai simplă activitate până la istoria lumii şi până la apariţia acestui spirit subiectiv, uman, în religie, artă şi ştiinţă. Dacă vrei, aşadar, să studiezi filosofia lui Hegel, trebuie să pătrunzi dezvoltarea gândurilor lumii, aşa cum îşi explica Hegel pentru sine aceste gânduri.

Schopenhauer este polul opus. În timp ce pentru Hegel gândurile, gândurile lumii sunt elementul creator, aşadar ceea ce este real în lucruri, pentru Schopenhauer fiecare element de gândire este ceva subiectiv, şi chiar şi ca element subiectiv este numai o imagine, ceva ireal, în timp ce singurul lucru real este voinţa. Şi aşa cum Hegel urmăreşte în regnurile mineral, animal, vegetal, uman numai gândurile, Schopenhauer urmăreşte în toate aceste regnuri voinţa. Expunerea cea mai încântătoare a lui Schopenhauer este, de fapt, *Despre voinţa în natură* [Nota 15]. Astfel, se poate spune: Hegel este filosoful gândurilor, Schopenhauer este filosoful voinţei.

Prin aceasta în aceste două personalităţi se confruntă două elemente. Căci ce ne este dat, pe de o parte, în gând, iar, pe de altă parte, în voinţă? Această opoziţie polară o vom aduce cel mai bine înaintea sufletelor noastre ca introducere la conferinţa viitoare, când o vom contempla la om. Pentru o clipă să facem acum abstraţie de filosofiile lui Hegel şi Schopenhauer şi să examinăm adevărul omului. Noi

ştim deja că la om este izbitor mai întâi elementul intelectual, gândirea, apoi un element voliţional. Elementul gândire este în mod preferenţial legat de capul uman, elementul voliţional de sistemul membrelor umane. Cu aceasta însă este deja indicat şi faptul că elementul intelectual este, de fapt, ceea ce se încorporează din existenţa noastră prenatală, din lumi spirituale care se desfăşoară pentru noi între moarte şi o nouă naştere şi se transmite în viaţa pământeană actuală. Elementul voinţă este însă cel care în om reprezintă partea tânără, în opoziţie cu elementul gândire, ceea ce trece prin poarta morţii, apoi pătrunde în lumea dintre moarte şi o nouă naştere, se transformă aici, se metamorfozează şi formează elementul intelectual al vieţii următoare. În aspectul cel mai esenţial, în organizarea noastră sufletească avem intelectul nostru, gândirea noastră, care indică timpul anterior; avem elementul voliţional, care indică spre viitor. Prin aceasta am examinat opoziţia polară dintre gândire şi voinţă.

Evident, când ne apropiem de realitate nu trebuie să abordăm aceste lucruri prin schematizări. Aceasta s-ar întâmpla dacă am spune: Orice element de gândire ne indică timpul trecut şi orice element voliţional timpul viitor. Nu aşa stau lucrurile; am spus, izbitor este faptul că în om gândirea trimite spre trecut, elementul voliţional spre viitor. Dar lucrurile sunt organizate astfel încât elementului gândire care indică spre trecut i se asociază un element voliţional; de asemenea, ele sunt organizate în aşa fel încât se asociază elementului voliţional care freamătă în noi şi care trece prin moarte, în viitor, un element gândire. Când vrei să pătrunzi cu cunoaşterea ta în realitate, nu este îngăduit să schematizezi, niciodată nu trebuie numai să juxtapui idei, ci trebuie să-ţi fie clar că în realitate totul poate fi contemplat în aşa fel încât ceva să apară ca fiind

lucrul cel mai important, că toate celelalte elemente ale adevărului trăiesc în acesta şi că ceea ce altfel se menţine în fundal apare ca fiind lucrul cel mai proeminent într-o altă zonă a realităţii.

Când vin apoi filosofii şi analizează unele aspecte plecând de la punctele lor de vedere speciale, ei ajung la concepţii unilaterale. Ceea ce am caracterizat ca fiind elementul gândire la om nu este prezent în acesta numai legat de sistemul capului, gândul este răspândit cu adevărat în întregul Cosmos. Întregul Cosmos este străbătut de gânduri cosmice. Hegel a fost un spirit puternic care simţea, aş spune, rezultatul multor vieţi pământene trecute, el a focalizat în special gândul cosmic.

Schopenhauer simţea mai puţin rezultatul vieţilor pământene anterioare, el îşi îndrepta atenţia mai mult asupra voinţei cosmice. Căci aşa cum în om trăiesc voinţa şi gândul, tot astfel trăiesc în Cosmos gândul şi voinţa. Dar ce înseamnă pentru Cosmos gândul, contemplat în special de Hegel, ce înseamnă pentru Cosmos voinţa, contemplată în special de Schopenhauer? Hegel nu avea în atenţie gândul care se formează în om. Pentru el întreaga lume era, în fond, o revelaţie a gândurilor. Aşadar, el avea în vedere gândul cosmic. Dacă privim formaţia spirituală specială a lui Hegel trebuie să spunem că aceasta indică spre vestul pământului. Numai că Hegel a ridicat ceea ce în vest se exprimă, de exemplu, în învăţătura evoluţionistă materialistă a Occidentului, în fizica gândită în mod materialist a Occidentului, la elementul gândire. La *Darwin* [Nota 16] se întâlneşte o învăţătură materialistă a evoluţiei, în care totul se desfăşoară ca şi cum numai substanţe naturale grosolane ar intra în evoluţie şi ar săvârşi-o; la Hegel vedem cum tot ce se află în evoluţie este străbătut de pulsul gândurilor, cum

gândul, în configurațiile sale speciale, în formele sale concrete, este ceea ce evoluează, în fapt.

Astfel încât putem spune: În Occident spiritele contemplă lumea din punctul de vedere al gândului, dar ele materializează gândul. Hegel idealizează gândul şi din această cauză el ajunge la gândul cosmic.

Hegel spune: Când privim undeva în lumea exterioară, contemplând o stea pe orbita ei, un animal, o plantă, un mineral, vedem, de fapt, pretutindeni gânduri, numai că acest fel de gânduri este prezent în lumea exterioară într-o altă formă decât cea de gânduri. Nu se poate afirma că Hegel se străduia să considere în mod ezoteric această învăţătură despre gânduri. Ea a rămas ezoterică pentru că lucrările lui Hegel au fost puțin citite; dar nu era intenția lui Hegel de a da în mod ezoteric învăţătura despre conţinutul cosmic al lumii. Este totuşi deosebit de interesant, când ajungi la societăţile secrete ale Occidentului, să constaţi că, într-o anumită privință, faptul că lumea este constituită din gânduri este privit ca un învăţământ al ezoterismului celui mai profund. Am preciza: Ceea ce Hegel a spus atât de naiv despre lume este privit de societăţile secrete ale Occidentului, ale omenirii anglo-americane, ca fiind conţinutul ştiinţei lor oculte, şi ele sunt de părere că această învăţătură ocultă nu ar trebui popularizată. Oricât de grotesc ar părea, s-ar putea spune: Filosofia lui Hegel este, într-un anumit sens, nervul fundamental al învăţăturii oculte a Occidentului.

Aici se ridică o problemă importantă. Abia când veţi cunoaşte cele mai ezoterice învăţături ale societăţilor secrete ale populaţiei anglo-americane veţi putea găsi sub aspectul conţinutului altceva decât filosofie hegeliană. Există însă o deosebire care nu se află în conţinut, ci în modul de tratare. Ea se află în aceea că Hegel o priveşte ca

pe ceva cu totul manifest, iar societăţile secrete ale Occidentului păzesc cu străşnicie ca ceea ce a expus Hegel lumii să nu fie făcut cunoscut, ca totul să rămână o învăţătură ezoterică secretă.

De fapt, ce stă la baza acestui lucru? Este o problemă foarte importantă. La bază se află faptul că atunci când priveşti ca domeniu ocult un astfel de conţinut el dă putere, iar dacă îl popularizezi el nu mai dă putere. Şi vă rog să focalizaţi temeinic următorul lucru: un conţinut oarecare pe care-l priveşti ca pe un conţinut al cunoaşterii devine o forţă a puterii atunci când îl păstrezi secret. Din acest motiv, cei ce vor să păstreze secrete anumite învăţături oculte sunt foarte neplăcut atinşi când ele sunt popularizate. Aceasta este chiar o lege a lumii, că ceea ce este popularizat dă pur şi simplu cunoaştere, dă putere, atunci când este păstrat secret.

În cursul ultimilor ani v-am vorbit în diferite forme despre acele forţe care îşi au originea în Occident. Faptul că aceste forţe au pornit din Occident nu derivă din aceea că aici ar fi existat o ştiinţă care n-ar fi fost cunoscută în Europa Centrală, dar această ştiinţă a fost tratată diferit. Gândiţi-vă ce tragedie se află aici! S-ar fi putut chiar paria cu privire la ce evenimente ale istoriei mondiale au rezultat din puterea societăţilor oculte occidentale, dacă în Europa Centrală s-ar fi studiat numai oamenii proprii, ceea ce s-a putut constata foarte temeinic: în anii ’80 – am amintit de mai multe ori aceasta – *Eduard von Hartmann* [Nota 17]a susţinut oficial că în toate facultăţile Europei Centrale nu existau decât doi filosofi care să-l fi citit pe Hegel. Desigur, foarte mulţi vorbiseră şi ţinuseră conferinţe despre Hegel, dar nu s-a putut dovedi decât pentru doi profesori că au fost formaţi de filosofia lui Hegel. Iar cel care avea o oarecare receptivitate pentru astfel de lucruri

putea să vieţuiască următoarele: când împrumuta de la o bibliotecă oarecare un volum din operele lui Hegel, el putea constata că acesta nu fusese prea mult răsfoit! Uneori era foarte greu să dezlipeşti două foi – cunosc acest lucru din experienţă proprie –, pentru că exemplarul era prea nou. Iar „reeditări", Hegel nu cunoaşte decât de un timp foarte scurt.

Nu v-am prezentat aceste lucruri pentru că aş fi dorit să le pun în mod special în evidenţă, ci pentru că am vrut să arăt cum ceea ce la Hegel trăieşte în mod idealist indică totuşi spre Occident, prin faptul că, pe de o parte, reapare în gândurile materialist-grosolane ale darwinismului, ale spencerismului etc., iar pe de altă parte, în ezoterismul societăţilor secrete.

Acum, să ne ocupăm de Schopenhauer. El este, aş spune, adoratorul voinţei. Iar faptul că are în vedere voinţa cosmică reiese din fiecare pagină a lucrărilor sale, mai cu seamă din expunerea încântătoare *Despre voinţa din natură*, unde tot ce există şi trăieşte în natură reprezintă voinţa ca fundament, ca forţă primordială a naturii. Astfel încât putem spune: Schopenhauer materializează chiar voinţa cosmică.

În ce direcţie indică întreaga dispoziţie sufletească a lui Schopenhauer, dacă dispoziţia sufletească a lui Hegel indică spre Occident? Aceasta o puteţi vedea din însăşi opera lui Schopenhauer, căci veţi afla foarte repede, dacă-l studiaţi, ce înclinaţie profundă are Schopenhauer pentru Orient. Aceasta urcă din starea sa sufletească, de fapt, nu ştii cum. Această iubire *a priori* pentru Nirvana şi pentru tot ce este oriental, acestă înclinaţie pentru hinduism este iraţională, ca şi întreaga sa filosofie a voinţei, ea urcă întru câtva din înclinaţiile sale subiective. Dar în aceasta există o anumită necesitate. Ceea ce Schopenhauer prezintă ca fiind

filosofia sa este o filosofie a voinţei. El prezintă această filosofie a voinţei, aşa cum se cade pentru Europa Centrală, în mod dialectic, o expune în gânduri, dar raţionalizează însăşi voinţa; el vorbeşte, de fapt, în gânduri, dar vorbeşte despre voinţă. În timp ce vorbeşte astfel despre voinţă, aşadar, materializând voinţa cosmică, din adâncurile sufletului său urcă în conştienţa sa înclinaţia pentru Orient. El chiar adoră tot ce este hinduism. Aşa cum Hegel arată în mod mai mult obiectiv spre Occident, tot astfel vedem cum Schopenhauer indică spre Orient. În Orient însă ceea ce este element al voinţei, şi pe care Schopenhauer chiar îl simte ca fiind elementul propriu-zis al Orientului, nu pare să fie materializat şi comprimat în formă de gânduri, să fie, aşadar, intelectualizat. Întreaga formă de prezentare a voinţei cosmice care se află la baza vieţii sufleteşti orientale nu apare potrivit intelectului, ci este o prezentare, în parte, poetică, în parte, vorbind dintr-o intuiţie directă. Schopenhauer a intelectualizat în manieră central-europeană ceea ce Orientul ar fi redat în formă de imagine; dar voinţa cosmică spre care punctează el este totuşi elementul din care Orientul şi-a luat intuiţia sufletească. Este elementul în care trăia concepţia orientală despre lume. Când concepţia orientală despre lume pune accentul mai ales pe iubirea care impregnează totul, elementul iubire nu este nimic altceva decât un anumit aspect al voinţei cosmice, numai că extras din intelect. Astfel încât putem spune: Aici, voinţa este spiritualizată. Aşa cum în Occident este materializat gândul, în Orient este spiritualizată voinţa.

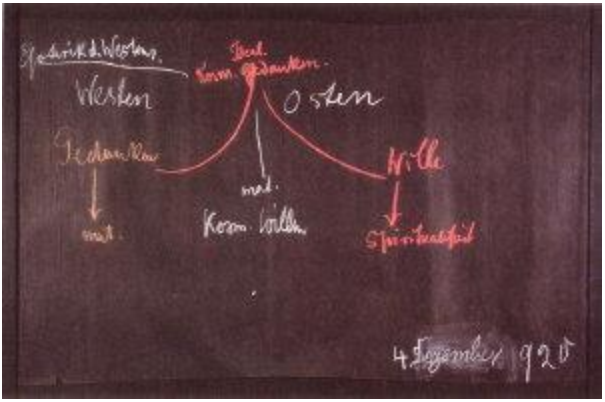

Tabla 7

În elementul central-european vedem că în gândul cosmic idealizat, în voința cosmică materializată, care este și ea tratată ca gândul, aceste două lumi se intersectează, astfel încât în indicația hegelianismului spre societățile secrete ale Occidentului avem de-a face cu o înrudire profundă a sistemului cosmic de gânduri hegelian cu acest Occident, iar în înclinația subiectivă a lui Schopenhauer pentru Orient cu ceva care dă expresie unui fel de înrudiri a lui Schopenhauer cu ezoterismul Răsăritului.

Este uimitor, când lași să acționeze asupra ta această filosofie schopenhauerianã, că din punct de vedere al elementului gândirii ea are ceva plat; filosofia schopenhauerianã nu este profundă, dar are totodată ceva ca o beție, ceva voluntar care pulsează în ea. Schopenhauer este cel mai atrăgător și încântător când își impregnează gândurile plate cu elementul său voluntar. Atunci frazele lui țâșnese ca un foc de artificii al voinței. Prin aceasta el a și ajuns, într-o perioadă, în fond, plată, filosof de salon. După ce a traversat o perioadă abundând în gânduri cum a fost prima jumătate a secolului al XIX-lea, când oamenii au sărăcit apoi în gânduri, Schopenhauer a devenit filosoful

saloanelor. Nu te obliga să gândeşti mult, dar puteai să laşi să acţioneze asupra ta scânteierea voinţei care pulsa prin gânduri, mai ales când parcurgeai o scriere cum este *Parerga şi paralipomena* [Nota 18], în care această scânteiere a gândurilor acţionează chiar cu rafinament.

În felul acesta, în chiar opoziţia dintre Hegel şi Schopenhauer găsim, în zona de mijloc a dezvoltării civilizaţiei noastre, cei doi poli opuşi, dintre care unul şi-a obţinut formaţia specială în Occident, celălalt în Orient. În Europa Centrală ei stau alături stimulându-se reciproc, până la un echilibru, şi au găsit în prietenia incomparabilă dintre Schiller şi Goethe o echilibrare armonică, iar în juxtapunerea lui Hegel şi Schopenhauer o echilibrare disarmonică. Căci Schopenhauer a devenit docent privat la Universitatea de la Berlin în acelaşi timp în care Hegel îşi repezenta acolo în mod strălucit flosofia sa. Schopenhauer abia putea găsi un auditoriu, sala rămânea goală. Şi este probabil că atunci când Hegel era întrebat despre filosofia lui Schopenhauer – îşi putea permite atunci acest lucru, căci era un filosof impresionant, apreciat – el răspundea cu o ridicare din umeri. Când un oarecare vorbea mai mult despre elementul voinţei şi sublinia în mod deosebit acest element cum făcea *Schleiermacher* [Nota 19], atunci Hegel devenea mai incomod. Iar când Schleiermacher voia să explice creştinismul prin acest element lipsit de gânduri şi spunea: Creştinismul nu ar fi conceput într-un element al gândirii dacă gândurile Cosmosului, întru câtva gândurile lui Dumnezeu, ar fi altfel concepute decât prin aceea că te simţi dependent de Dumnezeu, prin aceea că dezvolţi un sentiment de dependenţă faţă de Univers, Hegel răspundea [Nota 20]: Atunci câinele este cel mai bun creştin, căci el cunoaşte cel mai bine sentimentul dependenţei! Tot aşa l-ar fi adus, desigur, Hegel şi pe Schopenhauer acasă cum l-a

adus şi pe Schleiermacher, dacă ar fi meritat strădania. Căci Hegel a fugărit pe oricine nu se ridica la înţelegerea realităţii gândurilor. Pentru Schopenhauer însă gândurile nu erau decât baloane de săpun care se ridicau din bătăile tălăzuite ale voinţei cosmice. Şi Schopenhauer, care a avut mai multe ocazii s-o facă din poziţia amintită, tună şi fulgeră împotriva lui Hegel în scrierile sale, ca o spălătoreasă.

Vedem, aşadar, că opoziţia, care constituie chiar enigma vieţii zonei centrale a civilizaţiei, nu a ajuns la o încheiere armonioasă. Dar atât lui Schopenhauer cât şi lui Hegel le lipseşte înţelegerea propriu-zisă a omului. Hegel trăieşte în gândul cosmic şi acest fapt are ceva care-l face impopular. Căci, în general, oamenilor nu le place să se avânte spre gândurile cosmice. Ei au un sentiment căruia i se dăruiese din comoditate, şi anume: De ce trebuie să ne spargem capetele cu gânduri cosmice? Aceasta o fac pentru noi zeii, sau Dumnezeu. Dacă eşti un evanghelist, spui: Dumnezeu Unul face acest lucru. Dacă zeii se îngrijesc de gândurile cosmice, de ce ar trebui şi noi să ne îngrijim în mod special? Într-adevăr, ceea ce apare la zi în revelaţiile de gânduri ale lui Hegel are ceva cu totul impersonal. Istoria, de exemplu, aşa cum o întâlnim la Hegel [Nota 21], are ceva absolut impersonal. Avem, de fapt, de la începutul evoluţiei Pământului până la sfarşitul evoluţiei, gândul în desfăşurare.

Dacă am vrea să reprezentăm în mod schematic această filosofie a istoriei hegeliene ar trebui să spunem: Aici răsar gândurile, apoi coboară, se împâslesc reciproc şi merg astfel în lungul evoluţiei istorice, iar în aceste păienjenişuri de gânduri se află pretutindeni inseraţi oamenii, sunt antrenaţi de gânduri. Astfel încât pentru Hegel evoluţia istorică este reprezentată de aceste gânduri

fluente, care se împâslesc, care inseră în ele omul ca pe un automat, care trebuie şi el să evolueze în acest păienjeniş al gândurilor lumii, împreună cu acest sistem de gânduri. Pentru Schopenhauer, gândul uman nu este nimic altceva decât un balon de săpun. El îşi îndreaptă atenţia spre voinţa cosmică, am spune spre această mare de voinţă cosmică. Omul este, de fapt, un rezervor în care a răsărit şi puţin din această voinţă cosmică. Filosofia schopenhaueriană nu are nimic din acestă raţiune în evoluţie sau din gândurile care evoluează, ci ceea ce curge continuu este elementul de voinţă fără gânduri, iraţional şi neînţelept. Şi în acesta răsar oamenii şi în el se oglindeşte, ca şi cum ar fi inteligenţă, neînţelepciunea care evoluează, de fapt, încontinuu. Pentru Hegel, lumea este revelaţia raţiunii celei mai înţelepte. Dar ce este lumea pentru Schopenhauer? Este un lucru uimitor, dacă vrem să răspundem la întrebarea: Ce este lumea pentru Schopenhauer? Acest lucru uimitor mi-a apărut cu deosebită claritate o dată, când am scris un studiu despre *Eduard von Hartmann* [Nota 22], în care caz trebuie să se ţină seama de Schopenhauer, trebuie discutat, pentru că Eduard von Hartmann a pornit, pe de o parte, de la Hegel, pe de alta de la Schopenhauer, dar mai mult de la Schopenhauer. Voiam să fac referire în acest studiu, care era un studiu pur filosofic despre concepţia lui Eduard von Hartmann, la faptul că pentru Schopenhauer soluţia enigmei lumii ar consta în aceea că ar trebui să se spună: Lumea este o mare prostie a lui Dumnezeu. Am scris acest lucru pentru că-l consideram a fi un adevăr. Redactorul revistei, care apărea în Austria, mi-a scris că este nevoit să elimine acest pasaj, deoarece întregul număr i-ar fi confiscat dacă s-ar tipări aşa ceva; pur şi simplu el nu ar putea scrie că lumea este o prostie a lui Dumnezeu. Eu nu

am insistat, ci i-am scris celui care era pe atunci redactorul acelui „Deutsche Worte" („Cuvinte germane" – *n.tr.*): eliminaţi „prostia lui Dumnezeu", dar vă amintesc un alt caz: în vremea când redactam „Deutsche Wochenschrift", dumneavoastră nu aţi scris, e drept, că lumea este o prostie a lui Dumnezeu dar aţi spus că esenţa şcolii austriece este o prostie a administraţiei instrucţiei, iar eu am lăsat pasajul. În orice caz, săptămânalul mi-a fost confiscat atunci. Voiam cel puţin să-i amintesc omului că şi lui i s-a întâmplat ceva asemănător, numai că mie cu bunul Dumnezeu, lui cu ministrul instrucţiei, baronul *von Gautsch*.

Când ai în vedere lucrul cel mai important al enigmei Universului, se vede clar cum Hegel şi Schopenhauer sunt doi poli opuşi şi că ei apar, de fapt, în mărimea lor, în mărimea lor vrednică de admiraţie. Ştiu, în orice caz, că unii oameni cred că este uimitor ca atunci când cineva este un admirator al lui Hegel, aşa cum sunt eu, el poate s-o şi spună astfel, pentru că nu-şi pot imagina că faţă de ceea ce simţi ca fiind mare îţi poţi păstra şi umorul, pentru că îşi închipuie că atunci când resimţi un lucru ca fiind mare trebuie să capeţi şi o mutră lungă, cea cunoscută.

Aşadar, se află aici, în faţa noastră, cei doi poli opuşi care nu au ajuns, ca în cazul lui Schiller şi Goethe, la o echilibrare armonioasă. Şi vom putea explica această disarmonie când vedem că pentru Hegel omul este o fiinţă care continuă să evolueze în păienjenişul noţiunilor şi că pentru Schopenhauer omul nu este, de fapt, nimic altceva decât un mic vas în care este vărsată o parte a voinţei lumii, în fond, numai un fragment din voinţa lumii. Ambii nu pot, aşadar, să vadă partea individuală, partea personală a omului. Dar nu pot privi nici la esenţa propriu-zisă a ceea ce văd în Cosmos.

Hegel priveşte spre Cosmos şi vede în istorie acest păienjeniş de noţiuni. Schopenhauer priveşte spre Cosmos şi nu vede acest păienjeniş de noţiuni – pentru el aceasta nu este decât o imagine în oglindă –, vede, în schimb, marea voinţei dominatoare şi din ea se scoate, cum ar fi, în aceste vase (vezi planşa – desenul de sus), ceea ce ca oameni înoată acolo mai departe în această mare de voinţă iraţională, neinteligentă. Oamenii nu sunt decât caricaturizaţi prin aceea că în ei se oglindeşte voinţa neinteligentă, ca şi cum ea ar fi raţiune, reprezentare, gând. Dar aceste două elemente le avem în Cosmos. Ceea ce vede Hegel chiar există în Cosmos. Gândurile sunt în Cosmos. Hegel şi Occidentul contemplă Cosmosul şi văd gândurile cosmice. Schopenhauer şi Orientul contemplă Cosmosul şi văd voinţa Universului. Ambele se află acolo, în Cosmos. O concepţie folositoare despre lume ar fi luat naştere dacă ar fi putut să se producă paradoxul ca ocările lui Schopenhauer să-l fi adus atât de departe încât să-şi iasă din pielea proprie şi, cu toate că sufletul lui Hegel ar fi rămas în el, el ar fi pătruns în Hegel. Atunci el ar fi văzut gândul cosmic şi voinţa cosmică care ar fi crescut împreună din Schopenhauer şi din Hegel! Aceasta există, în fapt, în lume: gând cosmic şi voinţă cosmică. Şi ele se găsesc în forme foarte diferite.

Tabla 8

Ce ne spune adevărata cercetare din cadrul ştiinţei spiritului referitor la cosmologie? Ea ne spune: Să privim în lume pentru a lăsa gândurile cosmice să acţioneze asupra noastră. Ce vedem? În timp ce lăsăm gândurile cosmice să acţioneze asupra noastră, vedem gândurile trecutului îndepărtat, tot ce a acţionat din acest trecut până în clipa prezentă. Aceasta percepem în timp ce vedem gândurile cosmice, căci gândul cosmic ne apare în faza sa finală când privim afară în Univers. De aici provine ceea ce este rigid, mort în legile naturii şi faptul că atunci când vrem să supervizăm în mod legic natura nu putem folosi aproape nimic altceva decât matematica, care se ocupă cu ceea ce este mort. Însă în ceea ce vorbeşte simţurilor noastre, în ceea ce ne încântă în lumină, în ce auzim în sunet, în ceea ce ne încălzeşte, în tot ce se apropie pe cale senzorială de noi acţionează voinţa cosmică. Aceasta este ceea ce răsare din elementul mort al gândului cosmic şi care, în fond, indică viitorul. Voinţa cosmică are ceva haotic, nediferenţiat. Dar el trăieşte totuşi în momentul cosmic prezent, ca germene a ceea ce va trece în viitor. Dacă însă

ne lăsăm în voia elementului gândire, atunci avem de-a face cu ceea ce provine în prezent din timpul cel mai îndepărtat. Numai în capul uman lucrurile stau altfel. Aici, gândul există, dar este separat de gândul cosmic exterior, iar în cadrul personalităţii umane se află legat de un element voliţional individual, care, în ce mă priveşte, poate fi privit ca fiind un mic rezervor, un element cosmic decantat într-un mic recipient. Dar ceea ce omul posedă în intelectualitatea sa indică spre trecut. În fond, ca germene am dezvoltat-o în viaţa pământeană anterioară. Atunci a fost voinţă. Acum a devenit gând, este legată de sistemul cap, a luat fiinţă ca o copie vie a Cosmosului în sistemul cap al nostru. Noi o legăm de voinţă, o întinerim în voinţă. Şi în timp ce o întinerim în voinţă o trimitem în viaţa noastră viitoare, în încarnarea noastră viitoare.

Această imagine a lumii ar trebui s-o prezentăm şi altfel. Ar trebui s-o desenăm în aşa fel încât să reiasă că ceea ce este cosmic exterior este, în timpurile vechi, deosebit de bogat în elemente ale gândurilor, că se răreşte apoi tot mai mult pe măsură ce intrăm în prezent, că gândul aşa cum este în Cosmos se stinge, moare treptat. (vezi figura 3)

Fig. 3

Elementul voinţă trebuie să-l schiţăm în tuşe fine. Cu cât privim mai mult înapoi, cu atât mai mult predomină în imaginile Akasha gândul; cu cât păşim înainte, elementul voinţă se îndeseşte. Dacă vrem să întrevedem această evoluţie, trebuie să privim spre un element gând plin de

lumină a timpului cel mai îndepărtat, în trecut, şi spre elementul voinţă iraţional al viitorului (vezi figura 4).

Fig. 4

Dar acest lucru nu rămâne astfel, căci omul introduce acum gândurile, pe care le-a păstrat în capul său. Pe acestea el le trimite în viitor. Şi în timp ce gândurile cosmice se sting tot mai mult, germinează gândurile umane; din locul izvorârii lor ele pătrund în viitor elementul cosmic al voinţei (vezi figura 5 şi planşa – desenul de jos).

Fig. 5

În felul acesta omul este păstrătorul gândului cosmic, în acest fel omul scoate din sine gândul cosmic în lume. Gândul cosmic se transplantează din timpurile originare în viitor, folosind calea ocolită prin om. Omul aparţine Cosmosului. Dar nu-i aparţine, aşa cum crede materialistul, că omul este şi el ceva ce s-a dezvoltat din Cosmos, este un fragment de Cosmos, ci el aparţine şi elementului creator al Cosmosului.

Vedeţi, aici intrăm în concret. Dacă înţelegi omul cu adevărat, pătrunzi în ceea ce Schopenhauer şi Hegel au prezentat în mod unilateral. Vedeţi astfel cum şi în elementul filosofic trebuie sintetizat pe o treaptă

superioară ceea ce este tripartit, cum trebuie înţeles omul în Cosmos.

Mâine vom analiza într-un mod mai intuitiv această legătură a omului cu Cosmosul. Acestea am vrut să vi le prezint azi ca pe o introducere, aşa cum am spus, a cărei necesitate va fi recunoscută în cele ce mai urmează.

CONFERINȚA a V-a

Dornach, 5 decembrie 1920

Din cele expuse ieri veţi fi înţeles ce înseamnă să contempli lumea într-un mod unilateral, dacă o vezi aşa cum apare în mod deosebit de evident la Hegel, dacă o vezi ca şi cum ar fi străbătută de ceea ce se poate numi gând cosmic. Tot atât de unilateral contempli lumea şi dacă gândeşti structura ei fundamentală ca fiind de natură voliţională. Aceasta este ideea lui *Schopenhauer*, a gândi lumea ca având o natură voliţională. Am văzut că tendinţa specială de a privi lumea ca fiind un efect al gândurilor indică natura umană occidentală, care este mai mult înclinată spre acceptarea gândurilor. Am putut verifica cum filosofia gândurilor a lui Hegel capătă o altă formă în concepţiile apusene despre lume, şi cum în cele resimţite de Schopenhauer trăieşte tendinţa care, de fapt, este proprie omului din Orient, ceea ce se vădeşte în faptul că Schopenhauer are o predilecţie pentru budism, în general pentru concepţia orientală despre lume.

În fond, fiecare asemenea mod de a vedea lucrurile poate fi judecat numai dacă-l putem superviza din punctul de vedere pe care îl oferă ştiinţa spiritului. Din acest punct de vedere, o concepere a lumii din perspectiva gândului

sau din perspectiva voinţei apare a fi ceva abstract, iar evoluţia mai nouă a omenirii înclină încă spre astfel de abstracţiuni, cum am mai subliniat alte dăţi. Ştiinţa spiritului trebuie să readucă omenirea la o concepere concretă, la o concepere adevărată a lumii. Dar tocmai unei astfel de conceperi realiste a lumii îi vor putea apărea motivele interioare ale unor asemenea unilateralităţi. Ceea ce văd oameni ca Hegel, Schopenhauer, care oricum sunt spirite mari, importante, geniale, există cu adevărat în lume, dar trebuie privit în modul corect.

Azi, în primul rând, trebuie să ne devină clar că noi, ca oameni, vieţuim gândul în noi. Când, aşadar, un om vorbeşte de trăirea gândului său, înseamnă că el are această trăire a gândului în mod nemijlocit. El nu ar putea avea această trăire dacă lumea nu ar fi impregnată de gânduri. Căci cum ar trebui omul, în timp ce percepe senzorial lumea, să extragă din percepţia sa senzorială gândul, dacă acesta nu ar fi prezent în lume.

Aşa cum ştim din alte observaţii, sistemul capului uman este astfel alcătuit încât este capabil în mod special să preia gândul din lume. El este format prin intermediul gândurilor. În acelaşi timp însă organizarea capului uman ne indică viaţa pământeană anterioară. Noi ştim că, de fapt, capul este rezultatul metamorfozei a ceea ce a existat în viaţa pământeană anterioară, în timp ce sistemul membrelor umane indică spre viaţa pământeană viitoare. Vorbind în mod grosolan: avem capul nostru deoarece membrele noastre din viaţa pământenă anterioară s-au metamorfozat, devenind cap. Membrele noastre, aşa cum le avem în prezent, cu tot ceea ce ţine de ele, se vor metamorfoza în capul pe care-l vom avea în următoarea noastră viaţă pământeană. În capul nostru lucrează în prezent, mai ales în viaţa dintre naştere şi moarte,

gândurile. Aceste gânduri sunt, aşa cum am văzut, totodată remodelarea, metamorfoza a ceea ce a acţionat ca voinţă în membrele noastre din viaţa pământeană anterioară. Iar ceea ce acţionează ca voinţă în membrele noastre actuale va fi reformat ca gânduri în următoarea noastră viaţă pământeană.

Dacă supervizaţi aceste aspecte, veţi putea spune: Gândul apare ca fiind ceea ce rezultă încontinuu în evoluţia umanităţii ca metamorfoză, din voinţă. Voinţa apare ca fiind întru câtva germenele gândului. Astfel încât putem spune: Voinţa se dezvoltă treptat, devenind gând. Ceea ce mai întâi este voinţă, devine mai târziu gând. (*vezi mai jos tabla 10, linia de sus: Gedanken = ganduri; Wille = voinţă*) Când noi oamenii ne observăm trebuie, dacă ne considerăm oameni ai capului, să privim înapoi la preistoria noastră, întrucât în această preistorie aveam atributul de voinţă. Dacă privim spre viitor, trebuie să atribuim în prezent atributul de voinţă membrelor noastre şi să spunem: În viitor, aceasta va fi ceea ce va fi modelat în capul nostru, omul gândului. (*tabla 10, linia de jos)* Dar noi purtăm permanent în noi şi gândul şi voinţa. Suntem întru câtva acţionaţi din Cosmos prin aceea că sunt prezente laolaltă gândul din preistorie şi voinţa care vrea să pătrundă în viitor.

Acum devine deosebit de ilustrativ ceea ce-l organizează întru câtva pe om prin confluenţa gândului şi a voinţei, a căror expresie este apoi organizarea exterioară, dacă focalizăm acest proces din punctul de vedere al cercetării făcute pe bazele ştiinţei spiritului.

Acela care se poate dezvolta înălţându-se la cunoştinţele imaginaţiunii, inspiraţiei, intuiţiei vede la om nu numai capul exterior vizibil, ci vede în mod obiectiv ceea ce, prin cap, este omul gândurilor. El priveşte întru

câtva gândurile. Astfel, încât putem spune: Cu acele capacităţi care îi revin ca fiind mai întâi normale între naştere şi moarte, capul se arată în confguraţia pe care o are. (*vezi figura 7 şi tabla 10*) Prin cunoaşterea pe care o dezvoltă prin imaginaţiune, inspiraţie, intuiţie devine vizibilă şi partea de forţă-gândire care se află, de fapt, la baza organizării capului, ceea ce vine din încarnările anterioare, dacă folosim expresia vizibil în sens figurat. Cum devine vizibil? Pentru această vizibilizare de la sine înţeles sufletesc-spirituală nu putem folosi decât expresia: devine lumină.

În mod cert, când oamenii care vor să se menţină numai la punctul de vedere al materialismului critică astfel de lucruri, se vede imediat cât de mult îi lipseşte omenirii actuale sensibilitatea pentru a înţelege ceea ce este exprimat de fapt cu astfel de lucruri. În ***Teosofia*** mea şi în alte scrieri, am indicat cu claritate că nu este vorba că ar apărea o nouă lume fizică, cumva un nou strat al lumii fizice, când priveşti prin imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie la ceea ce este omul-gânduri. Dar această trăire este întru totul asemănătoare cu cea pe care o ai în lumea exterioară fizică faţă de lumină. Pentru a fi precişi, ar trebui spus: Omul are o anumită trăire datorită luminii exterioare. Aceeaşi trăire pe care omul o are prin privirea senzorială a luminii în lumea exterioară el o are şi faţă de elementul gând al capului pentru imaginaţiune. Astfel încât se poate spune: Elementul gând, văzut în mod obiectiv, este perceput ca lumină, mai bine spus, trăit ca lumină. – Prin faptul că trăim ca oameni care gândesc, noi trăim în lumină. Lumina exterioară o vedem cu simţuri fizice; lumina care devine gând nu o vedem, pentru că trăim în ea, pentru că suntem noi înşine aceasta ca oameni ai gândurilor. Nu poţi vedea ceea ce eşti tu însuţi. Când ieşi

din aceste gânduri, când pătrundzi în imaginaţiune, în inspiraţie, atunci îţi stai ţie faţă în faţă şi vezi elementul gând ca lumină. Astfel încât, atunci când vorbim de lumea deplină, putem spune: Noi avem în noi lumina; dar ea nu ne apare ca lumină pentru că noi trăim în ea şi pentru că în timp ce ne folosim de lumină, în timp ce avem lumină, aceasta devine în noi gând. – Dumneavoastră vă înstăpâniţi întru câtva lumina; lumina, care altfel vă apare în exterior, o preluaţi în dumneavoastră. O diferenţiaţi în dumneavoastră. Lucraţi în ea. Aceasta este tocmai gândirea dumneavoastră, aceasta este o acţiune în lumină. Sunteţi o fiinţă de lumină. Nu ştiţi că sunteţi o fiinţă de lumină pentru că trăiţi înăuntru în lumină. Dar gândirea pe care o desfăşuraţi, aceasta este viaţa în lumină. Iar dacă priviţi gândirea din afară vedeţi numai lumină.

Acum, imaginaţi-vă Cosmosul (*vezi figura 6*). il vedeţi – bineînţeles în timpul zilei – străbătut de lumină, dar imaginaţi-vă că l-aţi vedea din afară. Şi acum să facem operaţia inversă. Puţin mai înainte am avut de-a face cu capul uman (*vezi figura 7*), care în interior are gândul în evoluţia lui şi în afară vede lumina. În Cosmos avem lumina care se observă prin simţuri. Dacă ieşim din Cosmos şi-l privim din afară (*săgeţi*) cum ne apare el? Ca o construcţie de gânduri! Cosmosul – interior lumină, privit din afară, gânduri. Capul uman – interior gânduri, văzut de afară, lumină.

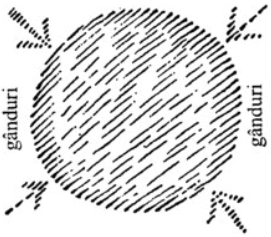

Tabla 9

Fig. 6

Fig. 7

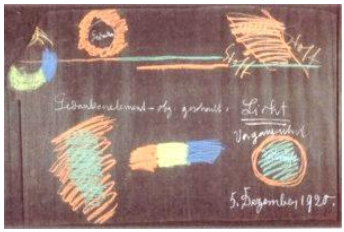

Tabla 10

Acesta este un mod de intuire a Cosmosului care vă poate fi neobişnuit de util şi lămuritor, dacă vreţi să-l valorificaţi, să pătrundeţi cu adevărat în aceste lucruri. Gândirea, întreaga dumneavoastră viaţă sufletească va deveni mult mai mobilă decât este de obicei dacă învăţaţi să vă reprezentaţi: Dacă eu aş ieşi din mine, aşa cum este de altfel cazul întotdeauna când adorm, şi aş privi înapoi spre capul meu, deci spre mine ca om al gândurilor, m-aş vedea luminând. Dacă aş ieşi din lume, din lumea străluminată, şi aş vedea-o de afară, aş percepe-o ca pe o formaţiune de gânduri. Aş percepe lumea ca entitate de gânduri. – Vedeţi, lumina şi gândul sunt împreunate, lumina şi gândul sunt acelaşi lucru, însă văzute din direcţii diferite.

Dar gândul care trăieşte în noi, de fapt, ceea ce vine din preistorie, se află mai maturizat în noi, este rezultatul unor vieţi pământene anterioare. Ceea ce mai înainte a fost voinţă a devenit gând şi gândul apare ca lumină. Din

aceasta veţi putea simţi că unde este lumină este gând – dar cum? Gând în care o lume moare permanent. O lume anterioară moare în gând sau, spus altfel, în lumină. Acest fapt este o taină a Cosmosului. Privim în afară, în Cosmos. El este străbătut de lumină. În lumină trăieşte gândul. Dar în această lumină întreţesută de gânduri trăieşte o lume muribundă. În lumină moare încontinuu lumea.

În timp ce un om ca Hegel contemplă lumea, el contemplă, de fapt, stingerea, moartea continuă a lumii. Devin integral oameni ai gândurilor aceia care au o înclinaţie specială pentru lumea care apune, care moare, care paralizează. Iar în declin, prin moarte, lumea devine frumoasă. Grecii, care aveau o natură umană cu totul vivace, îşi găseau în afară bucuria, atunci când în moartea lumii strălucea frumuseţea. Căci în acea lumină în care moare lumea străluceşte frumuseţea lumii. Lumea nu devine frumoasă dacă nu poate muri şi, în timp ce moare, lumea luminează. Aşa încât frumuseţea este, de fapt, ceea ce apare din strălucirea lumii care moare continuu. În felul acesta este contemplat Cosmosul în mod calitativ. Vremurile mai noi au început cu *Galilei* [Nota 23], cu ceilalţi cercetători ai naturii care studiază lumea sub raport cantitativ şi, în prezent, eşti foarte mândru când, aşa cum se întâmplă pretutindeni în ştiinţele noastre, poţi înţelege fenomenele naturale, acolo unde se poate, prin matematică, aşadar, prin aspectul lor mort. Hegel a utilizat noţiuni mai pline de conţinut pentru înţelegerea lumii decât sunt cele matematice; dar pentru el deosebit de atrăgător era tot ce ajunsese la maturitate, ceea ce era muribund. Îţi vine să spui: Hegel stătea în faţa lumii ca un om care se află în faţa unui pom plin de inflorescenţe. În momentul în care fructele vor să se dezvolte dar încă nu sunt prezente, când florile au atins stadiul suprem, în pom

acţionează puterea luminii, acţionează ceea ce este gândul purtat de lumină. Aşa se poziţiona Hegel faţă de toate fenomenele lumii. El contempla floarea la apogeu, ceea ce se desfăşoară în întregime în concret.

Schopenhauer avea o poziţie diferită în faţa lumii. Dacă vrem să testăm forţa năvalnică schopenhauerianã trebuie să privim spre altceva în om, spre ceea ce începe. Este elementul voinţă pe care-l purtăm în membrele noastre. Acest lucru îl vieţuim, de fapt, aşa cum vieţuim lumea în somn. Noi vieţuim elementul voinţă în mod inconştient. Oare putem privi acest clement, voinţa, oarecum din afară aşa cum privim gândul din afară? Să ne referim la voinţa care se desfăşoară într-un membru uman şi să ne întrebăm, dacă am privi voinţa din partea cealaltă, dacă am observa voinţa din punctul de vedere al imaginaţiunii, al inspiraţiei, al intuiţiei: Ce anume corespunde în intuiţie faptului că vedem gândul ca lumină? Cum vedem voinţa când o contemplăm cu forţa intuiţiei, a clarvederii? Şi când contemplăm voinţa cu forţa dezvoltată a intuiţiei, a clarvederii, se vieţuieşte ceva ce vedem în exterior. Când observăm gândul cu forţa clarvederii se vieţuieşte lumină, se vieţuieşte ceva care luminează. Când observăm voinţa cu forţa clarvederii, aceasta devine tot mai densă şi devine substanţă, materie. (*tabla10, sus dreapta: Stoff = materie*) Dacă Schopenhauer ar fi fost clarvăzător, această esenţă a voinţei s-ar fi prezentat în faţa lui ca un automat material, căci ea este partea exterioară a voinţei, materia. Interior, materia este voinţă, după cum interior lumina este gând. Exterior voinţa este materie, după cum gândul este lumină. Din această cauză, în expuneri anterioare am putut indica: când omul se afundă în mod mistic în natura sa voluntară, cei care de fapt nu fac decât fiţe cu mistica, dar în realitate urmăresc numai

bunăstarea, vieţuirea egoismului cel mai grav, astfel de privitori-în-sine cred că ar găsi spiritul. Dar dacă ar ajunge destul de departe cu privirea-în-sine ar descoperi adevărata natură materială a interiorului uman. Căci nu este nimic altceva decât o scufundare în materie. Când te afunzi în natura voluntară, ţi se dezvăluie adevărata natură a materiei. În prezent, filosofii naturii nu fac decât să emită fantezii când spun că materia ar fi alcătuită din molecule şi atomi. Găseşti adevărata natură a materiei şi te afunzi în mod mistic în tine însuţi. Aici se află cealaltă parte a voinţei şi aceasta este materia. În această materie se dezvăluie, în fond, ceea ce este continuu lume începătoare, lume în curs de germinare.

Dumneavoastră vă uitaţi afară, în lume: sunteţi înconjuraţi de lumină. În lumină moare un timp anterior. Călcaţi pe materia tare – puterea lumii vă poartă. În lumină străluceşte abstract frumuseţea.

În strălucirea frumuseţii moare lumea anterioară. Lumea răsare în tăria ei, în forţa ei, în puterea ei, dar şi în întunericul ei. În întuneric răsare lumea viitoare, în elementul material-volitional.

Când fizicienii vor vorbi în mod serios, ei nu se vor mai deda acelor speculaţii în care se sporovăieşte în prezent despre atomi şi molecule, ci vor spune: Lumea exterioară este alcătuită din trecut şi nu poartă în interior molecule şi atomi, ci viitor. (*tabla 10, dreapta jos: Zukunft = viitor*) Şi dacă se va afirma cândva: Nouă ne apare radiind trecutul în prezent, iar trecutul învăluie peste tot viitorul –, atunci se va vorbi în mod corect despre lume, căci prezentul este pretutindeni numai ceea ce trecutul şi viitorul lucrează împreună. Viitorul este ceea ce zace, de fapt, în tăria materiei. Trecutul este ceea ce străluceşte în frumuseţea luminii, în timp ce lumina este prezentată

pentru tot ce este revelare de sine, căci, desigur, şi ce apare ca sunet, ce apare în căldură este înţeles aici sub denumirea de lumină.

Omul se poate înţelege pe sine numai când se concepe ca nucleu al viitorului învăluit de ceea ce provine din trecut, de la aura de lumină a gândului. (*tabla 10 jos stânga*) Se poate spune: Văzut din perspectivă spirituală, omul este trecut acolo unde străluceşte în aura frumuseţii sale, dar este încorporat aceastei aure a trecutului său ceea ce ca întuneric se amestecă cu lumina care radiază din trecut, şi care duce în viitor. Lumina este ceea ce luminează din trecut, întunecimea, ceea ce indică spre viitor. Lumina are o natură de felul gândurilor, întunericul are o natură voluntară. Hegel avea o înclinaţie spre lumina care se desfăşoară în procesul de creştere, în florile care au atins maximum de înflorire. Schopenhauer este un contemplator al lumii ca un om aflat în faţa unui pom şi, de fapt, nu resimte nicio bucurie în faţa splendorii inflorescenţelor, ci are un îndemn interior să aştepte până când din flori vor apărea germenii fructelor. Acest lucru îl bucură, îl îmboldeşte, face să i se umple gura de apă, când se gândeşte că din inflorescenţa florilor de piersic vor apărea piersicile. El se întoarce de la natura de lumină spre ceea ce-l acaparează dinăuntru, la ceea ce se dezvoltă din natura de lumină a florii, devenind ce se poate fluidifica pe limba sa ca materie, ce se dezvoltă în viitor ca fructe. Este cu adevărat natura dublă a lumii, şi observi în mod corect natura dacă o urmăreşti în natura ei dublă, deoarece atunci descoperi cum este această lume în mod concret; în caz contrar, nu o observi decât în abstracţiunea ei. Când ieşiţi în natură şi priviţi pomii în inflorescenţele lor, vieţuiţi din trecut. Aşadar, contemplaţi natura de primăvară a lumii şi puteţi spune: Ceea ce zeii au lucrat în această lume se

manifestă în splendoarea înfloririi primăvara. Contemplaţi lumea roditoare a toamnei şi puteţi spune: Aici începe o nouă faptă a zeilor, aici cade ceea ce este însă apt de dezvoltare, ceea ce se dezvoltă în viitor.

Aşadar, este vorba că nu obţii o imagine a lumii numai prin speculaţie, ci să cuprinzi lumea în interior, cu întregul om. Poţi, în fapt, să vezi trecutul în floarea prunului, poţi simţi în prună viitorul. Ceea ce pătrunde luminând în ochi este intim legat cu acela din care provii dinspre trecut. Ceea ce se topeşte pe limbă în gust este intim legat cu acela din care renaşti, ca pasărea Phoenix din cenuşa ei, în viitor. Aici cuprinzi lumea în senzaţie. Şi o astfel de „cuprindere a lumii în senzaţie" a căutat, de fapt, *Goethe* în tot ce voia să vadă, să simtă în lume. El a privit, de exemplu, spre lumea verde a plantelor. El nu dispunea de ceea ce îţi poate da ştiinţa spiritului, dar prin faptul că privea verdele lumii vegetale avea totuşi, în verdele plantei care nu s-a dezvoltat complet până la elementul floral, ceea ce proeminează în prezent din trecutul propriu-zis a ceea ce ţine de vegetal; în floare îi apare deja trecutul; dar ceea ce încă nu a trecut cu totul este verdele frunzei.

Dacă vezi verdele din natură, acesta este ceva care nu a murit, care încă nu este atât de copleşit de trecut. Ceea ce însă indică viitorul este ceea ce iese din întuneric. Acolo unde verdele este atenuat, devenind albăstnii, este ceea ce în natură se dovedeşte a fi viitorul (*albastru*) (*vezi figura 8 şi tabla 10 jos centru*).

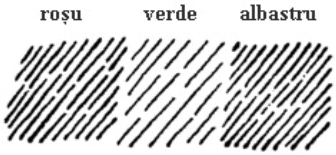

Fig. 8

Dimpotrivă, acolo unde ni se indică trecutul se află ceea ce se maturizează, ceea ce aduce lucrurile la înflorire, acolo este căldura (*roşu*), unde lumina nu numai se deschide, ci se pătrunde şi interior cu forţă, unde trece în căldură. Totul ar trebui prezentat în aşa fel încât să se spună: Avem verdele, lumea vegetală – aşa a simţit Goethe, chiar dacă nu a transpus-o în ştiinţa spiritului sau în ştiinţa ocultă –, apoi legată de acesta întunericul, unde verdele se atenuează în albăstrui. Ceea ce se luminează, ceea ce se umple cu căldură însă s-ar lega din nou spre partea superioară. Aici însă te afli tu însuţi, aici ai, ca om, în interior, ceea ce în lumea verde a plantelor găsim în exterior; aici, în interior, corpul eteric al omului are culoarea florii de piersic. Aceasta este şi culoarea care apare aici, când albastrul trece în roşu. Acesta eşti însă tu însuţi. Astfel încât, de fapt, când priveşti în afară în lumea colorată, poţi spune: Tu însuţi te afli în culoarea florii de piersic şi ai ca opus verdele (*vezi figura 9 şi tabla 10 sus stânga*).

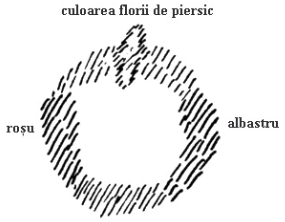

Fig. 9

Aceasta ni se oferă în mod obiectiv în lumea plantelor. De o parte ai albăstruiul, întunecatul, de partea cealaltă luminosul, roşcatul-gălbui. Dar pentru că te afli în interiorul culorii florii de piersic, pentru că trăieşti în aceasta, în viaţa obişnuită o percepi, la început, tot atât de puţin cât poţi percepe gândul ca lumină. Ceea ce trăieşti nu percepi, din această cauză laşi la o parte culoarea florii de piersic şi priveşti numai la roşu, pe care îl extinzi într-o

parte, şi la albastru, pe care îl extinzi în partea opusă; în felul acesta îţi apare un spectru al curcubeului. Aceasta este însă numai o iluzie. Ai obţine spectrul adevărat dacă ai curba în formă de cerc această bandă de culori. În realitate, chiar o curbezi, pentru că te afli ca om în culoarea florii de piersic şi astfel supervizezi lumea colorată numai de la albastru până la roşu şi de la roşu până la albastru, trecând prin verde. În clipa în care ai avea acest aspect, orice curcubeu ar apărea ca un cerc, ca un cerc curbat în sine, ca un rulou cu secţiune circulară.

Am amintit aspectul din urmă numai pentru a vă atrage atenţia că o concepţie despre natură cum este cea a lui Goethe este întru totul şi o conceprie a spiritului, că ea coincide pe deplin intuiţiei spirituale. Când te apropii de Goethe, cercetătorul naturii, poţi spune: El nu are încă, de fapt, o ştiinţă a spiritului, dar a abordat ştiinţa naturii în aşa fel, încât o face întru totul în sensul ştiinţei spiritului. În prezent, foarte important pentru noi este faptul că lumea, inclusiv omul, este o organizare intimă de lumină a gândurilor, de gânduri-lumină, materie a voinţei, voinţă a materiei şi că ceea ce ne întâmpină în mod concret este construit în modul cel mai variat sau străbătut cu conţinut format din lumină-gânduri, gânduri-lumină, voinţă a materiei, materie a voinţei.

Cosmosul trebuie privit în mod calitativ, nu numai cantitativ, pentru a-l înţelege. Atunci, însă, în acest Cosmos se inseră şi o moarte continuă, o moarte a preistoriei, un răsărit al viitorului în întuneric. Vechii perşi numeau, plecând de la clarviziunea lor instinctivă, ceea ce simţeau ca fiind preistorie muribundă în lumină Ahura Mazdao, ceea ce simţeau a fi viitorul în voinţa întunecată Ahriman.

Acum aveţi aceste două entităţi cosmice, lumina şi întunericul: în lumină gândul viu, preistoria muribundă; în

întuneric voinţa ce ia naştere, viitorul ce soseşte. Pe măsură ce ajungem atât de departe încât să nu mai observăm gândul numai în abstracţiunea lui, ci ca lumină, voinţa nu numai în abstracţiunea ei, ci ca întuneric în chiar natura sa materială, în măsura în care ajungem să contemplăm conţinuturile de căldură, de exemplu, ale spectrului luminos cu trecutul, aspectul material, partea chimică a spectrului cu viitorul trecem din abstracţiunea pură în concretețe. Noi nu mai suntem numai nişte oameni secătuiţi, pedanţi, care gândesc doar cu capul; noi ştim că ceea ce gândeşte în capul nostru este, de fapt, ceea ce ne înconjoară ca lumină. Şi nu mai suntem oameni plini de prejudecăţi, astfel ca în legătură cu lumina să simţim numai bucurie, ci ştim că în lumină se află moartea, o lume muribundă. Putem resimţi în legătură cu lumina şi tragedia cosmică. Aşadar, din abstracţiune, din mental ajungem la ceea ce este fluent în lume. Şi vedem în ceea ce este întuneric partea de răsărire a viitorului. Găsim în aceasta chiar şi ceea ce impulsionează firi atât de pasionate ca Schopenhauer. Pe scurt, pătrundem din abstract în concret. În faţa noastră iau naştere imagini ale Universului în loc de gânduri goale sau impulsuri voluntare abstracte.

Acest lucru l-am căutat azi. Data viitoare vom afla în ceea ce azi ni s-a concretizat într-un mod atât de uimitor – gândul în lumină, voinţa în întuneric – originea binelui şi a răului. Noi pătrundem, aşadar, din lumea interioară în Cosmos şi nu căutăm în Cosmos numai într-o lume abstractă sau abstract-religioasă cauzele binelui şi răului, ci vrem să vedem cum ajungem la o cunoaştere a binelui şi a răului după ce am făcut începutul prin faptul că am cuprins gândul în lumina sa, am simţit voinţa în procesul întunecării sale. Mai multe detalii în legătură cu aceasta data viitoare.

CONFERINȚA a VI-a

Dornach, 10 decembrie 1920

În ultimele discuţii a fost vorba despre posibilitatea, pe de o parte, de a vedea în domeniul naturalului ceea ce este legat într-un anumit mod de ce este moral, de sufletesc, iar pe de altă parte, de a vedea în domeniul sufletesc ce este prezent în natură. Tocmai pe acest tărâm omenirea prezentului se află, de fapt, în faţa unei enigme neliniştitoare. Ne aflăm în situaţia în care omul, atunci când aplică legile naturale Cosmosului şi se uită la trecut, trebuie să-şi spună: Tot ce există în ambianţa noastră s-a născut dintr-o oarecare stare nebuloasă originară, aşadar din ceva material, care apoi s-a diferenţiat într-un mod oarecare, s-a transformat, şi din care au apărut fiinţele regnurilor mineral, vegetal, animal, din care a apărut şi omul. Acest lucru va fi din nou actual, chiar dacă în altă formă decât la început, ca existenţă pur fizică la sfârşitul Cosmosului. Atunci însă ceea ce se naşte moral în noi, idealurile noastre, vor fi stinse şi uitate şi va exista numai marele cimitir al lumii fizice, iar în cadrul acestei stări fizice finale nu va avea nicio importanţă ceea ce s-a înălţat în om ca dezvoltare sufletească pentru că, de fapt, nu a fost decât un balon de săpun. Singurul lucru real ar fi ceea ce se dezvoltă fizic dintr-o nebuloasă originară, până la diferenţierea cea mai mare a diferitelor fiinţe, pentru a se reîntoarce în starea de zgură cosmică generală.

O astfel de concepţie, la care trebuie totuşi să ajungă cel care aderă în mod cinstit – aceasta înseamnă că este cinstit faţă de sine însuşi – la concepţia naturală despre lume a prezentului, nu poate construi niciodată o punte între planul fizic şi cel moral-sufletesc. Din această cauză, o

astfel de concepţie, dacă nu vrea să fie cu totul materialistă şi nu vrea să vadă în fenomenele materiale singurul lucru de pe Pământ, are nevoie de o a doua lume, obţinută într-un anumit mod din abstracţiune, care, atunci când recunoşti că pentru ştiinţă există numai prima lume, ar fi oferită numai credinţei. Iar această credinţă se manifestă în faptul că gândeşte la rândul ei: Ceea ce ia naştere în sufletul uman ca fiind binele nu poate rămâne fără echivalent în lume; trebuie să existe anumite forţe care – oricât de filosofic ar fi gândit acest aspect rezultă acelaşi lucru – răsplătesc binele şi pedepsesc răul etc. Există, mai ales în prezent, oameni care aderă la ambele concepţii deşi acestea sunt alăturate fără nicio punte de legătură între ele. Există oameni care, pe de o parte, admit să li se spună tot ceea ce oferă concepţia despre lume a ştiinţei pure despre natură, care acceptă teoria Kant-Laplace a nebuloasei originare, admit tot ceea ce se avansează în favoarea unui stadiu final de zgură a evoluţiei noastre şi care, pe lângă aceasta, recunosc că aparţin unei concepţii religioase despre lume care consideră că lucrările bune îşi găsesc într-un fel oarecare răsplata, marii păcătoşi sunt pedepsiţi şi alte lucruri asemănătoare. Faptul că în vremurile noastre există numeroşi oameni care lasă să pătrundă în sufletele lor ambele concepţii se datorează circumstanţei că există foarte puţină activitate sufletească adevărată; dacă ar exista această activitate interioară a sufletelor nu ar fi posibil să accepţi, pe de o parte, o ordine a lumii care exclude realitatea moralităţii, admiţând, pe de altă parte, existenţa unor forţe care răsplătesc binele şi pedepsesc răul.

Comparaţi ceea ce avem în prezent ca rezultat al comodităţii de gândire şi de simţire a numeroşi oameni ai prezentului: concepţiile morală şi fizică despre lume, fără

nicio legătură cu ceea ce v-am prezentat aici ca rezultat al științei spiritului. Am putut atrage atenția asupra faptului că în jurul nostru vedem în primul rând lumea fenomenelor luminoase, că, așadar, în natura exterioară privim la tot ce ne apare prin ceea ce numim lumină. V-am putut atrage atenția asupra modului cum trebuie văzut în tot ceea ce există în jurul nostru ca lumină, gânduri cosmice muribunde, așadar gânduri cosmice care într-un trecut extrem de îndepărtat, cândva, au fost lumi de gânduri cosmice ale anumitor entități, lumi de gânduri prin care entități cosmice și-au cunoscut tainele cosmice din acea vreme. Ceea ce atunci erau gânduri ne întâmpină în prezent în mod luminos, fiind întru câtva cadavre de gânduri, de fapt, gând cosmic care moare: aceasta ne întâmpină ca lumină. Este suficient să deschideți cartea mea ***Știința ocultă în rezumat*** și să citiți paginile corespunzătoare pentru a vedea că, privind retrospectiv în timpuri trecute extrem de îndepărtate, omul, așa cum îl concepem azi, nu era prezent. Din om era prezent numai un fel de automat senzorial, în timpul lui Saturn. Mai știți și că în acel timp Cosmosul era locuit, așa cum este și în prezent. Însă alte ființe care locuiau în Cosmos dețineau rangul pe care-l are în prezent omul. Noi știm că acele spirite pe care le numim Arhei sau Începători se aflau, în timpul vechiului Saturn, pe treapta umanității. Ei nu erau cum sunt oamenii de azi, dar se aflau pe treapta umanității. Având o cu totul altă constituție, ei se aflau totuși pe treapta umanității. Arhanghelii s-au aflat pe treapta umanității în vremea Soarelui vechi etc.

Privim, așadar, retrospectiv în timpuri extrem de îndepărtate și spunem: Așa cum mergem acum prin lume ca ființe gânditoare, mergeau atunci aceste entități ca ființe gânditoare având caracterul umanității. Ceea ce a viețuit

însă atunci în ele a devenit gând cosmic exterior. Iar ceea ce a vieţuit sub forma de gânduri, astfel încât din afară nu ar fi putut fi văzut decât ca fiind aura lor luminoasă, este văzut ulterior în ambianţa cosmică, apare în faptele luminii, astfel că în faptele luminii trebuie să vedem lumi de gânduri muribunde. În aceste fapte ale luminii intervine şi întunericul, iar în opoziţie cu lumina, în întuneric vieţuieşte ceea ce spiritual-sufleteşte poate fi numit voinţa, ceea ce cu o nuanţă mai mult orientală poate fi numit iubire. Astfel încât, dacă privim afară în lume, vedem lumea luminii; dar noi nu am vedea această lume ce luminează şi care ar fi transparentă pentru simţuri, dacă în ea nu s-ar face perceptibil întunericul. Iar în ceea ce acum impregnează lumea ca întuneric avem de căutat pe prima treaptă a sufletescului care în noi vieţuieşte ca întuneric. Aşa cum lumea exterioară ar putea fi privită ca o consonanţă a întunericului şi luminii, tot astfel şi propriul nostru interior, în măsura în care se extinde în spaţiu, poate fi privit ca lumină şi întuneric. Numai pentru conştienţa noastră proprie lumina este gând, reprezentare, întunericul din noi, voinţa, devine bunătate, iubire etc.

Obţinem astfel o concepţie despre lume în care ceea ce este în suflet nu este numai sufletesc, ceea ce este afară, în natură, nu este numai natural, o concepţie despre lume în cadrul căreia ceea ce este afară, în natură, este rezultatul unor procese morale anterioare, unde lumina reprezintă lumi de gânduri muribunde. Din aceasta însă rezultă că gândurile noastre, în timp ce trăiesc în noi ca gânduri, potrivit forţei, sunt produse de preistoria noastră. Dar prin restul organismului nostru noi impregnăm continuu gândurile cu voinţă. Căci tocmai ceea ce noi numim gândurile cele mai pure sunt resturi ale unui trecut impregnate cu voinţă. Astfel încât şi gândirea pură – am

exprimat foarte categoric acest lucru în noua ediţie a ***Filosofiei libertăţii*** – este străbătută de voinţă. Ceea ce purtăm însă în noi trece în timpuri viitoare îndepărtate, unde va lumina în fenomenele exterioare ceea ce acum este structurat în noi ca prim germene. (*vezi tabla 12 stânga*) Atunci, vor exista fiinţe care vor privi în lume aşa cum privim noi în afară, în lume, şi aceste fiinţe vor spune: Pentru noi, în jurul nostru străluceşte o natură. De ce străluceşte ea pentru noi în acest fel? Pentru că pe Pământ au fost săvârşite fapte, căci ceea ce vedem acum în jurul nostru este rezultatul a ceea ce oamenii Pământului au purtat în sine ca germeni. Noi stăm aici şi privim la natura exterioară. Putem sta aici ca oameni care abstractizează, reci, lucizi, să analizăm lumina şi fenomenele ei, aşa cum fac fizicienii. Vom analiza aceste fenomenc reci în interior, ca oameni de laborator; vor rezulta unele lucruri frumoase, spirituale, dar noi nu stăm prin aceasta, ca oameni deplini, faţă cu lumea exterioară. Stăm ca oameni deplini în faţa lumii exterioare numai când putem resimţi ce ne apare în împurpurarea zorilor, ce ne apare în firmamentul albastru al cerului, ce ne apare în planta verde, ce percepem în valul care clipoceşte, căci lumina nu se raportează numai la cea perceptibilă cu ochii, ci folosesc aici expresia lumină pentru toate percepţiile senzoriale. Ce vedem în ceea ce percepem în jurul nostru? Vedem o lume care în orice caz ne poate înălţa sufletul, care se revelează pentru sufletul nostru ca fiind aceea pe care trebuie s-o avem, pentru a putea privi într-o lume plină de sens. Noi nu ne aflăm în faţa ei ca oameni deplini când o analizăm în mod sec, ca fizicienii, ci numai când spunem: Ce luceşte aici, ce sună aici este, în ultimă dezvăluire, ceea ce cu mult timp în urmă şi-a dezvoltat esenţa în sufletele lor; acelora trebuie să le fim recunoscători. Atunci nu privim în mod sec în afară, în

lume, ca fizicieni, ci privim cu sentimente de mulţumire faţă de acele entităţi care cu atâtea milioane de ani înainte, în perioada vechiului Saturn, au trăit ca oameni, aşa cum noi trăim ca oameni în prezent, şi care au gândit şi au simţit în aşa fel încât avem în prezent în jurul nostru o lume admirabilă. Acesta este un rezultat important al unei concepţii despre lume saturată cu adevăr, în timp ce ne conduce la a privi spre lume nu numai ca oameni lucizi, reci, ci plini de recunoştinţă pentru acele fiinţe care în vremurile cele mai de demult au produs prin gândirea şi faptele lor ceea ce pentru noi este, în ambianţa noastră, lumea care ne înalţă. Trebuie să-ţi imaginezi acest lucru cu intensitatea necesară, să te umpli cu această reprezentare a stării de a fi dator cu recunoştinţă pentru îndepărtaţii oameni anteriori, pentru că ei ne-au creat ambianţa actuală. Trebuie să te umpli de acest gând, şi apoi mai aduţi în suflet şi ideea că trebuie să ne dirijăm gândurile şi sentimentele în mod corespunzător, într-un mod care se află înaintea noastră ca ideal moral, pentru ca fiinţele ce vor veni după noi să poată privi la o ambianţă pentru care să ne fie tot atât de recunoscători cum suntem noi faţă de vechii precursori, privind acţiunile lor ca spirite luminătoare. În prezent, vedem o lume care luminează; cu milioane de ani în urmă ea era o lume morală. Purtăm în noi o lume morală; peste milioane de ani ea va fi o lume luminătoare.

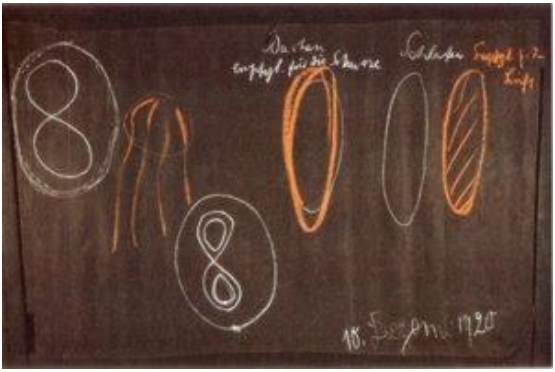

Tabla 12

La acest mod de a resimți Cosmosul conduce o concepție despre lume perfect valabilă. O concepție despre lume care nu este pe deplin valabilă conduce la tot felul de idei și noțiuni, la tot felul de teorii asupra lumii, dar ea nu umple pe deplin de conținut omul, căci lasă goală partea sa de sentimente. Acest lucru are, oricum, partea sa practică, deși omul actual de-abia mai înțelege aspectul său practic. Dar cel care vrea să fie cinstit cu lumea actuală știe că nu-i este permis s-o lase să coboare în asfințire; el ar vrea să privească spre o școală și universitate a viitorului unde oamenii nu intră dimineața la ora opt cu un sentiment relaxat, de indiferență, pentru a ieși la ora 11, 12 sau unu, cu același sentiment relaxat, de indiferență, cel mult cu o mică mândrie pentru că au devenit mai deștepți. Nu putem să ne dirijăm privirea spre o perspectivă a viitorului în care cei ce ies de aici la orele 11, 12 sau unu părăsesc locul de predare având totodată sentimente față de lume care pătrund în afară, în Univers, în timp ce se implantează în sufletele lor, pe lângă deșteptăciune și sentimentul față de lumea care devine, sentimentul de recunoștință față de trecutul foarte îndepărtat, în care au acționat ființe care au modelat natura ambientală așa cum este ea, și sentimentul

marii responsabilităţi pe care o avem pentru faphil că impulsurile noastre morale vor deveni lumile ce vor lumina mai târziu. Este de la sine înţeles că totul nu rămâne decât la nivel de credinţă, dacă vrem să spunem: Reală este nebuloasa originară şi reală este zgura viitoare, între acestea fiinţele îşi fac iluzii morale care cresc în ele ca baloanele de săpun. Ultimul lucru credinţa nu-l spune; ar trebui să-l spună, dacă ar fi cinstită. Oare nu este ceva esenţial diferit când omul spune: Da, răsplata există, căci însăşi natura este astfel alcătuită încât se produce această răsplătire: gândurile tale devin lumină strălucitoare. Ordinea cosmică morală se manifestă. Ceea ce la un moment dat este ordine cosmică morală este în alt moment ordine cosmică fizică, iar ceea ce într-un timp oarecare este ordine fizică a fost într-un alt timp ordine cosmică morală. Orice lucru moral este determinat să iasă în plan fizic. Mai are oare nevoie omul care priveşte natura în mod spiritual de altă dovadă pentru existenţa unei ordini cosmice morale? Nu, în natura înţeleasă în mod spiritual există însăşi justificarea ordinii cosmice morale. La această imagine urci când contempli omul în perspectiva deplinei sale omenii.

Să plecăm de la un proces prin care noi toţi trecem în fiecare zi. Noi ştim că adormirea şi trezirea se bazează pe faptul că omul se desprinde, cu eul său şi cu corpul său astral, de corpul fizic şi de cel eteric. Ce înseamnă acest lucru, prin raportare la Cosmos? Să ne imaginăm legate între ele pentru starea de veghe, corpul fizic, corpul eteric, corpul astral şi eul. (*tabla 12 dreapta prima figură*) Acum să ni le reprezentăm separate, pentru starea de somn. (*tabla 12 dreapta a doua şi a treia figură*) Care este deosebirea cosmică între cele două stări? Când priviţi spre starea de somn, în stare de adormire vieţuiţi lumina,

vieţuiţi lumea de gânduri muribundă a timpului străvechi. În timp ce vieţuiţi lumea de gânduri muribundă, veţi fi înclinaţi să aveţi o receptivitate pentru faptul că ceea ce este spiritual se întinde în viitor; aceasta o veţi percepe. Faptul că în prezent omul are numai o percepţie începătoşată a acestui lucru nu modifică cu nimic problema. Important este că în această stare suntem receptivi pentru lumină.

Când ne scufundăm în trup, devenim interior receptivi sufletește – când spun interior receptivi sufletește înseamnă că suntem suflete, nu balanțe –, prin faptul că ne scufundăm în trup devenim receptivi sufletește nu față de lumină, ci față de întuneric. Dar acest lucru nu este ceva pur şi simplu negativ, ci devenim receptivi pentru altceva. Aşa cum în timpul somnului eram receptivi faţă de lumină, prin trezire devenim receptivi faţă de gravitaţie. Am spus că nu suntem balanţă; nu devenim receptivi faţă de gravitaţie cântărindu-ne trupurile, însă prin scufundarea în corpurile noastre noi devenim interior receptivi sufletește pentru gravitaţie. Nu vă miraţi că atunci când exprimăm aceste lucruri ele au la început ceva nedeterminat. Pentru trăirea sufletească propriu-zisă, conştienţa obişnuită este şi ea adormită în stare de veghe, aşa cum doarme în timpul somnului. În somn, omul, în conştienţa normală actuală, nu percepe cum trăieşte în lumină. În stare de veghe el nu percepe cum trăieşte în gravitaţie. Dar aşa stau lucrurile: trăirea de bază a omului adormit este viata în lumină. În somn, el nu este sufletește receptiv pentru gravitaţie, pentru faptul gravitaţiei. Gravitaţia îi este întru câtva luată. El trăieşte în lumina uşoară lipsită de greutate. El nu ştie nimic despre gravitaţie. El învaţă să cunoaseă gravitaţia interior, mai întâi în mod subconştient. Dar pentru imaginaţiune lucrul

se prezintă astfel: el învaţă să cunoască gravitaţia prin acea că se scufundă în tmpul său.

Aceasta se prezintă pentru cercetarea de ştiinţa spiritului în modul următor: când v-aţi ridicat la treapta de cunoaştere a imaginaţitmii, puteţi observa corpul eteric al unei plante. Când observaţi corpul eteric al unei plante veţi avea următoarea trăire interioară: acest corp eteric al plantei o trage continuu în sus, el este lipsit de greutate. Când, dimpotrivă, observaţi corpul eteric al unui om, el are greutate şi pentru reprezentarea imaginativă. Aveţi pur şi simplu sentimentul că el este greu. Plecând de aici, ajungi să recunoşti că, de exemplu, corpul eteric al omului este ceva care, atunci când sufletul se află în el, îi transmite acestui suflet greutatea. Dar este un fenomen suprasensibil. Dormind, sufletul trăieşte în lumină, deci trăieşte în imponderabilitate. Treaz, sufletul trăieşte în gravitaţie. Corpul este greu. Această forţă se transmite sufletului. Sufletul trăieşte în gravitaţie. Aceasta înseamnă ceva care se transmite conştienţei. Gândiţi-vă în ce constă momentul trezirii? Dacă sunteţi adormit, vă aflaţi în pat, nu vă mişcaţi, voinţa este paralizată. Şi reprezentările sunt paralizate, dar numai pentru că este paralizată voinţa, pentru că voinţa nu năvăleşte în propriul dumneavoastră corp, pentru că nu se foloseşte de simţuri, din această cauză repezentările sunt paralizate. Prin ce se mobilizează voinţa? Prin aceea că sufletul simte greutatea prin intermediul corpului. Această convieţuire cu sufletul (gravitaţia) conferă omului voinţa. Iar încetarea voinţei se produce atunci când omul se află în lumină.

Prin aceasta aveţi prezentate cele două forţe cosmice, lumina şi gravitaţia, ca fiind marile opoziţii din Cosmos. În fapt, lumina şi gravitaţia sunt opoziţii cosmice. Dacă vă reprezentaţi planeta, vedeţi cum gravitaţia atrage spre

punctul central, lumina indică în sens opus dinspre punctul central în Cosmos (*vezi, în figura 10, săgeţile*). Lumina este gândită numai în repaus. În realitate, ea indică dinspre planetă în afară. Cine consideră gravitaţia ca fiind o forţă a atracţiei, adică în sens newtonian, gândeşte materialist căci îşi imaginează că, de fapt, în Pământ se află ceva ca un demon sau ceva asemănător, care are o sfoară invizibilă cu care atrage piatra.

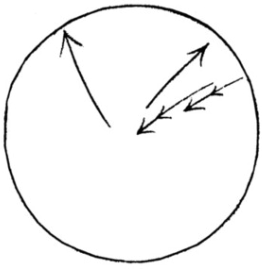

Fig. 10

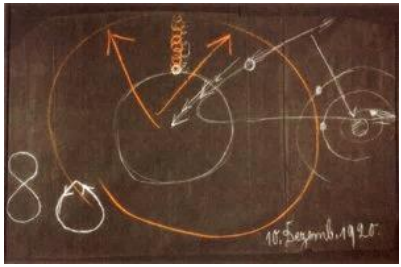

Tabla 11

Se vorbeşte despre o forţă de atracţie pe care nimeni nu o poate vedea în alt loc decât în reprezentare. Dar se vorbeşte despre această forţă de atracţie. Oamenii nu-şi pot concretiza acest lucru, nu-l pot face perceptibil, dar ei pot vorbi în mod newtonian despre forţa de atracţie. În cultura occidentală, ceea ce există trebuie să fie reprezentat într-un mod oarecare, în mod sensibil. Aşadar, cineva ar putea spune oamenilor: Aţi putea să vă repezentaţi forţa de atracţie ca pe o sfoară invizibilă; însă atunci trebuie să vă reprezentaţi lumina ca pe un fel de catapultare. Lumina ar trebui reprezentată ca forţă de catapultare. Pentru cine vrea să rămână mai mult în realitate, este suficient să poată recunoaşte opoziţia cosmică dintre lumină şi gravitaţie.

Pe cele spuse mai înainte se bazează multe aspecte referitoare la om. Dacă ne referim la evenimentul zilnic al adormirii şi trezirii, putem spune: La adormire omul trece din

domeniul gravitației în cel al luminii. În timp ce trăiește în domeniul luminii, el resimte, dacă a trăit suficient timp fără gravitație, un dor foarte viu de a se lăsa din nou cuprins de gravitație și se înapoiază la aceasta, se trezește. Este o oscilare continuă între viața în lumină și viața în gravitație, între trezire și adormire. Dacă cineva își dezvoltă capacitatea receptivă la un nivel mai fin, el poate simți în mod nemijlocit ca pe o trăire personală această înălțare în lumină și solicitarea din partea gravitației la trezire.

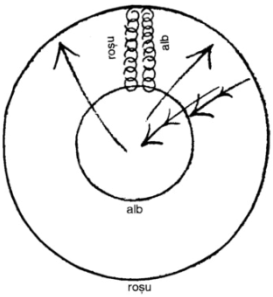

Fig. 11

Acum, însă, imaginați-vă ceva cu totul diferit, și anume că omul ca ființă este legat între naștere și moarte de Pământ prin aceea că sufletului său, după ce a trăit un timp în lumină, i se face mereu din nou dor de gravitație, se întoarce la starea de gravitație. După ce această foame de gravitație nu mai există, omul va urma tot mai mult lumina. Aceasta o face până la o amunită limită (*vezi, în figura 11, roșu*). El urmează lumina până la o anumită limită și când a atins periferia extremă a Cosmosului el a consumat tot ce i-a dat gravitația între naștere și moarte; atunci începe un nou dor de gravitație și omul pornește înapoi (*vezi, în figura 11, alb*), spre o nouă încarnare. Astfel încât și în acel timp intermediar dintre moarte și o nouă naștere, în apropiere de ora miezului nopții al existenței, apare un fel de foame de gravitație. Acesta este conceptul general

pentru ceea ce omul vieţuieşte ca dor de a se întoarce la o nouă viaţă pământeană. În timp ce se reîntoarce la o nouă viaţă pământeană, omul trebuie să treacă prin sfera celorlalte corpuri cereşti, învecinate. Acestea acţionează asupra lui în modurile cele mai diferite şi rezultatul acestor acţiuni el îl aduce cu sine când, în momentul concepţiei, pătrunde în această viaţă fizică. Din aceasta înţelegeţi că are o mare importanţă să ne întrebăm: Cum stau dispuse stelele în sferele prin care omul păşeşte în cursul întoarcerii? De modul în care păşeşte omul prin sfera sa stelară depinde dorul său de gravitaţia pământească. Nu numai Pământul radiază o anumită gravitaţie faţă de care el resimte dorul, ci şi celelalte corpuri cereşti a căror sferă o parcurge în timp ce se deplasează spre o nouă viaţă acţionează asupra lui cu gravitaţia lor. Astfel încât omul, în timp ce se întoarce, poate ajunge în diferite poziţii care ne îndreptăţesc să spunem că el, când se întoarce pe Pământ, simte din nou dorul de a trăi în gravitaţia terestră. Dar el trece mai întâi prin sfera lui Jupiter. Şi Jupiter radiază o gravitaţie, dar una care are însuşirea de a adăuga dorului pentru gravitaţia Pământului o stare de bucurie. Aşadar, în suflet nu va trăi numai dorul de gravitaţia Pământului, ci şi starea de bucurie. Omul traversează sfera lui Marte. Îi este dor de gravitaţia Pământului. În el există deja o dispoziţie de bucurie. Marte acţionează şi el cu gravitaţia sa asupra lui, îi implementează, inoculează întru câtva sufletului, care simte dorul de gravitarie, o anumită bucurie, forţa de a ajunge în această gravitaţie a Pământului pentru a-şi folosi intens viaţa fizică dintre naştere şi moarte. Acum sufletul a ajuns atât de departe încât are în profunzimile sale subconştiente impulsul de a-i fi în mod clar dor de gravitaţia terestră şi de a folosi cu forţă încărcarea pământeană, astfel încât dorul plin de bucurie să se

exprime intens. Omul mai traversează şi sfera lui Venus. Acestui dor plin de bucurie care tinde spre forţă i se adaugă o cuprindere iubitoare a sarcinilor vieţii.

Noi vorbim de gravitaţii diferite, care emană de la corpuri cereşti, şi le punem în legătură cu ceea ce poate trăi în suflet. Căutăm, de asemenea, în timp ce privim în spaţiul cosmic, să abordăm concomitent ceea ce este întins fizic-spaţial şi din punct de vedere moral. Dacă ştim că în gravitaţie trăieşte ceea ce este de natură voluntară, iar pe de altă parte că voinţei îi este opusă lumina, ne putem permite să spunem: Marte reflectă lumina, Jupiter reflectă lumina, Venus reflectă lumina; în forţele gravitaţionale trăieşte modificarea adusă de lumină. Ştim că în lumină trăiesc gânduri cosmice muribunde, în forţele gravitaţionale trăiesc lumi în devenire prin germeni de voinţă. Toate acestea străluminează sufletele în timp ce ele se mişcă prin spaţiu. Noi contemplăm lumea fizic, în acelaşi timp o contemplăm moral. Aspectul fizic şi aspectul moral nu sunt prezente alăturat, ci omul, în limitarea sa, este înclinat să spună: Pe de o parte există planul fizic, pe de alta planul moral. În sine este ceva unitar. Lumea care se dezvoltă spre lumină se dezvoltă în acelaşi timp spre răsplată, spre răsplata ce se revelează. O ordine cosmică plină de sens se revelează din ordinea cosmică naturală.

Trebuie să fie clar că la o asemenea concepţie despre lume nu se ajunge printr-o interpretare filosofică, ci te dezvolţi în ea, în timp ce înveţi treptat să spiritualizezi noţiunile fizice prin ştiinţa spiritului; prin aceasta ea se moralizează de la sine. Şi când înveţi să întrevezi prin lumea fizică lumea în care fizicul a încetat să existe iar spiritualul este prezent, atunci ştii că înăuntru se află ceea ce este moral.

Plecând de la anumite reprezentări unii oameni ar putea ajunge în mod savant să-şi aducă în faţa sufletului ceea ce am spus mai înainte. Vă spun acum în încheiere acest lucru, deşi este în afara modului de a gândi al celor mai mulţi dintre dumneavoastră. Aveţi o formă care nu este o elipsă, de care se deosebeşte pentru că este mai arcuită (*desenul din stânga, figura 12*); elipsa ar fi linia punctată. Dacă se modifică ecuaţia matematică, ea poate lua însă şi forma de lemniscată. Este aceeaşi linie ca şi cealaltă. Dar aceeaşi linie mai are şi altă formă (*desenul din dreapta, figura 12*). Numai că linia este puţin modificată. Nu sunt două linii, este numai o linie şi are o singură ecuaţie matematică; este o singură linie, numai că eu ies din spaţiu. Dacă se continuă această reprezentare, mai este posibil şi alt lucru: pot pur şi simplu să-mi reprezint această linie (lemniscată) în aşa fel încât jumătate din ea să iasă din spaţiu. Dacă s-ar elabora acest fel de reprezentare, pe care în prezent nu ar putea-o avea decât matematicienii, s-ar ajunge la cealaltă reprezentare privind ieşirea din spaţiu şi întoarcerea în spaţiu. Acest lucru corespunde întru totul realităţii. Căci de fiecare dată vă gândiţi la ceea ce aţi întreprins; înainte de a vrea, dumneavoastră ieşiţi din spaţiu, şi când mişcaţi mâna reintraţi în spaţiu. Între timp ieşiţi din spaţiu, sunteţi de cealaltă parte a spaţiului.

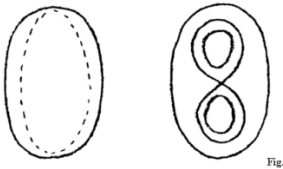

Fig. 12

Această reprezentare trebuie elaborată din cealaltă parte a spaţiului. Atunci se ajunge la repezentarea adevăratului suprasenzorial, se ajunge înainte de toate la reprezentarea a ceea ce este moral în realitatea sa. Ceea ce

este moral poate fi greu de reprezentat în realitatea sa de concepţia actuală despre lume pentru că oamenii vor să reprezinte absolut tot în spaţiu, prin măsură, greutate şi număr, în timp ce, în fapt, realitatea iese, aş spune, în fiecare punct al spaţiului, dincolo de spaţiu şi se reîntoarce la spaţiu. Există oameni care-şi imaginează un sistem solar, în sistemul solar cometa şi spun: Cometa apare, apoi parcurge o elipsă lungă şi revine după mult timp. Pentru multe comete acest lucru nu este adevărat. Cometele apar, ies, se destramă, încetează de a mai fi, se constituie însă din nou în partea cealaltă, de unde se întorc, descriu linii care nu străbat acelaşi drum. De ce? Pentru că cometele ies din spaţiu şi revin în cu totul alt loc. Este întru totul posibil în Cosmos ca, într-un mod oarecare, cometele să se destrame în afara spaţiului şi să revină în alt loc al spaţiului.

În continuarea acestor consideraţii mâine nu vă voi mai chinui cu reprezentările expuse în ultimele zece minute, pentru că ştiu că sunt străine cercului de reprezentări al unui mare număr dintre dumneavoastră. Dar din când în când trebuie totuşi să atrag atenţia asupra faptului că ştiinţa spiritului, aşa cum o practicăm aici, ar putea lua în calcul reprezentările ştiinţifice cele mai elaborate, dacă ar exista prilejul, adică dacă ar exista posibilitatea de a pătrunde cu spirit ceea ce se practică apoi în mod lipsit de spirit de către aşa-numitele ştiinţe exacte. Această posibilitate nu este, din păcate, prezentă; mai ales lucruri precum matematica etc. sunt practicate în prezent, în cele mai multe cazuri, în modul cel mai lipsit de spirit. Din această cauză ştiinţa spiritului, aşa cum am subliniat de curând într-o conferinţă ţinută la Basel, este dependentă cel puţin deocamdată de a fi pusă în valoare în faţa laicilor cultivaţi – ceea ce este transformat de mulţi care se consideră eruditi într-un reproş. Dacă cei eruditi nu

ar fi atât de indolenţi faţă de consideraţiile spirituale, ştiinţa spiritului nu ar avea nevoie să fie expusă numai faţă de laicii cultivaţi, căci ea se poate baza pe reprezentările ştiinţifice cele mai înalte, până la aceste reprezentări ştiinţifice supreme, pentru că este conştientă de responsabilitatea ei.

Faţă de aceste probleme oamenii de ştiinţă se comportă într-un mod cât se poate de ciudat. Există un om erudit care a auzit [Nota 24] că aici la Dornach s-au ţinut cursuri universitare. În prealabil el auzise ceva despre şcoala Waldorf [Nota 25] şi după câte se pare a citit în „Waldorf Nachrichten" cuvântarea mea inaugurală pentru şcoala Waldorf şi încă un articol. În discursul inaugural eu am menţionat în afara contextului un pedagog care din multe motive este un tovarăş de mentalitate al acelui om erudit. În astfel de ocazii, domnii care reproşează de atâtea ori antroposofiei că ar putea conduce la sugestie sau autosugestie sunt brusc hipnotizaţi pentru că aud: a fost citat unul care este un tovarăş al meu de mentalitate ştiinţifică. – Domnul a devenit atunci foarte atent. A devenit acum foarte evident că tot ce se făcea la cursurile universitare de la Dornach i-a devenit apăsător, înăbuşitor. Din această cauză nu s-a sfiit să scrie: „La cursurile universitare ale antroposofilor de la Dornach, lângă Basel, care au avut loc în toamna acestui an, s-a exprimat speranţa că de aici idei mari, puternice ar putea induce o nouă dezvoltare a poporului nostru şi să-i confere suflul unei noi vieţi. Cine verifică bazele etice ale acestei mişcări cu privire la adevărata lor valoare nu poate împărtăşi această speranţă, în cazul în care aceste baze nu vor fi supuse unui examen critic, lucru pe care rândurile de faţă ar dori să-l prilejuiască."

De ce au fost, de fapt, scrise aceste „rânduri de faţă”. Cursurile universitare, baza lor etică trebuie supusă unui examen, unei critici, deoarece acestea trebuie să aibă o legătură cu ceea ce are de spus un astfel de domn, cu ceea ce el numeşte nivelul moral scăzut, căci el îşi începe articolul, pe care-l intitulează „Învăţături etice eronate” astfel: „În vremuri cu un nivel moral scăzut, aşa cum încă nu l-a cunoscut poporul german, este de două ori mai necesar să fie apărate marile hotare ale moralei aşa cum au fost stabilite de Kant şi de Herbart şi să nu se admită modificarea lor în avantajul unor tendinţe relativiste. A menţine viu cuvântul baronului von Stein, conform căruia un popor poate rămâne puternic prin virtuţile prin care el a devenit mare, trebuie să fie considerat printre primele sarcini în mijlocul disoluţiei tuturor noţiunilor morale.”

Acum, omul nostru datează disoluţia noţiunilor morale începând de la război şi găseşte foarte demn de observat: „Trebuie îndeosebi regretat că este implicată în această disoluţie morală o scriere a conducătorului antroposofilor din Germania, dr. Rudolf Steiner, întrucât trăsătura de bază a acestei mişcări care ţinteşte la o puternică interiorizare a fiecărui om – aceasta el a preluat-o din câteva articole ale revistei «Waldorf Nachrichten» – nu poate fi contestată şi că în planul său privind tripartiţia socială care a fost discutat în nr. 222 al publicaţiei «Tags» se pot găsi gânduri sănătoase, stimulatoare pentru binele poporului. Dar în scrierea ***Filosofia libertăţii*** (Berlin, 1918) el îşi supratensionează poziţia individualistă într-un mod care conduce la disoluţia comunităţii sociale şi din acest motiv trebuie combătută.”

Deci, să vedeţi, ***Filosofia libertăţii*** a fost scrisă în 1918 izvorând din nivelul moral scăzut rezultat al războiului! Bunul om nu s-a sinchisit, desigur, timp de

decenii de ***Filosofia libertății***, numai ultima ediție, cea din 1918, el a citit-o atât de bine încât nu a aflat din ea cât este de veche cartea, că ea îşi are originea în vremea despre care a spus cât de minunat de departe am dus lucruile, la ce clarificare, când el nu vorbise încă de nivelul moral scăzut. Aşadar, atât de mare este conştiinciozitatea acestor formatori ai tineretului. Omul nu este numai profesor de filosofie, ci, înainte de toate, pedagog. El nu predă, aşadar, numai în universităţi, ci educă copii. El însuşi este atât de bine informat, încât ştie că ***Filosofia libertății*** a fost scrisă în 1918. Din această cauză îi este şi uşor să se pronunţe asupra scopului acestei scrieri. Gândiţi-vă totuşi la situaţia în care apare ***Filosofia libertății*** în 1893. Ideile au luat naştere, aşadar, atunci. Dacă se admite că ***Filosofia libertății*** a apărut în 1893, ce sens au următoarele cuvinte care formează chiar un fel de concluzie a întregului articol: „Aceşti oameni liberi ai doctorului Steiner nu mai sunt însă oameni. Ei au intrat în lumea îngerilor, fiind încă pe Pământ. Antroposofia i-a ajutat la aceasta."

Acum, vă rog, urmăriţi: în 1893 apare ***Filosofia libertății***, publicată cu intenţia de a furniza oamenilor o etică, lucru la care îi ajută antroposofia: „Nu ar trebui să fie o binefacere de nespus, în mijlocul variatelor rătăciri ale vieţii terestre, de a te transpune într-o astfel de ambianţă? Admiţând că un număr mic de persoane reuşeşte să arunce tot ce este omenesc şi să pătrundă într-o existenţă mai curată în care este posibilă o vieţuire cu adevărat liberă dincolo de bine şi de rău, ce rămâne pentru marea masă a poporului care este confruntată în cea mai mare măsură cu nevoile şi grijile materiale ale vieţii?"

Vedeţi, lucrurile sunt prezentate ca şi cum ***Filosofia libertății*** ar fi apărut la Berlin în 1918, iar antroposofia ar

exista pentru a forma acei oameni care sunt prezentaţi în ***Filosofia libertăţii***!

Cu această conştiinciozitate scriu în prezent savanţii noştri despre lucruri. Este aceeaşi conştiinciozitate cu care un doctor în teologie scrie că aici a fost fabricată o statuie de 9 m a lui Christos având sus trăsături luciferice şi jos trăsături animalice, când, din contra, acea statuie are o figură pur umană, ideală, şi jos mai există un butuc de lemn, care, de fapt, încă nici nu a fost sculptat. Acest lucru nu este prezentat ca şi cum cineva i l-ar fi descris acestui doctor în teologie, ci ca şi cum el ar fi constatat acest lucru, ca şi cum ar fi fost prezent acolo. Aceasta aminteşte de acea anecdotă pe care am spus-o în conferinţa de la Basel, despre modul în care cineva care se întoarce seara acasă poate verifica dacă este lucid sau dacă este beat: te culci pe pat şi pui în faţa ta pe cuvertura patului un joben; dacă vezi un singur joben, eşti lucid, dacă vezi două, eşti beat. Trebuie să fii cel puţin în această stare ca să vezi statuia lui Christos ca acel doctor în teologie [Nota 26].

Dar, făcând abstracţie de aceste atacuri, poţi să pui totuşi, în acest caz, întrebarea: Ce fel de teologi sunt aceştia? Ce fel de creştini? Ce fel de formatori de tineret sunt cei care au o astfel de relaţie cu adevărul şi cu verosimilul şi cum trebuie să arate o ştiinţă care are la bază un astfel de sentiment al adevărului şi al verosimilului? O astfel de ştiinţă este reprezentată, în prezent, de cei mai mulţi la catedră şi în cărţi, cu o astfel de ştiinţă se hrăneşte omenirea.

Printre toate celelalte sarcini pe care le are ştiinţa spiritului, ea are şi pe aceea de a curăţi atmosfera noastră spirituală de aburii neverosimilului, ai minciunii, care nu domină numai în viaţa exterioară, ci poate fi dovedită până în adâncurile diferitelor ştiinţe. Apoi din aceste adâncuri

iese ceea ce acţionează atât de pustiitor în viaţa socială. Trebuie să acţioneze curajul de a lumina în interiorul acestor lucruri cu lumina potrivită. Pentru aceasta este însă imperios necesar să te poţi mai întâi înflăcăra pentru o concepţie despre lume care aruncă cu adevărat o punte între ordinea morală a Cosmosului şi ordinea fizică a acestuia, în timp ce putem vedea, concomitent, Soarele strălucitor ca fiind o concentraţie de lumi de gânduri care apun şi ceea ce se ridică spumegând din adâncurile Pământului ca o pregătire a ceea ce va trăi în viitor, cu caracter de voinţă, impregnând lumea cu ceea ce este de natură voliţională. Mâine vom continua să vorbim despre aceste lucruri.

CONFERINŢA a VII-a

Dornach, 11 decembrie 1920

Vrem să ne ocupăm azi de unele aspecte care privesc omul moral ca atare, pentru a putea arăta mâine cum ceea ce putem numi ca fiind partea moral-sufletească din om ne conduce în macrocosmos. Este vorba de a evalua în mod corect două trăsături umane, atunci când urmărim să ajungem la o evaluare plenară a omului în calitate de fiinţă moral-sufletească.

Omul este inserat întru câtva între două extreme, între două poziţii polare. Acestea ajung la conştienţa sa ca fiind ordinea naturii şi ordinea lumii morale. Am atras atenţia asupra faptului că din acea concepţie despre lume care a fost elaborată în ultimele secole şi care a devenit tot mai populară nu poate fi construită nicio punte între ordinea naturală şi cea morală a lumii. Dacă vrem să ne

apropiem de enigmele vieţii şi ale lumii, trebuie să luăm în considerare mai ales două calităţi ale omului, care sunt legate de aceste poziţii polare ale naturii şi ale spiritului sau chiar ale lumii morale. Omul este fără îndoială dăruit naturii; el este dependent de ordinea naturală cu privire la partea sa sufletească, deci şi cu fiinţa sa morală. Dar dacă vrea să se simtă om adevărat el este obligat să se ridice din ordinea pur naturală, să se simtă ca fiind inserat într-o ordine cosmică care nu se epuizează în natură; de fapt, nu s-ar putea ajunge la o concepţie clară cu privire la ceea ce se află la baza acestor lucruri decât pe calea ştiinţei spiritului. Arătăm mai întâi o viziune, aş spune, radical eronată, care nu lasă oamenii să ajungă la o dezlgare a enigmei care se află aici. Din tradiţiile vechi oamenii cred că se poate pur şi simplu să se ajungă la înţelegerea naturii specific umane prin accea că, dacă pot să spun aşa, se poate căuta în vreun fel în prezent corelaţia spiritual-sufletescului cu corporal-materialul în om. Îşi imaginează că aici este natura corporală a omului (*figura 13*) şi cumva înăuntrul aceastei naturi umane corporal-fizică ar fi cea spiritual-sufletească. Şi apoi caută corelaţia. A fost mult căutată această corelaţie, şi o mare parte din năzuinţele filosofice ale umanităţii este de fapt către aceasta, să rezolve problema:: Ce legătură este între spiritualul-sufletesc şi corporalul-fizic?

Fig. 13

Tablele 13+14

Ştiţi că în ştiinţa spiritului chiar modul de a formula problemele trebuie să fie conceput diferit decât se face în mod curent încă şi în prezent. În special la începutul secolului al XIX-lea s-au manifestat şi pe plan teoretic concepţii conform cărora s-a impus ideea că nu s-ar putea găsi un spiritual-sufletesc alături de corporalul-fizic, că spiritualul-suflctesc ar putea fi o manifestare a corporalului-fizic. Pentru acei oameni care făcuseră cunoştinţă cu marile rezultate ale cercetărilor ştiinţelor naturii această concepţie avea ceva fascinant. Este suficient să ne amintim cât este de dependent omul, în viaţa dintre naştere şi moarte, de procesele sale fizice, de întreaga sa organizare fizică. Cei ce gândeau materialist au subliniat faptul că odată cu creşterea corpului exterior se dezvoltă şi capacităţile spiritual-sufleteşti, aşa cum omul îngrijit necorespunzător în ceea ce priveşte partea sa fizic-corporală rămâne în urmă şi în plan spiritual-sufletesc. Apoi s-a mai subliniat faptul că, la omul bătrân, când partea fizic-corporală ajunge la decadenţă şi capacităţile spiritual-sufleteşti ajung la declin. S-a mai indicat şi faptul că atunci când omul suferă anumite leziuni ale corpului său fizic şi în partea sa spiritual-sufletească se constată anomalii, astfel încât este dependent de starea structurii sale fizic-corporale. S-a mai arătat cum anumite otrăvuri care nu pot determina decât unele acţiuni chimice în corpul omului îi pot induce anumite stări de anomalie spirituală şi cum prin introducerea anumitor substanţe fizice în corp se pot provoca stări de paralizie spiritual-sufletească etc. S-a arătat cum cercctarea fizică exterioară, în toată concreteţea sa, dovedeşte că, în fond, spiritual-sufletescul nu este decât o funcţie a corporalului-fizic. Da, acei cercetători care îşi dezvoltau mentalitatea mai cu seamă în prezenţa unor astfel de fenomene puteau indica şi fapte mai minuţioase

de acest fel. Un fenomen ca acela al influenţei pe care o exercită alterarea glandei tiroide asupra capacităţilor spiritual-sufleteşti i-a adus pe cercetători ca *Gley* [Nota 27] la afirmaţia că cele mai înalte capacităţi ale omului, cele spiritual-sufleteşti, ar fi în final dependente de acele procese care au loc în glanda tiroidă. Toate aceste lucruri aveau ceva seducător prin întregul mod de dezvoltare a gândirii ştiinţifice în vremurile mai noi. Şi, de fapt, nu se poate spune decât că, în măsură în care mulţi oameni au crescut în acest mod de gândire ştiinţifică, noţiunile privind spiritual-sufletescul au fost reprimate tot mai mult; spiritual-sufletescul era privit tot ca fiind ceva fără importanţă. În zonele civilizate ale Pământului, pe de o parte se află cei care sunt mai mult sau mai puţin contaminaţi de modul de gândire al ştiinţei naturii vremurilor mai noi, care consideră că este un mare progres pentru dezvoltarea lor spirituală, dacă refuză un spiritual-sufletesc de sine stătător, iar de partea cealaltă se află acea parte a populaţiei care vrea să continue să trăiască într-o ordine cosmică moral-divină, care însă îşi poate păstra convingerile primite prin tradiţie din timpuri vechi prin faptul că se ţine la distanţă de concepţiile aduse de modul de gândire al ştiinţelor naturii.

Astfel, avem, pe de o parte, o populaţie numeroasă considerată ca fiind rămasă în urmă, care nu ştie nimic depre legile ordinii naturale şi care, din această cauză, poate rămâne la reprezentările vechi religioase. În ultimul timp s-a conturat tot mai mult un lucru: acea forţă de convingere fascinantă pe care o aveau pentru o mare parte din omenire reprezentările ştiinţelor naturii la mijlocul sau chiar la începutul ultimei treimi a secolului al XIX-lea a început să scadă treptat. Ea a început să piardă teren chiar şi pentru mulţi oameni cu gândire ştiinţifică şi s-a

manifestat o mare indulgenţă faţă de ceea ce mai înainte era considerat că există încă la oameni neştiutori, înapoiaţi, dar că va trebui să dispară. Acest ultim fenomen trebuie, de fapt, atribuit numai somnolenţei generale a sufletelor moderne. Este imposibil să ai, pe de o parte, ordinea naturală atotputernică şi, pe de altă parte, o anumită ordine cosmică moral-spirituală, reală. Aşa cum este văzută mai nou, ordinea naturală nu se împacă cu o ordine cosmică morală şi numai dacă nu ai o gândire eficientă, puternică, poţi pune într-un fel concepţia naturalistă actuală alături de ceea ce este prezent din vechile tradiţii ale diferitelor confesiuni religioase. În fond, numai cei care pe la mijlocul secolului al XIX-lea au indicat în modul cel mai clar faptul că omul este o fiinţă fizic-corporală, că manifestările sale spiritual-sufleteşti rezultă din procesele organizării sale fizic-corporale au fost consecvenţi, susţinând că treptat ar trebui eliminat tot ceea ce se opune acestei concepţii. Am atras şi altă dată atenţia că au existat oameni care au reprezentat ideea [Nota 28] că ar trebui respinsă justificarea unei concepţii morale despre lume şi că, în fond, un infractor ar avea acelaşi drept la viaţă ca şi cel care trăieşte în aşa-numite reprezentări morale.

Aceştia au fost oameni consecvenţi. În această consecvenţă nu puteai rămâne fixat, plin de curaj. Apărea o oboseală, o somnolenţă şi a rezultat ceea ce tocmai am descris. În orice caz, consecvenţi sunt şi cei care procedează asemeni celor care au o mentalitate iezuită, aparţinând Bisericii catolice, şi care spun: La o parte cu ştiinţa care vrea să cerceteze altceva decât faptele exterioare, pentru a da cu forţă oamenilor credinţa într-o ordine cosmică spritual-sufletească, şi care vor acest lucru cu toată forţa posibilă. Ambele atitudini, cu siguranţă, nu pot fi acceptate, dacă avem în vedere evoluţia umanităţii.

Dar nu pot fi păstrate nici noţiunile confuze venite din vremuri străvechi. În primul rând este vorba de ideile care îşi reprezintă omul ca pe o entitate fizic-corporală având în ea ceva sufletesc şi potrivit cărora se caută modul în care este legat acest spiritual-sufletesc cu fizic-corporalul, avându-se în vedere numai prezentul. Nu se poate merge mai departe fără extinderea modului de abordare, făcând apel la timp pentru a înţelege omul. Această schemă a entităţii umane este imposibilă. Numai prin folosirea unor reprezentări pot fi obţinute noţiuni clare care, aşa cum vom vedea, conduc la construirea punţii dintre concepţia morală şi concepţia fizică despre lume.

Noi ştim că omul, înainte de a veni în existenţa fizic-pământeană, trăieşte, între moarte şi o nouă naştere, într-o lume spirituală. Dacă admitem o linie desemnând timpul (*săgeata din desenul din figura 14*), avem o viaţă spiritual-sufletească care confluează cu curentul timpului, se varsă în curentul timpului. În legătură cu lucrurile pe care am încercat să le expun ieri, în cadrul acestei entităţi spiritual-sufleteşti a omului în timpul în care evoluează în lipsa unei corporalităţi fizice, în el se dezvoltă, prin procesele lumii spirituale, ceea ce se poate numi dorinţa după o corporalitate fizică. Această dezvoltare de sine devine treptat nevoia de corporalitate fizică. Şi dacă înţelegem corect ideea metamorfozei ajungem la constatarea că această dorinţă trece cu adevărat în corporalitatea fizică (*albastru*), astfel încât trebuie să spunem: Ceea ce ne apare în cazul copilului este împlinirea dorinţei de a avea un corp fizic, dorinţă pe care o avea spiritual-sufletescul înainte de a ajunge în existenţa fizică. – În fizicul-corporal şi în spiritualul-sufletesc nu trebuie să vedem o dualitate. Nu trebuie să vedem fizicul-corporal ca fiind numai ceva în

care se strecoară spiritualul-sufletesc, ci trebuie să vedem în el cu adevărat transformarea spiritual-sufletescului.

Fig. 14

Există aici, bineînţeles, dificultăţi importante pentru modul modern de gândire ştiinţifică. Acesta rămâne agăţat de lucrurile imediat perceptibile, el vede cum structura germinală a omului se dezvoltă în corpul matern, se dăruieşte credinţei că acesta creşte din corpul matern după fecundaţie, întrucât corpul matern conţine forţele care fac să se dezvolte germenele uman. Totuşi nu aşa stau lucrurile. O asemenea explicaţie nu ia în considerare decât lucrurile cele mai palpabile. Omul este o fiinţă care se află în legătură cu întregul Cosmos, care este în permanentă interacţiune cu întregul Cosmos. Ce aţi spune dacă cineva ar afirma: O anumită cantitate de aer pe care o aveţi într-un anumit moment în corp a fost produsă în organismul dumneavoastră. Ea nu a fost produsă de organismul dumneavoastră, dumneavoastră aţi inspirat-o, o aveţi în corp pentru că împreună cu ambianţa formaţi un întreg. Pentru că nu se vede în mod exterior cum coacţionează întregul Cosmos în timp ce se dezvoltă germenele uman în corpul matern, pentru că nu se vede că şi în acest caz acţiunile vin din afară, că omul este în legătură cu întregul macrocosmos, se crede că germenele uman creşte în corpul matern pur şi simplu din înseşi forţele acestuia. Acest germene uman vine, de fapt, în mod univoc din lumea spirituală. El doar foloseşte acel loc în care găseşte poarta pentru a intra în lumea fizică. În cuprinsul a ceea ce se întinde în jurul nostru, în spaţiu, nu există nicăieri pentru

omul care a parcurs timpul dintre moarte şi o nouă naştere o poartă de intrare în lumea fizică. Numai în corpul uman există această poartă. Iar ceea ce acţionează aici nu sunt forţele tatălui şi ale mamei, ci forţe cosmice care-şi caută, prin corpul matern, după fecundare accesul spre lumea fizică, după ce au dezvoltat, ca fiinţe spiritual-sufleteşti, o dorinţă.

În acest fel, omul se transformă într-o fiinţă fizică. Vedem cum copilul are la început trăsături nediferenţiate, cum din el se dezvoltă din ce în ce mai mult forma umană. Şi greşim când spunem: În copil se află ceva care se dezvoltă. Procedăm corect când întoarcem privirea de la copil spre ceea ce era activ înainte de naştere, înainte de concepţie, şi care acţionează şi acum, care acum îşi exteriorizează acţiunea. În ceea ce observăm la copil de la o zi la alta, de la săptămână la săptămână, de la an la an, vedem intruziunea a ceva trecut, pe care omul l-a parcurs spiritual-sufletește înaintea naşterii sau a concepţiei sale. Procedăm corect dacă observăm copilul în aşa fel încât putem să spunem: Aici avem o organizare copilărească. Vedem cum copilul dezvoltă anumite însuşiri pe care noi nu le căutăm în interiorul său, de unde ele radiază în afară, ci le căutăm în timpul anterior, de la care încă mai vin radiaţii ce pătrund în interior. – Faptul că nu se doreşte aceasta constituie marea nenorocire a concepţiei moderne despre lume. Problema este de a se apela la timp, de a se gândi ceea ce a trecut ca fiind încă activ în aspectele lui actuale. Şi în timp ce dezvoltăm viaţa mai departe în timp (*albastru, dreapta, figura 15*), noi retransformăm ceea ce este fizic-corporal şi ajungem treptat la retransformarea fizicului-corporal în spiritual-sufletesc (*roşu, dreapta*).

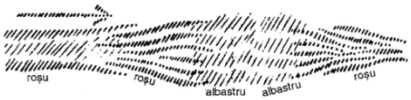

Fig. 15

Prin faptul că am devenit oameni fizici, spiritual-sufletescul s-a transformat în corporal-fizic şi noi transformăm corporalul-fizic din nou în spiritual-sufletesc. Veţi spune: Aici se află totuşi o dificultate! S-ar putea înţelege cum corporalul-fizic se retransformă în spiritual-sufletesc dacă acest lucru s-ar petrece treptat, dacă am vedea că omul a devenit, să spunem, la 35 de ani complet fizic, ar începe apoi să redevină treptat spiritual şi la sfârşitul vieţii sale ar deveni din nou atât de spiritual încât moartea nu ar mai fi decât o trecere treptată în spiritualul-sufletesc. Interior, aşa stau lucrurile, exterior însă nu; aparenţa înşeală. Realitatea este că în partea de declin a vieţii – persoanele ceva mai în vârstă aici de faţă să nu ia acest adevăr în sens prea rău –, prin faptul că îmbătrânim, noi deja ne târâm corpul ca pe ceva care nu ne mai aparţine întru totul. Devenim cu încetul cadavre, iar moartea constă, de fapt, numai în aceea că acest cadavru ne devine prea greu, gravitaţia devine prea puternică când, dimineaţa, ne reîntoarcem cu sufletul nostru, la trezire, în corp. Nu se poate vedea însă, când ne îndreptăm simţurile asupra aparenţei exterioare, ce modificări au loc, de fapt, în fiinţa umană şi cum această a doua parte a vieţii este deja o moarte lentă.

Nu este vorba de a accepta spiritual-sufletescul, pe de o parte, corporalul-fizic, pe de alta, ci să învăţăm să înţelegem cum, atunci când folosim noţiunea timpului, spiritual-sufletescul se transformă în corporal-fizic, iar corporalul-fizic se retransformă în spiritual-sufletesc.

Cu toate că nu exprimă decât exterior defăşurarea evoluţiei omului, acest lucru este legat de două trăsături umane importante. Prin ce putem să ne metamorfozăm treptat dintr-un spiritual-sufletesc într-un corporal-fizic astfel încât să devenim una cu corporalul-fizic? Omul poate pricepe acest lucru dacă învaţă să înţeleagă ce este calitatea morală a iubirii. Un adevăr principial, important este acesta. Omul pătrunde în lumea fizică prin iubire, prin revărsarea de sine în corporal-fizic. Cum iese el din nou din acesta? El se retrage din nou din procesul de metamorfoză fizic-corporală, se retransformă şi nicio forţă nu-i dă această posibilitate decât libertatea. Astfel încât spunem: Faptul că noi continuăm să evoluăm, că trecem prin poarta morţii se întâmplă prin libertate. Noi ne naştem prin iubire cosmică, trecem prin poarta morţii în lumea spiritual-sufletească prin forţa libertăţii pe care o avem în noi. Şi dacă dezvoltăm iubire în lume, această iubire este, în fond, reverberaţia entităţii noastre spiritual-sufleteşti aşa cum am avut-o înainte de naştere sau, să spunem, înainte de concepţie. Şi dacă dezvoltăm libertate în existenţa dintre naştere şi moarte, dezvoltăm spiritual-sufleteşte în noi în mod profetic, cu anticipaţie, ca forţă, ceea ce este forţa noastră cea mai importantă, când vom fi părăsit corpul prin moarte.

Ce înseamnă, în fond, conceput cosmic, a fi o fiinţă liberă? A fi o fiinţă liberă, a te putea retransforma din corporal-fizic în spiritual-sufletesc înseamnă a putea să mori; în timp ce iubirea înseamnă să te poţi transforma din spiritual-sufletesc în corporal-fizic, a putea să iubeşti înseamnă a putea să trăieşti, conceput cosmic.

Vedeţi aici cum procese care pot fi concepute cu totul natural, naşterea şi decorporalizarea omului, naşterea şi moartea (ştiinţa exterioară a naturii le concepe ca procese

naturale), pot fi percepute ca manifestări, ca revelaţii ale iubirii şi libertăţii. Dar în timp ce dezvoltăm iubirea, prin voinţa noastră ce facem noi, de fapt, din punct de vedere spiritual-sufletesc? Noi formăm în noi o imagine spiritual-sufletească, în cadrul învelişului pielii noastre, a ceea ce a alcătuit întreaga noastră fiinţă înainte de a fi concepuţi. Înainte de conceperea noastră trăim în Cosmos prin forţa iubirii noastre. Şi într-un fel, din punct de vedere sentimental-volutar, ca o amintire a acestei vieţi cosmice, este desfăşurarea iubirii ca virtute morală în timpul vieţii noastre între naştere şi moarte. Virtutea iubirii ne apare ca o rafinare în microcosmic a ceea ce este răspândit macrocosmic înaintea naşterii noastre, iar conştienţa libertăţii noastre prin faptul că purtăm în noi spiritual-sufleteşte în timpul vieţii dintre naştere şi moarte ceea ce va acţiona în întregime în Cosmos ca o forţă naturală după ce am trecut prin poarta morţii. Noi vieţuim iubirea şi libertatea între naştere şi moarte. Ele nu sunt nimic altceva decât reverberaţii umane ale unor forţe cosmice, căci de orice naştere se leagă iubirea cosmică, de orice moarte se leagă libertatea cosmică. De când ştiinţele naturii şi-au sărbătorit triumfurile, vorbim despre tot felul de forţe naturale, lumină, căldură, electricitate etc.; nu vorbim însă despre acele forţe ale naturii sau, mai bine spus, forţe cosmice care ne conduc pe noi oamenii în existenţa fizic-sensibilă şi ne scot din nou din aceasta. Extrageţi din ştiinţele fizico-chimice şi din cele biologice tot ce se spune despre forţele care constituie lumea. Veţi putea înţelege tot ceea ce în lume nu este om, dar niciodată omul. Căci pentru ca omul să poată exista trebuie ca pe lângă ceea ce acţionează în lume ca electricitate, lumină, căldură etc. să existe şi libertate şi iubire. Când adopţi o astfel de abordare ajungi, prin faptul că înveţi să înţelegi cu adevărat omul, la

noţiuni despre fiinţa naturii care sunt totodată noţiuni morale şi noţiuni ale naturii. Ordinea morală a lumii şi ordinea naturală nu există independent una de alta.

În mersul universal al omenirii s-a petrecut ceva care are o legitate interioară profundă, dar care va trebui totuşi să fie depăşit într-un fel în cursul evoluţiei ulterioare a Pământului de către umanitate, dacă aceasta nu vrea să ajungă la declin. Omenirea evoluţiei din perioada Pământului actual a plecat de la acel mod de dezvoltare spirituală care s-a desfăşurat în Orient, care şi-a produs înflorirea în Orient, care, aşa cum ştim, a atins o înălţime încă şi mai mare în timpurile cele mai vechi, în perioada atlanteană, decât mai târziu, când au fost compuse Vedele [Nota 29]sau care au fost date la iveală în filosofa Vedanta [Nota 30]. Dar aceasta era o concepţie care ţintea în principal ceea ce este ordinea morală a lumii. Această concepţie moral-spirituală despre ordinea lumii a fost grandioasă şi strălucitoare în anumite perioade trecute ale evoluţiei umanităţii, dar tocmai în Orient ea a ajuns la decadenţă. Ea nu putea să dea naştere din sine însăşi unei ordini naturale.

În timpuri mai noi şi-a făcut apariţia concepţia despre ordinea naturală a lumii. Apărută mai întâi în Apus, aceasta este de aşa natură încât înţelege lumea numai din perspectiva forţelor care pot fi observate în natura exterioară cu ajutorul simţurilor. Ea nu poate ajunge la o ordine morală a lumii. Aceasta este, de altfel, deosebirea uriaşă dintre Orient şi Occident, aşa cum am analizat-o din cele mai diferite puncte de vedere, faptul că în Orient umanitatea era predispusă pentru o înţelegere unilaterală a spiritual-sufletescului, iar în Occident omenirea tinde spre o înţelegere unilaterală a corporalului-fizic. Aceasta se extinde apoi la toate celelalte concepţii umane. În general,

nici nu se ţine seama de cât de radical diferite sunt concepţiile oamenilor pe tot cuprinsul Pământului. Ceea ce adevăratul occidental cuprinde în observaţiile sale când vorbeşte despre om este foarte străin orientalului. Când orientalul este cel care vorbeşte despre om, el vorbeşte, de fapt, despre ceva ce nici nu există pe Pământ.

Orientalul îşi îndreaptă în întregime privirea sa sufletească asupra unui lucru care, în fond, nici nu este atins pe Pământ. Potrivit stărilor originare ale concepţiei despre lume orientale toate naşterile, tot ceea ce reglează evoluţia umană nu iau în considerare, de fapt, existenţa fizic-sensibilă. Omul este privit ca fiinţă spiritual-sufletească şi nici nu dezvoltă un sens corect pentru existenţa fizic-sensibilă. Acest lucru are o influenţă importantă pentru tot ce poate gândi orientalul. În prezent, el se află în decadenţă, dar în vechime era exprimat în totalitate ceea ce poate gândi orientalul despre om ca fiinţă socială.

Dar ce gândeşte occidentalul? Să luăm ca exemplu pe unul dintre cei mai proeminenţi gânditori sociali al Occidentului, pe *Adam Smith* [Nota 31]. La fel cum ştiinţa naturii occidentală nu include omul – ea se referă numai la ceea ce este extrauman – nici ştiinţa socială a Occidentului nu include omul. Studiaţi lucrările lui Adam Smith. El nu vorbeşte deloc despre om, ci numai despre o anumită suprafaţă de pământ şi despre ceea ce creşte şi se află pe aceasta, apoi mai vorbeşte despre un automat pe care îl lasă să însămânţeze, să recolteze etc. Aici este o bucată de pământ, aici este un automat (*desenează – vezi tabla 14 dreapta*), care numai din automatismul său trebuie să poată dispune liber de bucata de pământ. Totul trebuie să se producă atunci cu acest pământ, în direcţia corectă, de către acest automat. Despre acestea două vorbeşte de fapt

Adam Smith şi numeşte însuşirile principale a ceea ce este acolo ca automat, libertatea economică (*tabla : roşu – wirtschaftliche Freiheit*), şi numeşte ceea ce este acolo ca o bucată de pământ, proprietatea privată (*tabla: albastru – Privateigentum*). Aceasta este, de fapt, ceea ce stă la baza fiinţei sale sociale, o proprietate privată şi un automat care gospodăreşte, fiind independent faţă de celelalte automate care lucrează pe alte bucăţi de pământ. Concepţiile lui Adam Smith au ca obiect pământul lucrat, proprietatea privată şi un automat care gospodăreşte în condiţii de libertate economică. Acestea sunt adevăratele lui noţiuni. Dacă întâlneşte un om el nu-l priveşte ca pe o fiinţă umană, ci îşi spune: Acesta reprezintă o proprietate privată şi un automat economie, numai că este astfel alcătuit încât să aibă sus un cap, la mijloc un trunchi şi apoi membre şi la toate acestea se mai adaugă o fantomă. – Dar la aceste lucruri lumea nu reflectează; pentru acestea nu există noţiuni. Şi în timp ce automatul gospodar este activ, el ia la exterior forma unei fantome înzestrate cu cap, cu trunchi şi cu membre. Dacă cercetaţi teoria lui Adam Smith nu veţi găsi nicăieri o noţiune oarecare despre om. Încercaţi să faceţi acest lucru! Veţi găsi o combinarie de noţiuni despre proprietatea privată, despre un automat care gospodăreşte, dar nu veţi găsi nicio noţiune privind omul. Veţi găsi într-o oarecare măsură prezentat ceea ce se află în junl omului, dar nu omul. Pe lângă acestea, este caracteristic faptul că este prezentă numai o umbră a libertăţii, care este transferată automatului care gospodăreşte. Nu se vorbeşte despre libertatea umană, nu se vorbeşte despre ceea ce, dintr-o fantezie morală care se umple cu conţinut spiritual, îl desăvârşeşte pe om ca om integral – deoarece atunci ar trebui să se amintească despre ce am spus în cartea mea ***Filosofia libertăţii*** –, ci

despre o legătură dintre proprietatea privată şi automatul care gospodăreşte. Avem, pe de o parte, ceea ce a rămas din înţelepciunea orientală, incapacitatea de a ieşi din fiinţa spiritual-sufletească în lumea fizică. Pe de altă parte, avem de la ţările occidentale capacitatea de a vedea: da, este ceva real în lume şi acest ceva automatizează aici; Înălţimea sa are moşii întinse, Înălţimea sa are forţe exterioare prin care gospodăreşte aceste moşii, pe care şi vânează. Se vede că Înălţimea sa are aici ceva. Dar ceea ce umblă pe aici este, de fapt, o fantomă umană.

Vedeţi, aşadar, ce trebuie căutat: trebuie căutat omul. Trebuie să obţii în dispoziţia ta sufletească o concepţie vie despre om. Avem o ştiinţă a naturii occidentală care include seria animală. Avem mai întâi animale simple, apoi animale din ce în ce mai complexe, cele mai evoluate merg pe patru picioare, apoi dintr-odată se ridică, devin verticale – atunci ajungem la membrul superior al seriei animale şi acesta se numeşte om. Nu se dispune decât de seria animală, iar omul este membrul superior al seriei animale. Aşadar, de pe poziţiile ştiinţei naturii nu este observat omul. Dar nici din perspectiva ştiinţei sociale, căci aici este studiat ceea ce deţine acesta ca proprietate privată şi automatul care gospodăreşte. Omul dispare din observarea socialului. Particularitatea omenirii moderne constă în aceea că nu observă că aici nu există nimic uman. Nu există nimic omenesc. Din această cauză apare o anumită necesitate. Gândiţi-vă numai că oamenii trăiesc în viaţa socială exterioară. Să admitem că ei trăiesc aşa cum îi observă Adam Smith; exteriorizarea acestei concepţii se datorează faptului că el a spus un lucru spre care tinde gândirea a numeroşi oameni. Gândiţi-vă că oamenii îşi privesc existenţa lor socială ca occidentali: ei nu există în aceasta! Aici există proprietate privată şi un automat care

gospodăreşte: oamenii nu există. Cum să scoţi din această concepţie despre om ceva ce se află dincolo de naştere şi de moarte? Pentru aceasta trebuie să te supui autorităţii cuiva care face asemenea afirmaţii. Şi întrucât asemenea noţiuni şi-au dat roadele, s-a ajuns ca toate aspectele spirituale să fie puse sub autoritate, ba chiar ca oamenii să aibă o anumită repulsie de a gândi la cele spirituale. În ştiinţa proletară modernă acest lucru a fost preluat şi continuat [Nota 32]. Numai că aceasta a luat lucrurile în serios şi a spus: Da, burghezii au gândit asupra omului, dar aici nu există nimic despre om; aici găsim proprietatea privată şi automatul care gospodăreşte. Aşadar, să nu vorbim despre aceste fleacuri ale unui om special, ci să vorbim numai despre forţe economice; acestea fac ca totul să meargă înainte. Să luăm în serios această concepţie! Ceilalţi nu o iau în serios; ei vorbesc tot timpul săptămânii ca şi cum nu ar exista decât proprietatea privată şi libertatea economică a automatului, iar duminica acceptă să li se predice că există şi un suflet nemuritor.

Acesta este un lucru care trebuie să fie prezentat în întregul său adevăr. Căci dacă nu ai curajul să priveşti lucrurile în întregul lor adevăr nu poţi să înaintezi. Şi este uşor de înţeles că în prezent există suficiente forţe care nu vor să se lumineze interiorul acestor lucruri cu o lumină corespunzătoare. Este neplăcut să se sublinieze modul în care caută ştiinţa socială să înţeleagă o legătură între oameni fără a şti nimic despre om, ci numai despre proprietatea privată şi despre libertatea economică a automatului care gospodăreşte.

Am vrut să vă prezint un mod de abordare elaborat pe baza unei concepţii vii asupra metamorfozei şi ce a devenit un mod de abordare care nu vrea să ştie nimic despre metamorfoză. Mâine va trebui să analizăm cauzele

mai profunde care conduc la frânarea accesului oamenilor la ceea ce rezultă în mod necesar ca o consecinţă macrocosmică a unor astfel de concepţii. Vom dezvolta, aşadar, mâine ceea ce am putea numi contraimaginea macrocosmică a faptelor expuse azi şi vom analiza apoi consecinţele umane ale fiecăreia dintre cele două concepţii.

CONFERINŢA a VIII-a

Dornach, 12 decembrie 1920

Îmi revine obligaţia ca în aceste expuneri, care vor fi continuate vineri, să dau o imagine cât se poate de cuprinzătoare, pe de o parte, a legăturii omului cu întregul Univers, cu Cosmosul, atât cu Cosmosul fizic cât şi cu cel spiritual, şi, pe de altă parte, a modului cum se poate ajunge treptat, prin abordarea în concepţia ştiinţei spiritului, la o punte adevărată între ceea ce se numeşte ordinea naturală şi ceea ce se poate numi ordinea cosmică moral-spirituală. Aş face azi un fel de intermezzo, al cărui scop va fi acela de a arăta cum, cu privire la umanitate, spiritualul trebuie să fie legat de fizic, dacă vrem să se ajungă la o abordare totală a evoluţiei umanităţii. Căci ceea ce se opune, în abordarea universală a lumii, construirii punţii dintre planul fizic şi cel spiritual constituie şi pentru concepţia tradiţională a lumii, în diferitele ei forme, o piedică de a ajunge la o cuprindere totală a ceea ce este activ în evoluţia umanităţii. Noi nu putem trata ştiinţa spiritului ca pe o teorie abstractă care trebuie să lămurească problema a ceea ce este etern în om şi problema vieţilor pământeşti repetate într-o formă abstractă. Nu putem considera ştiinţa spiritului în acest fel.

Dacă am privi-o astfel am înţelege-o greşit. Noi trebuie să ne reprezentăm ştiinţa spiritului ca pătrunzând în totalitate viaţa şi trebuie să ajungem să aplicăm într-un mod cu totul concret ceea ce şi în domeniul ştiinţei spiritului trebuie să fie dat într-o anumită formă abstractă, într-o manieră teoretică. Despre acest lucru vreau să vă dau mai întâi un exemplu care este extras din cercetări de ştiinţă a spiritului adevărată, despre care putem să facem numai referiri, dar care pot fi verificate pe viu.

Fenomenul ar fi următorul: cercetătorului spiritului i se dezvăluie anumite conexiuni pe care el le exprimă. El le aplică vieţii. În desfăşurarea ei, viaţa poate fi observată exterior de orice om. Pentru o observare lipsită de prejudecăţi, se adevereşte ceea ce cercetătorul spiritului dezvăluie în observaţiile sale clarvăzătoare. Cam aşa va trebui să se întâmple şi cu un exemplu de abordare din perspectiva ştiinţei spiritului pe care vreau să vi-l descriu azi.

Există în prezent o abordare istorică care, de fapt, este foarte puternic influenţată de ceea ce s-ar putea numi modul de gândire al ştiinţei naturii. Într-un fel, abordarea istorică a capitulat în faţa modului de abordare a ştiinţei naturii şi chiar şi devenirea istorică a omenirii este gândită în aşa fel încât se caută efecte, iar acestea sunt raportate la cauze şi apoi se modelează un anumit context cauzal al vieţii istorice după modelul contextului cauzal întâlnit în fenomenologia naturii. Chiar dacă unii istorici sunt radicali în această privinţă, există totuşi tendinţa de a se apropia treptat metodica de o formă asemănătoare abordării specifice ştiinţei naturii.

Mai ales când se observă viaţa zilnică în devenirea ei şi se introduce omul individual în această devenire a umanităţii de la generaţie la generaţie se ajunge la studierea pur exterioară a lucrurilor, să spunem, la

abordarea lucrurilor pe firul necesităţii propriu ştiinţelor naturii. Cât este de apăsătoare în prezent, pentru mulţi oameni, şi totuşi având aparenţa necesităţii, atribuirea unor caractere pe care omul le prezintă unei eredităţi fizice. Noi vorbim despre faptul că omul a moştenit pur şi simplu un caracter sau altul, exterior sau interior, fizic sau psihic, de la strămoşii săi şi se transpune ceea ce ne imaginăm în viaţa zilnică şi la ceea ce este istorie. Extindem aceste lucruri asupra a ceea ce ţine de istorie. Noi privim într-un anumit mod la ceea ce trăim în cadrul generaţiei actuale, felul cum acestea provin din cele anterioare, acestea la rândul lor din cele ce le-au precedat etc. Aceasta creează obiceiul de a privi procesul istoric în aşa fel încât se contemplă, de fapt, şirul de generaţii în succesiunea lor.

Să ne referim la o anumită parte a Pământului, de exemplu, Europa Centrală. Se iau în considerare calităţile omului central-european din ultimele decenii. Se merge la deceniile precedente şi se caută ca, pe cât posibil, în baza obiceiului construit pe date furnizate de observaţiile bazate pe simţuri, să se raporteze, să spunem, calităţile germanilor din prezent, calităţile francezilor din prezent la calităţile germanilor din secolul al XVIII-lea, la francezii din secolul al XVIII-lea ete. Se contemplă dezvoltarea umanităţii în linie dreaptă şi aceasta satisface. Specialiştii în ştiinţe naturale ar spune: Necesitatea de cauzalitate este satisfăcută când ceea ce se găseşte ca trăsături spiritual-sufleteşti la un anumit neam de oameni ai prezentului poate fi raportat la calităţile generaţiilor anterioare ale aceluiaşi popor, ale aceleiaşi rase etc., aşadar când se poate stabili un context cauzal pentru un anumit parcurs temporal în linie dreaptă.

Cum ar trebui oare să treacă o concepţie despre lume ca cea care s-a constituit în cursul ultimelor trei-patru

secole şi chiar mai mult, oricât de religios-spiritualistă ar fi, care de îndată ce iese din abstract se simte strâns legată de fizic, cum ar putea, aşadar, un astfel de mod de abordare să treacă dincolo de această simplă urmărire a succesiunii de generaţii, dincolo de evoluţia generaţiilor! Aici însă este locul unde trebuie să se ia în serios ceea ce ne oferă cunoştinţele antroposofice. Din acest punct de vedere noi nu trebuie să avem în vedere omul sau o colectivitate de oameni ai prezentului, în măsura în care acest sau aceşti oameni au caractere moştenite direct de la generaţiile anterioare, ci trebuie să fim practic lămuriţi asupra faptului că în fiecare om este prezent ceva spiritual-sufletesc care a petrecut un timp îndelungat în lumea spiritual-sufletească, înainte de a fi intrat în corpul fizic actual. Astfel, când avem în faţa noastră un om contemporan trebuie să ne spunem: Îl privim din punct de vedere corporal; el are caracteristicile moştenite care provin de la generaţiile anterioare. Dar îl privim şi sub raport spiritual-sufletesc. El are în sine un suflet care nu are nimic de-a face cu generaţiile anterioare şi nu are de-a face nici cu alte generaţii mai vechi, care a fost aici pe Pământ mult mai de mult, care s-a dezvoltat, aşadar, în timp ce s-au perindat o serie de generaţii, neaflându-se în legătură nemijlocită cu evoluţia Pământului, întrucât s-a aflat în această perioadă în lumea spiritual-sufletească. Este o unilateralitate a contempla un om numai din punctul de vedere al trăsăturilor moştenite în succesiunea generaţiilor. În definitiv, a cerceta omul sau devenirea istorică din această perspectivă este numai o iluzie. Este un simplu mod de a ne autoconvinge că se înţeleg lucrurile; în realitate ele nu sunt înţelese. Se teoretizează diferite aspecte, că oamenii fac una sau alta în prezent, că ei îşi trăiesc viaţa într-un fel anume şi se explică cum toate

acestea ar proveni din calităţile lor ereditare. Dar dacă oamenii ar fi suficient de obiectivi, de lipsiţi de prejudecăţi, atunci în nenumărate detalii, chiar peste tot, ar trebui să-şi spună: Ceea ce se admite ca fiind trăsături fizice în evoluţie de la generaţie la generaţie, acesta nu o explică nicio atitudine a prezentului, nici la omul izolat, nici la nivel de popor sau de rasă. Dacă se urmăreşte atingerea adevărului, dacă nu se vrea perseverarea în această abstracţiune, care, chiar dacă este materialistă, este tot o abstracţiune, dar materialistă, atunci trebuie să se acorde atenţie faptului că ceea ce este trăit în prezent, alături de ceea ce se păstrează în curentul sangvin, se explică prin ceea ce se află în forţele sufletelor care au trăit un timp îndelungat în lumea spirituală înainte de a fi coborât din nou pentru reîntrupare în aceste corpuri.

De-a lungul anilor m-am referit la aceste lucruri, arătând cum în vremea noastră, mai cu seamă în vremea dinaintea evenimentelor catastrofale ale războiului, populaţia europeană a fost amestecată [Nota 33] cu oameni care poartă în sine suflete provenind din primele secole creştine. Lumea este totuşi complicată şi comunicând astfel de lucruri nu acoperi, de fapt, decât o parte a realităţii. Asemenea date trebuie întotdeauna lărgite, pentru a ne apropia treptat de o viziune totală. Acest lucru nu trebuie înţeles în sensul că unele aspecte prezentate anterior şi care sunt întru totul corecte, dar care nu se referă decât la un număr de oameni, ar trebui corectate; pentru completare trebuie să spunem următoarele.

Există o parte, nu prea mare, a Europei Centrale în care se află suflete care au trăit nemijlocit în primele secole creştine, aşa cum ne reprezentăm aceste secole potrivit istoriei curente. Lucrurile sunt mult mai complicate. În

această privinţă cercetării de ştiinţă a spiritului i se arată ceva care, într-o anumită privinţă, va părea a fi paradoxal; dar realitatea este de aşa natură încât lucrurile care trebuie să apară pentru cercetarea de pe poziţiile ştiinţei spiritului trebuie să fie obţinute numai prin clarvedere autentică, prin experienţă suprasensibilă, şi, de regulă, se adună eroare peste eroare, dacă se fac numai speculaţii, dacă te dăruieşti numai speculaţiei filosofice sau de alt fel asupra lucrurilor. Faptele experienţei vorbesc întotdeauna altfel şi ceea ce resimte cercetătorul de ştiinţă a spiritului cu atâta intensitate este că el însuşi este surprins de rezultatele sale. El nu se aşteaptă să se dezvăluie anumite lucruri, ci este surprins de rezultatele sale.

Pentru a vă prezenta câteva din acestea, aş vrea să vă îndrept privirea sufletească spre acea populaţie care se afla în America în timpurile în care europenii au început cucerirea acesteia şi pe care apoi au continuat-o. Dumneavoastră ştiţi că era o populaţie care din punctul de vedere civilizat al Europei era considerată a fi sălbatică. Dar o populaţie ca cea care se afla în America, cea indiană, era sălbatică în contextul a ceea ce în ultimele secole a fost numit în cadrul lumii europene ca fiind civilizaţie, dar în care trăia totuşi ceva ce aşa-numitul om civilizat ar dori să recapete. Înainte de orice, în populaţia indiană era vie o concepţie despre forţele spirituale ale lumii care, atunci când poţi să o cunoşti mai bine, are, de fapt, ceva impunător. Această populaţie adora un Mare Spirit. În timpul cuceririi, această credinţă era deja în decadenţă, dar aceste fenomene decadente indică o adoraţie a unui Mare Spirit care străbate şi întreţese totul, care îşi are, în diferitele spirite elementare, forţele sale subordonate.

Cu aceste reprezentări, să spunem, religios-panteiste, trăia această populaţie americană. Înainte de orice, trebuie

însă să reţinem că această populaţie nu participase, în sens exterior, la nimic din ceea ce populaţiile europene trăiseră în timpul aşa-numitei evoluţii creştine. Ceea ce a adus creştinismul popoarelor europene generaţiile acestei populaţii amerindiene nu au trăit. Întreaga dispoziţie sufletească a acestei populaţii era de aşa natură, încât ea dezvolta sentimente. Dar aceste suflete se dezvoltau în aşa fel încât ele nu puteau petrece decât un timp scurt între moarte şi o nouă naştere. Nu era necesar un timp îndelungat pentru prelucrarea în lumea spirituală a ceea ce aceste suflete trăiau cu intensitate, dar în mod foarte simplu. Astfel, nu numai sufletele populaţiei amerindiene care trăiau în perioada primelor cuceriri ale Vestului – acestea aproape toate – s-au reîntors acum, ci şi suflete mai târzii, reîncarnându-se, în principal, în populaţia vest-europeană.

Putem, aşadar, să studiem succesiunea de generaţii plecând de la timpul prezent înapoi, până în Evul Mediu; aşa vom obţine trăsăturile fizice ereditare. Dar dacă le vom considera pe acestea ca reprezentând adevărul deplin, ne vom legăna în iluzii. Avem de-a face cu o abstracţiune dacă vom contempla popoarele vest-europene actuale până departe în zona central-europeană, ba chiar până în răsăritul Europei, numai din această perspectivă, spunând: Aceste naţiuni au trăsăturile lor moştenite de la generaţiile premergătoare etc. Nu acesta este cazul; în realitate, în aceste corpuri care conţin în ele sângele strămoşilor s-au întrupat sufletele vestice, aşadar, suflete care prin evoluţia interioară nu aveau încă nimic din impulsul christic, care purtau în ele un fel de impuls panteist. Prin educaţia din primele săptămâni pe care o primeau în ambianţa lor – căci tocmai cultura exterioară, civilizaţia exterioară se implementează în mod liniar de la generaţie la generaţie,

nu impulsul interior al sufletului –, aceşti oameni au preluat din exterior creştinismul; ei au fost formaţi din exterior, devenind aşa cum ne apar în prezent. Cine este însă lipsit de prejudecăţi şi priveşte oamenii, cine-i contemplă în aşa fel încât îi pătrunde cu privirea cu adevărat în plan caracterologic acela vede pulsând în ei ceea ce au primit odată cu sufletele lor.

Am spus că cele relatate de cercetarea făcută din perspectiva ştiinţei spiritului sunt în multe privinţe paradoxale. Aceste lucruri nu pot rezulta din speculaţii. Ele trebuie să ia naştere pe calea experienţei personale, prin metodele descrise adeseori pentru dumneavoastră şi prin literatura publicată. Dar cine le verifică după aceea în mod exterior va găsi că lumea exterioară devine explicabilă prin punerea la bază a acestor cunoştinţe.

Există oameni care în perioada numită în istorie a migraţiei popoarelor au trăit în Europa şi au emigrat. Sufletele acelor populaţii erau asemănătoare sufletelor celor ce au preluat creştinismul care se răspândea din sud spre nord, aşadar suflete care au crescut în procesul de creştinare. Aceste suflete care au primit creştinismul aşa cum era el trăit în Europa în primele secole – cu totul deosebit de felul în care este trăit creştinismul în prezent – nu se mai reîncorporau într-o populaţie central-europeană. Erau suflete care aveau nevoie de un timp mai lung de la moarte până la o nouă naştere decât sufletele amerindienilor; avem în schimb de-a face cu suflete care şi-au parcurs anterior aici existenţa lor fizică, spre deosebire de celelalte, pe care le-am observat ca fiind ultimele suflete amerindiene din timpul cuceririi Americii. Care a fost destinul sufletelor indiene nu ne va preocupa acum. Însă acele suflete care au fost încorporate în primele secole creştine în Europa, care au participat la răspândirea

culturală a creştinismului de la sud spre nord, s-au încorporat ulterior mai mult în Asia. Ceea ce descriu acum se manifestă cu deosebită claritate în vremurile în care se apropia oribila catastrofâ a celui de al doilea deceniu al secolului al XX-lea. De o importanţă cu totul deosebită apare modul nostru de abordare a civilizaţiei actuale a Pământului când constatăm că mai ales în populaţia japoneză sunt încorporate asemenea suflete, aşadar, suflete care au parcurs cândva drumul specific al creştinării în Europa, care însă acum nu aud din copilărie nicio vorbă despre creştinism, care poartă în el numai din subconştient o anumită nuanţare a culturii asiatice decadente prin impulsurile creştine de altădată, care şi în prezent poartă în sine tot ceea ce se opune Europei actuale. Este, în principal, un rezultat al înţelepciunii orientale total decadente – înţelepciune care a fost cândva foarte mare –, în consonanţă cu primele impulsuri creştine primitive, aşa cum au luat naştere atunci când în Europa creştinismul s-a răspândit de la sud spre nord printre populaţiile barbare. Aşa au stat lucrurile referitor la grosul populaţiei. În orice caz, treaba se complică prin aceea că în populaţia care a luat naştere în acest fel – atât sufletele populaţiei străvechi americane cât şi cele ale populaţiei Europei Centrale s-au mutat spre răsărit – se infiltrează multe corpuri locuite de suflete care în primele secole creştine trăiseră mai mult în zona mai sudică. Acum şi acestea sunt amestecate cu populaţia care s-a format în modul descris.

Apoi, dacă observăm civilizaţia prezentă, avem de-a face cu un mare număr de suflete care tocmai în secolele care au premers întemeierii ereştinismului au trăit în Asia, în Orientul Apropiat sau chiar în toată Asia. Natural, deja nu mai era timpul marii înfloriri a înţelepciunii orientale, dar era acel timp în care s-au format noţiunile, ideile pe

baza cărora a fost apoi înţeles Misteriul de pe Golgota. Vorbesc, aşadar, acum despre suflete care erau străine Misteriului de pe Golgota, dar care aveau o anumită cultură a înţelepciunii, care s-a transplantat apoi spre apus şi din care Misteriul de pe Golgota a fost înţeles mai întâi prin specificul grecesc apoi prin cel roman.

Trebuie să facem mereu diferenţa dintre Misteriul de pe Golgota aşa cum se află ca fapt şi diferitele interpretări pe care le-a primit de-a lungul secolelor. Acest fapt poate fi interpretat în fiecare epocă într-un mod nou, şi ar fi un nonsens să identificăm o învăţătură oarecare privind Misteriul de pe Golgota cu faptele concrete ale Misteriului de pe Golgota. Este suficient să clarific aceasta dându-vă un exemplu. Imaginaţi-vă că am avea de-a face cu un om de geniu. Apoi, ar mai exista un copil, un om mediocru şi, în al treilea rând, un om predispus la genialitate. Toţi trei au în faţa lor adevărul omului genial. Copilul va avea o explicaţie oarecare pentru ceea ce face omul genial. Omul mediocru, care caută să niveleze totul, va avea şi el o explicaţie şi, tot aşa, omul genial va avea o altă explicaţie. Toţi trei au de-a face cu acelaşi adevăr, explicaţiile lor sunt însă cu totul diferite şi nu eşti îndreptăţit să identifici una sau alta cu adevărul. În mod asemănător, nu trebuie confundate învăţăturile primului creştinism cu realitatea faptelor creştinismului. Aceste învăţături ale primelor secole creştine veniseră din Orient. Învăţăturile înţelepciunii orientale au fost folosite pentru a explica Misteriul de pe Golgota. Desigur, nu este decât o teribilă tiranie când Biserica în dezvoltare consideră aceste învăţături ca fiind singurele valabile, căci ele nu sunt nimic altceva decât modalitatea prin care o epocă explică Misteriul de pe Golgota, având în vedere condiţiile premergătoare. Alte epoci pot explica acest Misteriu de pe Golgota altfel. Noi

trebuie să-l explicăm în perspectiva ştiinţei spiritului, pentru a corespunde exigenţelor prezentului.

Aşadar, învăţăturile privind impulsul lui Christos – dar nu aplicate creştinismului, ci făcând abstracţie de Misteriul de pe Golgota – le găsim dezvoltate în Orient la oamenii culţi de atunci, desigur mult mai puţin la grosul populaţiei de atunci. Acele suflete care au trăit imediat înaintea dar şi în timpul desfăşurării Misteriului de pe Golgota, care erau suflete orientale, au avut de petrecut un timp îndelungat între moarte şi o nouă naştere, pentru că însăşi cultura orientală, deşi în decadenţă, mai procura sufletelor reprezentări deosebit de complexe.

Aceste suflete apar mai ales la acea populaţie care devine ulterior populaţia Americii, emigrând treptat din Europa în America în procesul de cucerire. Întreaga cultură americană, care are o nuanţă materialistă, rezultă mai ales din faptul că aici apar suflete care fuseseră suflete orientale, în timpul pe care l-am menţionat, şi care acum se cufundă în corpuri în aşa fel încât această corporalitate le este străină. Ele se lasă absorbite, cu noţiunile deja foarte decadente, în corporalitatea pe care nu o înţeleg, ci o adoptă într-un mod materialist destul de primitiv. Ele trec pe lângă om, care le devine străin datorită faptului că s-au străduit să ajungă la abstracţiuni în viaţa lor anterioară. Ele nu se pot regăsi în încarnarea prezentă, scot însă la suprafaţă din viaţa lor pământeană anterioară tot ceea ce trăieşte în religiozitatea sectantă, separată de orice observare exterioară a naturii. Aceasta trăieşte chiar şi în contestarea materiei la Mrs. *Eddy* [Nota 34], la scientişti etc. Tot ceea ce s-a produs în lumea exterioară poate verifica aceste lucruri, dacă le studiem fără prejudecăţi.

Dacă se adaugă ceea ce poate da ştiinţa antroposofică la ceea ce furnizează modul de abordare exclusiv

antropologic, se obţine o imagine a adevărului. Însă trebuie să se ia în serios ce poate oferi ştiinţa spiritului antroposofică. Nu trebuie să ne mulţumim numai cu aspecte teoretice care evidenţiază exclusiv faptul că avem vieţi pământeşti repetate. Trebuie să privim adevărul, adevărul exterior, în sensul acestei cunoaşteri; numai atunci aceste cunoştinţe vor putea să dea treptat rezultatele şi în viaţa social-practică. Cei care se cramponează de o concepţie despre lume care nu ia în considerare decât ordinea naturală exterioară, care conduce, aşadar, omenirea spre a fi numai antropologică, trebuie să aibă în vedere ceea ce se transmite fizie prin ereditate, ca să se afle din ce în ce mai mult în faţa unor enigme. Te poţi dărui multă vreme unor iluzii cu privire la aceste enigme. Poţi crede că pricepi ceva despre evoluţia omenirii, dar te dăruieşti unor astfel de iluzii numai pentru că din cea mai fragedă tinereţe ţi-au fost inoculate unele teorii, astfel încât nu cauţi, nu ai ochi decât pentru ceea ce se exteriorizează în succesiunea eredităţii fizice. Dar oamenii vor ajunge totuşi treptat la a-şi spune: Da, dar aici există fapte care nu pot fi contestate şi care nicidecum nu pot fi explicate în sensul acestei cauzalităţi pur antropologice. – Trebuie să luăm în considerare faptul că într-o generaţie oarecare a unui popor oarecare al prezentului există suflete care provin din cu totul altă parte decât eventual de la stră-străbunicii aceluiaşi popor. Desigur, egoismului poporului acest lucru poate să nu-i sune deosebit de plăcut, acest egoism al poporului trebuie să dispară fără discuţie, pentru ca omenirea să parcugă în viitor o evoluţie corespunzătoare. Şi trebuie atrasă atenţia asupra faptului că o mare parte a populaţiei europene este purtătoarea ereditară a sângelui strămoşilor din Evul Mediu, dar ea deţine în sine suflete de amerindieni, că acele

suflete care au trăit în Europa – o mare parte din ele în vremea lui Attila – şi care atunci au primit creştinismul ne întâmpină în prezent în Asia. Acest lucru poate fi perceput de anumite suflete cultivate, printr-o observare lipsită de prejudecăţi. În orice caz, dacă se doreşte să se ajungă la adevăr, aşa cum l-am înţeles aici, lucrurile nu pot fi privite atât de liniar, atât de pedant abstract cum se obişnuieşte în prezent. Dacă nu-ţi formezi noţiunile în mod abstract cum se obişnuieşte în zilele noastre, ci se doreşte ajungerea la adevăr, trebuie plecat de la puncte de vedere ca cele pe care le-am amintit aici. Atunci se vor descoperi aspecte care din nou apar ca paradoxuri, dar care explică tocmai acest adevăr.

Este ciudat, de exemplu, să conştientizezi această aromă specială în exprimările parţial elegante ale lui *Rabindranath Tagore* [Nota 35]. Avem posibilitatea să atingem cu mâini spirituale, ca să spunem aşa, descendenţa creştină a sufletului şi descendenţa orientală a trupului. Ultima furnizează eleganţa orientală. Iar ceea ce picură mai ales în sufletul europeanului ceva cald, binefăcător, tocmai în cazul lui Rabindranath Tagore, vine de la un suflet ce a navigat cândva spre creştinism şi care numai în această întrupare nu a devenit creştin pentru că trăieşte într-o civilizaţie necreştină.

Sintagma grecească „Cunoaşte-te pe tine însuţi” [Nota 36] nu se adresează numai omului individual şi mai înainte de orice nu este destinată numai pentru o introspecţie banală, ci se adresează şi umanităţii. Numai că omenirea găseşte că observarea ei este, de regulă, incomodă. Dar nu putem înainta în civilizaţia noastră, ci coborâm tot mai mult dacă nu luăm până la urmă în serios expresia apolinică „Cunoaşte-te pe tine însuţi” şi ca umanitate. Este, totuşi, ceva incomod – persoane cum este *Kurt Leese* [Nota

37], pe care l-am amintit în conferinţa de la Basel, ar găsi acest lucru ca fiind „agasant" şi „iritant" – când se pune problema de a cunoaşte omul nu numai sub aspectul formei nasului, a gurii, a ochilor, ci când trebuie să-l cunoşti prin intermediul sufletului său. Dar s-ar realiza oare instaurarea unei concepţii spirituale despre lume în omenire dacă am face frazeologie abstractă privind vieţile pământeşti repetate şi am vorbi în acest fel şi despre destinul care se realizează prin vieţile pământeşti repetate, apoi ne-am retrage speriaţi în faţa aplicării practice în viaţă, şi nu am vrea să aflăm nimic altceva despre om decât că are părul blond sau negru, că are o formă sau alta a ochilor, ce formă are nasul lui etc.? Dacă vrem să luăm în serios răspândirea în lume a unei concepţii spirituale despre lume, atunci şi ceea ce se numeşte „cunoaşterea omului" trebuie să fie pătrunsă de impulsurile spiritual-sufleteşti, trebuie să nu ne lăsam reţinuţi de incomoditatea de a cunoaşte şi planul sufletesc al omului, al nostru propriu şi acela al altor oameni. Trebuie să ne uităm la calităţile sufleteşti aşa cum ne uităm la forma nasului, şi atunci progresul omenirii actuale în viitorul apropiat va avea la bază faptul că nu va interesa numai forma exterioară a nasului, ci se vor stabili relaţii între oameni, de la suflet la suflet, bazate pe cunoaşterea sufletului. Ceea ce se numeşte problema socială este un aspect mult mai profund decât îşi imaginează în prezent mulţi oameni. În fond, această problemă socială nu poate fi atinsă nici pe departe dacă se doreşte continuarea unei abordări a omului din care acesta este complet eliminat, vorbindu-se numai despre proprietatea privată pe care el o administrează şi despre automatul care gospodăreşte. Pentru că, după declinul cunoaşterii sufleteşti instinctive, oamenii au uitat să vadă omul, viaţa socială se trăieşte în

ceea ce este din punct de vedere uman exterior. Aceasta aduce însă la suprafaţă tocmai instinctele, cele mai sălbatice instincte. Omenirea ar cădea într-o viaţă a celor mai sălbatice instincte, dacă viaţa nemijlocită a omului nu ar fi străbătută de ceva spiritual-sufletesc. Pentru aceasta este necesar ca pe lângă cauzalitatea istorică exterioară să vedem şi ceea ce există în adevărul umanităţii pământene actuale, pur şi simplu pentru că, în prezent, urmaşii nu-şi reprezintă numai strămoşii fizici, ci şi sufletele care au trăit ca fiind entităţi spiritual-sufleteşti într-o epocă mai timpurie pe Pământ. În această rezultantă, care ia naştere din trăsăturile sufletelor reîncarnate şi din trăsăturile fizice, se desfăşoară realitatea adevărului civilizaţiei prezentului.

Reacţia provizorie împotriva unei concepţii spirituale nu este valorificată de un mod de gândire mecanicist-materialist exclusiv în domeniul abordării teoretice; ea pătrunde mult mai adânc. Ea este utilizată, în prezent, şi prin aceea că se urmăreşte întronarea unei ordini mondiale care să facă abstracţie de tot ce este spiritual-sufletesc şi care se orientează numai în direcţia antropologic-fizică a succesiunii de generaţii. Trebuie să rezulte o hartă a Europei bazată numai pe legăturile de sânge ale popoarelor, după impulsuri pur şovine, ale egoismului popoarelor. Aceasta este reacţia social-practică împotriva acceptării unei concepţii despre lume spiritual-sufleteşti. Îţi vine să declari: În timp ce Europa acceptă declamaţiile wilsonismului [Nota 38] care se sprijină pe ideea auto-administrării popoarelor înrudite prin sânge, ea spune: nu vrem să ştim nimic despre impulsuri spiritual-sufleteşti. – Este o opoziţie împotriva acceptării spiritual-sufletescului.

Aceasta nu este o critică, este pur şi simplu o descriere a stării de fapt; căci ceea ce se aplică aici este opoziţia practicii sociale, o opoziţie cu caracter rasial împotriva afirmării de sine a spiritual-sufletescului. Acest spiritual-sufletesc însă, pe măsură ce cuprinde mentalitatea oamenilor, va cuprinde şi viaţa practică. Şi este o necesitate stringentă care nu poate cuprinde suficient de repede sufletele oamenilor actuali faptul că cei care încep să înţeleagă câte ceva din importanţa practică a ştiinţei spiritului orientată antroposofic, despre transformarea ideilor acestei ştiinţe a spiritului în impulsuri vii de acţionare pentru om, ar trebui să-şi dea întreaga silinţă de a acţiona împotriva a ceea ce este numai antropologic. Noi vedem cum, în prezent, lumea se năpusteşte pe calea antropologiei – evident, în sensul cel mai larg –, spre declin. Ea trebuie să fie ocrotită prin antroposofie de acest mers spre distrugere.

Aceştia sunt, în fapt, cei doi curenti ai evoluţiei umanităţii care trebuie să ducă în prezent o luptă dură unul împotriva celuilalt, acela al antropologiei pure, care este în acelaşi timp cel care trece prin măsurile politice care se iau, şi cel antroposofic, care astăzi sunt încă ponegrite. Omul actual va trebui să se dezvolte abia treptat spre a putea cuceri iniţiativa interioară puternică prin care să se simtă chemat să ia o decizie spre o direcţie sau spre cealaltă. Aceasta nu trebuie să se petreacă numai în cămăruţa teoriilor, în cămăruţa concepţiei despre viaţă, ei trebuie să-şi găsească aplicaţia în abordarea practică a lumii. Şi în acest plan îi este luat în nume de rău mai ales celui care nu se opreşte la contemplarea antroposofică de la o anumită înălţime a lumilor, ci care vede importanţa spiritualului tocmai în aceea că spiritul învaţă să stăpânească materia, astfel încât şi viaţa cea de toate zilele

va fi luată în considerare din acelaşi punct de vedere. Este necesară o adevărată trezire a umanităţii – am spus-o adesea –, o astfel de trezire încât omul să dezvolte în sine curajul de a ajunge la decizii. Acest lucru este necesar omenirii actuale:

În această privinţă, în străfundurile umanităţii actuale aşa-numite civilizate se află impulsuri extrem, extrem de apăsătoare. În prezent, avem multe ocazii de a vedea cum mai întâi este respins tot ce cere omului să ia interior o decizie oarecare. Nu este necesar să cazi în partidism când introduci ceea ce este necesar în viaţa curentă, căci va fi caracteristica evoluţiei spre viitor să priveşti dintr-un punct de vedere superior ceea ce ai nemijlocit în faţa ta. Oare nu am cunoscut acum un eveniment care, în fond, luminează foarte temeinic starea de adormire a sufletelor actuale? Eu nu m-am jenat să atrag atenţia de mulţi ani încoace asupra modului în care iubirea pentru abstract a făcut o mare parte a omenirii să gândească în mod wilsonian, şi am explicat ce înseamnă acest lucru în prezent. Noi am fost martori de curând la ce s-a întâmplat cu un popor care, chiar dacă este mic, apaiţine şi el civilizaţiei, şi ar fi trebuit să ia o decizie. El s-a aflat în faţa unor evenimente poate în multe privinţe problematice, ce ar fi făcut necesar ca acest popor să se trezească. Dar, printr-un adevărat paradox, poporul s-a hotărât să cheme în fruntea sa un om care se dovedise sub numeroase aspecte a fi o nulitate [Nota 39].

Aceste lucruri ating cotidianul, dar tocmai acesta este atât de apropiat omului, în prezent, faptul că ele nu sunt luate drept simptome, că se trece cu indiferenţă peste ele şi că nu se vede ce simptome ale decadenţei reprezintă ele şi cât de necesar ar fi să se stimuleze forţele prin care omenirea să ajungă la trezire. Ar fi necesar ca omenirea

cultă să urmărească, în prezent, cu o mai mare vivacitate interioară fenomenele exterioare ale timpului actual şi să participe mai mult la ceea ce se întâmplă în interior.

În adevăr, nu eşti un spirit mare dacă treci indiferent pe lângă cele ce arată atât de simptomatic spre ce tind evenimentele, căci în evenimentele exterioare se vădeşte ce acţionează în interior. De câte ori nu am avertizat asupra modului în care forţele ahrimanice circulă, în prezent, prin omenire, ceea ce poate fi văzut exterior, cu condiţia de a nu fi robul prejudecăţilor. Dar cum poate răzbi adevărul când se trece cu indiferenţă, somnolent, pe lângă evenimentele istorice care pot verifica exterior adevărul, luând notă despre ele aşa cum obişnuieşte în prezent omenirea. Ştiinţa spiritului în mod hotărât nu vrea să devină partinică; dar ea trebuie să poarte în sine adevărul vieţii. În prezent, trebuie să se vadă cum lumea ridică forţe ahrimanice puternice împotriva a tot ce subliniază spiritul. Dar trebuie să se decidă în aceste zile, care înseamnă, desigur ani, dacă Părinţii care au eliminat spiritul la al optulea Conciliu ecumenic general din anu1869 au avut dreptate sau dacă spiritul trebuie reintrodus în evoluţia omenirii. Dar acest lucru nu va putea deveni viu în omenire prin simple observaţii teoretice, ci numai dacă devine o practică a vieţii.

CONFERINȚA a IX-a

Berna, 14 decembrie 1920

Punctul nostru de plecare îl va constitui azi peregrinarea sufletului prin viețile pământești succesive. Fenomenele exterioare care apar aici le cunoașteți din preocupările dumneavoastră antroposofice; azi însă vrem să vorbim despre unele aspecte care necesită o înțelegere mai precisă.

Dumneavoastră știți, când omul trece prin poarta morții primul lucru pe care-l face este lepădarea corpului său fizic; el posedă atunci ceea ce numim eul său împreună cu întregul său conținut, apoi ceea ce numim corpul astral și, la început, corpul eteric, chiar dacă numai pentru scurt timp. Acest timp, în care omul mai posedă corpul său eteric, este un timp al privirii retrospective asupra ultimei sale vieții. El se încheie prin aceea că acest corp eteric este respins, să spunem, în sus, spre spațiul cosmic, așa cum corpul fizic este respins în jos. Atunci omul rămâne împreună numai cu corpul său astral. În acest corp astral mai există postacțiunile corpului eteric, așadar, tot ceea ce acest corp astral a viețuit datorită faptului că era, în ultima sa viață, împreună cu corpul eteric și, de altfel, și cu corpul fizic. Dumneavoastră știți că durează mai mult până când și corpul astral este îndepărtat.

Am atras deja atenția în scrierile noastre asupra faptului [Nota 40] că nu trebuie să se vorbească despre o distrugere totală a corpurilor eteric și astral, că această distrugere este în realitate o eliminare a forțelor pe care omul le are în sine în spațiul cosmic. Doar corpul eteric poartă în sine într-o anumită măsură toate evenimentele pe care le-a parcurs omul în viață. Este o sumă, aș spune,

de plăsmuiri alcătuite din forme. Aceste plăsmuiri se extind tot mai mult, se impregnează în Cosmos, astfel încât ce s-a desfăşurat ca fiind viaţa noastră şi se impregnează în corpul eteric acţionează de fapt mai departe în Cosmos. Noi înglobăm Cosmosului întregul mod în care ne-am comportat faţă de corpul nostru eteric. Viaţa noastră nu este lipsită de importanţă pentru Univers. Tocmai datorită acestui fapt, prin cunoaşterea ştiinţei antroposofice a spiritului, ajunge la om un sentiment puternic al responsablităţii, încât trebuie să gândească la felul în care ceea ce el încorporează corpului eteric prin viaţa sa intelectuală, prin viaţa sa afectivă, prin viaţa sa voliţională, aşadar prin moralitatea sa se comunică întregului Cosmos. În Cosmos sunt conţinute comportamentele oamenilor care au trăit în vieţi trecute; se separă într-un anume fel ceea ce acţionează în conduita noastră până în modelarea corpului eteric, şi se acumulează în întreaga lume. Noi vieţuim, în fond, lumea. Şi dacă ştim că vieţuim lumea, trebuie să avem acel simţ al răspunderii care se exprimă prin aceea că ne simţim asociaţi la crearea lumii. Nici ceea ce purtăm mai departe ca fiind corpul nostru astral nu trebuie să-l privim ca şi cum s-ar destrăma în Univers, ca şi cum s-ar dizolva în Univers. Nu este cazul, căci şi acesta se comunică Cosmosului, în orice caz, părţii spiritual-sufleteşti a acestuia.

După ce eul s-a desprins de corpul astral, după ce s-a terminat trecerea prin lumea sufletelor, într-o anumită măsură ceea ce noi am încorporat în corpul nostru astral se află afară, în Cosmos, numai că drumurile se separă. Corpul astral îşi urmează, separat de eu, căile sale proprii, iar eul cărările sale proprii. Dar nu se poate vorbi despre o distrugere a corpului astral. Dimpotrivă, acest corp astral se dezvoltă mai departe, iar din interacţiunile sale cu

Cosmosul el devine ceva prin aceea că i-am implementat acţiunile anumitor impulsuri morale, iar acum, cu forma pe care a luat-o ca efect al acestei acţiuni a impulsurilor morale, el se comunică Cosmosului, se insinuează întru câtva în Cosmosul spiritual-sufletesc. Prin aceasta ia naştere o interacţiune între el şi Cosmosul spiritual-sufletesc. Atunci se poate, oricum, spune că, şi dacă aceasta este pe jumătate simbolic, el corespunde faptelor: corpul astral se extinde tot mai mult, dar ajunge la o anumită limită. Dincolo de aceasta el nu se poate extinde, şi începe să se restrângă. Iar viteza cu care el se extinde sau se restrânge depinde mai ales de ceea ce i-a fost încorporat în timpul vieţii. Astfel încât se poate spune: Corpul astral se comunică Universului; el se loveşte – dacă ne este îngăduită această exprimare – de capătul Cosmosului nostru spiritual-sufletesc şi este aruncat înapoi.

Eul îşi urmează acum căile sale într-o lume esenţialmente diferită de cea în care se află corpul astral. Dar acest eu dezvoltă în interior un fel de dorinţă, aşa cum am arătat ieri. Şi această dorinţă puternică este în esenţă cea care se simte atrasă tocmai de corpul astral aflat pe drumul de întoarcere, care acum a devenit altceva. În fapt, are loc din nou un fel de legare a corpului astral metamorfozat, transformat, de eu. Din cauză că se întâmplă aceasta, omul primeşte din cele mai diferite direcţii anumite înclianţii, pe măsură ce se apropie de momentul în care eul trebuie să se întoarcă din nou pe Pământ.

Am amintit de modul în care corpul astral expandează în Cosmos, apoi se reîntoarce, de felul în care eul îl regăseşte întru câtva. Putem urmări acest lucru când luăm în considerare omul ca fiinţă întreagă, în totalitatea sa.

Trebuie să ne reprezentăm că omul, aşa cum apare pe Pământ când trece prin naştere, este format cu adevărat din

două direcţii. Corpul astral despre care tocmai v-am spus cum a expandat în Cosmos şi apoi s-a restrâns, se întâlneşte cu eul. Vorbind în imagini, el se apropie de eu ca un fel de sferă goală care devine din ce în ce mai mică; el este înrudit cu sistemul planetar. Cu toate că în existenţa dintre moarte şi o nouă naştere în eu este prezent dorul de corpul astral, el dezvoltă un dor şi mai puternic pentru un anumit punct al Pământului, pentru a putea intra într-un popor, într-o familie. Dar, pe de altă parte, ceea ce vine din afară ca fiind corpul astral transformat se contractă şi se uneşte cu ceea ce este eul acum, după ce a parcurs timpul dintre moarte şi o nouă naştere, şi care are o puternică forţă de atracţie faţă de ceea ce este pământesc, faţă de popor, de familie etc. Ce este expus forţelor acestui corp astral transformat noi vedem acum la omul care s-a născut, în ceea ce priveşte suprafaţa exterioară a corporalităţii sale: ce se constituie de la pielea noastră spre interior, incluzând şi organele simţurilor, totul este organizat de marele Cosmos. Ceea ce ia însă naştere în mod organic prin aceasta, în aşa fel încât eul se simte legat de Pământ, se simte atras de Pământ, este determinat de organizarea interioară înspre afară, opusă organizării din afară; determinând mai mult organizarea oaselor, a muşchilor etc., a ceea ce radiază în sens opus, de la piele şi de la organele de simţ spre interior. Noi suntem organizaţi cumva din macrocosmos, în ceea ce priveşte periferia corporalităţii noastre, şi suntem organizaţi de Pământ cu privire la ceea ce străbate eul nostru, ceea ce creşte din interior spre exterior în întâmpinarea formaţiunii piele-simţuri.

În felul acesta omul este născut, de fapt, din Univers. Iar sejurul în corpul matern creează numai prilejul ca aceste două forţe, o forţă macrocosmică şi una terestră, să se poată lega între ele. Omul este însă întru totul o fiinţă care nu creşte dintr-un punct, din structura germinală, ci

este o confluenţă de forţe pe de o parte exterioare, netelurice, extrapământeşti, care sunt ţinute laolaltă prin corpul său astral modificat şi, pe de altă parte, de ceea ce creşte în sens opus acestor forţe extraterestre, sub influenţa Pământului. Intim legat cu ceea ce creşte în noi din Cosmos este ceea ce numim raţiunea noastră, intelectul nostru, capacitatea noastră de reprezentare. Această capacitate de reprezentare face trimitere la viaţa noastră pământească anterioară. Această reprezentare o obţinem prin faptul că ceea ce am întreţesut în corpul nostru astral în vieţile pământeşti anterioare a expandat în Cosmos şi s-a reîntors, iar acum caută ca organ principal al său capul nostru, care este format mai ales din afară ca un organ al pielii şi al simţurilor. Restul este, ca organizare a pielii şi a simţurilor, numai o anexă a capului. Dimpotrivă, în ceea ce este înrudit cu forţele terestre, datorită faptului că eul uman, când se reîntoarce pentru a se naşte, se simte atras spre un punct al Pământului, se exprimă mai mult voinţa noastră. Astfel încât putem spune: Când ne naştem din nou cerul ne dă raţiunea, Pământul voinţa. Între acestea două se află simţirea, pe care nu ne-o dă nici Pământul, nici cerul, care se bazează pe pendulări alternative între Pământ şi cer, şi care-şi are organul exterior în sistemul ritmic al omului, în sistenul respirator, în circulaţia sângelui etc. Acesta se află la mijloc, între sistemul propriu-zis al capului, care este în esenţă rezultatul Cosmosului, prin intermediul fostului corp astral, şi a ceea ce ne revine dinspre Pământ, sistemul voinţei noastre. Între ele se află sistemul nostru ritmic, viaţa sentimentelor noastre, care se poate dezvolta pe substratul acestui sistem ritmic şi pe care noi o realizăm şi în mod exterior vizibil între cer şi Pământ. Capul nostn indică mai mult spre originea noastră extraterestră; voinţa noastră este intim legată de ceea ce

primim de la Pământ. Între ele se află viaţa noastră afectivă, şi, privit exterior, circulaţia noastră sangvină, viaţa noastră respiratorie. O abordare atotcuprinzătoare, totală, nu este nici unilateral sufletească, nici unilateral fizică, ci amândouă aspectele, cele fizice şi cele sufleteşti, interferează în cazul abordării totale.

Pe de altă parte, putem vedea că în timp ce suntem legaţi de întregul macrocosrnos şi purtăm tocmai în organizarea capului nostru ceva ce este format din macrocosmos prin aceasta suntem raportaţi la trecutul nostru şi că mai ales prin intelect suntem raportaţi la trecutul nostru; numai că nu obţinem cu ajutorul conştienţei obişnuite această cunoştinţă privind modul de raportare la vieţile noastre anterioare.

În străduniile vechi orientale spre înţelepciune, cei care erau elevi ai iniţiatilor încercau să stabilească mai întâi o legătură între viaţa lor ritmică şi între viaţa capului lor. Pentru acea epocă, pentru evoluţia înţelepciunii orientale era ceva natural să se urmărească o evoluţie umană superioară prin transformarea procesului respiraţiei şi a celui al circulaţiei în ceva conştient, ridicându-se astfel respiraţia şi circulaţia la nivelul conştienţei. Vechiul oriental putea face acest lucru din cauză că spiritual-sufletescul său nu era legat atât de puternic cu corporalitatea sa cum este la omul actual. Dacă astăzi s-ar practica printr-un fel de anacronism această metodă veche orientală în vederea obţinerii de cunoştinţe superioare, s-ar ruina corpul uman; prin aceasta s-ar interveni prea adânc în sănătatea corpului fizic, dat fiind că în prezent omul este mai intim legat, mai puternic legat cu corpul său decât era în vremea vechii străduanii indiene spre înţelepciune.

Dar ce realiza cel care parcurgea aceste exerciţii? El transforma procesul respiraţiei în ceva conştient; aşadar, el inspira în mod conştient; prin aceasta obţinea posibilitatea de a urmări procesul care se desfăşoară în timpul în care aerul inspirat presează, astfel încât treptat lichidul cefalo-rahidian pendulează spre creier prin intermediul canalului rahidian, lovind creierul. Dar din această lovire reciprocă a ceea ce urcă prin inspiraţie şi a ceea ce coboară prin expiraţie, în lovirea reciprocă a lichidului din creier cu părţile solide ale acestuia iau naştere, de fapt, reprezentările. Producerea reprezentărilor este un proces mult mai complicat decât şi-l închipuie în prezent, când totul este gândit în mod materialist, oamenii de ştiinţă. În prezent, se imaginează – sau cel puţin se imagina până de curând, căci acum se renunţă din nou la reprezentări mai precise – o anumită evoluţie, se admite existenţa unor nervi care ar sta la baza acţiunii de reprezentare. Este un nonsens. Este vorba mai mult despre faptul că are loc efectiv o lovire continuă a lichidului din creier de sistemul nervos şi că atunci se petrec acele procese din sistemul nervos, care servesc ca bază forţelor sistemului nervos. Acest lucru ajungea să-l conştientizeze elevul înţelepciunii indiene. Ce afla el în timp ce urmărea în mod conştient acest proces? El ajungea prin aceasta să cunoască cum ceea ce i-a format creierul, de fapt face trimitere înapoi la vieţile pământeşti anerioare. El simţea într-un fel cu sistemul său ritmic actual viaţa sa pământeană anterioară: acest lucru devenea pentru el o certitudine. Prin aceasta, pentru un astfel de elev al înţelepciunii era de la sine înţeles că a avut o viaţă pământeană anterioară. El conştientiza aceasta datorită faptului că ridica procesul respiraţiei la nivelul conştienţei. În prezent, acest lucru trebuie atins pe altă cale. El nu mai poate fi obţinut printr-o meditaţie modelată

astfel, care pleacă de la o formare a procesului respirator, ceea ce pentru omul actual este contraindicat, ci pleacă de la o sprijinire pe reprezentări, aşadar pleacă din partea opusă şi aşadar ia în considerare faptul că, în prezent, omul este mai puternic legat de corpul său fizic. Dar prin faptul că omul se sprijină pe reprezentare el învaţă să cunoască această nuanţă a sistemului ritmic dinspre cealaltă parte, partea spiritual-sufletească. Învaţă să cunoască procesul dinspre cealaltă parte; numai că el nu pătrunde acum mai adânc în corpul său, aşa cum se întâmpla în cazul omului indian din vechime – acest lucru nu-i este îngăduit pentru că el este, oricum, suficient de afundat în el –, ci, eliberându-se de corporalitate, aşa că el urmăreşte în spiritualul-sufletesc întregul Cosmos care-l învaţă cum viaţa pământeană anterioară este legată cu viaţa actuală.

Antroposofia nu se bazează pe date abstracte oarecare susţinute cu fanatism, ci pe o cunoaştere a organizării umane dinspre interior. Fiinţa umană nu înveţi s-o cunoşti prin cercetarea din afară, sub forma de cadavru – sau poate nu sub forma de cadavru, dar oricum din afară –, ci dinăuntru, şi prin interacţiunile dintre sistemul ritmic şi sistemul neurosenzorial, iar pe de altă parte prin interacţiunea dintre sistemul ritmic şi sistemul metabolic – căci sistemul metabolic este şi el lovit acum de sistemul ritmic –, din contactul intim între cele două înveţi să cunoşti fiinţa umană. Şi dacă cunoşti desfăşurarea asociată a sistemului ritmic şi a sistemului metabolic, obţii siguranţa că în tine se află deja germenele pentru viaţa pământeană următoare, prin faptul că metabolismul conţine în partea sa spirituală germenii pentru viaţa terestră următoare. Chiar dacă el este în primul rând partea inferioară a organismului uman pentru această viaţă pământeană, în partea spirituală el conţine germenii

pentru viaţa pământeană viitoare. În acest fel ajungem la o abordare a întregului om.

În această privinţă, oamenii care se află în plină civilizaţie occidentală sunt în multe privinţe comparabili cu orbul care stă în faţa culorii. Poate că unora acest lucru le este străin, totuşi aş vrea să atrag atenţia că tot ceea ce noi percepem matematic, ceea ce se desfăşoară sub formă de linii, de unghiuri, de verticale, de orizontale, indiferent de ce am măsura matematic, noi îl dezvoltăm din interiorul nostru, se află la baza interiorului nostru. În clipa în care învăţăm să vedem ce se află la baza interiorului nostru noi nu vorbim în sens kantian, nu se toarnă într-un cuvânt neînţeles ceea ce lăstăreşte în om: atunci nu se mai spune că matematica ar fi o cunoştinţă *a priori*. *A priori* are sensul a ceva existent dinainte. Dacă însă înveţi să vezi interior, atunci ştii de unde ai acest uimitor conţinut matematic: corpul astral a trecut prin matematica întregului Cosmos şi apoi s-a contractat. Noi lăsăm să iasă la suprafaţă din sufletul nostru ceea ce am trăit într-o încarnare anterioară, ceea ce a trecut apoi prin întregul Cosmos şi care apoi iese din nou la suprafaţă în fineţea liniilor matematic-geometrice. Vedeţi deci că în *a priori* se exprimă ceea ce corespunde unei intuiri a lumii asemănătoare cu cea pe care o are orbul în faţa culorii. Altfel, ar trebui spus: Ceea ce este numit în sens kantian *a priori* îşi are originea în încarnările anterioare şi reapare la suprafaţă în această încarnare într-o formă transformată, în orice caz, trecută prin macrocosmos.

Prin cele expuse v-am vorbit despre legitatea care se află la baza întregului om şi care se dă în vileag atunci când abordăm viaţa aşa cum trece prin existenţe terestre repetate. Vremurile actuale sunt foarte puţin dispuse de a lua în serios astfel de lucruri. Din această cauză, observarea

actuală a lumii rămâne fixată de partea exterioară a lucrurilor. Vreau să vă revelez aceasta cu ajutonil unui exemplu.

Să admitem că cercetăm un popor oarecare pe teritoriul său cu ajutorul metodei curente. Ce facem, în prezent, ca cercetător al istoriei? Spunem: Aici trăieşte generaţia actuală; ea a fost precedată de o alta; unei alte generaţii i-a premers o alta. Apoi ajungem în secole mai depărtate, ajungem în Evul Mediu şi urmărim aici curenţii de sânge în cursul generaţiilor, urmărim ereditatea exterioară şi spunem: Ceea ce trăieşte în poporul actual îşi datorează existenţa unor faze mai vechi de evoluţie a acestuia.

Aşa este abordată în prezent istoria. Dacă un istoric vrea să urmărească istoria germană sau pe cea franceză sau pe cea engleză, el o face prin lanţul de strămoşi, după trăsăturile fizice ereditare. Se şi spune că ceea ce reprezintă o generaţie actuală care aparţine unui popor trebuie să fie înţeles din ceea ce au vieţuit generaţiile mai vechi ale acestui popor; aşadar din ceea ce este moştenit fizic. Dar acesta este un mod de gândire materialist transpus în domeniul istoriei. Observaţi ce vă dă ştiinţa spiritului antroposofică nu ca pe o simplă datorie, ci ca pe ceva care poate fi transpus în viaţă, care poate fi extins la studiul vieţii: atunci nu trebuie doar să speculaţi asupra vieţilor pământene repetate, nu trebuie să observaţi numai că sufletul dumneavoastră a parcurs vieţi terestre anterioare şi că va parcurge altele viitoare, ci trebuie să observaţi cu adevărat ce se extinde în lume. Căci dacă analizăm o generaţie oarecare existentă în prezent, legând-o precis, după criterii sangvine exterioare, fizice, ereditare, de generaţii anterioare care au trăit pe acelaşi teritoriu sau pe care le putem raporta la unii strămoşi trăitori mai de

mult pe un alt terioriu, trecând peste curenţi de migraţii ale popoarelor etc., rămânem totuşi în planul fizic-material.

Totuşi, lucrurile nu stau aşa. Avem în faţa noastră, în prezent, o generaţie care descinde din punct de vedere al corporalităţii ei fizice din strămoşi; dar nu este necesar ca sufletele care trăiesc în flecare om individual să aibă vreo legătură cu strămoşii. Şi sufletul a vieţuit acel lucru care a trecut prin multe generaţii şi care exterior reprezintă destinul strămoşilor dar cu totul în afara Pământului. Acest lucru sufletul l-a vieţuit în lumea spiritual-sufletească, în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere.

Pe vremea când au trăit bunicul, străbunicul, străstrăbunicul nostm noi nu eram născuţi, sufletele noastre se aflau în lumea spirituală. Corpul nostru a moştenit ceva de la ei, dar sufletul nostru nu a moştenit nimic! În acel timp, el a trăit într-o cu totul altă lume, nu a avut de-a face în vieţuirile lui cu ceea ce a moştenit corpul nostru de la strămoşi. Când aceste lucruri sunt apoi urmărite în domeniul cercetării spiritului, în multe privinţe pentru abordarea exterioară reiese ceva paradoxal. Trebuie mai ales să fie foarte clar că atunci când începi să speculezi asupra faptelor adevărate, să filosofezi, de obicei, rezultă un nonsens! Numai intuitia furnizează ceea ce este corect. Şi cel care este un cercetător al spiritului se simte adeseori surprins cu privire la rezultatele sale. Da, el poate chiar să găsească în această surprindere generată de rezultatele sale un fel de confirmare; căci dacă şi-ar fi imaginat mai înainte acel lucru el nu ar fi putut găsi confirmarea. Dar tocmai în faptul că lucrurile sunt în general altfel decât dacă ai vrea să le gândeşti până la capăt se poate vedea, de regulă, că nu te mişti în plan subiectiv, ci în obiectivitate, atunci când te dăruieşti adevăratei cercetări a spiritului.

Cu privire la acest aspect istoric, în omenire iese în evidenţă ceva. Am mai atras atenţia asupra acestui lucru, care nu trebuie corectat, ci numai completat, căci ne mişcăm într-un domeniu extrem de complicat. Am spus mai înainte, şi acest lucru este până la un anumit punct întru totul adevărat, că în populaţia Europei există numeroase personalităţi care, mai înainte, au trăit ca suflete în sud, în primele secole creştine, iar acum sunt încorporate mai în nord, mai ales în Europa, oricum mai spre nord; acest lucru este întru totul adevărat. Dar nu este vorba de majoritatea populaţiei. În acest sens trebuie căutat în altă parte, dacă vrem să cunoaştem realitatea. Când ne referim la majoritatea populaţiei, mai ales a celei vestice, dar şi a celei a Europei Centrale şi până în Rusia, atunci prin cercetarea din cadrul ştiinţei spiritului eşti condus spre acele timpuri în care populaţia europeană a apărut ca fiind populaţia cuceritoare, faţă de străvechii locuitori ai Americii. Această populaţie de amerindieni a avut calităţi interioare, sufleteşti remarcabile. În asemenea probleme nu poţi, de regulă, aprecia just, dacă – fălindu-te cu aroganţă de propria ta cultură „superioară" – priveşti totul ca fiind o pură barbarie, dacă nu iei în considerare modul diferit de a fi al unor astfel de oameni care au fost cuceriţi şi stârpiţi după descoperirea Americii, dacă nu-i observi în modul lor caracteristic de manifestare, ci îi apreciezi pur şi simplu de sus, din perspectiva unei culturi superioare. Această populaţie originară a Americii, această populaţie de amerindieni, avea, de exemplu, sentimente panteiste remarcabile. Ei adorau un Mare Spirit care acţiona în întreaga devenire. Sufletele erau intens pătrunse de credinţa în Marele Spirit atotpătrunzător. Prin tot ceea ce era legat cu viaţa de sentimente a acestor oameni, sufletele lor erau predestinate să petreacă o existenţă

relativ scurtă între moarte şi o nouă naştere. Dar relaţia care se formase între ei şi întreaga lor ambianţă şi între destinul pe care l-au avut prin faptul că au fost stârpiţi, toate acestea erau hotărâtoare pentru viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Şi aceasta a dus la faptul că, oricât de paradoxal ar suna aceasta, majoritatea populaţiei vest-europene şi central-europene şi chiar şi mai de la răsărit – nu în totalitate dar totuşi în mare parte – această mare parte a populaţiei descinde ca sânge din strămoşii săi fizici din Evul Mediu, dar sufletele sunt acelea care au trăit în vechile corpuri amerindiene. Oricât ar părea de paradoxal, acesta este cazul pentru majoritatea populaţiei europene. Sentimentul faţă de Marele Spirit a suferit o interacţiune cu ceea ce este oricum prezent în devenirea istorică exterioară liniară şi este preluat odată cu prima iubire de copil, şi anume când e practicată din nou în imitaţie, dinspre interior spre exterior. Ceea ce preluăm aici vine în mare parte din exterior. Aceasta suferă o interacţiune cu ceea ce îşi are originea în suflet din încarnări anterioare. Viaţa europeană, fiind abordată unilateral, după criterii care nu reprezintă o realitate, după caractere moştenite de la strămoşi, nu poate fi înţeleasă decât dacă se ştie de unde vin sufletele care interacţionează cu aceste caractere moştenite. Şi doar un astfel de rezultat al interacţiunii dintre ceea ce sunt sufletele din vieţile lor anterioare şi ceea ce aceste suflete au preluat prin ereditate şi de asemenea prin educaţie – educaţie în sensul cel mai larg – a dus la ceea ce este în prezent, adevăr european devenit prin istorie.

Aceste populaţii s-au amestecat cu suflete care în primele secole creştine au trăit în sud, care s-au încarnat din nou în Europa de Vest şi de Răsărit; dar tot ce s-a întâmplat în viaţa socială şi se întâmplă din ce în ce mai

mult în catastrofala perioadă actuală indică o mare complexitate a adevărului acestei vieţi europene. Iar cercetătorul spiritului descoperă că ea devine complicată mai ales datorită faptului că suflete amerindiene reîntrupate se întâlnesc cu ceea ce sunt caracterele moştenite care apar la diferite naţionalităţi sau grupări sociale.

Acestora trebuie să le opunem o anumită populaţie europeană pe care o întâlnim în primele secole creştine, în perioada în care vorbim, conform istoriei exterioare, despre migraţia popoarelor: acea populaţie a Europei de altădată care a şi preluat ca populaţie barbară creştinismul venit din sud şi care i-a dat o cu totul altă formă decât cea pe care o avusese creştinismul în Grecia sau în lumea romană în primele secole. Aceste suflete ale perioadei de migraţie a popoarelor şi încă şi a secolelor următoare se arătau puternic impresionate de ceea ce urca sub formă de creştinism din sud spre nord, alături de structurile originare ale acestei populaţii. Trebuie să ne fie foarte clar că această populaţie a Europei care a preluat creştinismul în perioada migraţiei popoarelor a adus la suprafaţă calităţi cu totul speciale. Ea avea o puternică înclinaţie de a modela organizarea fizică în aşa fel încât conştienţa eului se manifesta cu o deosebită vehemenţă. Şi această conştienţă a eului care apărea a fost asociată cu altruismul creştinismului; prin aceasta sufletul se forma într-un mod anume. Erau suflete care au preluat ereştinismul la câteva sute de ani după apariţia lui. În timp ce majoritatea populaţiei europene încorporează acum suflete care cunosc creştinismul din afară, prin educaţie şi prin ceea ce se poate afla legat de sentimente în ereditate, aceste suflete nu au preluat nimic legat de creştinism în vieţile lor anterioare petrecute dincolo, în America. Imaginaţi-vă cât

de lămuritoare pentru relaţia pe care o are populaţia europeană actuală cu creştinismul este descoperirea faptului că sufletele, în mare parte, nu aflaseră nimic în încarnările anterioare despre creştinism, că acest creştinism era un lucru primit prin educaţie, o tradiţie transmisă în succesiunea de generaţii. Cei care au cunoscut însă primul creştinism, creştinismul din primele timpuri, se îndreaptă, în timp ce avansează spre prezent, ba chiar şi în prezent, mai mult spre răsărit, spre Asia. Astfel că, în fapt, aceste suflete, cândva în parte christificate, pendulează acum spre partea cealaltă, preiau ceea ce a rămas în Orient din vechile tradiţii şi care aici a ajuns în decadenţă. Studiaţi prin prisma ştiinţei spiritului, japonezii sunt chiar suflete reîncorporate care au trăit în Europa în vremea migraţiei popoarelor.

Când ştim astfel de lucruri putem dezvolta o înţelegere faţă de personalităţi proeminente. Încercaţi să înţelegeţi personalitatea remarcabilă a lui Rabindranath Tagore din acest punct de vedere: ceea ce i-a fost oferit prin educaţie din orientalistn, şi anume din hinduism, el are prin ereditate, i-a fost dat prin educţie, i-a venit din afară. În esenţă este ceva decadent, din această cauză este atât de cochet. Căci, într-un anumit sens, ceea ce auzim de la Rabindranath Tagore are o formă deosebit de elegantă. Dar europeanul simte la rândul său ceva incandescent ce străbate prin ceea ce apare într-o formă elegantă. Şi aceasta provine din faptul că acest suflet a trăit într-o încarnare anterioară într-un popor care prelua creştinismul.

Vedeţi, lumea exterioară nu este abordată mai puţin abstract prin faptul că este privită exclusiv din punct de vedere material decât atunci când se dezvoltă o concepţie de viaţă străină de realitate. Ce se percepe din omenirea actuală dacă ştim despre ea numai care sunt înrudirile de

sânge, descendenţa sangvină şi nu se poate avea în vedere ce au adus sufletele dintr-o încarnare anterioară? Aceasta se leagă într-un tot cu ceea ce apare în moştenirea exterioară, în educaţia exterioară.

Sufletele care au trăit în Europa Centrală în perioada migraţiei popoarelor erau predestinate pentru o sălăşluire mai îndelungată în timpul dintre moarte şi o nouă naştere prin întreaga lor configuţaţie sufletească şi în primul rând pentru că erau interior christificate, astfel încât rămâneau mai mult timp după moarte în lumea spirituală.

Cercetătorul spiritului care studiază prezentul este condus apoi în acele timpuri care erau anterioare sau contemporane cu Misteriul de pe Golgota. Dincolo, în Asia, populaţia nu avea nimic preluat de la Misteriul de pe Golgota. Totuşi, din înţelepciunea orientală, din ceea ce se dezvoltase ca înţelepciune în fiinţa orientală prin dăruire a fost întru câtva schiţat ceea ce în primele timpuri a fost oferit ca bază pentru înţelegerea creştinismului. Misteriul de pe Golgota se află aici ca un fapt în sine. El poate fi înţeles, din perspectiva diferitor epoci, în modurile cele mai variate. Primele secole ale evoluţiei greceşti şi romane au înţeles Misteriul de pe Golgota în aşa fel încât i-au aplicat înţelepciunea care le venea din Orient. În funcţie de modul în care înţelegeau încorporarea lui Christos în omul Iisus din Nazareth oamenii îşi însuşeau noţiunile înţelepciunii orientale.

Dar dincolo, în Asia, erau oamenii care au trăit înainte, în timpul şi după Misteriul de pe Golgota, care erau înzestraţi cu o forţă modelatoare mai înceţoşată, dar încă foarte vie în comparaţie cu ceea ce întâlnim, în prezent, în Orient. Aceşti oameni, cel puţin o mare parte dintre ei, sunt încorporaţi, în prezent, în grosul populaţiei americane. Această parte a omenirii, prin cultura sa orientală,

dezvoltată în mod deosebit, a avut de parcurs între moarte şi o nouă naştere un timp îndelungat, aşa încât putem spune că sunt suflete vechi. Ele se nasc în America, în trupuri în care nu se simt foarte bine şi cărora le place să le vadă, din această cauză, mai mult din afară decât dinăuntru. De aceea, acolo, în prezent, există înclinaţia specială de a contempla viaţa în mod exterior. Partea curioasă, paradoxală, este că acele suflete care au trăit în Orient, care atunci încă nu primiseră creştinismul dar avuseseră o fină cultură spirituală, trăiesc acum în corpuri americane. Orientalul era înclinat spre spiritualitatea lumii. Prin faptul că aceste suflete apar în prezent în America, în ele se dezvoltă o înclinaţie devenită oricum abstractă, nemaifiind vie interior pentru lumea spirituală. Această trăire a lumii spirituale era legată în timpuri trecute – în încarnări mai vechi – de o ignorare a lumii fizice. La adepţii societăţii Christian Science acest lucru apare într-o formă decadentă: materia este contestată, nu se doreşte să se vadă materia. Există un sentiment de adoraţie a vechii spiritualităţi vii, acum însă într-o formă moartă, într-o formă de cadavru, de cadavru spiritual. Totuşi aceasta nu este decât o parte izolată. În general în concepţia americană se poate vedea cum sufletele nu sunt cu totul aşezate în trupurile lor, cum, din această cauză ele vor să vadă trupul din afară, cum chiar ştiinţa sufletului din America primeşte un caracter în care nu există în fond o noţiune corectă a eului. Din cauză că sufletul era obişnuit mai mult să se simtă în plan supraterestru, încorporarea eului, aşa cum se petrece acum în vest, nu este corect realizată. Din această cauză apare ceea ce nu lasă un gând să se asambleze cu altul. Atunci aceasta se numeşte „psihologie asociativă" [Nota 41]. Omul devine mingea de joc a gândurilor, care se asociază în acest fel. În mod curios,

aici apare ceva care s-ar putea desemna printr-un cuvânt folosit adeseori în mod calomnios în legătură cu învăţătura despre vieţile pământeşti repetate: se vorbeşte de migraţia sufletelor. Dar, referitor la vieţile pământeşti repetate, nu trebuie să se vorbească despre migraţia sufletelor, dacă acest lucru nu vine de pe poziţii denigratoare. Căci referitor la vieţile pământeşti repetate avem de-a face cu o evoluţie, cu o dezvoltare a sufletelor, nu cu ceea ce ni se reproşează; dar în alt sens, se poate vorbi de migraţia ale sufletelor, deoarece realmente sufletele care într-o epocă anume populează o parte a Pământului nu mai sălăşluiesc în perioada următoare pe acelaşi petec de pământ, ci în cu totul alt loc. Aşa se face că sufletele încorporate în sud în primele secole creştine se găsesc acum în Europa Centrală, în vestul şi în răsăritul Europei, iar mai spre nord această populaţie este penetrată cu suflete care au trăit în corpuri amerindiene. În Asia se găsesc sufletele care au trăit în Europa în perioada migraţiei popoarelor, dar şi mai înainte şi după, în America sufletele care au trăit în Asia chiar în timpul Misteriului de pe Golgota.

Ne aflăm în faţa unui timp în care se va dezvolta dorul de aflare a întregului adevăr. În prezent, există o puternică opoziţie faţă de această pătrundere a întregii realităţi, nu numai în domeniul teoretic, ci şi în domeniul vieţii exterioare. Reflectaţi numai la modul în care a trebuit să caracterizez din cele mai diferite unghiuri de vedere această boală intelectualistă care a apărut în ultimii ani: a se lăsa înşelat de wilsonism. A trebuit să mă refer adeseori, chiar şi în conferinţe oficiale, cu cuvinte aspre la această stare de înşelare a unei mari părţi a omenirii prin wilsonism. Wilsonismul face trimitere – într-o formă cu totul abstractă – la ceea ce a ieşit încet la suprafaţă în gândirea socială exterioară ca un efect al materialismului:

în cursul secolului al XIX-lea a ieşit la suprafaţă principiul naţionalităţii, această insistenţă asupra naţionalităţii, această voinţă de a trăi numai în naţionalitate, spre deosebire de spiritual-sufletescul care nu este preocupat de naţionalitate. Sufletele care trăiesc în prezent în Europa au fost mai înainte, în multe cazuri, în America; sufletele care trăiesc acum în trupuri japoneze nu ar trebui să se raporteze sufleteşte la strămoşii lor, ci la epoca europeană a migraţiei popoarelor. Da, americanii nu ar trebui să fie mândrii de strămoşii lor, strămoşii lor prin înrudire de sânge din Europa, ci ar trebui să se raporteze la modul în care au trăit în vremea Misteriului de pe Golgota în Asia, în mijlocul unei culturi încă nechristificate, astfel încât au primit creştinismul prin tradiţie şi educaţie. Există încă o opoziţie puternică, şi din acest punct de vedere, faţă de conceperea spiritual-sufletească a lumii.

Nu numai în ştiinţă avem acest materialism, ei şi în civilizaţia cxterioară. Şi ceea ce se urmăreşte a se face în prezent din Europa, această nouă hartă a Europei este concepută în întregime dintr-o simţire materialistă, din impulsuri materialiste. Omenirea se va trezi abia când va asocia acestor impulsuri naţionaliste, care sunt materialiste, bazându-se doar pe observarea succesiunii exterioare a generaţiilor, abordarea vieţii social-istorice în realitatea sa adevărată, astfel încât să se vadă şi sufletele care trăiesc în corpurile actuale şi care au doar ca un înveliş exterior ceea ce se transmite în succesiunea de generaţii prin ereditate fizică sau ceea ce se transmite prin tradiţie ca o cultură spirituală şi se preia numai prin educaţie.

În străfunduri, oamenii sunt deja dominaţi de astfel de doruri de a depăşi ce poate furniza un mod de abordare pur materialist. În mod natural, faţă de ceea ce este gândit în mod curent, ceea ce îşi are originea în adevărata

cercetare a spiritului se distinge ca un paradox. Dar cel ce vrea să cunoască viaţa, mai ales viaţa actuală care se absolvă în necesităţi, va vedea, de exemplu, că multe îi devin inteligibile când observă ce oferă cercetătorul spiritului prin cercetarea sa conştiincioasă, exactă. Omul este obişnuit să acorde o anumită importanţă celor ce i se comunică de către observatoarele astronomice etc. Când se face o descoperire astronomică, oamenii nu spun că o acceptă pe baza autorităţii. Ei nu conştientizează că o preiau pe baza autorităţii, dar asociat cu raţiunea umană sănătoasă, care cuprinde cu mintea faptul că nu este o nebunie ca ceea ce spune un observator astronomic oarecare să fie extins la restul lumii; cele spuse sunt angrenate în mod raţional, acesta fiind deja un motiv pentru a nu exista îndoială că ce se comunică aici se bazează pe adevăr. Contextul vieţii este conceput de aşa natură, încât în niciun caz nu s-ar accepta ceva pur şi simplu pe motiv de autortitate. Tot aşa ar trebui să se gândească şi când cercetători individuali ai spiritului anunţă, aşa cum fac astronomii, ce a rezultat din cercetarea spiritului: pretutindeni va fi confirmat în viaţă ceea ce el comunică, dacă vrei să foloseşti raţiunea umană sănătoasă.

Ştiinţa spiritului antroposofică ar rămâne întru totul ceva teoretic, separat de viaţă, dacă n-ar pătrunde toate domeniile acestei vieţi. Nici nu trebuie să vă imaginaţi că, de exemplu, istoria ar trebui să fie influenţată de ştiinţa spiritului în aşa fel încât să se dezvolte din nou numai o istorie a epocilor, o istorie a generaţiilor doar cu un sens mai profund; nu acesta este cazul. Cercetările spirituale trebuie să se întâlnească cu materialul exterior al istoriei pragmatice, şi din aceasta să rezulte întregul adevăr: Pe cât de mare este în prezent, în profunzimile subconştiente ale vieţii mnane, dorul după o concepţie despre viaţă

corespunzătoare adevărului, tot atât de puternică este şi opoziţia din partea cealaltă, şi anume din partea mai conştientă a vieţii umane. Iar această opoziţie caută toate argumentele posibile pentru a-şi conferi aparenţa unei justificări. Ea nu se dă înapoi de la nicio calomnie. V-am arătat ieri cu ajutorul unui exemplu cât de neveridică devine această opoziţie nespunându-se adevărul obiectiv. Putem face abstracţie de faptul că acestea sunt atacuri împotriva ştiinţei antroposofice a spiritului, nu despre asta este vorba. Dar ce calităţi umane reies atunci când un om al cărui nume este precedat de un „D" mare, care este, aşadar, Doctor în teologie, este atât de mincinos încât scrie: Mi-a povestit cineva că a văzut la Dornach o imagine a lui Christos care are sus trăsături luciferice, iar jos caracteristici animale, când acolo se află, de fapt, un cap ideal, care în partea de sus este în mare parte terminat, jos însă nu există decât o butunigă; despre aceasta el spune că ar avea caracteristici animale! Suntem în prezenţa unei asemenea josnicii morale încât, în lipsa unui sentiment al adevărului, trebuie să extinzi concluzia privind această lipsă a sentimentului adevărului la întreaga ştiinţă pe care o reprezintă un astfel de om, căci aceasta nu poate fi caracterizată de o veridicitate mai mare cu privire la sentimentul realităţii.

Pe partea cealaltă, se constată că oameni care nu vor să pătrundă cu niciun chip în spiritual, ci se cantonează în noţiuni abstracte când vor să producă ceva cu totul pozitiv ajung la rătăciri uimitoare. Există, de exemplu, un om care vrea să formeze, în prezent, din învelişuri goale de noţiuni o concepţie despre lume care chiar face impresie asupra anumitor oameni: este contele Hermann Keyserling. Încercaţi să vă imaginaţi ceva substanţial pornind de la învelişurile goale ale noţiunilor abstracte ale lui Hermann

Keyserling; nu veţi reuşi. Este un om foarte citit, dar scrierile sale nu au conţinut. El critică şi mustră şi concepţia antroposofcă despre lume. Ceea ce ticluieşte prin frazele lui nu ar putea face, desigur, o mare impresie; în felul acesta el este constrâns, când vrea să spună ceva pozitiv, să emită un neadevăr. Astfel, oricine urmăreşte scrierile mele ştie că în anii ’80 ai secolului trecut, sprijinindu-mă pe scrierile de ştiinţele naturii ale lui Goethe, am plecat de la goetheanism. Faptul că mai târziu am adus în discutie haeckelismul este un lucru care în niciun caz nu aparţine punctului meu de plecare. Contele Keyserling minte când spune că întregul meu mod de abordare a plecat de la Haeckel şi ignoră pur şi simplu adevăratul meu punct de plecare. În felul acesta poţi găsi adevărate înclinaţii spre minciună la oameni atât de erudiţi ai prezentului. Când vor să devină pozitivi, aceşti oameni sunt constrânşi să spună neadevăruri, căci altfel se epuizează pur şi simplu în frazeologia lor.

Am ajunge cu adevărat în domenii foarte puţin îmbietoare dacă am vrea să caracterizăm potrivit adevărului ceea ce se opune ştiinţei antroposofice a spiritului. Dar examinaţi întreaga problemă şi dintr-o altă perspectivă. Această filială (în limba germană, *Zweig* [Nota 42] înseamnă ramură – n. tr.) aparţine filialelor mai vechi, a fost fondată cu multi ani în urmă. Ea nu s-a dezvoltat foarte diferit decât se întâmplă în general. Priviţi retrospectiv dacă această ştiinţă antroposofcă a spiritului s-a apropiat altfel decât cu prudenţă de cei care o doreau. Nu a fost ceva ce căuta să se impună. La început au fost cercuri mici de care ştiinţa spiritului s-a apropiat. Căci sarcinile ştiinţei spiritului nu sunt sarcinile unor agitatori exteriori, ci se întâlnesc în cadnil lumii spirituale. Şi se ştie – fie că există un ataşament mare sau mic – că este vorba

de sarcini spirituale care trebuie să-şi producă efectele pentru Pământ, dar care sunt recunoscute în însăşi lumea spirituală.

Vedeţi, mai departe, cât de puţin s-a făcut tocmai pentru a propaga în mod exterior aceste sarcini spirituale; s-au ţinut doar conferinţe oficiale. La acestea oamenii pot veni, dacă se simt atraşi, sau pot să nu mai vină, dacă nu le place. În mod sigur însă mi s-a făcut niciun fel de agitaţie agresivă. Nu se poate spune nici că am răspândit cărţile noastre într-un mod deosebit de provocator. Editura filosofico-antroposofică pe care am fondat-o nu a urmat calea obişnuită de desfacere, ci a căutat calea mai intimă spre populaţia civilizată. Am comunicat multe lucruri cu privire la antroposofie în scrieri care nu sunt destinate oficializării şi care au ajuns să fie difuzate în mod incorect. Preotul *Kully* [Nota 43] din Arlesheim posedă toate aceste scrieri, dar ele sigur nu i-au parvenit pe o cale corectă. Şi multe alte persoane le au pe o cale neregulamentară. Faptul că mişcarea noastră a crescut foarte mult, faptul că, în prezent, putem vedea cât de rapid se extinde nu a fost obţinut de noi pe calea unei agitaţii obişnuite. Observaţi unele amănunte: câţiva protestanţi şi câţiva preoţi evangheliei au găsit că nu-i mai satisfac noţiunile oferite de teologia lor evanghelică. Ei au făcut cunoştinţă – pentru că antroposofia nu putea fi stopată – cu concepţia despre lume antroposofică, au scris câte ceva despre unele controverse dintre învăţăturile lor evanghelice şi concepţia antroposofică despre lume. Opoziţia care a luat naştere atunci din partea altor preoţi şi chiar şi a unor profesori universitari ca, de exemplu, din partea lui Traub, a fost, de fapt, o opoziţie internă printre preoţi. Noi am devenit mai mult sau mai puţin victima a ceea ce oamenii aveau de rezolvat între ei. Ceea ce se prezintă ca opoziţie se

datorează faptului că oamenii, făcând cu totul abstracţie de noi, s-au încăierat între ei. Acum, la sfârşit, suntem atacaţi şi noi, bineînţeles! Cine ar studia cum s-au desfăşurat lucrurile din interior ar vedea că noi nu am fost în niciun fel atacatori, că noi am făcut primii paşi pentru a propaga în lumea evanghelică, fidelă confesiunii sale, antroposofia.

În şcoala Waldorf, elevii catolici primesc învăţătura religioasă de la preotul catolic, elevii evanghelici de la cel evanghelic. Numai pentru acei şcolari care nu vor acest lucru învăţământul religios este realizat cu profesori care oferă un comportament religios liber. Dar nu am făcut o şcoală în care să impunem o anume concepţie despre lume. Noi am spus în mod cinstit ce ne-a fost comunicat din lumea spirituală şi că prin ceea ce a fost transplantat din mentalităţile altora au rezultat disputele care ni se pun acum în cârcă. Există o înclinaţie de a nu se merge pe urmele lucnrilor, ci de a căuta vina în mişcarea antroposofică. Ar fi foarte instructiv să se analizeze lupta purtată în lumea preoţească evanghelică. La început nu a existat nicio opoziţie împotriva noastră din partea preoţilor evanghelici, opoziţia s-a manifestat după ce aceşti preoţi, care nu şi-au găsit satisfacţia în teologia lor, au venit din iniţiativă proprie spre antroposofie. Aşa s-a născut opoziţia. Unii consideră că este foarte profitabil să scrie cărţi despre mine, cum este domnul Traub din Tübingen, pentru că există astfel o posibilitate să plaseze cărţi etc. Acum mişcarea antroposofică este atât de putrnică, încât se pot face afaceri cu cărţi scrise despre ea.

Dar modul în care se duce această luptă şi mai ales cauza luptei zgomotoase care se desfăşoară în jurul antroposofiei ar trebui studiată mai atent! Ar trebui mai multă conştiinciozitate. Atunci s-ar vedea disarmoniile curentelor actuale care vehiculează diverse concepţii asupra

lumii şi că antroposofia nu a dat nicidecum prilejul pentru apariţia unor curente de opoziţie, ei a vrut munai să-şi împlinească misiunea care îi este dată din lumea spirituală. Iar ceea ce s-a scris până acum s-a făcut din ură de cei care au fost un timp în mişcarea antroposofică, care ar fi vrut ca vanitatea lor să fie satisiacută şi care nu au reuşit.

Ar fi foarte interesant să se studieze şi relaţiile interne. Acum câtva timp a apărut aici, în Elveţia, o persoană care a demarat atacuri viguroase împotriva antroposofiei şi împotriva mea personal în conferinţe pe care le-a ţinut. Acest om a spus, printre altele, că antroposofia ar fi o învăţătură fantastică, nu ştiinţifică. Apoi a povestit tot felul de basme. În prezentarea de iluzii şi a tot felul de basme, noi antroposofii nu suntem deosebit de pricepuţi, ci tocmai oponenţii noştri care ne reproşează aspectul fantastic. Vă pot relata o altă întâmplare, după ce v-am atras atenţia asupra domnului care s-a învârtit pe aici, prin Elveţia, şi care a tunat straşnic împotriva antroposofiei şi a mea. Au trecut aproximativ 13-14 ani de cînd, la Frankfurt, unde ţineam o serie de conferinţe, s-a anunţat la hotelul unde locuiam un bărbat pe care l-am şi prunit. El mi-a povestit tot felul de fleacuri şi mi-a spus: De câtva timp tot călătoresc pe urmele dumneavoastră şi nu am putut fi niciodată primit; dar acum am reuşit, în sfârşit. – Şi s-a arătat dispus să lase să se reverse în strădaniile antroposofiei propriile sale strădanii. Eu am văzut cel mai pur diletant, cea mai pură şarlatanerie! Aşadar, respins! Asemenea lucruri s-au întâmplat adeseori, căci nu poţi face altceva decât să-i respingi pe acei oameni care numai din vanitate şi ambiţie personală voiau să se apropie de noi; acest lucru nu-l puteam schimba. Este vorba de acelaşi bărbat. El a aşteptat câţiva ani, apoi a devenit oponentul

elveţian, a trăit, în orice caz, aici, aşa cum am spus, ca refractar şi acum ca adversar.

Noi trebuie să extragem forţă din izvoarele care ne dau o imagine a lumii de care omenirea are nevoie pentru prezent şi mai ales pentru timpurile viitoare, de care vor avea nevoie cei care în prezent sunt tineri, căci ei nu vor mai putea trăi cu vechea imagine despre lume! Noi ar trebui să obţinem forţă tocmai dintr-o astfel de imagine despre lume, care acum, de exemplu, o răspândeşte modul de abordare a istoriei care vorbeşte despre originea sufletelor, nu exclusiv despre originea corpurilor. Ar trebui să obţinem forţa de a interveni oriunde putem în favoarea antroposofiei! Antroposofia va avea nevoie de oameni care să intervină în favoarea ei. Ceea ce apare azi ca fiind opoziţie nu se va reduce şi nu va îmbrăca în viitor forme mai puţin periculoase, dimpotrivă, va îmbrăca forme din ce în ce mai virulente. Cel ce ştie ce este antroposofia va fi în stare să afle cu adevărat, chiar din această conştientizare, baza pe care acţionează. Căci cei care acţionează din interiorul antroposofiei o fac nu pentru oarecare scopuri personale, ci pentru salvarea omenirii. Şi nu trebuie să se lase nimeni speriat de faptul că adversitatea va deveni din ce în ce mai puternică şi tot mai urâtă, de faptul că în prezent există multă murdărie în această opoziţie. Dacă se va pierde curajul din această cauză, înseamnă că nu se înţelege ce este antroposofia pentru evoluţia viitoare a omenirii.

Cu aceste ultime cuvinte am vrut să atrag atenţia încă o dată asupra unui lucru care trebuie avut în vedere pentru mişcarea noastră. Am vrut să fac legătura cu o abordare ca cea pe care am elaborat-o azi privitor la trecerea sufletelor prin vieţile pământeşti repetate, la faptul că suntem construiţi de marele Cosmos şi de Pământ. În prezent,

ştiinţa exterioară ştie despre aceste lucruri atât de puţin! Această ştiinţă s-a limitat să observe exclusiv ceea ce nu este decât ultima imagine a forţelor care acţionează aici: foiţă embrionară exterioară, foiţă embrionară interioară etc., fără să ştie ce sens macrocoscmic are foiţa embrionară exterioară, ce sens teluric are foiţa embrionară interioară şi cum sunt legate acestea de reprezentare şi voinţă. Fără a avea în vedere aceste mari conexiuni, un mod de abordare materialist observă numai aspectele exterioare, lucrurile cele mai exterioare. Acelaşi lucru face şi istoria, care nu are în vedere decât ceea ce curge prin sângele generaţiilor şi ceea poate fi observat prin tradiţie în cursul curentului rectiliniu al devenirii istorice pe un anumit teritoriu. Dar întregul adevăr poate fi aflat nu dacă ne întrebăm ce fel de sânge curge în diferite vene, ci dacă înţelegem de unde vine sufletul care foloseşte acest sânge. Noi trebuie să ne străduim să realizăm abordarea umanităţii în întregul ei, abordarea adevărată a realităţii, deoarece aceasta stimulează omenirea şi o va stimula din ce în ce mai mult. Antroposofia vrea să realizeze acest lucru.

Este ceea ce am vrut să spun azi. Să sperăm că peste un timp ne vom revedea şi vom putea continua această analiză, care poate conduce la înţelegerea prezentului şi viitorului, la înţelegerea naturii umane şi a întregului Cosmos, în măsura în care omul s-a născut din acesta.

CONFERINŢA a X-a

Dornach, 17 decembrie 1920

Aş vrea să intervin azi cu o discuţie care vi se va părea poate colaterală, dar care va avea importanţă pentru continuarea expunerilor pe care le facem în această

perioadă. În cursul timpului, noi am asamblat cele mai diverse componente necesare pentru cunoașterea omului. Suntem acum în situaţia de a insera omul pe de o parte în viaţa cosmică, pe de altă parte în viaţa socială. În acest scop este necesar să atragem atenţia asupra unor aspecte care pot contribui la înţelegerea entităţii umane. Dacă este observat omul în sensul orientării ştiinţifice actuale, se cunoaşte numai o parte a entităţii umane. Aceasta reiese chiar din faptul că nu se ţine seama că omul are, în afara corpului său fizic, şi mădulare superioare ale entităţii sale. Dar azi vom face abstracţie de aceasta. Vrem să luăm în consideraţie ceea ce, pe de o parte, este recunoscut de strădaniile ştiinţifice, iar pe de altă parte, a pătruns deja în conştienţa populară. Omul este abordat în aşa fel, încât se consideră ca aparţinând organismului său numai ceea ce poate fi reprezentat ca fiind solid sau solid-fluid. Bineînţeles că ceea ce este lichid sau gazos este observat ca intrând în şi ieşind din om, dar nu sunt considerate ca fiind mădulare ale organismului uman. Căldura pe care omul o deţine şi care este superioară căldurii din ambianţă este privită ca o stare a organismului uman, dar nu ca o componentă a acestuia. Vom vedea imediat mai în detaliu ce înţelegem prin aceasta.

Dacă contemplăm tălăzuirea în sus şi în jos pe care o efectuează lichidul cefalo-rahidian prin canalul măduvei spinării, vedem cum prin inspiraţie şi expiraţie are loc o mișcare regulată a lichidului cefalo-rahidian, cum acesta este împins în sus în timpul inspiraţiei, cum loveşte creierul, cum coboară apoi în momentul expiraţiei. Ceva cum este ceea ce se întâmplă în cadrul incluziunilor lichide ale organismului uman nu este considerat a aparţine acestuia. Se imaginează că omul ar consta, ca organism

fizic, din ceea ce se găseşte în el ca părţi sau substanţe solide sau cel mult solid-lichide.

Tabla 15

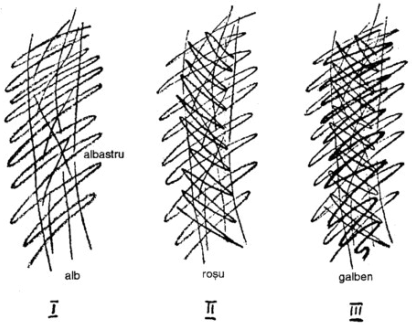

Fig. 16

Dacă trebuie să prezint lucrurile în mod schematic (*vezi desenul din figura 16*), imaginaţi-vă că omul ar fi alcătuit din substanţe mai mult sau mai puţin solide, substanţe osoase etc., adică imaginaţi-vă omul ca fiind doar un schelet (*alb*). Ce se mai găseşte în om sub formă lichidă, ca de exemplu lichidul cefalo-rahidian, sau sub formă de aer, este privit de anatomişti şi fiziologi ca neaparţinând organismului uman. Se spune: Da, omul preia în sine aerul, acesta parcurge în e1 anumite trasee, are anumite sarcini. El este apoi expirat. Se vorbeşte despre starea calorică a omului, dar tot numai ceea ce este solid este considerat ca fiind organizatorul, şi nu se acordă atenţie faptului că, în

afară de acest schelet solid, trebuie să privim omul şi ca pe o coloană lichidă (*vezi, în desen, albastru*), şi ca fiind străbătut de aer (*roşu*) şi având o anumită stare calorică (*galben*). Dar la o observare mai atentă reiese că aşa cum solidul sau solidul-lichid este considerat a fi o parte, o componentă a organismului uman şi ceea ce omul are în el ca lichid nu trebuie privit ca fiind o masă fluidă indiferentă, ci trebuie gândit ca fiind un organism, chiar dacă fluctuant, totuşi cuprins în organism, şi că acest organism lichid are aceeaşi însemnătate ca şi organismul solid. Aşadar, pe lângă omul mai mult sau mai puţin solid trebuie să focalizăm şi omul fluid, şi pe cel aerian. Căci ceea ce pătrunde ca aer în noi este, în privinţa structurii sale, a componentelor sale, un organism la fel ca şi organismul solid, numai că acest organism este gazos şi se află în mişcare. Iar ceea ce avem în noi sub formă de căldură nu este o spaţialitate calorică uniformă, care se extinde la tot organismul, ci este ceva organizat ca şi organismele solid, lichid şi aerian. Acum înţelegem că în momentul în care vorbim despre organismul lichid care se află în acelaşi spaţiu, care umple acelaşi spaţiu ca şi organismul solid, nu putem face abstracţie de corpul eteric care-l străbate, transmiţându-i forţele sale specifice. Organismul fizic, în măsura în care îl studiem în totalitatea sa, îl observăm mai întâi ca fiind un organism solid. Avem de-a face în acest caz cu corpul fizic propriu-zis.

Organismul fluid nu poate fi cercetat ca organismul solid, ci trebuie conceput ca un organism în mişcăre, nu-l putem gândi decât ca fiind străbătut de corpul eteric.

Organismul aerian nu-l putem cerceta fără a nu-l gândi ca fiind străbătut de forţele corpului astral. Organismul caloric nu-l putem gândi fără a-l vedea pătruns

de forţele eului. Aşa stau lucrurile cu omul actual al Pământului.

Avem, aşadar:

Organism fizic	Corp fizic
Omul privit ca:	
1. Organism solid	Corp fizic
2. Organism lichid	Corp eteric
3. Organism aerian	Corp astral
4. Organism caloric	Eu

O consecinţă a acestei situaţii este faptul că trebuie să ne clarificăm într-o anumită privinţă: în măsura în care o componentă principală a sângelui este lichidă, în măsura în care el aparţine organismului lichid, în sânge avem corpul eteric care impregnează sângele cu forţă. În afară de aceasta, în sânge mai avem şi ceea ce numim starea calorică. Dar acesta este un organism care nu coincide în niciun fel cu organismul lichid al sângelui. Dacă s-ar cerceta acest aspect – şi în acest sens pot exista fără discuţie şi metode fizice de cercetare –, s-ar găsi, prin înregistrarea stării calorice din diferite părţi ale organismului uman, că acestea nu coincid cu organismul lichid sau cu oricare alt organism.

În momentul în care se considera omul în acest fel se vede însă că nu ne putem opri la interiorul organismului uman. Ne putem cel mult opri la interiorul organismului uman în cazul în care cercetăm numai organismul solid. Acesta se prezintă ca o formaţiune închisă spre exterior, prin piele. Firește aceasta este deasemenea numai în aparenţă, deoarece omul abordează ceea ce-l întâmpină ca o formaţiune solidă, ca şi cum ar fi un bloc solid închis în sine. Solidul este însă şi diferenţiat în sine şi se află în cele mai diferite relaţii cu restul corporalităţii solide. Aspectul

care trebuie luat în seamă este acela că diferitele substanţe solide au greutăţi diferite, şi chiar din aceasta se poate vedea cum ceea ce există în organismul uman, prin faptul că prezintă greutăţi diferite, că are greutăţi specifice diferite, grevează în mod diferit organismul. Prin aceasta, omul se găseşte, cu privire la organismul său fizic, în relaţie cu întregul Pământ. Dar organismul fizic poate fi delimitat spaţial, cel puţin aparent.

Altfel stau lucrurile cu organismul lichid, pe care l-am prezentat ca fiind străbătut de forţele corpului eteric. El este de aşa natură constituit încât nu mai poate fi delimitat într-o manieră atât de tranşantă de ambianţă.

Ceea ce este lichid într-o anumită parte se învecinează cu restul materiei lichide. Şi chiar dacă fluidul este prezent în lumea exterioară numai în stare diluată, totuşi o graniţă între lichidul ce se găseşte în interiorul omului şi lichidul ce se găseşte în afara lui nu poate fi stabilită atât de tranşant ca în cazul organismului solid. Astfel că aici suntem deja nevoiţi să lăsăm graniţa dintre interiorul uman lichid şi exteriorul fizic ca într-un fel să se estompeze.

Şi mai clar apare acest lucru când contemplăm organismul sub formă de aer care este străbătut de forţele corpului astral. Ceea ce avem în noi la un anumit moment ca aer s-a aflat cu puţin înainte afară şi mai târziu va fi din nou afară. Ne aflăm între o continuă inspirare şi expirare a ceea ce se află sub formă de aer în noi. Putem lua în considerare numai aerul care înconjoară Pământul nostru şi putem spune: El intră în organismul nostru, apoi se retrage; dar în timp ce pătrunde în noi el devine organismul nostru. Avem de-a face cu un organism care se construieşte din întreaga atmosferă şi care reintră în această atmosferă. În fapt, în noi se edifică ceva cu fiecare

inspiraţie sau ceva construit se modifică la fiecare inspiraţie. Şi o deconstruire este prezentă, cel puţin o deconstruire parţială, în orice proces respirator. Putem spune: Într-un anumit mod, organismul nostru sub formă de aer se modifică cu fiecare respiraţie, nu se naşte din nou, dar se modifică atât prin inspiraţie cât şi prin expiraţie. Desigur, nici în cazul expiraţiei el nu moare, ci doar se transformă, dar are loc o interacţiune continuă între ceea ce avem în noi ca organism sub formă de aer şi ceea ce este aerul exterior. Ceea ce se consideră în mod obişnuit în reprezentările triviale ca fiind organizarea umană, poate fi considerat astfel numai pentru că nu se ia în considerare faptul că, prin comparaţie cu organismul solid, organismul aerian prezintă un grad foarte mic de diferenţiere.

Într-o măsură şi mai mare acesta este şi cazul organismului nostru lichid. Aparţine întru totul modului de abordare materialist-mecanic faptul că nu se consideră organismul lichid, organismul aerian, organismul caloric, ci numai organismul solid. Dar nu se obţine o adevărată cunoaştere a omului dacă nu se acceptă această împărţire a omului în organism caloric, organism aerian, organism lichid şi organism solid.

În organismul caloric trăieşte în mod preferenţial eul. Eul este acel organism spiritual care prin propria lui forţă domină, configurează căldura ce o purtăm în noi, nu numai exterior, în delimitare, ci şi interior. Noi nu putem înţelege aspectul sufletesc dacă nu luăm în considerare această acţiune directă a eului asupra căldurii. Eul este primul lucru în om care transpune voinţa în activitate, care furnizează impulsuri de voinţă. Cum furnizează el impulsurile voluntare? Am vorbit dintr-un alt punct de vedere despre legătura care există între impulsurile

voluntare şi teluric, în opoziţie cu impulsurile de gândire, impulsurile de reprezentare, care sunt legate de domeniul extraterestru. Dar în timp ce eul menţine laolaltă impulstirile voluntare, care este calea prin care el introduce aceste impulsuri voluntare în organism, în întreaga entitate umană? Aceasta se întâmplă prin faptul că voinţa acţionează în primul rând în organismul caloric al omului (*vezi desenul din figura 17 şi tabla 15, figura din stânga*). Când eul are un impuls voliţional, acest impuls acţionează în primul rând asupra organismului caloric uman. Firește, în condițiile telurice actuale nu este posibil să fie prezent într-o realitate concretă ceea ce vreau să descriu eu aici. Cu toate acestea, el poate fi privit ca fiind ceva prezent în mod esențial în om. El poate fi contemplat dacă facem abstracţie de faptul că în spaţiul delimitat de piele se află organismul fizic. Noi facem abstracţie de el, facem abstracţie de orgazismul lichid, facem abstracţie şi de organismul aerian. Ne mai rămâne spaţiul dominat de căldură care comunică cu căldura exterioară. Dar ceea ce actionează în interiorul acestei călduri, care face ca ea să fie în mişcare interioară, ca ea să fie un organism, este eul.

Fig. 17

Dacă contemplăm corpul astral uman, acesta este cel care poartă în sine toate forţele sentimentului, ale simţirii. Corpul astral aduce aceste forţe ale simţirii la eficienţă fizică în ceea ce se află la baza omului ca fiind organismul aerian.

Astfel s-ar putea spune: Eul determină prin organismul său caloric ceea ce se exteriorizează când omul păşeşte în lume ca fiinţă a voinţei. Ceea ce corpul astral vieţuieşte ca sentimente

şi produce apoi efecte în organismul terestru se prezintă ca fiind organismul aerian. Iar dacă trecem la organismul eteric, la corpul eteric, acesta cuprinde în sine reprezentarea propriu-zisă, în măsura în care aceasta este imagistică. În orice caz, este mai imagistic decât ne ajunge la conştienţă, căci aici mai intervine pentru conştienţă şi corpul fizic, care atenuează reprezentările până la nivelul de reprezentări fizic-imagistice; el conţine în sine reprezentarea propriu-zisă în măsura în care reprezentarea este imagistică; aceasta acţionează asupra organismului lichid.

Din cele spuse până acum vedeţi că ne apropiem de ceea ce este sufletesc când observăm aceste organisme speciale în om. Abordarea materialistă care vrea să se oprească la scheletul solid, considerând că este un lucru de la sine înţeles că apa nu poate fi organizată – însă ea *este* organizată în organism –, ajunge la o totală neînţelegere a ceea ce este sufletesc; căci sufletescul este prezent tocmai în aceste celelalte organisme. Organismul solid este, în fond, un adevărat reazem pentru celelalte organisme. Avem organismul solid, care se află ca un schelet de sprijin alcătuit din oase, muşchi etc., în acest schelet se integrează apoi organismul lichid, care este diferenţiat şi în întregime configurat în sine şi în acest organism lichid vibrează corpul eteric, sunt produse gândurile. Cum sunt produse acestea? Ele se produc prin faptul că în acest organism lichid se poate manifesta, într-o anumită stare metamorfozată, ceea ce altfel, în lumea exterioară, cunoaştem ca fiind sunetul.

Sunetul este ceva care induce în eroare în mare măsură modul de abordare umană. Ca oameni ai Pământului noi percepem sunetul astfel încât aerul este purtătorul acestuia. Da, dar aerul este numai mijlocitorul

pentru sunetul care se deplasează în aer. Cel care vede esenţa sunetului numai în vibraţiile aerului se asemănă unui om care spune: Omul are numai organism fizic, nu trăieşte nimic sufletesc în el. – A considera că numai vibraţiile aerului sunt esenţa sunetului, vibraţii care sunt doar expresia lui exterioară, este echivalent cu a observa doar organismul fizic şi a nu vedea sufletescul din el. Ceea ce trăieşte înăuntru ca sunet este în esenţă un element eteric. Iar sunetul aerian se datorează faptului că aerul este străbătut de eterul sonor, care este identic cu eterul chimic.

Şi deoarece acest eter impregnează aerul el îi comunică acestuia ce trăieşte în el, iar pentru percepţia noastră ia naştere ceea ce numim sunet. Acelaşi eter sonor, care este totodată şi eterul chimic – despre toate acestea vom vorbi mai pe larg cu alt prilej –, este cel care trăieşte în organismul nostru lichid. Astfel încât putem spune că în organismul nostru lichid trăieşte propriul nostru corp eteric, dar, în afară de acesta, din toate părţile se înghesuie în el ceea ce se află la baza sunetului. Aşadar, vă rog, înţelegeţi bine acest lucru. Avem în noi corpul eteric, care lucrează şi acţionează în timp ce determină apariţia gândurilor. În acest organism lichid pătrunde şi iese continuu ceea ce numim eterul chimic. Aşadar, noi avem un organism eteric alcătuit din eter chimic, eter caloric, eter luminos, eter al vieţii, şi în afară de aceasta mai avem în mod cu totul special eterul chimic care intră şi iese prin intermediul corpului lichid.

Corpul astral, care se exteriorizează în simţire, trăieşte prin organismul aerian. Cu acest organism are o înrudire specială un altfel de eter care impregnează aerul, eterul luminos. În concepţii mai vechi despre lume se făcea trimitere, în mod special, la această înrudire a aerului fizic extensibil cu eterul luminos care-l impregnează. Acest eter

luminos, care este purtat de aer, care este mai înrudit cu aerul decât sunetul, pătrunde şi în organismul nostru aerian şi se află la baza a ceea ce intră şi iese din organismul nostru aerian. Avem, aşadar, corpul nostru astral care trăieşte în sine simţirea, care se dovedeşte deosebit de activ în organismul aerian şi care aici se loveşte permanent de eterul luminos.

Şi mai avem eul uman. Acest eu uman, care este activ în organismul caloric prin voinţă, este legat la rândul său de căldura exterioară, de eterul caloric exterior, care pătrunde în interior şi iese în exterior.

De aici rezultă următoarele conexiuni:

Eu – Voinţă – Organism caloric – Eter caloric

Corp astral – Simţire – Organism aerian – Eter luminos

Corp eteric – Reprezentare – Organism lichid – Eter chimici

Acum reflectaţi: corpul eteric rămâne în noi şi când dormim, şi de la adormire până la trezire. De la adormire până la trezire există şi interacţiunea în interior, prin organismul lichid, dintre eterul chimic şi corpul cteric. Lucrurile stau altfel în cazul corpului astral şi al simţirii. Corpul astral se află, de la adormire până la trezire, în afara corpului uman; acum acest corp astral, cu simţirea, nu acţionează asupra organsimului aerian despre care trebuie să spunem că se află în legătură cu tot restul lumii, legătură întreţinută din afară. Omul, în măsura în care conţine corpul său astral, cu simţirea, iese din corpul fizic, este, aşadar, în afara corpului fizic şi intră prin aceasta în acea lume cu care el se află în relaţie în primul rând prin eterul luminos. Omul trăieşte, de la adormire până la trezire, în acel mediu cu care, referitor la corpul astral, se află în relaţie în starea de veghe prin intermediul organsimului

său aerian. Un caz asemănător este cel al relaţiei dintre eu şi organismul caloric.

Vedeţi că se obţine o înţelegere a relaţiei dintre om şi lumea înconjurătoare abia atunci când se aprofundează cu adevărat această alcătuire articulată a omului, pe care abordarea mecanicistă obişnuită nu o focalizează. În om totul este întrepătruns şi prin faptul că eul se află în organismul caloric şi pentru că acest eu pătrunde organismul aerian, organismul lichid şi organismul solid le inoculează şi pe acestea cu organismul caloric, care trăieşte astfel în totul. Aşadar, organismul caloric trăieşte în organismul aerian, el trăieşte, fiind întărit cu forţe de eu, şi în organismul lichid.

Aceasta este calea prin care putem vedea, de exemplu, în circulaţia sângelui modul de acţionare al eului. Eul acţionează asupra circulaţiei sangvine pe calea ocolită a organismului caloric. Eul acţionează ca acea entitate care trimite voinţa în jos, plecând din căldură, prin aer, în lichid. În acest fel acţionează totul în organism. Dar nu dăm de capătul lucrurilor dacă avem numai reprezentările abstracte generale despre interacţiune, ci dacă ne putem reprezenta concret felul în care este articulat omul, cum tot ce există în jurul său participă la formarea organismului său.

Şi la înţelegerea stării de somn se ajunge numai dacă se iau în considerare mai precis aceste lucruri. Gândiţi-vă că în starea de somn sunt prezente la început numai corpul fizic şi corpul eterie în acelaşi mod ca în starea de veghe; eul şi corpul astral sunt afară. Astfel, în timp ce în omul adormit sunt prezente numai corpul fizic şi corpul eteric, ceea ce se află în aceste două corpuri poate acţiona şi asupra organismului aerian şi a celui caloric aflate în ele. Când avem de-a face cu organismul treaz vedem legătura dintre eu şi corpul astral şi întregul organism. În timpul

somnului, când eul şi corpul astral sunt în exterior, avem totuşi în organismul uman cele patru elemente: structura solidă de sprijin, organismul lichid, dar şi organismul aerian prin intermediul căruia acţionează corpul astral, organismul caloric prin intermediul căruia acţionează eul. Pe acestea le avem în interior şi ele acţionează în mod organizat, aşa cum în starea de veghe se acţionează organizat prin eu şi prin corpul astral. În timpul somnului, în locul eului nostru, care se află afară, spiritul, care impregnează lumea şi în starea de veghe, este înlocuit de eul nostru, care este o parte din el. Noi avem corpul caloric impregnat de spiritul lumii, avem organismul aerian impregnat de ceea ce putem numi sufletul lumii, astralitatea lumii, pe care altfel o dislocăm când suntem treji. Aşa încât putem contempla acum veghea şi somnul şi din acest punct de vedere. În timpul somnului, spiritualitatea lumii impregnează organismul nostru caloric, pe care o eliminăm când ne trezim, prin eu, care este o parte din aceasta, deoarece realizează de la trezire până la adormire ceea ce altfel este acţionat în organismul caloric prin spiritualuitatea lumii. Astralitatea lumii noi o îndepărtăm la trezire şi îi redăm eficienţa în orgauismul nostru prin adormire. Astfel încât putem spune: Prin părăsirea corpului adormit permitem pătrunderea în organismul nostru caloric a spiritului lumii, în organismul nostru aerian a sufletului lumii, a astralităţii lumii.

Putem ajunge chiar la o înţelegere nu numai a relaţiei omului cu lumea fizică înconjurătoare, ci, dacă eşti destul de lipsit de prejudecăţi în ceea ce priveşte contemplarea omului, şi la recunoaşterea modului în care omul are o relaţie cu spiritualitatea lumii şi cu însufleţirea lumii sau astralitatea lumii. La trezire, în organismul uman se

articulează eul şi corpul astral; ele alungă spiritualitatea lumii şi însufleţirea lumii, astralitatea lumii.

Acesta este aspectul văzut dintr-o anumită perspectivă. Putem s-o abordăm acum de pe poziţia cunoaşterii şi veţi vedea cum aceste două moduri de abordare se îmbină între ele. În general, se procedează astfel încât se numeşte cunoaştere numai ceea ce este vieţuit de la trezire până la adormire prin percepţie, prin prelucrarea conceptuală a percepţiei. Numai că în felul acesta cunoaştem doar ambianţa fizică a omului. Cu siguranţă, dacă vom proceda în concordanţă cu ştiinţa spiritului şi nu ne vom lăsa furaţi de tot felul de fantezii, nu vom vedea ceva real în imaginile viselor şi nu vom căuta în visare o cunoaştere în acelaşi mod în care o căutăm în reprezentarea trează şi în percepţia trează. Este un mod special de autocunoaştere. În mod simplist, se poate întâmpla să vezi cum omul visează stări interioare, când după ce se trezeşte cu imaginea unei sobe care dogoreşte, la a cărei fierbinţeală a fost expus, are o stare de căldură interioară. Visele sunt configurate într-un anumit mod. Visezi şerpi când în intestine ceva nu este în regulă. Visezi peşteri în care trebuie să te târăşti când ai dureri de cap etc. Numai că visele indică într-un mod întunecat, amurgit viaţa organică interioară a omului şi putem vorbi despre o anumită cunoaştere inferioară în viaţa de vis. Acest lucru se intensifică numai la oamenii deosebit de sensibili, cărora le apar în vis oglindiri foarte precise ale stării organismului. Se crede că în somnul profund, fără vise, de regulă, nu cunoaştem nimic. Noi considerăm somnul fără vise ca fiind complet lipsit de importanţă pentru cunoaştere. Nu este aşa. Pentru om, el are o sarcină cognitivă, una individual-personală. Dacă nu am dormi, dacă viaţa noastră activă nu ar fi întreruptă de somn, nu

am ajunge la o reprezentare clară a eului, la o viaţă interioară clară. Am vieţui fără întrerupere ceea ce este exterior, ne-am irosi în exterioritate. Omul nu observă însă acest lucru, pentru că nu s-a învăţat să contemple, fără idei preconcepute, lucrurile pe care le vieţuieşte sufleteşte şi organic. Noi privim în trecut, urmărim imaginile trăirilor noastre până la punctul de care ne amintim. Dar acest şir de evenimente este întrerupt în fiecare noapte de somn. Pe acesta îl ignorăm şi preferăm să ne amintim retrospectiv. Nu ne gândim că omul este întrerupt continuu, în şirul amintirilor sale, de somn. Aceasta înseamnă că noi vedem, în mod inconştient, nu numai partea plină, ci şi nimicul.

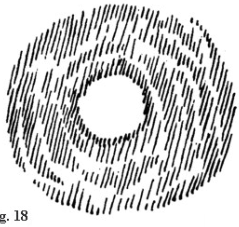

Fig. 18

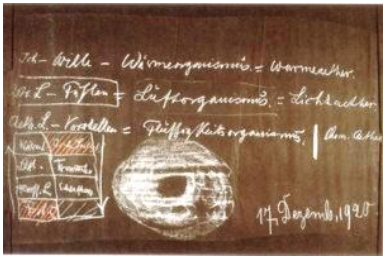

Tabla 16

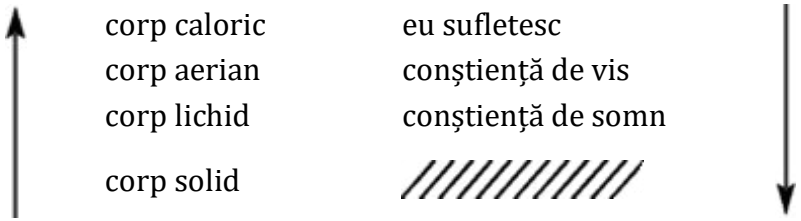
Dacă avem un câmp alb şi în centru negru, vedem albul (pe o tablă neagră), iar negrul este faţă de alb un nimic. Faptul că acest lucru nu este real, în acest moment, nu ne priveşte. Noi vedem câmpul negru, vedem că ceva este eliminat din acoperământul alb, şi aceasta este o impresie pozitivă, chiar dacă nu se suprapune cu impresiile produse de câmpul alb. Câmpul negru este o impresie tot atât de pozitivă. Tot astfel, avem o trăire pozitivă când privim retrospectiv (*vezi figura 18*); nu se infiltrează nimic din perioadele de timp pe care le-am petrecut dormind. Ceea ce noi am dormit este de asemenea inclus în examenul retrospectiv, însă nu nemijlocit în conştienţă, căci conştienţa se orientează doar după ceea ce a rămas

sub formă de imagini din viaţa de veghe. Dar această conştienţă este întărită prin faptul că orizontul retrospectiv interior are şi porţiuni goale; de aici provine conştienţa noastră, în măsura în care ea este interioară. Legaţi permanent de lumea exterioară, ne-am pierde dacă am veghea neîncetat, dacă această veghe nu ar fi întreruptă de somn. Noi ştim interior despre noi datorită somnului fără vise. Dar în timp ce somnul cu vise oglindeşte în mod haotic anumite stări organice în imagini, somnul fără vise ne dă conştienţa umanităţii noastre integrale ca organism, aşadar, şi o cunoaştere. Putem spune: Prin conştienţa trează noi percepem lumea exterioară, prin vise percem, în mod începeţoşat şi neprecis, câte ceva din stările noastre organice interioare. Prin somnul fără vise ştim despre organismul nostru totul, începeţoşat şi întunecat, dar ştim totul prin somn despre organismul nostru. Aşadar, avem trei trepte de cunoaştere: somnul, somnul străbătut de vise, starea de veghe.

Apoi ajungem la cele trei stări superioare, la imaginaţiune, la inspiraţie şi la intuiţie. Aceste stări superioare se află deasupra stării de veghe, corespunzând unor stări de conştienţă din ce în ce mai clare şi care furnizează, în calitate de stări de conştienţă, cunoştinţe tot mai clare, în timp ce noi, când coborâm sub conştienţa obişnuită, ajungem la cunoştinţe haotice, care însă pentru trăirea obişnuită ne sunt necesare.

Cam aşa se prezintă problema câmpului conştienţei. Nu trebuie să spunem că purtăm în noi numai această conştienţă de veghe obişnuită, şi nici nu trebuie să vorbim despre faptul că purtăm în noi numai organismul solid obişnuit. Trebuie să vorbim despre faptul că avem organismul solid ca pe ceva care se află net delimitat în spaţiu, astfel că atunci când gândim în mod materialist îl

înţelegem ca fiind organismul uman. Trebuie să ne gândim la conştienţa obişnuită, la faptul că avem reprezentările ei în contururi clare. Noi nu avem numai corpul solid şi nu posedăm numai conştienţa de veghe, ci avem şi corpul solid străbătut de corpul lichid care are în sine un organism ce se estompează, fluctuant. Mai avem conştienţa clară de veghe străbătută de conştienţa de vis, care nu ne prezintă imaginile cu contururi clare, ci estompate, în care viaţa conştienţei devine întru câtva fluidă. Şi mai avem, în afara organismului lichid, organismul aerian care este îngrijit de altcineva decât de noi înşine când ne aflăm în stare de somn, care este, aşadar, legat numai temporar, în mod trecător, cu partea noastră sufletească, şi anume numai în starea de veghe, dar pe care-l avem în noi ca pe un organism special. Avem şi o a treia conştienţă, o conştienţă înceţoşată, conştienţa somnului fără vise, în care reprezentările nu numai se estompează, ci se şterg până la întunecare interioară, în care orice conştienţă încetează de a mai fi vieţuită de noi ca stare interioară conştientă, aşa cum în anumite condiţii corpul de aer încetează de a mai fi vieţuit de noi când dormim.

Fie că studiem omul din perspectivă interioară, fie din perspectivă exterioară, noi ajungem la o viziune tot mai extinsă asupra entităţii umane. Dacă mergem de la corpul solid la corpul lichid, la corpul de aer, la corpul caloric, pătrundem în zona sufletească. Dacă mergem de la

conştienţa clară de veghe la conştienţa de vis ajungem în trup. Şi ajungem şi mai temeinic în corpul fizic, dacă ne ştim în el prin conştienţa de somn fără vise. Dacă ducem în jos conştienţa de veghe, până la conştienţa de somn, dacă contemplăm omul în mădularele conştienţei sale, ajungem în corporalitate. Dacă observăm corporalitatea de la starea ei solidă până sus, la starea calorică, ieşim din corporalitate. Aceasta creează uecesitatea de a nu admite, în mod simplist, ce se oferă observaţiei exterioare grevată de prejudecăţi. Aici avem, pe de o parte, corpul solid, de care ne cramponăm cu reprezentarea materialist-mecanicistă, pe de altă parte, avem domeniul sufletesc, care îi apare conştienţei moderne plin de conţinut, ca viaţă de zi, clară, luminoasă. Nu se merge de la această conştienţă (eu) în jos; dacă se merge în jos se pătrunde în corp. Nu se merge de la corpul spiritual (corpul caloric) în jos; dacă se merge în jos se ajunge în corpul solid. Ci se iau în considerare cele două componente care nu formează un tot: corpul solid, fără corpul lichid, fără corpul de aer, fără corpul caloric; şi conştienţa de veghe clară, fără ceea ce oglindeşte numai corporalitatea interioară, fără conştienţa de vis şi conştienţa de somn fără vise.

Plecând de la psihologia de şcoală, se pune întrebarea: Cum trăieşte acest spiritual-sufletesc în plan fizic? – Gândiţi-vă că există corpul solid, corpul lichid, corpul aerian, corpul caloric. Prin intermediul corpului caloric eul dezvoltă conştienţa clară de veghe. Dacă însă se porneşte în jos se ajunge în conştienţa de vis; mai jos se ajunge în conştienţa somnului fără vise. Aici, jos (*tabelul, haşurat*), există, aşa cum ştiţi din cartea mea ***Ştiinţa ocultă***, încă o stare de conştienţă, pe care nu trebuie s-o abordăm acum. Dacă se pune problema relaţiei care există între ceea ce se află aici în dreapta şi ceea ce se află în

stânga, ele seamănă una cu alta, căci într-un caz (*săgeata din stânga*) se vine de jos în sus, intrând în sufletesc, în celălalt caz se intră în corporal (*săgeata din dreapta*); dreapta şi stânga corespund. Dar în abordarea exterioară în prezent nu se focalizează decât corpul solid şi, de asemenea, starea de conştienţă (eu). Da, eul este în aer, iar corpul solid stă la fund, nu găsim nicio relaţie între ele. Dacă citiţi învăţăturile actuale despre suflet veţi vedea că se elaborează cele mai incredibile ipoteze privind modul în care sufletul acţionează asupra trupului. Dar aceasta se datorează faptului că se ia în considerare numai o parte a trupului şi numai ceva care se află departe de acesta, o parte a sufletescului.

Faptul că ştiinţa spiritului trebuie să insiste asupra întregului, că trebuie să creeze efectiv o punte între corporal, pe de o parte, şi sufletesc, pe de altă parte, faptul că ea caută cu adevărat acele stări în care sufletescul devine ceva corporal, iar corporalul ceva sufletesc îi supără pe contemporanii noştri, care vor să se oprească exclusiv la ceea ce se oferă modului de abordare exterior, având idei preconcepute.

Despre aceste lucruri vom discuta mâine.

CONFERINŢA a XI-a

Dornach, 18 decembrie 1920

Ieri am încercat să vă spun câte ceva despre construcţia integrală a omului, astfel încât a fost posibil să vă atrag atenţia la sfârşit asupra felului în care, printr-o abordare corespunzătoare a naturii umane, poate fi construită o punte între organismul exterior al omului şi ceea ce prin conştienţă de sine dezvoltăm în interiorul

nostru. Această punte de obicei nu este creată de ştiinţa actuală exterioară sau mai ales este creată cu mari lipsuri. Şi am văzut că pentru a construi această punte trebuie să fie foarte clar modul cum trebuie abordat organismul uman. Am văzut că tot ce este studiat cu seriozitate, în prezent, de ştiinţa exterioară ca fiind organizat permite contemplarea ca organism unic a ceea ce este solid sau solid-lichid, dar noi trebuie să recunoaştem şi un organism lichid, unul aerian şi unul caloric. În acest fel avem posibilitatea de a cunoaşte cum în această organizare mai fină intervin acele mădulare ale entităţii umane pe care suntem obişnuiţi să le abordăm ca atare. Bineînţeles că până sus, la căldură, totul este corp fizic. Dar în corpul lichid, în tot ce în organism este organizat ca lichid, intervine corpul eteric; în tot ceea ce este organizat ca aer intervine corpul astral şi în tot ce este organizat caloric intervine în mod preferenţial eul. Prin aceste consideraţii am reuşit să ne menţinem în fizic, iar în interiorul acestui fizic să urcăm până sus, în spiritual.

Pe de altă parte, am abordat conştienţa. Spuneam ieri că de obicei se dă atenţie numai acelei conştienţe pe care ne-o revelează starea pe care o parcurgem de la trezire până la adormire. Atunci percepem obiectele din jurul nostru, le combinăm cu raţiunea noastră, avem simţiri legate de ele, trăim în impulsurile noastre voliţionale; dar noi trăim acest întreg complex al conştienţei ca fiind ceva care prin proprietăţile sale este cu totul diferit de tot ce aparţine fizicului, pe care îl cercetează în exclusivitate ştiinţa fizică exterioară. Şi nu se poate crea o punte între aceste trăiri cu totul necorporale pe care le avem în conştienţă şi celelalte obiecte ale percepţiei, care sunt avute în atenţie de fiziologia fizică sau de anatomia fizică. În afara conştienţei de veghe noi cunoaştem în viaţa

obişnuită conştienţa de vis şi am arătat ieri cum visele sunt imagini sau simboluri ale unor procese organice interioare. Tot timpul în noi se întâmplă ceva şi, în vise, aceasta se exprimă imagistic. Spuneam că visăm şerpi care se zvârcolesc când avem dureri intestinale, visăm o sobă încinsă şi ne trezim cu palpitaţii; soba încinsă a simbolizat bătăile neregulate ale inimii, şerpii au simbolizat intestinele etc. Visul ne indică starea organismului nostru, este înceţoşat, este, pentru om, ca să spunem aşa, o trăire nulă. Dar am arătat ieri cum această trăire nulă este necesară tocmai pentru a te simţi legat de propria-ţi corporalitate. Nu te-ai simţi legat ca eu de propria-ţi corporalitate dacă nu ai părăsi corpul şi nu l-ai căuta din nou la trezire; prin lipsa pe care o trăieşti între adormire şi trezire te simţi una cu corpul tău. În conştienţa de vis care are de-a face cu ceea ce există deja în corp suntem conduşi de conştienţa obişnuită, care nu are nimic de-a face cu noi înşine decât că ne dă percepţia, reprezentarea. Aşadar, suntem conduşi în corp. Şi suntem încă şi mai mult conduşi în corp când pătrundem în conştienţa somnului fără vise. Astfel, putem spune:

Observăm, pe de o parte, sufletescul în aşa fel încât ne conduce la corp şi observăm corporalul în aşa fel încât ne conduce la sufletesc, în timp ce trece prin organismul lichid, organismul aerian, organismul caloric, adică în timp ce organismul devine tot mai fin. – Aceste lucruri trebuie evaluate în mod obligatoriu dacă se urmăreşte ajungerea la o concepţie satisfăcătoare despre lume.

Marea întrebare care ne preocupă de mai multe săptămâni este problema cardinală a concepţiei umane despre lume: Cum se leagă partea morală, ordinea morală a lumii de ordinea fizică a lumii? Am spus adeseori: Concepţia actuală despre lume care, pentru lumea

simţurilor, se sprijină pe ştiinţa naturii care, atunci când este vorba de ceva sufletesc cuprinzător – ceea ce psihologia nu mai conţine –, nu poate recurge decât la confesiuni religioase mai vechi, această concepţie despre lume nu are nicio punte. Avem, pe de o parte, lumea fizică. Potrivit acestei concepţii despre lume, ea provine dintr-o nebuloasă primordială. Din aceasta s-a desprins totul, iar lumea va regresa până la stadiul de zgură. Este ceea ce ne prezintă ca imagine exterioară orientarea ştiinţifică actuală în cadrul acestei deveniri integrale, ceea ce, dacă vrei să fi cinstit ca om de ştiinţă al timpului prezent, pare a fi singurul lucru real. În cadrul acestei imagini, ordinea morală a lumii, moralitatea, nu are loc. Ea se prezintă ca ceva existent pentru sine. Omul primește impulsurile morale ca impulsuri ale sufletului. Dar dacă lucrurile stau așa cum spune ştiinţa naturii, atunci din nebuloasa primordială a apărut tot ceea ce se mişcă şi trăieşte, şi la sfârşit omul, iar omului îi apar impulsurile morale. Iar atunci când lumea va regresa până la stadiul de zgură, aceasta va fi marele cimitir şi al tuturor idealurilor morale. Ele vor dispărea. Nicio punte nu poate fi construită şi, ceea ce este şi mai rău, ştiinţa actuală nu poate accepta adevărata moralitate a lumii actuale, decât dacă devine inconsecventă. Numai dacă această ştiinţă este inconsecventă va accepta ordinea morală a lumii. Dacă este consecventă, ea nu poate face acest lucru. Aceasta este consecinţa faptului că nu se dispune decât de o anatomie a solidului, că nu se ia în considerare faptul că omul poartă în sine o organizare a lichidului, o organizare a aerului, ba chiar şi o organizare a caloricului. Dacă vă imaginaţi că, la fel cum aveţi configurat în dumneavoastră, legat de oase, de muşchi, de fibrele nervoase, o organizare a solidului, aveţi şi o organizare a lichidului, a aerului, fiind oricum

fluctuante amândouă, mobile în sine, şi de asemenea şi una a căldurii, veţi înţelege mai uşor ce vreau să vă prezint acum ca rezultat al observaţiilor ştiinţei spiritului.

Să ne imaginăm că omul se entuziasmează pentru un înalt ideal uman. El se poate entuziasma cu adevărat interior sufleteşte pentru un ideal moral, pentru idealul bunei-voinţe, pentru idealul libertăţii, pentru idealul bunătăţii, al iubirii etc. În cazuri concrete, el se poate entuziasma pentru ceea ce se subînţelege prin aceste idealuri. Dar faptul că ce se petrece în suflet ca entuziasm ar pătrunde în oase sau muşchi, aşa cum sunt considerate oasele şi muşchii de către fiziologia sau anatomia actuale, asta evident, nimeni nu-şi poate imagina. Veţi ajunge să vă reprezentaţi foarte bine, în cazul în care vă veţi consulta interior în mod corect cu dumneavoastră înşivă, că, atunci când omul este entuziasmat pentru un înalt ideal moral, această stare interioară exercită o influenţă asupra organismului caloric; şi aşa şi stau lucrurile. Şi atunci te şi afli în fizic, pornind de la sufletesc! Aşa că, luând acest exemplu, se poate spune: Idealurile morale se exprimă printr-o ridicare a temperaturii din organismul caloric. – Omul nu devine mai cald numai sufleteşte – chiar dacă acest lucru nu poate fi pus în evidenţă atât de uşor cu ajutorul unui instrument al fizicii –, el devine şi interior mai cald prin ceea ce trăieşte prin idealurile morale. Aşadar, acestea acţionează în mod stimulator asupra organismului caloric.

Acest lucru trebuie să vi-l reprezentaţi ca pe un proces concret: entuziasmul pentru un ideal moral duce la vitalizarea organismului caloric. – În organismul caloric procesele se petrec mai intens când sufletul se aprinde pentru un ideal moral. Dar acest fapt nu rămâne fără efect nici pentru restul organismului uman. În afară de

organismul caloric, care este organismul său fizic suprem, omul are organismul aerian. El inspiră aerul, el expiră aerul; în timpul inspirației și al expirației aerul se află înăuntrul său. Interior, el se află în mișcare, în fluctuație; dar și acesta este un organism, este un adevărat organism aerian care trăiește în el ca și organismul caloric. Prin faptul că idealul moral stimulează căldura, aceasta, acționând în întregul corp, este activă în toate organismele, implicit în organismul aerian. Această acțiune exercitată asupra organismului aerian nu este însă numai o acțiune de încălzire, ci, când căldura care se mobilizează în organismul calorie acționează asupra organismului aerian, ea îi comunică ceea ce eu nu pot numi altfel decât o sursă de lumină. Organismului aerian i se comunică germeni de strălucire, astfel încât idealurile morale care acționează în mod stimulator asupra organismului caloric declanșează în organismul aerian surse de lumină. Pentru conștiența exterioară, pentru percepția exterioară acestea nu devin luminoase, dar în corpul astral uman apar aceste surse luminoase. Dacă îmi pot permite această expresie a fizicii, ele sunt legate chiar de aerul pe care omul îl poartă în sine. Ele sunt încă lumină întunecată, așa cum germenul vegetal nu este încă plantă formată. Dar, prin faptul că omul se poate entuziasma pentru idealuri sau procese morale, el poartă în sine o sursă de lumină.

Alt organism pe care îl purtăm în noi este organismul lichid. În timp ce căldura acționează în organismul caloric și, plecând de la idealul moral, declanșează în organismul aerian o sursă de lumină care rămâne la început ascunsă, pentru că în organismul uman, așa cum am spus, totul se comunică, în organismul lichid se declanșează lucrul despre care am spus ieri că se află la baza sunetelor aeriene exterioare. Am spus ieri că aerul este numai corpul

sunetului, iar cel care caută esenţa sunetului în vibraţiile aerului şi nu pomeneşte de nimic altceva vorbeşte despre sunete aşa cum se vorbeşte despre om referindu-se numai la corpul vizibil exterior. Aerul, cu undele sale oscilante, nu este nimic altceva decât corpul exterior pentru sunet. În om acest sunet nu este declanşat în organismul aerian, ci direct în organismul lichid prin idealul moral. Aşadar, aici sunt declanşate sursele sunetelor. Şi noi considerăm organismul solid ca fiind cel care sprijină şi poartă toate celelalte organisme. Şi în el se declanşează ceva la fel ca în celelalte organisme, numai că în organismul solid se declanşează ceea ce putem numi germene de viaţă, dar germene eteric, nu germene fizic de viaţă, aşa cum se desprinde mai târziu, prin naştere, de organismul uman feminin, ci se desprinde germenele de viaţă eteric. Ceea ce trăieşte aici ca germene eteric se află în subconştientul cel mai profund, ceea ce sunt sursele de sunete, ba chiar, într-un anumit sens, chiar şi ceea ce este sursă de lumină. Aceasta este ascunsă pentru conştienţa obişnuită, dar ea se află în om.

Amintiţi-vă tot ce aţi vieţuit ca participări ale sufletului dumneavoastră la idei morale, fie că este vorba de impulsuri morale pe care le-aţi simţit ca fiindu-vă plăcute, în timp ce le-aţi cuprins numai ca idei, fie că le-aţi văzut la alţii, fie că, în cursul realizării, aţi putut fi satisfăcut interior de acţiunea dumneavoastră în timp ce lăsaţi ca acea acţiune să fie străbătută de căldură prin idealurile morale; toate acestea coboară în organismul aerian ca sursă de lumină, în organismul lichid ca sursă de sunet, în organismul solid ca sursă de viaţă. Toate acestea se desprind, într-un anumit fel, de ceea ce este conştient în om. Dar omul le poartă în sine. Ele se eliberează când omul se desprinde de organismul său odată cu moartea. Ceea ce

se declanşează astfel prin idealurile noastre morale, prin cele mai pure idei în organismul nostru la început nu este fertil. Pentru viaţa dintre naştere şi moarte devin fertile chiar ideile însele, în măsura în care rămânem în viaţa ideilor şi prin faptul că avem o satisfacţie legată de ceea ce am îndeplinit în mod moral. Aceasta însă are de-a face numai cu amintirea, nu are nimic de-a face cu ceea ce este împins în jos, în organism, prin aceea că găsim plăcute idealurile morale.

Vedem aşadar aici, cât este de pătruns întregul organism, plecând de la organismul caloric, de idealurile morale. Şi când odată cu moartea desprindem de organismul fizic corpul nostru eteric, corpul nostru astral, eul nostru suntem pătrunşi în aceste mădulare superioare ale naturii umane de impresii pe care le-am avut. Am fost, cu eul nostru, în corpul nostru caloric, în timp ce idealurile morale au animat propriul nostru organism caloric. Eram în organismul aerian, unde au fost implementate surse de lumină care acum, după moartea noastră, călătoresc împreună cu noi afară, în Cosmos. Am stimulat sunetul în corpul nostru lichid, care devine muzică a sferelor, cu care ne manifestăm afară, în Cosmos. Ducem viaţă în afară, în timp ce trecem prin poarta morţii.

Dar ce este, de fapt, viaţa care este revărsată în lume. Unde sunt sursele vietii? Ele se află în ceea ce stimulează idealurile morale care acţionează entuziasmând omul. Ajungem să spunem că, atunci când ne lăsăm incendiaţi de idealuri morale, acestea poartă în afară viaţă şi sunet şi lumină şi devin creatoare de lumi. Noi ducem creativitatea în afară, iar sursa creativităţii lumilor este moralitatea.

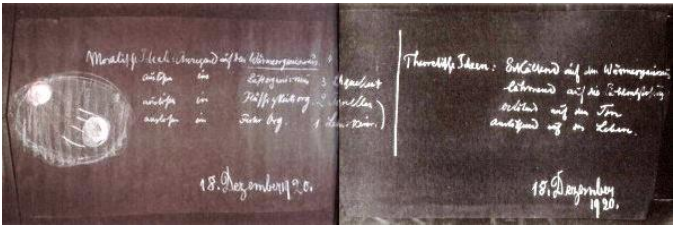
Dacă luăm în considerare omul în întregul său, găsim o punte între idealurile morale şi ceea ce, vibrând afară în lumea fizică, acţionează chimic. Sunetul este cel care

acţionează chimic, care aduce substanţele împreună şi le şi separă. Iar ceea ce luminează în lume îşi are sursa în emoţiile morale, în organismele caloricc ale oamenilor. În viitor se plăsmuiesc forme ale lumii. Şi aşa cum în cazul plantelor trebuie să ne întoarcem până la germene, tot astfel, când este vorba de lumile viitoare, trebuie să ne întoarcem la germeni, care se află în noi înşine, ca idealuri morale.

Acum analizaţi ideile teoretice în opoziţie cu idealurile morale. Cu ideile teoretice, chiar dacă sunt foarte importante, lucrurile stau cu totul altfel. În cazul acestora avem de consemnat, efectiv, o liniştire, o răcire a organismului caloric. Astfel încât trebuie să spunem: Ideile teoretice acţionează răcind organismul caloric. – Aceasta este modalitatea de a acţiona asupra organismului uman. Ideile orientate moral sau moral-religios, cele care ne transpun în entuziasm în timp ce devin impulsuri ale acţiunilor noastre, lucrează în sens creator. Ideile teoretice acţionează mai întâi asupra corpului caloric, prin răcire. Prin faptul că răcesc corpul caloric, ele acţionează în sensul paralizării, asupra organismului aerian şi asupra sursei de lumină. Mai departe, ele acţionează omorând sunetul lumii şi suprimând viaţa. Ceea ce a fost creat în lumea premergătoare ajunge la sfârşit în ideile noastre teoretice. În timp ce concepem idei teoretice, în acestea moare un Univers. Noi purtăm în noi moartea unui Univers, purtăm în noi naşterea unui Univers.

Idealuri morale	**Idei teoretice**
stimularea organismului caloric (4)	răcirea organismului caloric
eliberează surse de lumină în organismul aerian (3)	paralizează apariţia luminii

eliberează surse de sunete în organismul lichid (2)	omoară sunetul
eliberează germeni de viață eterici în organismul solid (1)	suprimă viața

Tablele 17 și 18

Aici este și punctul în care cel ce este inițiat în tainele lumii nu poate vorbi, așa cum, în prezent, o fac atât de mulți, despre conservarea energiei sau despre conservarea materiei. Pur și simplu nu este adevărat că materia se conservă. Materia trece până la punctul zero, forța trece până la punctul zero în organismul nostru prin aceea că gândim teoretic. Și noi nu am fi oameni dacă nu am gândi teoretic, dacă Universul nu ar muri continuu în noi. Prin moartea Universului suntem, de fapt, oameni conștienți de sine care ajung la gânduri despre Univers. Dar prin faptul că Universul se gândește pe sine în noi, el este deja un cadavru. Gândul despre Univers este cadavrul Universului. Abia fiind cadavru noi devenim conștienți de Univers și suntem oameni. O lume trecută moare, așadar, în noi până la materie, până la forță (energie – *n.tr.*). Și numai pentru că imediat apare o alta nu observăm că materia dispare și reapare. În om, materialitatea este condusă spre sfârșit prin gândirea sa teoretică; materialitatea și forța lumii sunt revitalizate prin gândirea sa morală. Astfel, ceea ce se petrece în cuprinsul pielii umane intervine în dispariția lumilor și în apariția lumilor. În felul acesta se articulează între ele moralitatea

şi naturalul. Ceea ce este natural piere în om; în ceea ce este moral ia naştere din nou ceea ce este natural.

Pentru că nu s-a vrut să se ia în seamă aceste lucruri, s-au inventat ideile de conservare a materiei şi a energiei. Dacă energia ar fi neperisabilă, dacă materia ar fi neperisabilă nu ar exista nicio ordine morală a lumii. În prezent, se doreşte a se ascunde aceasta, şi actuala concepţie despre lume are toate motivele să facă acest lucru, căci vorbind de conservarea materiei şi a energiei ea ar trebui să desfiinţeze orice ordine morală a lumii, şi aceasta o şi face. Dacă materia sau energia se conservă într-un fel oarecare, ordinea morală a lumii nu este decât o iluzie, o „formaţiune fictivă". Se ajunge la cunoaşterea întregului mers al lumii doar dacă se înţelege cum din această formaţiune fictivă – aceasta este ea iniţial pentru că trăieşte în gând – face să se nască lumi noi pentru ordinea morală a lumii. Toate acestea însă nu se obţin dacă avem în atenţie doar componentele solide ale organismului uman, ci dacă, depăşind organismul lichid şi pe cel gazos, se ajunge la organismul caloric. Legătura omului cu lumea va fi înţeleasă numai dacă se urmăreşte fizicul până la acea rafinare, acea diluare unde sufletescul poate interveni nemijlocit în acest fizic rafinat, ca în cazul căldurii. Atunci se găseşte legătura dintre corporal şi sufletesc. Oricât de multe psihologii s-ar scrie, dacă ele pleacă de la ceea ce este luat în considerare de anatomia şi fiziologia actuale, nu se va găsi nicio trecere de la aceste corpuri solide sau solid-lichide la domeniul sufletesc, care de fapt nu apare ca fiind sufletesc. Dacă însă urmărim corporalul până la căldură se va putea întinde o punte între ceea ce apare în corpuri ca fiind căldură şi ceea ce acţionează dinspre suflet în căldura organismului uman.

În corpuri căldura este extrerioară, în organismul uman ea este interioară, şi în timp ce căldura însăşi este organizată în organismul uman, sufletul, sufletesc-spiritualul intervine în acest organism caloric şi, pe calea ocolită a căldurii, intervine în tot ce vieţuim ca trăire morală. Este normal că prin moral eu nu înţeleg numai ceea ce ipocritul îşi reprezintă în mod exclusiv ca fiind moral, ci mă refer la totalitatea a ceea ce este moral, deci şi la acele impulsuri pe care le obţinem, de exemplu, când contemplăm splendoarea Cosmosului, când spunem: Ne-am născut din Cosmos, suntem răspunzători pentru ceea ce se întâtnplă în lume, când ne simţim entuziasmaţi să acţionăm în viitor plecând de la cunoştinţele ştiinţei spiritului. – Când privim însăşi ştiinţa spiritului ca fiind o sursă a moralităţii, putem fi entuziasmaţi cel mai mult pentru ceea ce este moral; un astfel de entuziasm care acţionează din cunoaştere obţinută prin ştiinţa spiritului devine în acelaşi timp o sursă a moralului în sens superior. Dar ceea ce se numeşte moral în mod obişnuit este numai o subdiviziune a moralului. Toate ideile pe care ni le formăm despre lumea exterioară, despre orânduiri naturale, sunt idei teoretice. Ne putem reprezenta oricât de matematic-mecanic o maşină, ne putem reprezenta oricât de matematic-mecanic Universul în sistemuil copernican, ceea ce obţinem ca idei teoretiee pe această cale sunt forţe de moarte în noi, constituie ceea ce se află în noi ca un cadavru al întregului Univers sub formă de gând, de reprezentare.

Aceste lucruri creează întotdeauna o pătrundere în integralitate, în lumea totală. Şi nu se află juxtapuse două ordini, o ordine naturală şi o ordine morală, ci ambele sunt una, şi de acest lucru are nevoie omul prezentului, altminteri el se va întreba mereu: Ce fac cu impulsurile

mele morale într-o lume care are totuşi numai o ordine naturală? Aceasta a fost o problemă deosebit de împovărătoare pentru mentalităţile secolului al XIX-lea, a începutului secolului al XX-lea. Cum poate fi gândită o trecere de la natural la moral, de la moral la natural? – Nimic altceva nu va putea contribui la soluţionarea acestei probleme încărcate de destin în afară de abordarea cu ajutorul ştiinţei spiritului a natarii, pe de o parte, şi a spiritalui, pe de altă parte.

Când ai premisele care rezultă din astfel de cunoştinţe vei putea face faţă la ceea ce în anumite domenii apare ca ştiinţă exterioară şi care în prezent a fost transpus şi în conştienţa populară. Trebuie să considerăm concepţia lui *Copernic* [Nota 44] despre lume ca fiind baza imaginii noastre despre lume. Această concepţie copernicană despre lume, pe care a dezvoltat-o apoi *Kepler*, iar *Newton* [Nota 45] a teoretizat-o, a fost dezavuată până în 1827 de către Biserica catolică. Niciun drept-credincios catolic nu avea voie să creadă în ea. De atunci are permisiunea de a crede în ea. Dar ea a intrat atât de mult în conştienţa populară, încât, în prezent, cineva ar fi considerat nerod dacă nu ar privi lumea în sensul acestei imagini copernicane despre lume.

Ce este această imagine copernicană a lumii? Este, de fapt, ceva ce a fost elaborat numai după principii şi concepţii matematico-mecanice. Putem compara această imagine a lumii, care s-a pregătit treptat în cadrul concepţiei greceşti despre lume [Nota 46], care avea încă resturi ale unor orientări mai vechi de gândire, de exemplu, în imaginea ptolemeică a lumii, care apoi s-a dezvoltat în ceea ce se prezintă oricărui copil ca fiind imaginea copernicană a lumii, cu ceea ce găsim, privind retrospectiv spre timpuri vechi ale omenirii, când se

admitea o altă imagine a lumii. Din aceasta a rămas numai ce au păstrat acele tradiţii care şi ele au o bază diletantă, aşa cum se prezintă ele ca fiind astrologie ete., ca resturi ale astronomiei vechi sau sub formă osificată, încremenită, ca simboluri în anumite societăţi oeulte, societăţi francmasonice ete. Oamenii nu ştiu, în general, că acestea sunt resturi ale unei astronomii vechi, care nu fusese constnită pe baza unor principii pur matematice cum este astronomia actuală, ci luase naştere din concepţii vechi bazate pe clarviziune. În prezent, oamenii îşi fac imagini cu totul greşite despre felul în care omenirea a ajuns la reprezentările sale astronomico-astrologice. Ea a ajuns la asemenea reprezentări prin intuiţii instinctiv-clarvăzătoare. Cele mai vechi popoare postatlanteene percepeau în corpurile cereşti formaţiuni spirituale, esenţe spirituale, la fel cum în prezent omul vede numai formaţiuni fizice. Când vorbeau despre corpurile cereşti, despre planete sau despre stelele fixe, oamenii îşi reprezentau fiinţe spirituale. În prezent, se imaginează că Soarele este un fel de sferă de gaz incandescent, că el radiază lumină în Univers pentru că este o sferă gazoasă incandescentă. Popoarele vechi îşi reprezentau că Soarele este o fiinţă vie, iar în ceea ce le apărea ca fiind Soare ei vedeau expresia corporală exterioară a acestei fiinţe spirituale pe care o vedeau acolo unde se află Soarele; la fel erau pereepute şi celelalte corpuri cereşti. Ei vedeau fiinţe spirituale. Cu destul de mult timp înaintea Misteriului de pe Golgota, tot ce era în Univers ca Soare, ca stele, era reprezentat ca fiind fiinţe spirituale; şi a venit apoi un timp intermediar în care nu se mai ştia exact cum trebuie să-ţi reprezinţi planetele, care erau privite ca fiind ceva fizic, gândite totuşi ca fiind animate de suflete. În aceste timpuri, în care nu se ştia cum trece fizicul treptat în sufletesc, cum

trece sufletescul treptat în fizic, cum ambele sunt una, s-a statuat, pe de o parte, ceva fizic, pe de altă parte, ceva sufletesc. Şi lucrurile erau gândite împreună, aşa cum gândesc împreună, în prezent, cei mai mulţi psihologi sufletescul şi fizicul, atunci când admit un sufletesc, ceea ce desigur nu duce decât la o gândire absurdă, sau aşa cum acceptă paralelismul psihofizic [Nota 47], ceea ce iar nu este altceva decât un mijloc prostesc de a ieşi din încurcătură în legătură cu ceva ce nu se ştie.

Apoi a venit timpul în care corpurile cereşti au fost considerate a fi entităţi fizice care se mişcă sau stau imobile după legi matematice, se atrag sau se resping etc. În orice caz, în toate timpurile, în cele mai vechi mai instinctiv, a existat o cunoaştere a lucruilor. Acum cunoaşterea instinctivă devine insuficientă, trebuie perceput cu o conştienţă deplină acelaşi lucru care mai înainte era cunoscut în mod instinctiv. Dacă ne întrebăm cum îşi reprezentau Soarele cei care au cunoascut printr-o cuprindere totală Universul, adică într-o concepţie fizică, sufletească şi spirituală, putem spune că ei îşi reprezentau Soarele ca fiinţă spirituală (*vezi desenul I din figura 19*). Această fiinţă spirituală iniţiaţii o gândeau ca fiind izvorul a tot ce este moral. Aşadar, intuiţiile morale despre care spuneam în cartea mea ***Filosofia libertăţii*** că ar fi extrase din această sursă sunt scoase afară în cadrul Pământului; ele încep să strălucească din ceea ce poate trăi în om ca entuziasm moral (*desenul II*).

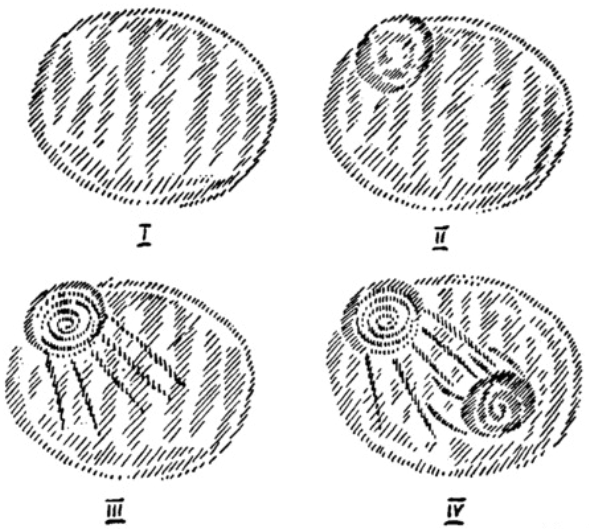

Fig. 19

Tabla 17

Gândiți-vă cât de mult este amplificată responsabilitatea noastră când știm că dacă n-ar fi nimeni pe Pământ care să ajungă la incandescență în sufletul său pentru o morală adevărată sau pentru idealuri spirituale nu am contribui la progresul lumii noastre, la o nouă creație, ci la o moarte a lumii noastre. Forța de luminare (*desenul III*) care este aici pe Pământ acționează în afară, în

Univers. Pentru înţelegerea umană obişnuită nu este perceptibil modul în care radiază de la Pământ în afară ceea ce omul trăieşte în plan moral. Dacă pe întregul Pământ s-ar instala o epocă tristă, în care milioane şi milioane de oameni şi-ar petrece vremea în totală nespiritualitate, atunci, chiar dacă numai o duzină de oameni ar exista având un entuziasm moral-spiritual luminos, totuşi Pământul ar radia în mod solar-spiritual. Ceea ce radiază astfel ajunge numai până la o anumită depărtare. La această distanţă se oglindeşte în sine însăşi şi ia naştere reflectarea a ceea ce radiază de la om. Iar această oglindire iniţiaţrii tuturor timpurilor o considerau a fi Soarele. Căci, aşa cum am spus mai înainte, aici nu este nimic fizic. Acolo unde astronomia exterioară vorbeşte despre faptul că este o sferă de gaze există numai o oglindire a ceva spiritual care apare fzic (*desenul IV*).

Vedeţi dar cât de departe sunt una de alta concepţia despre lume copernicană şi vechea astrologie de ceea ce era taina iniţierii. Cum se leagă între ele aceste lucruri se vede cel mai bine din faptul că într-o vreme în care ajunseseră la o mare putere acele grupuri de oameni care considerau că pentru mulţime asemenea adevăruri erau periculoase şi nu voiau să le fie comunicate, tocmai într-o astfel de vreme un idealist ca *Iulian* [Nota 48] a vrut să comunice aceste lucruri lumii, motiv pentru care a şi fost numit Apostatul, apoi a şi fost omorât. Există motive pentru care anumite socictăţi secrete creează condiţii pentru a nu comunica tainele ce impregnează lumea deoarece prin aceasta pot exercita o anumită putere. Dacă pe vremea împăratului Iulian anumite societăţi secrete îşi păzeau cu atâta străşnicie secretele încât au provocat uciderea sa, nu trebuie să ne mirăm că păzitorii anumitor taine, pe care nu vor să le comunice mulţimii, ci să le

folosească pentru păstrarea puterii lor, nu lasă cu niciun preţ să fie dezvăluite anumite secrete. În aceasta întrevedeţi motivele mai profunde pentru care se manifestă o ură atât de puternică împotriva a ceea ce ştiinţa spiritului se simte datoare să aducă la cunoştinţa umanităţii în prezent. Trăim însă într-o vreme în care fie civilizaţia Pământului va dispărea, fie umanităţii Pământului îi vor fi furnizate anumite taine care până în prezent au fost păzite cu străşnicie, care cândva au fost oferite umanităţii prin clarvedere instinctivă, iar acum trebuie cucerite din nou printr-o vedere deplin conştientă nu numai a planului fizic ci şi a ceea ce este spiritual în el. Ce a vrut, în defnitiv, Iulian Apostatul? El a vrut să facă inteligibil pentru om faptul că este obişnuit să vadă numai Soarele fizic; dar există şi un Soare spiritual pentru care cel fizic nu este decât oglinda! El dorea să comunice lumii, în felul său, taina lui Christos. Dar se urmăreşte ascunderea legăturilor dintre taina lui Christos, a Soarelui spiritual, cu Soarele fizic. Din această cauză anumiţi oameni care au putere devin înverşunaţi când se vorbeşte despre taina lui Christos în legătură cu taina Soarelui. Atunci se răspândesc toate calomniile posibile. Dar ştiinţa spiritului este în timpul prezent foarte importantă. Numai cel care o priveşte ca pe o problemă importantă o percepe cu toată seriozitatea care se cuvine.

CONFERINȚA a XII-a

Dornach, 19 decembrie 1920

Omul există în lume, pe de o parte, ca un observator, pe de altă parte, ca o ființă care acționează, iar între acestea două el stă cu simțirea sa. Cu această simțire el este dăruit, pe de o parte, către ceea ce se prezintă observației sale, pe de altă parte este participant la acțiunile sale. Este suficient să ne gândim la cât poate fi de satisfăcut sau nu omul cu privire la ceea ce îi reușește sau nu îi reușește ca ființă ce acționează; este suficient să ne gândim că orice acțiune este însoțită de impulsuri ale simțirii și vom vedea că, în fapt, ființa noastră simțitoare leagă cei doi poli opuși: elementul observator din noi și cel care acționează. Noi suntem oameni în cel mai deplin sens al cuvântului pentm că suntem ființe care observăm. Tot ceea ce vă dă conștiența că sunteți om este legat de faptul că puteți reproduce interior, că puteți observa lumea care vă înconjoară, lumea în care trăiți. Dacă nu am putea contempla lumea, ar însemna că trebuie să ne lepădăm întreaga finţare de om. Ca oameni care acționăm, noi existăm în viața socială. Tot ce înfăptuim între naștere și moarte are importanță socială.

Dumneavoastră știți că, în măsura în care suntem ființe contemplative, în noi trăiește gândul, în măsura în care suntem ființe care acționează, în noi trăiește voința. Dar nici în natura umană și nici în realitate lucrurile nu pot fi juxtapuse în mod rațional, ci putem preciza ceea ce este activ în fiinţare; lucrurile curg unele în altele, forţele lumii se revarsă unele în altele. Ne putem imagina că suntem o ființă de gânduri, că suntem o ființă a voinței. Dar chiar și dacă trăim contemplativ, dacă trăim în gânduri într-o

desăvârşită linişte exterioară, voinţa este totuşi permanent activă în noi. Este de neconceput că de la noi porneşte o acţiune oarecare, care ar avea un impact în viaţa socială, fără să ne identificăm în gânduri cu ceea ce se întâmplă în acest fel. În orice lucru voliţional trăieşte ceva din planul gândirii, în orice lucru gândit trăieşte ceea ce este de natură voliţională. Şi este absolut necesar să fim pe deplin lămuriţi asupra aspectelor implicate de aceasta, dacă se doreşte construirea acelei punţi, despre care am vorbit adeseori, dintre ordinea moral-spirituală a lumii şi ordinea fizic-naturală a acesteia.

Gândiţi-vă că aţi trăi pentru un timp, în sensul ştiinţei curente, în mod pur meditativ, nici nu v-aţi mişca, aţi face abstracţie de orice acţiune, aţi trăi o viaţă de reprezentare. Trebuie să vă fie clar că în acest caz în viaţa de reprezentare este activă voinţa, care este activă interior, desfăşurându-şi forţele în domeniul reprezentării. Când observăm omul gânditor în felul acesta, cum radiază continuu voinţa în gândurile sale, trebuie să ne izbească ceva cu privire la viaţa adevărată. Gândurile pe care le concepem se leagă de ceva care există în ambianţa noastră, în trăirile noastre. Între naştere şi moarte noi nu avem alte gânduri decât cele pe care ni le aduce viaţa. Dacă experienţa noastră este bogată şi conţinutul gândurilor noastre este bogat; dacă experienţa noastră este săracă avem şi un conţinut sărac al gândurilor. Conţinutul gândurilor noastre este cumva destinul nostru interior. Dar în cadrul acestei trăiri a gândului ceva ne este cu totul propriu: modul în care legăm gândurile sau cum le separăm, modul în care prelucrăm interior gândurile, cum judecăm, cum tragem concluzii, cum ne orientăm în general în viaţa gândurilor; acest lucru ne este propriu, ne

aparţine. Voinţa din viaţa gândurilor noastre este propria noastră voinţă.

Din punct de vedere al conţinutului, gândurile ne vin de afară, prelucrarea gândurilor vine din noi înşine. Referitor la viaţa gândurilor, noi suntem cu totul dependenţi de ceea ce putem vieţui prin naştere, în care suntem transpuşi prin destin, prin întâmplările care ni se pot prezenta. Dar în ceea ce ne vine de la lumea exterioară noi introducem, prin voinţa care radiază din adâncul sufletului, ce ne este propriu. Pentru împlinirea a ceea ce vrea autocunoaşterea de la noi oamenii, este deosebit de important să separăm felul în care, pe de o parte, conţinutul gândurilor ne vine de la lumea exterioară şi, pe de altă parte, felul în care radiază din interiorul nostru în lumea gândurilor forţa voinţei.

Cum devenim interior tot mai spirituali? Nu devenim mai spirituali prin preluarea a cât mai multe gânduri din lmnea ambientală, deoarece aceste gânduri reproduc în imagini numai lumea exterioară, care este o lume sensibil-fizică. Prin faptul că urmărim pe cât posibil numai senzaţii nu devenim mai spirituali. Devenim mai spirituali prin lucrarea interioară voliţională în cadrul gândurilor. Din această cauză şi meditaţia constă nu în a te dărui unui joc oarecare al gâdirii, ci în aceea că introducem în centrul conştienţei puţine gânduri, uşor de cuprins cu mintea, uşor de examinat, dar cu o voinţă puternică focusăm aceste gânduri în centrul conştienţei noastre. Şi cu cât mai puternică, mai intensă devine această radiere interioară a voinţei în elementul în care se află gândurile cu atât devenim mai spirituali. Când preluăm gânduri de la lumea fizic-sensibilă – între naştere şi moarte putem prelua numai astfel de gânduri –, aşa cum veţi putea uşor recunoaşte, devenim neliberi, căci suntem dăruiţi

contextelor lumii exterioare; atunci trebuie să gândim lumea așa cum ne prescrie lumea exterioară, în măsura în care nu focalizăm decât conținutul gândurilor; abia prin prelucrarea interioară devenim liberi.

Există posibilitatea de a deveni total liberi în viața noastră, interioară când excludem pe cât posibil conținutul gândurilor, în măsura în care acestea ne vin din afară, când le excludem din ce în ce mai mult și când aducem în stare de activitate deosebit de intensă elementul voință care strălucinează gândurile noastre în acțiunea de judecată, în tragerea de concluzii. Prin aceasta însă gândirea noastră este transpusă în acea stare pe care în cartea mea ***Filosofia libertății*** am numit-o gândire pură. Noi gândim, dar în gândire nu trăiește decât voința. Am pus un accent deosebit asupra acestui aspect în noua ediție a ***Filosofia libertății***, din 1918. Ceea ce trăiește în noi trăiește în sfera gândirii. Dar când a devenit gândire pură ea poate fi considerată voință pură. Astfel încât noi ne ridicăm de la gândire la voință atunci când devenim interior liberi, când ne maturizăm gândirea atât de mult încât, fiind întru totul străbătută de voință, nu mai preia de afară, ci trăiește în voință. Dar tocmai pentru că ne întărim din ce în ce mai mult voința în gândire ne pregătim pentru ceea ce am numit în ***Filosofia libertății*** fantezia morală, care urcă la intuițiile morale ce strălucinează, impregnează voința noastră devenită gând sau gândul nostru devenit voință. Pe această cale noi ne ridicăm din necesitatea fizic-sensibilă, ne strălucinăm cu ceea ce ne este propriu și ne pregătim pentru intuiția morală. Pe astfel de intuiții morale se spijină tot ceea ce poate să umple omul venind din lumea spirituală. Așadar, când lăsăm voința să se fortifice din ce în ce mai mult în gândirea noastră se naște libertatea.

Să examinăm omul din perspectiva celuilalt pol, polul voinței. Oare când ni se înfățișează voința în mod deosebit de clar în fața ochiului sufletului, prin acțiunea noastră? Când strănutăm facem și atunci ceva, ca să spunem așa, dar nu vom fi în situația de a ne putea atribui un impuls voliţional. Când vorbim facem ceva în care se află deja voința. Reflectați puțin cum în vorbire confluează voluntarul cu involuntarul, ceea ce ține de voință și ceea ce nu ține de voință! Trebuie să învățați să vorbiți, și trebuie s-o faceți în așa fel încât să nu fiți nevoiți să formați în mod voluntar fiecare cuvânt, în așa fel încât ceva instinctiv să pătrudă în vorbire. Pentru viața obișnuită cel puțin așa stau lucrurile, și, în fond, așa stau lucrurile tocmai pentru acei oameni care năzuiesc spre spiritualitate. Palavragiii, care trebuie să aibă tot timpul gura deschisă, pentru a spune una sau alta în care nu este caprinsă prea multă gândire, permit altora să observe – ei înșiși nu observă niciodată – cât de multe lucruri instinctive se află în vorbire. Dar cu cât ieșim din organicul nostru și trecem la acțiune, care este desprinsă de organic, cu atât mai mult introducem gândurile în acțiunile noastre. Strănutul este încă în întregime în organic, vorbirea se mai află în mare parte în organic, mersul deja se află foarte puțin, la fel și ceea ce realizăm cu mâinile. Și așa, tot mai mult din organic trece treptat în acțiuni desprinse de noi. Noi urmărim cu gândul aceste acțiuni, chiar dacă nu știm cum pătrunde voința noastră în ele. Și dacă nu suntem somnambuli, fiind activi în această stare, acțiunile noastre vor fi întotdeauna însoțite de gândurile noastre. Noi introducem gândurile în acțiunile noastre, și cu cât evoluează acțiunea noastră, introducem și noi tot mai mult gândurile în acțiunile noastre.

Devenim din ce în ce mai interiorizari prin faptul că trimitem forţa noastră proprie ca voinţă în gândire, lăsăm ca gândirea să fie în întregime iradiată de voinţă. Noi introducem voinţa în gândire şi ajungem, prin aceasta, la libertate. Pe măsură ce ne modelăm din ce în ce mai mult acţiunile introducem în acestea gândurile. Noi iradiem acţiunile noastre, care purced din voinţa noastră, cu gândurile noastre. Pe de o parte, spre interior trăim o viaţă de gânduri; asta o iradiem cu voinţa şi aflăm astfel libertatea. Pe de altă parte, spre exterior, acţiunile noastre curg izvorând din voinţa noastră; noi le impregnăm cu gândurile noastre (vezi figura 20).

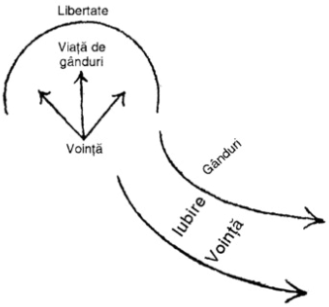
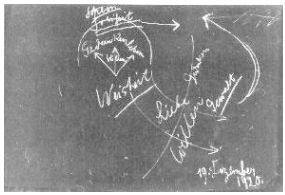

Fig. 20

Tabla 19

Dar prin ce devin acţiunile noastre tot mai perfecţionate? Prin ce ajungem la o acţionare tot mai desăvârşită? Prin aceea că dezvoltăm în noi acea forţă pe care nu o putem considera altfel decât ca fiind o dăruire către lumea exterioară. Cu cât dăruirea noastră către lumea exterioară creşte, cu atât lumea aceasta ne incită la acţiune. Însă tocmai datorită faptului că găsim calea de a fi dăruiţi lumii exterioare ajungem să impregnăm ceea ce se află în acţiunile noastre cu gândurile noastre. Ce înseamnă dăruirea către lumea exterioară? Dăruirea către lumea exterioară care ne pătrunde, care ne impregnează acţiunile cu gânduri nu este nimic altceva decât iubire.

La fel cum ajungem la libertate prin iradierea vieţii de gânduri cu voinţă, ajungem la iubire prin impregnarea vieţii voinţei cu gânduri. Noi dezvoltăm iubire în acţiunile noastre prin aceea că lăsăm să radieze gândurile în ceea ce este de natură voliţională; noi dezvoltăm libertate în gândirea noastră prin aceea că lăsăm să radieze în gândurile noastre ceea ce este de natură voliţională. Şi întrucât în calitate de oameni suntem un întreg, o totalitate, când ajungem să aflăm în viaţa de gânduri libertatea şi în viaţa voinţei iubirea, în acţiunile noastre va participa libertatea, în gândirea noastră iubirea. Ele se străluminează reciproc, iar noi realizăm o acţiune, o acţiune plină de gândire în dragoste, o gândire impregnată de voinţă, din care izvorăşte la rândul său ceea ce este de natura acţionării în libertate.

Vedeţi astfel cum concresc în om cele două idealuri supreme, libertatea şi iubirea. Libertate şi iubire sunt şi ceea ce, în timp ce se află pe Pământ, omul poate realiza în sine, în aşa fel încât una se leagă de cealaltă pentru univers chiar prin om.

Acum va trebui să se pună întrebarea: Prin ce se poate realiza oare idealul cel mai înalt, în această viaţă de gânduri străluminată de voinţă? Dacă viaţa de gânduri ar fi ceva care să reprezinte procese materiale, s-ar putea ca voinţa să nu pătrundă niciodată în sfera gândurilor şi în sfera gândurilor acest voliţional să ocupe din ce în ce mai mult loc. Imaginaţi-vă că ar fi vorba aici de procese materiale; voinţa ar putea radia în aceste procese materiale cel mult în sensul organizării. Voinţa poate fi eficace numai atunci când viaţa de gânduri nu are o realitate fizică exterioară, când viaţa gândurilor este ceva care pentru realitatea fizică exterioară este un gol. Aşadar, ce trebuie să fie?

Veţi putea să vă lămuriţi ce trebuie să fie dacă plecaţi de la o imagine. Aveţi o oglindă şi un obiect care se reflectă în oglindă. Dacă veţi merge în spatele oglinzii nu veţi găsi nimic. Aveţi doar o imagine a obiectului. O astfel de existenţă de imagine au şi gândurile noastre. Cum au ele o astfel de existenţă de imagine? Este snficient să vă amintiţi ce v-am spus despre viaţa gândurilor. Ea nu este, de fapt, în momentul prezent nicidecum realitate. Viaţa de gânduri pătrunde înăuntru, radiind dinainte de naştere sau, să spunem, din existenţa dinainte de concepţie. Viaţa de gânduri îşi are realitatea între moarte şi o nouă naştere. Şi exact aşa cum obiectul stă în faţa oglinzii, iar din oglindă nu vin decât imagini, tot astfel ceea ce noi dezvoltăm ca viaţă de gânduri este trăit cu totul real între moarte şi o nouă naştere şi doar radiază în această viaţă pe care o avem de la naştere. Ca fiinţe gânditoare avem în noi numai o realitate de imagine în oglindă. Prin aceasta, cealaltă realitate, cea care radiază din metabolismul nostru, poate pătrunde simpla realitate a imaginii în oglindă a vieţii de gânduri. Cel mai clar se vede că viaţa de gânduri are o existenţă de imagine în oglindă dacă se dezvoltă o gândire lipsită de prejudecăţi, ceea ce în ziua de azi se întâmplă foarte rar, atunci când se ia în considerare cea mai pură viaţă de gânduri, cea matematică. Această viaţă de gânduri matematică urcă în întregime din interiorul nostru. Dar nu are decât o existenţă de imagine în oglindă. În orice caz, puteţi determina prin matematică toate obiectele exterioare; dar gândurile matematice sunt numai gânduri şi au numai o existenţă de imagini. Ele nu au fost obţinute dintr-o realitate exterioară oarecare.

Oameni ai abstracţiunii cum era Kant folosesc şi un cuvânt abstract. Ei spun: Reprezentările matematice sunt *a priori. A priori* înseamnă care există înainte de altceva. Dar

de ce sunt reprezentările matematice *a priori*? Pentru că ele radiază din existenţa anterioară naşterii, respectiv a concepţiei; aceasta reprezintă aprioritatea sa. Iar faptul că ele apar conştienţei noastre ca fiind reale se datorează situaţiei că sunt străluminate de voinţa noastră. Această străluminare a voinţei le face reale. Gândiţi-vă numai cât de abstractă a devenit gândirea modernă când foloseşte cuvinte abstracte pentru ceva care potrivit realităţii sale nu este înţeles. Faptul că aducem matematica din existenţa noastră anterioară naşterii, acest lucru îl simţea Kant, şi din această cauză numea judecăţile matematice *a priori*. Dar *a priori* nu spune nimic mai mult, deoarece nu se referă la o realitate, se referă la ceva pur formal.

Tocmai aici, în domeniul vieţii de gândire care este străluminată, în existenţa ei de imagini, de voinţă pentru a deveni realitate, tradiţii vechi, reprezentări vechi vorbesc de aparenţă (vezi figura 21).

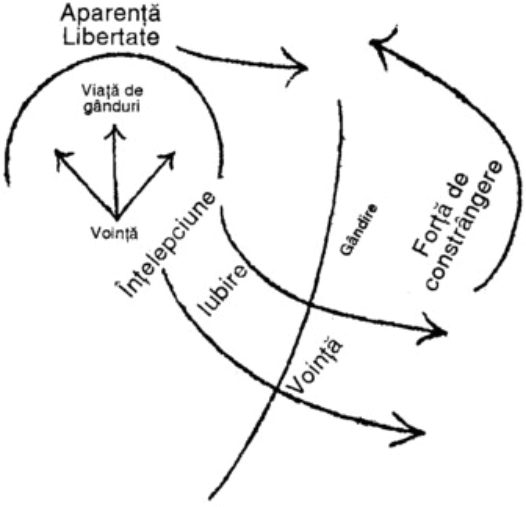

Fig. 21

Să privim acum celălalt pol, unde gândurile radiază spre ceea ce este voliţional, unde lucrurile sunt făcute cu

iubire: aici, conştienţa noastră ricoşează oarecum de la realitate. Nu puteţi privi acel domeniti al întunericului – domeniu al întunericului pentru conştienţă –, în care se desfăşoară voinţa, în timp ce vă ridicaţi braţul sau întoarceţi capul, dacă nu apelaţi la reprezentări suprasensibile. Vă mişcaţi braţul; dar ceea ce se petrece aici în mod complicat rămâne tot atât de inconştient pentru conştienţă ca şi evenimentele somnului profund, lipsit de vise. Noi ne privim braţul, vedem cum mâna noastră poate apuca. Toate acestea există pentn că pătrundem lucrul cu reprezentări, cu gânduri. Dar gândurile care sunt în conştienţa noastră rămân şi aici aparenţă. Realul însă este în ceea ce trăim şi nu radiază în sus, în conştienţa obişnuită. Tradiţii vechi vorbeau de forţă de constrângere pentru că ceea ce noi trăim ca fiind realitate este de fapt străbătut de gând, dar gândul este totuşi ricoşat de la realitate în viaţa dintre naştere şi moarte.

Între acestea două se află echilibrul, ceea ce leagă voinţa care radiază spre cap şi gândurile care, asociate cu inima, sunt resimţite în acţiunile noastre ca iubire: viaţa simţirii care poate ţinti atât spre ceea ce ţine de voinţă cât şi spre gând. În conştienţa obişnuită noi trăim într-un element prin care, pe de o parte, cuprindem ceea ce se exprimă în gândirea noastră ce înclină spre libertate şi este străbătut de voinţă, pe de altă parte, în care încercăm să avem tot mai plin de gânduri ceea ce trece în acţiunile noastre. Puntea de legătură dintre ele se numea în timpuri vechi înţelepciune.

Goethe a făcut referire la aceste vechi tradiţii în basmul său despre şarpele verde şi frumoasa Lilia prin cei trei regi, cel de aur, cel de argint, cel de fier. Şi noi am arătat, din alte puncte de vedere, cum trebuie să se reaprindă, dar într-o formă cu totul nouă, aceste trei

elemente spre care putea face trimitere o cunoaştere veche, instinctivă, şi pe care noi le putem reaprinde numai când omul preia cunoştinţele privind imaginaţiunea, intuiţia, inspiraţia.

Ce se întâmplă însă când omul îşi dezvoltă viaţa de gândire? O realitate devine aparenţă. Este foarte important să înţelegem în mod clar acest lucru. Noi ne purtăm capul, care prezintă lucrul deja mort exterior, în mod plastic, prin osificarea sa şi prin tendinţa sa spre osificare, prin contrast cu cealaltă organizare corporală, proaspătă. Noi ne purtăm între naştere şi moarte capul care proeminează dintr-un timp anterior, când era realitate, ca aparenţă, şi iradiem din restul organismului aparenţa cu elementul real care vine din metabolismul nostru, cu elementul real al voinţei. Este vorba aici de o formare de germene care se desfăşoară mai întâi în omenia noastră, dar care are o semnificaţie cosmică. Un om născut într-un an oarecare a fost înainte în lumea spirituală; el iese din lumea spirituală, în timp ce ceea ce era ca gând realitate devine în el aparenţă, şi el transpune în această aparenţă acţiunea voinţei, care vine dintr-o direcţie total diferită, care urcă din restul organismului său, nu cel mai important. Aceasta este ceea ce face ca trecutul ce moare devenind aparenţă să fie din nou impulsionat prin ce radiază din voinţă, devenind realitate a viitorului.

Ce se întâmplă când omul se ridică la gândirea pură, adică iradiată de voinţă? În el se dezvoltă, pe baza a ceea ce a desfiinţat aparenţa, adică a trecutuhti, prin fertilizarea cu voinţă, care urcă din egoitatea sa, o nouă realitate, orientată spre viitor. El este purtătorul germenului viitorului. Substratul-mamă îl constituie gândurile reale ale trecutului, şi în acest substrat se afundă ceea ce vine din

elementul individual, iar germenele este trimis în viitor, pentru viaţa viitoare.

Pe de altă parte, în timp ce întreţese cu gânduri acţiunile sale şi ce ţine de voinţă, omul dezvoltă ceea ce el îndeplineşte eu iubire. Aceasta se desprinde de el. Acţiunile noastre nu rămân în noi. Ele devin întâmplări cosmice; când sunt întreţesute cu iubire merge cu ele şi iubirea. O acţiune egoistă este, din punct de vedere cosmic, altceva decât o acţiune impregnată cu iubire. Datorită faptului că dezvoltăm, prin fecundarea voinţei, din aparenţă ceea ce provine din interiorul nostru, ce se scurge în lume din capul nostru se ciocneşte cu acţiunile noastre impregnate cu gânduri. Aşa cum în floarea plantei care se dezvoltă există germenele pe care trebuie să-l pătrundă din afară lumina Soarelui, trebuie să-l pătrundă din afară aerul etc., iar ceva trebuie să-l întâmpine din Cosmos ca el să poată creşte, tot astfel şi ceea ce este dezvoltat prin libertate trebuie să găsească un element de creştere în iubirea care îi vine în întâmpinare, trăind în acţiuni.

Aşa se află omul în devenirea lumii, iar ceea ce se întâmplă în interiorul pielii lui şi ceea ce emite dincolo de pielea lui ca acţiuni nu are importanţă numai pentru el, ci aparţine fenomenologiei cosmice. El este inserat în cosmic, în fenomenologia lumii. În timp ce ceea ce a fost în timpul anterior realitate devine aparenţă, în om se distruge permanent realitate, şi în timp ce această aparenţă este din nou fecundată prin voinţă, se naşte o realitate nouă. Aici aveţi parcă spiritual palpabil ceea ce am spus şi din alte puncte de vedere: nu există o constanţă a materiei, o conservare a acesteia. Ea se transformă în aparenţă, iar aparenţa este din nou ridicată în realitate prin voinţa omului. Legea conservării materiei şi energiei [Nota 49] din concepţia fizică despre lume este o construcţie iluzorie

pentru că acordă atenţie numai imaginii naturale a lumii. În realitate, în permanenţă dispare materie prin transformarea ei în aparenţă, şi în permanenţă ia naştere ceva nou, în timp ce tocmai prin ceea ce avem în faţa noastră ca fiind formaţiunea supremă a Cosmosului, prin om, aparenţa este din nou transformată în existenţă.

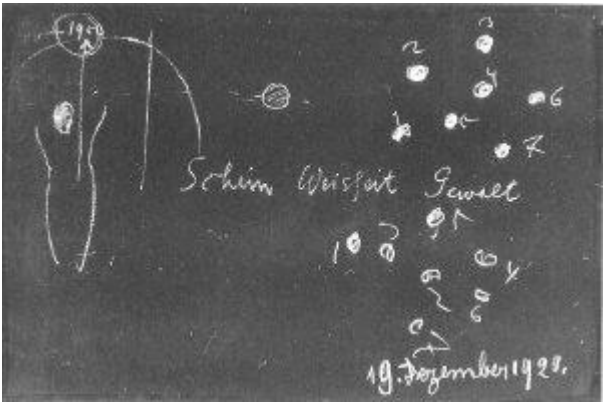

Tabla 20

Putem vedea şi celălalt pol, numai că această operaţie nu este tot atât de simplă ca cealaltă, căci procesele care duc la libertate pot fi pătrunse numai de o gândire lipsită de idei preconcepute; dar pentru a vedea corect în acest caz, este necesară o pregătire în domeniul ştiinţei spiritului. Căci conştienţa obişnuită ricoşează când se loveşte de forţa de constrângere. Ea impregnează cu gânduri tot ce se vieţuieşte în prezenţa forţei de constrângere; dar conştienţa obişnuită nu vede că aşa cum aici pătrunde tot mai multă voinţă, concluzii ale judecăţilor, în lumea gândurilor, tot astfel, când introducem gândurile în ceea ce ţine de voinţă, când desfiinţăm tot mai mult constrângerea noi întreţesem ceea ce este forţă pură cu lumina gândului. Aici, la un pol al omului, se vede

depăşirea materiei, dincolo, la celălalt pol, vedem formarea din nou a materiei.

Noi ştim, cel puţin eu am expus într-o formă aluzivă acest lucru în cartea mea ***Despre enigmele sufletului*** [Nota 50], că omul este o fiinţă tripartită: ca om neurosenzorial este purtător al vieţii de gânduri, al vieţii de percepţie, ca om ritmic – respiraţie, circulaţie sangvină – este purtător al vieţii afective, ca om al metabolismului este purtător al vieţii voinţei. Dar cum se desfăşoară în om metabolismul când voinţa se dezvoltă tot mai mult în iubire? Prin faptul că omul este o fiinţă care acţionează în aşa fel încât materia este încontinuu învinsă. Şi ce se întâmplă în om în timp ce el evoluează ca fiinţă liberă într-o gândire pură, care însă este de natura voinţei? Se naşte materie. Noi înşine purtăm în noi ceea ce face să apară materia, capul nostru, şi purtăm în noi ceea ce distruge materia, unde putem vedea cum se distruge materia: organismul nostru membre, organismul nostru metabolism.

Asta înseamnă a privi omul în totalitatea sa. Vedem cum ceea ce este conceput de cele mai multe ori în abstracţiuni, în cadrul conştienţei umane, este implicat ca element real în fenomenologia lumii şi cum ceea ce se află în fenomenologia lumii şi despre care conştienţa obişnuită nici nu-şi poate imagina altceva decât că este o realitate se distruge până la zero. Aceasta este o realitate pentru conştienţa obişnuită, şi chiar dacă nu se potriveşte cu realităţile exterioare, cel puţin atomii trebuie să fie realităţi încremenite. Şi întrucât cu gândurile nu poţi scăpa de aceste realităţi încremenite, ele sunt lăsate să se amestece între ele o dată într-un fel, altă dată în alt fel. O dată devine hidrogen, altă dată devin oxigen; acestea se grupează astfel

tocmai pentru că nu se poate decât ca ceea ce ai fixat o dată în gânduri să gândeşti că este fix şi în realitate.

Când omul acceptă ideea atomilor rigizi, veşnici dă dovada unei slăbiciuni a gândurilor. Ceea ce rezultă din gândirea adevărului este că materia se distruge încontinuu, până la anulare: Omul vorbeşte despre o conservare a materiei numai pentru că atunci când dispare materie ia mereu naştere materie nouă. Este aceeaşi eroare pe care am comite-o, dacă, să spunem, mai multe documente ar fi introdus într-o casă ele ar fi copiate, apoi ar fi arse, iar copiile ar fi scoase afară, şi omul, pentru că vede ieşind acelaşi lucru care a intrat, ar gândi că este vorba de documentele originale. În realitate, documentele au fost arse şi au fost scoase copiile. Aşa stau lucrurile şi cu devenirea în lume, şi este important să se avanseze cu cunoaşterea până la acest punct. Căci acolo unde în om se distruge materia, devine aparenţă şi ia naştere materie nouă se află şi posibilitatea libertăţii şi posibilitatea iubirii. Iar libertatea şi iubirea sunt strâns legate între ele, cum am arătat în ***Filosofia libertăţii***.

Cel care, datorită unei concepţii oarecare despre lume, vorbeşte de permanenţa materiei nimiceşte atât libertatea, cât şi iubirea. Numai pentru că în om lucruri trecute dispar cu totul, devin aparenţă şi iau naştere lucruri noi, este în întregime germene, ia naştere în el atât sentimentul iubirii, dăruirea către ceva spre care nu eşti împins de trecut, cât şi libertatea, care este un mod de acţiune necondiţionat în prealabil. Libertatea şi iubirea pot fi înţelese cu adevărat numai prin concepţia ştiinţei spiritului, nu şi prin altă concepţie. Cine s-a afundat în trăirea a ceea ce a urcat de-a lungul ultimelor secole ca imagine a lumii va putea să şi evalueze ce greutăţi trebuie depăşite faţă de gândirea curentă a omenirii noi, pentru a

impregna gândirea cu acest mod specific al ştiinţei spiritului de a pune problema. În imaginea lumii create de ştiinţa modernă a naturii nu există niciun punct de sprijin pentru a ajunge să poţi înţelege cu adevărat libertatea şi iubirea.

Cum trebuie să se comporte faţă de o dezvoltare cu adevărat progresivă din perspectiva ştiinţei spiritului, pe de o parte, imaginea naturalist-ştiinţifică a lumii, pe de altă parte, imaginile tradiţionale vechi ale lumii, despre aceasta vom vorbi altă dată.

CONFERINȚA a XIII-a

Basel, 23 decembrie 1920

În trei sărbători anuale, creştinătatea pomeneşte acea fiinţă care dă sens vieţii pământeşti, de la care radiază cea mai mare forţă a acestei vieţi pământeşti. Dintre aceste trei sărbători, sărbătoarea Crăciunului solicită cel mai mult simţirea noastră, interiorizând-o. Sărbătoarea Paştelui solicită ceea ce numim raţiunea umană, înţelegerea noastră; Rusaliile solicită cel mai mult ceea ce numim voinţa umană. Taina ce se ascunde în Misteriul Crăciunului trebuie să se afle numai prin interiorizare, prin adâncirea acelei simţiri care actualizează întreaga entitate umană, valoarea şi demnitatea noastră ca oameni.

Numai când simţi în mod corect şi intim ceea ce este omul în Cosmos atingi acea stare care trebuie să fie adevărata trăire de Crăciun. Numai când aduci acea minune care este continută în Misteriul de Paşte la înţelegere deplină, minunea Învierii, devii drept faţă de această sărbătoare a Paştelui, şi numai dacă vezi în sărbătoarea Rusaliilor ceva care înseamnă forţă pentru

dezvoltarea impulsurilor noastre voliţionale, care ne ridică voinţa deasupra simplelor instincte pământeşti, înţelegi corect ce trebuie să fie sărbătoarea Rusaliilor.

Cu principiile Tatălui ale Cosmosului este în legătură Iisus Christos: acest lucru ni-l actualizează sărbătoarea Crăciunului. Cu ceea ce a devenit curent să se numească principiul Soarelui este în relaţie Iisus Christos: aceasta o actualizează Misteriul Paştelui. Cu ceea ce străbate şi întreţese lumea ca Spirit (Duh), Christos se află în acea relaţie care ne este actualizată de Misteriul Rusaliilor.

Prin faptul că percepem în jurul nostru natura exterioară, prin forţele acestei naturi noi vedem intrând şi omul în existenţa sa fizică. Ştim, din tot ce ne poate veni prin ştiinţa spiritului, că nu contemplăm această natură în sensul corect atunci când vedem numai exterioritatea ei fizic-sensibilă. Ştim că forţe divine învăluie în mod tainic natura şi devenim conştienţi de originea noastră din natură când putem privi spre acest divin care străbate şi întreţese natura. Atunci ne ridicăm privirea spre principiile Tatălui. Tot ceea ce impregnează şi întreţese ca divin natura sunt pentru noi principii ale Tatălui în sensul religiilor mai vechi şi, de asemenea, în sensul creştinismului corect înţeles. Fie că vedem cum creşte floarea pe câmp, cum se rostogoleşte tunetul din nor iar trăsnetul se năpusteşte spre Pământ, fie că vedem cum trece Soarele pe cer şi stelele luminând, fie că auzim susurând izvorul sau curgând râul, dacă conştientizăm că tot ceea ce se arată în mod tainic în aceste manifestări exterioare ale existenţei naturii se află la originea oricărei deveniri, atunci conştientizăm şi ceea ce ne este adus nouă înşine prin misteriul naşterii fizice în această lume.

Dar acest misteriu al naşterii fzice rămâne ceva inexplicabil, având în vedere fiinţa omului, dacă nu îl

putem lega cu ceea ce vieţuim, printr-o simţire lăuntrică, în evocarea Misteriului Crăciunului în evocarea copilăriei care a venit în omenire prin cei doi băieţi Iisus [Nota 51]. Ce ne spune existenţa acestor băieţi Iisus? Nimic altceva decât că pentru fiinţarea deplină ca om nu este suficient să fii născut, aşadar, să fii prezent numai prin acele forţe din lume care conduc în existenţă, ca forţe fizice ale naşterii, toate fiinţele, inclusiv omul. Misteriul sfânt al Crăciunului ne face cunoscut, cu privire la copilăria lui Christos, că adevărata fiinţare ca om nu poate fi născută pur şi simplu în noi, ci că ea trebuie să apară în adâncul cel mai intim al sufletului, că în cursul vieţii sale, în cadrul existenţei sale sufleteşti omul trebuie să afle ceva care îl face om deplin. Şi acest lucru îl află numai convieţuind cu ceea ce a pătruns în evoluţia Pământului prin copilăria trăită în sărbătoarea Crăciunului.

Evocând copilăria lui Iisus trebuie să spunem: Numai datorită faptului că această fiinţă a venit printre oameni în cursul cvoluţiei umanităţii, omul este capabil să fie om în deplinul sens al cuvântului, ceea ce înseamnă să lege ceea ce primeşte prin naştere cu ceea ce simte ca pe o iubire plină de dăruire faţă de fiinţa care a coborât din înălţimi spirituale pentru a se identifica cu existenţa umană prin marea Jertfă.

Pentru mulţi oameni ai primelor secole creştine pătrunderea fiinţei Christos în evoluţia omenirii a fost o vieţuire importantă. Prin aceasta a devenit actuală pentru ei originea dublă a omului, cea fizică şi cea spirituală. Naşterea este fenomenul prin care trece Iisus. Când în noaptea de Crăciun priveşte spre Iisus, Christos priveşte spre un copilaş născut pe Pământ, dar El îşi spune: Aici se naşte o alt fel de fiinţă, o fiinţă prin care ceilalţi oameni pot primi ceea ce nu pot obţine prin simpla naştere. Iar

simţirea noastră se adânceşte când înţelegem cuvântul în sensul corect şi cu iubirea corectă: Noi trebuie să ne naştem de două ori, o dată prin forţele naturii, altă dată prin forţele lui Iisus Christos. Aceasta este comuniunea noastră cu Iisus Christos, este ceea ce abia prin Iisus ne comunică conştienţa deplină a valorii noastre ca oameni şi a caracterului nostru ca oameni. Şi în timp ce desprindem o învăţătură din evoluţia secolelor, trebuie să ne întrebăm: A rămas această simţire faţă de naşterea lui Iisus Christos întotdeauna la fel de adâncă? Când privim în jurul nostru nu putem spune că în timpul nostru posedăm acea interioritate a simţirii faţă de Misteriul Crăciunului care era încă prezentă în Europa cu cinci-şase secole în urmă.

Vedeţi dumneavoastră, pomul de Crăciun este ceva frumos, care vorbeşte într-un sens incitant spiritului nostru. Dar el există de cel mult 200 de ani. El s-a răspândit relativ repede în ţinuturile europene, totuşi ca podoabă a sărbătorii de Crăciun există din timpuri mai noi. Ce reprezintă el pentni noi? Reprezintă partea frumoasă, plăcută a ceea ce într-un mod mai puţin incitant apare în faţa sufletulni nostru în evoluţia mai nouă a umanităţii. Oricât de adânc am căuta impulsurile din care a apărut tradiţia pomului de Crăcum în timpnl mai nou, ba chiar în timpul cel mai apropiat, vom afla numai sentimente tainice. Toate aceste sentimente tind spre a vedea în pomul de Crăciun un simbol al arborelui Paradisului. Aceasta ne spune că oamenii au devenit tot mai străini de ceea ce se oferea simţirii lor când priveau spre ieslea în care s-a aflat Iisus, spre Misteriul naşterii lui Christos, spre ceea ce s-a întâmplat la începutul calendarului nostru creştin; ne spune că această renaştere a omului în suflet s-a pierdut şi că această omenire mai nouă vrea să privească înapoi, de la acest pom al lui Christos, care reprezintă crucea, spre acea

sorginte care nu spune nimic despre Christos: spre originea însăşi a omenirii Pământului, punctul de plecare spre natural al evoluţiei umane, de la Christos înapoi spre Paradis, de la sărbătoarea zilei de Crăciun, 25 decembrie, la sărbătorirea lui Adam şi a Evei, 24 decembrie.

Ceea ce s-a stabilit în felul acesta este minunat, pentru că minunată este şi originea paradisiacă a omenirii, dar este o deviere de la Misteriul propriu-zis al naşterii lui Iisus Christos. Această tradiţie a pomului de Crăciun care se repetă în fecare an ne consolează faţă de modul în care a fost abătută în timpul mai nou atenţia de la Misteriul lui Christos şi care conduce la forţele de naştere originar-naturale ale devenirii omului.

Iisus Christos a pătrus într-un popor care a venerat pe Iahve, pe Iehova, acel zeu Iahve care este legat de tot ce este existenţă naturală, care trăieşte în fulger şi tunet, care trăieşte în trecerea norilor, în mersul stelelor, în murmurul izvorului, în susurul râului, care trăieşte în creşterea plantelor, a animalelor şi a oamenilor. Este acel zeu care nu poate conferi singur omului deplina omenie. El dă omului conştienţa naşterii sale naturale, cu învelişul spiritual de forţe care nu sunt numai naturale, dar nu-i conferă conştienţa renaşterii sale, care nu-i poate fi dată prin forţe fizice sensibil-naturale. În felul acesta vedem cum omenirea a fost deviată de la Iisus Christos, pentru care nu există deosebire de clase, de popoare, de rase, pentru care nu există decât o singură omenire, cum au fost deviate gândurile, simţirile omenirii actuale spre ceea ce fusese depăşit prin Misteriul naşterii lui Iisus Christos, spre forţele naturale care se află la baza apariţiei omului, cu diferenţierea omenirii în clase, în popoare, în rase. Şi dacă poporul iudeu venera un singur Iahve când a apărut Iisus Christos, popoarele mai noi s-au întors la numeroşi Iahve!

Căci ceea ce venerează în prezent popoarele – chiar dacă nu se mai folosese denumirile vechi –, ceea ce ele venerează în aşa fel încât le separă în naţiuni, încât se duşmănesc ca naţiuni, sunt aceşti Iahve. Şi noi asistăm la războaiele sângeroase în care se confruntă popoarele şi la faptul că fiecare invocă pe Christos. În realitate însă nu Christos este cel pe care se bazează popoarele, ci Iehova, nu Iehova unicul, ci *un* Iehova. Oamenii s-au întors pur şi simplu la el. Ei au uitat că prin faptul că s-a înaintat de la principiul Iahve la principiul Christos s-a produs un progres. Acesta este un alt aspect.

Tradiţia pomului de Crăciun ne conduce, frumos, la originea omului, în mod urât ne conduce înapoi principiul Iahve care pune stăpânire pe popoare. Fapt este că apelează adeseori la ceea ce este numai un Iahve ca fiind Christos, printr-o minciună interioară a simţirii, aşadar; în fond, fac abuz de numele lui Christos. În prezent, se face abuz de numele lui Christos şi noi nu găsim adâncimea adevărată a simţirii de care avem nevoie pentru a percepe din nou în mod corect Misteriul Crăciunului dacă nu ne este clar cum trebuie să căutăm calea pentru a regăsi acest sentiment faţă de Iisus Christos. Avem nevoie de o nouă înţelegere a ceea ce ne-a fost transmis prin tradiţie şi referitor la naşterea lui Iisus Christos.

Christos, Iisus, este vestit la două categorii de oameni, care, evident, reprezintă în sine aceeaşi umanitate, la sărbătoarea cosmică a Crăciunului: păstorilor sărmani, inculţi, care nu dispun decât de raţiunea umană naivă şi de dispoziţia sufletească naivă şi înţelepţilor din răsărit, adică din ţinutul înţelepciunii. El le este vestit printr-o înălţare supremă la înţelepciunea lor, la o citire în stele. Aşadar, Iisus Christos se anunţă unor suflete simple de păstori şi înţelepciunii supreme a înţelepţilor magi din ţinutul

oriental. În acest eveniment al vestirii lui Iisus Christos, pe de o parte către păstorii naivi, pe de altă parte către cei mai mari înţelepţi ai lumii, se află cel mai profund sens.

Cum se vesteşte Iisus Christos păstorilor naivi sărmani, aflaţi pe câmp? Ei văd cu ochiul sufletesc îngerul luminos. Clarvederea şi claraudiţia le sunt trezite. Aud cuvintele profunde care trebuie să devină în viitor sensul vieţii pe Pământ: Se revelează Dumnezeu în înaltul cerului şi va veni pacea între oamenii de pe Pământ care sunt de bunăvoinţă. – Din adâncul sufletului urcă acea capacitate prin care în noaptea de Crăciun sărmanii păstori naivi vieţuiesc prin simţire, fără înţelepeiune, ceea ce se revelează lvmii. Din desăvârşirea acelei înţelepciuni care a fost atinsă până la Misteriul de pe Golgota, din cea mai fină observare a mersului stelelor reiese pentru înţelepţii răsăritului, pentru înţelepţii magi, aceeaşi revelaţie! Unii o citesc în inimile umane, păstorii sărmani, naivi, şi pătrund până la punctul cel mai profund al inimii. Atunci ei devin clarvăzători, atunci inima le revelează din forţa ei clarvăzătoare venirea Mântuitorului omenirii. Ceilalţi îşi ridică privirea spre cerul înstelat. Ei cunosc tainele depărtărilor spaţiale şi ale evoluţiei temporale, au atins o înţelepciune prin care pot resimţi şi dezlega tainele depărtărilor spaţiale şi ale evoluţiei temporale. Acolo le este revelat Misteriul Crăciunului.

Din aceeaşi sursă ne este indicat cum curge ceea ce trăieşte în interiorul omului şi ceea ce trăieşte în depărtările spaţiului. Ambele căi erau deja în decadenţă, în felul în care evoluaseră până la Misteriul de pe Golgota. Clarvederea care ieşea din inima umană plină de viaţă era încă destul de puternică pentru a percepe vestirea: Se revelează Dumnezeu în înalt, în ceruri, şi va fi pace între oamenii de pe Pământ care sunt de bunăvoire – am spune

că ultimele resturi ale acestei clarvederi prin evlavie interioară erau încă prezente la păstorii pe care karma, destinul, îi reunise la locul unde s-a născut Christos. Şi tot astfel acest Misteriu al Crăciunului s-a revelat din acea înţelepciune care a înflorit în perioada postatlanteană, mai întâi la protoindieni, apoi la perşi, şi din nou la caldeeni, care s-a transplantat şi ale căror ultime resturi mai erau prezente printre cei în rândul cărora trebuie să-i căutăm pe cei trei magi de la răsărit. Din această sfântă înţelepciune care străbătuse lumea în lung şi în lat, în spaţiu şi în timp, din această înţelepciune s-a revelat Misteriul Crăciunului, în timp ce reprezentanţii ei s-au ridicat la un suprem entuziasm. Ambele însă s-au pierdut pentru noi în cea de a cincea perioadă culturală postatlanteană.

Pentru cea mai mare parte a omenirii nu mai este activ ceea ce a condus păstorii sărmani la clarvedere, ceea ce a condus înţelepţii răsăritului la pătrunderea tainelor spaţiului şi ale timpului. Noi trebuia să găsim omul, omul care poate fi întemeiat pe el însuşi. Ca umanitate, trebuia să trecem prin abandonarea divină, pentru a găsi în părăsirea şi singurătatea fiinţării ca oameni libertatea. De asemenea, trebuie să ne regăsim în legătura cu ceea ce, pe de o parte, a devenit înţelepciune supremă la magii răsăritului, pe de altă parte, a fost vestit păstorilor prin clarvederea adâncită a inimii.

Toate forţele se dezvoltă. Ce a devenit ceea ce au cunoscut înţelepţii răsăritului prin dezvoltarea raţiunii clarvăzătoare încă ca fiind astrologia lor, astronomia lor? Noi nu putem înţelege evoluţia umanităţii dacă nu cunoaştem astfel de aspecte. Formaţiunile abstracte pe care le învăţăm la geometrie şi la matematică în şcoală constituie ultimul rest a ceea ce era stăpânit, în lumina

cosmică, de vechea înţelepciune care a condus pe cei trei magi de la răsărit la Christos. Clarvederea exterioară a devenit gândire spaţială şi temporală interioară. În timp ce magii răsăritului erau capabili să calculeze prin clarvedere, din dezlegarea tainelor spaţiale, că în această noapte se naşte Mântuitorul, învăţaţii noştri, urmaşii acelor astronomi, calculează numai eclipsa de Soare sau de Lună viitoare sau ceva asemănător. Şi în timp ce sărmanii păstori s-au ridicat din interioritatea inimii lor până la clarvederea a ceea ce cu siguranţă era în legătură cu ei, la perceperea Misteriului Crăciunului, la aflarea vestirii cereşti, omului actual i-a rămas numai vederea naturii exterioare sensibile. Perceperea naturii sensibile, exterioare, reprezintă moştenirea naivităţii păstorilor, aşa cum moştenirea înţelepţilor din răsărit este reprezentată de calculul eclipselor de Soare şi de Lună viitoare.

Păstorii erau înarmaţi cu un sentiment profund al inimii, prin care ei au ajuns, în clarvederea lor, la intuirea Misteriului Crăciunului. Contemporanii noştri sunt înarmaţi cu telescop şi cu microscop. Niciun telescop şi niciun microscop nu conduc la înţelegerea a ceea ce dezleagă cea mai profundă taină a omului aşa cum a făcut-o inima păstorilor. Nicio previziune care se poate face cu ajutorul formulelor de calcul pentru eclipse de Soare şi de Lună nu conduce la înţelegerea mersului lumii aşa cum putea s-o facă înţelepciunea, înţelepciunea stelară a magilor de la răsărit. Cum confluează tot ce este diferenţiat în umanitate în simţirea umană unitară atunci când spunem: Ceea ce au vieţuit păstorii pe câmp, fără toată înţelepeiunea, prin cucernicia inimii lor, este asemănător cu ceea ce mişca cea mai înaltă înţelepciune a magilor dc la răsărit! – Admirabil sunt aşezate alături ambele fapte în tradiţia creştină.

În fapt, astăzi am pierdut ambele căi prin care s-a deschis pentru omenire înţelegerea naşterii lui Christos. Ne-am întors de la staul la pomul de Crăciun şi la pomul Paradisului, ne-am întors de la Christos, care aparţine întregii omeniri, la zeii popoarelor care sunt numeroşi Iahve, care nu sunt Christos. Căci pe cât de adevărat este faptul că ce este comun tuturor oamenilor se revelează în fiinţa cea mai profundă a omului, tot atât de adevărat este şi că prin toate depărtările spaţiale şi prin toate tainele timpului se revelează ceea ce este comun tuturor oamenilor.

În profunzimea omului există ceva care nu vorbeşte despre nimic altceva decât despre finţarea sa, care elimină toate diferenţierile dintre oameni. Abia în această profunzime îl găsim pe Christos. Şi există o înţelepciune care trece dincolo de orice, care poate fi găsită dincolo de părţile izolate ale existenţei lumii, care cuprinde lumea în umitatea ei, în spaţiu şi în timp. Este acea înţelepciune stelară care conduce la Christos. Avem nevoie din nou de ceea ce i-a ajutat să-l găsească pe Iisus Christos, pe de o parte, pe păstori, iar pe de altă parte, pe magii de la răsărit. Cu alte cuvinte, avem nevoie de aprofundarea concepţiei noastre asupra naturii exterioare prin ceea ce poate dezvolta inima omenească în sensul unei concepţii spirituale despre natură. În timp ce focalizăm acele aspecte pentru care în vremea de azi avem microscoape, telescoape, aparate Rontgen etc., trebuie să ne obişnuim să privim aceste lucruri din nou prin intermediul acelor forţe care vin din cucernicia inimii umane. Atunci nu doar ne vor mai vorbi plantele care cresc indiferente, râul care clipoceşte, izvorul susurând, fulgerul din nori, tunetul din nori, atunci, din tot ce spun floricelele de pe câmp, din tot ce spun fulgerele şi tunetele din nori, din tot ce spun stelele

luminoase şi Soarele, din toate se va revărsa în ochii noştri, în urechile noastre, în inimile noastre – ca rezultat al contemplării naturii – şi ceea ce nu vesteşte nimic altceva decât: Se revelează Dumnezeu în înaltul cerului şi să fie pace între oamenii de pe Pământ care sunt de bunăvoinţă. Trebuie să vină timpul în care contemplarea naturii să-şi croiască drum ieşind din cadrul neomenos, uscat, prozaic al laboratoarelor şi clinicilor, în care contemplarea naturii să fie străbătută de o astfel de viaţă, încât ceea ce nu ne mai poate veni în felul în care s-a relevat păstorilor din Bethlehem să ne parvină prin vocile care ne vorbesc din plantă, din animal, din izvoare şi râuri. Căci întreaga natură ne vesteşte ceea ce spune îngerul: Se revelează Dumnezeu din înaltul cerului şi va veni pacea între oamenii de pe Pământ care sunt de bunăvointă.

Avem nevoie să primim ceea ce le-a fost dat magilor prin contemplarea exterioară a stelelor, prin trezirea interiorului nostru. Aşa cum trebuie să ascultăm în natură şi aşa cum trebuie să auzim din nou din fiinţele exterioare ale naturii cântând îngerul, tot astfel trebuie să fim în situaţia de a scoate din interiorul omului o astronomie, o rezolvare a tainelor lumii, prin imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie. O ştiinţă a spiritului, o ştiinţă ocultă care să fie extrasă din interioml omului, aceasta trebuie să devină cunoaşterea noastră. Trebuie să fundamentăm ce este entitatea proprie a omului. Şi entitatea omului trebuie să ne vorbească despre devenirea sa prin tainele lui Saturn, ale Soarelui, ale Lunii, ale Pământului, ale lui Jupiter, ale lui Venus, ale lui Vulcan. Trebuie să simţim cum se naşte în interiorul nostru un Univers. De la Misteriul de pe Golgota lucrurile s-au petrecut invers, în ceea priveşte ce se poate întâmpla cu omul referitor la concepţia sa despre cele mai profunde taine ale lumii.

Există un mod vechi de a reprezenta sfera cerească; era propriu magilor perşi. Ei priveau spre cer, vedeau în zodiacul fizic constelaţia numită a Fecioarei, şi spiritual percepeau în această constelaţie ceea ce fizic poate fi observat numai în constelaţia Gemenilor. Această înţelepciune care trăia în om s-a menţinut, astfel că omul putea percepe, putea observa consonanţa existentă între constelaţia Fecioarei şi constelaţia aflată la 90 de grade, în cvadratură, aceea a Gemenilor. Astfel, în locul constelaţiei Fecioarei erau înfăţişate Fecioara cu spicul, dar şi Fecioara cu copilul, care nu este decât reprezentanta Gemenilor, a băieţilor Iisus. Această concepţie astrologică a existat mai ales în vremea perşilor.

A venit apoi vremea evoluţiei egipteano-caldeene. Atunci se privea spre constelaţia Leului, aşa cum în epoca perşilor se privea spre constelaţia Fecioarei. Dar acum în cvadratură cu Leul se afla Taurul şi a luat naştere religia lui Mithra, venerarea Taurului, în timp ce în interiorul constelaţiei Leului se vedea constelaţia Taurului.

Şi a venit vremea greco-romană, în care Racul a jucat rolul pe care îl avusese constelaţia Fecioarei în vremea perşilor, şi în constelaţia Racului se vedea constelaţia Berbecului, aflată în cvadratură. Aici a avut loc inverasarea, aici s-a luat o altă cale. Până în perioada greco-romană, până la Misteriul de pe Golgota, astronomia era ceva care putea fi obţinut ca ştiinţă exterioară, cunoaşterea umană era astfel organizată, încât se privea în afară, în spaţiu, şi se aflau tainele lumilor stelare, tainele spaţiului şi ale timpului, sau se adâncea în interiorul uman şi se ajungea prin smerenia inimii la intuirea tainelor interioare. În perioada greco-romană relaţia se inversează. Ceea ce fusese vieţuit interior trebuia să fie vieţuit din ce în ce mai mult prin contemplarea naturii exterioare.

Trebuie să devenim la fel de evlavioşi cum erau păstorii faţă de revelaţiile nahmii. Aşa cum au ajuns aceştia la nivelul spiritului, noi trebuie s-o facem în contact cu natura. Pe de altă parte trebuie să parcurgem şi calea Racului. Trebuie să ajungem la o astronomie a interiorului, astfel încât din forţele clarvăzătoare ale interiorului uman să poată fi aflat mersul Lumii prin epocile Saturn, Soare, Lună, Pământ, Jupiter, Vulcan: o astronomie din interior, aşa cum mai înainte a existat o astronomie din exterior, o cucernicie în observarea naturii, aşa cum era mai înainte cucernicia pe care o manifestau păstorii de pe câmp. Dacă putem să aprofundăm ceea ce în prezent ajunge a fi atât de nespiritual în observarea naturii, dacă putem, pe de altă parte, să facem să fie creator ceea ce este vieţuit în prezent în mod atât de cenuşiu, în imagini pur matematic-geometrice, dacă putem ridica din nou matematica prin trăire interioară la acea glorie pe care o avea astronomia veche, atunci vom putea adânci contemplarea naturii la acea profunzime şi la acea evlavie pe care au vieţuit-o păstorii, vom putea afla prin interior acel lucru pe care magii l-au aflat din stele, vom putea, privind natura exterioară, să devenim atât de evlavoşi cum au fost păstorii, atunci vom vieţui prin evlavie în contemplarea naturii, prin urmărirea cu deplină iubire evenimentele lumii din interior, atunci vom găsi din nou calea spre Misteriul Crăciunului, aşa cum au găsit-o prin evlavie păstorii, cum au găsit prin înţelepciune exterioară magii din răsărit calea spre staul.

Calea spre Misteriul Crăciunului trebuie găsită din nou. Trebuie să devenim, în contact cu natura, la fel de cucernici cum erau în inimile lor păstorii. Trebuie să devenim, în vederea noastră interioară, atât de înţelepţi cum ajunseseră magii prin observarea planetelor şi a

stelelor în spaţiu şi în timp. Trebuie să dezvoltăm în interacţiunile noastre cu lumea exterioară ceea ce naivii păstori au dezvoltat în inimile lor – atunci vom găsi calea corectă spre o simţire profundă a lui Christos, spre o înţelegere plină de iubire a lui Christos. Atunci vom găsi calea spre Misteriul Crăciunului. Atunci ne va fi îngăduit să aşezăm, ca gânduri şi cu simţiri corecte, alături de pomul originar din Paradis staulul care nu ne vorbeşte numai despre felul cum a intrat omul în lume prin forţe naturale, ci cum numai prin renaştere el poate deveni conştient de fiinţialitatea sa omenească deplină.

Cel ce vorbeşte, în prezent, despre Misteriul Crăciunului trebuie să aibă responsabilitate faţă de omenire, deoarece se adresează viitomlui. Trăim timpuri grave, în care este clar că trebuie să redevenim din nou oameni, în sensul corect. Noi încă nu am cucerit ceea ce înţelepciunea magilor interiorizase pe deplin, ceea ce pioşenia păstorilor lăsa să curgă în lumea extrerioară. Problema socială stă în faţa porţilor existenţei umane cu cerinţe teribile. Ea a adus lucruri înspăimântătoare în ultimii ani; ea devine din ce în ce mai ameninţătoare şi numai sufletele adormite pot să ignore ce va veni. Europa se pregăteşte să devină un morman de moloz al culturii. Ea nu se va putea ridica din starea sa haotică dacă oamenii nu vor găsi posibilitatea ca în coexistenţa socială să dezvolte din nou omenie adevărată. Ei nu vor realiza aceasta decât dacă-şi vor adânci şi interioriza sentimentele, devenind atât de cucernici în contemplarea naturii cum erau păstorii când, prin forţele lor interioare, îngerul le-a vestit revelarea zeilor în cer şi a păcii pe Pământ. Numai cu aceste forţe constrângi viaţa socială şi numai atunci când ceea ce este văzut în depărtările spaţiului şi în succesiunea timpului se mută în interior astfel încât omul vede unitar

adevărata esenţă a Spiritului lumii, când chinezul vede, la fel ca americanul şi europeanul, un acelaşi Soare. Ar fi ridicol dacă chinezul ar pretinde un Soare pentru sine, locuitorul din centrul Europei un alt Soare, francezul un altul, englezul un altul! Aşa cum Soarele este unul singur, tot astfel şi fiinţa solară care poartă omul este ceva unitar.

Dacă privim în depărtările spaţiale găsim o invitaţie la unificarea umanităţii. Să analizăm şi cele mai profunde, intime taine ale omului; şi aici aflăm invitaţia la unificare a umanităţii. Ceea ce apare aici, afară, chiar şi ce este cel mai spiritual, nu vorbeşte de diferenţierea omenirii, ceea ce vorbeşte în cea mai mare profunzime nu pomeneşte de diferenţierea omenirii. Păstorilor, acea voce pe care au auzit-o prin intermediul inimii lor le vesteşte că divinitatea se revelează din fenomenele îndepărtate ale Universului şi că prin preluarea divinităţii în sufletul propriu se poate face pace între oamenii care sunt de bunăvoinţă. Acest lucru trebuie să fie vestit umanităţii mai noi din întreaga ambianţă a existenţei naturale. Magilor de la răsărit, tainele stelelor le-au spus că aici, pe Pământ, s-a născut Iisus Christos. Acest lucru trebuie să i se vestească omenirii actuale din ceea ce se poate revela în interiorul ei.

Avem nevoie de o cale nouă. Din nou ni se adresează vocea: Schimbaţi sensul, priviţi într-un mod nou mersul lumii! Dacă se va percepe în mod corect mersul omenirii căreia îi aparţinem noi înşine, vom găsi calea spre acea taină care s-a revelat atât păstorilor cât şi înţelepţilor, şi care se va revela vederii noastre interioare, vederii noastre exterioare. Dacă adâncim vederea interioară a lumii şi vederea exterioară a lumii în mod suficient, dacă putem face aceasta, dacă găsim înţelepciunea interioară a magilor care să ne îndrume, aşa cum înţelepciunea exterioară i-a condus pe ei din răsărit, dacă găsim înţelepciunea

exterioară care să ne conducă în smerenie cum i-a condus pe păstori, atunci vom privi din nou cu sentimente interioare corecte spre ceea ce se află în Misteriu: că pentru toţi – fără deosebire – s-a născut fiinţa care apoi a devenit Christos.

Noi trebuie să regăsim taina Crăciunului lui Iisus, şi trebuie s-o regăsim în timp ce cultivăm în noi acele lucruri despre care ar trebui să se vorbească în prezent. Trebuie să găsim lumina Crăciunului în noi înşine, aşa cum au aflat păstorii lumina îngerului pe câmp, şi, ca şi magii de la răsărit, trebuie să găsim steaua prin forţa a ceea ce este adevărata ştiinţă a spiritului. Atunci ni se va deschide calea unică spre taina Crăciunului. Trebuie să recunoaştem că ea ne aminteşte de renaşterea omului.

Dacă vom face ca taina Crăciunului să renască printre oameni, vom înţelege corect şi taina renaşterii entităţii umane. Acesta este lucrul despre care ni se vorbeşte într-un mod ciudat: într-o Evanghelie nerecunoscută de Biserică [Nota 52] se povesteşte că a fost o particularitate a unuia din băieţii Iisus faptul că imediat după naştere s-a adresat mamei sale cu anumite cuvinte. Cu siguranţă, vom înţelege corect copilul culcat în iesle, dacă vom desluşi cuvintele pe care, în prezent, vrea să ni le adreseze: Treziţi în voi lumina Crăciunului, şi lumina Crăciunului vă va apărea clar şi în lumea exterioară, vouă şi semenilor voştri.

CONFERINȚA a XIV-a

Dornach, 24 decembrie 1920

Prin sărbătoarea Crăciunului creştinismului îi este dat ceva care pentru cele mai largi cercuri conduce nemijlocit în sus, la cele mai importante probleme ale evoluţiei omenirii pe Pământ. Devenirea istorică a omenirii poate fi observată în orice punct al ei; putem implica evenimente istorice în înţelegerea devenirii omului, în fundamentarea sensului acestei deveniri a omului pe Pământ: nu se va putea găsi o formă mai importantă de înălţare la această taină a devenirii omului, într-o formă atât de populară, de largă înţelegere, decât gândul la Misteriul de pe Golgota, decât gândul care se află inclus în sărbătoarea Crăciunului.

Dacă privim începutul devenirii umane pe Pământ şi urmărim mileniile scurse până la Misteriul de pe Golgota, vedem că lucrurile realizate în cadrul comunităţilor popoarelor sunt un fel de pregătire, un fel de treaptă premergătoare pentru ceea ce s-a întâmplat pentru omenire prin Misteriul de pe Golgota. Şi dacă urmărim ceea ce s-a întâmplat de atunci, dacă focalizăm ce a facut Christos, care a trecut prin Misteriul de pe Golgota, pentru această devenire a umanităţii vom înţelege lucruile şi mai bine. Oricât ar părea ca fiind de neînţeles unele lucruri în această devenire a umanităţii, dacă se va cerceta fără micimi, fără superstiţii, de către cel care ar accepta ideea că omul trebuia ajutat de zei necunoscuţi, când el crede că acest ajutor ar fi la locul lui, dacă se va face abstracţie de asemenea păreri, se va vedea că şi în întâmplările dureroase ale devenirii istorice mondiale poate fi recunoscută importanţa, sensul acestei deveniri

pământene prin aceea că Christos a trecut prin Misteriul de pe Golgota. Se cuvine să analizăm acest Misteriu de pe Golgota – şi Crăciunul aparţine acestuia – din punctul de vedere care poate dezvălui în sine sensul întregii umanităţi a Pământului.

Noi ştim în ce legătură intimă se află ceea ce se înfăptuieşte moral-spiritual în evoluţia umanităţii cu ceea ce se înfăptuieşte în natură. Şi putem, cu o anumită înţelegere pentru această legătură dintre existenţa naturală şi ordinea morală a lumii, să ne apropiem de acea relaţie care ne preocupă de mulţi ani, de relaţia dintre Iisus Christos şi acea fiinţă al cărei reflex exterior apare în Soare. Nu întotdeauna adepţii impulsului lui Christos au fost atât de ostili faţă de recunoaşterea acestei legături dintre Misteriul Soarelui şi Misteriullui Christos cum sunt adeseori reprezentanţii actuali ai creştinismului, ajunşi în decadenţă. *Dionisie Areopagitul* [Nota 53], de care am vorbit şi în alte rânduri, numeşte Soarele Monumentul lui Dumnezeu. Şi la *Augustin* [Nota 54] găsim indicaţii, chiar şi în scolastică găsim trimiteri la faptul că în constelaţiile exterioare şi în mişcările lor trebuie să vedem expresii plastice ale existenţei spiritual-divine în lume.

Dar despre Misteriul de Crăciun noi trebuie să înţelegem dintr-un context mai larg ceea ce trebuie să ne fie apropiat tocmai din cauza marilor sarcini ale prezentului. Aş vrea să vă amintesc ceva ce am expus mereu de-a lungul anilor într-un alt mod. Eu am spus: Privim retrospectiv la prima epocă postatlanteană, care a fost plină de faptele şi vieţuirile poporului protoindian; tot aşa, privim retrospectiv la epoca protoiraniană, la cea egipteano-caldeeană, la cea greco-romană şi ajungem la epoca noastră, cea de a cincea a omenirii postatlanteene. Aceasta va fi urmată de cea de a şasea, apoi de cea de a

şaptea. V-am atras atenţia asupra faptului că cea de a patra epocă, cea greco-romană, a omenirii postatlanteene este situată la mijloc şi că există anumite legături – puteţi citi aceste lucruri şi în cărticica mea ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii*** [Nota 55]– între cea de a treia şi cea de a cincea, aşadar, între epoca egipteano-caldeeană şi a noastră, că va mai exista o legătură între cea protopersană şi a şasea şi între cea protoindiană şi cea de a şaptea. Anumite lucruri se repetă într-un anumit mod de fiecare dată în aceste etape de viaţă.

Am arătat o dată cum marele Kepler, urmaşul lui Copernic, a presimţit faptul că repeta într-un fel, cu sistemul său solar-planetar, oricum potrivit pentru cea de a cincea epocă postatlanteană, imaginea despre lume care trăia în misteriile preoţeşti egiptene. Kepler se exprimă în mod radical asupra acestui lucru [Nota 56], spunând că a golit de conţinut vasele vechilor învăţători ai înţelepciunii Egiptului, pentru a-l introduce în timpurile mai noi. Noi însă vrem să ne gândim azi la ceva care se afla în centrul activităţii cultuale a misteriilor preoţeşti egiptene, vrem să ne amintim de Misteriile lui Isis şi, pentru a ne putea actualiza contextul spiritual al acestor Misterii cu ceea ce trăieşte în creştinism, este suficient să îndreptăm atenţia privirii noastre sufleteşti spre imaginea Madonei Sixtine, în care Fecioara ţine copilaşul pe braţ, în spatele ei fiind norii, care reprezintă, de fapt, copii, astfel încât poţi avea impresia că Madona a primit pe copilul Iisus din nori, printr-o densificare a substanţei mai rarefiate. Dar această imagine care a fost creată în întregime din spirit creştin nu este altceva decât un fel de repetiţie a ceea ce venerau Misteriile egiptene ale lui Isis atunci când au creat imaginea acesteia cu copilul Horus pe braţ. Motivul acestei imagini corespunde întru totul imaginii lui Rafael. În orice

caz, acest fapt nu trebuie să ne facă să admitem ceea ce din secolul al XVIII-lea şi în cursul întregului secol al XIX-lea până în zilele noastre a ispitit mulţi oameni superficiali: a vedea în istoria lui Iisus Christos şi în tot ce ţine de aceasta doar un fel de metamorfoză, o recreare a unor misterii păgâne vechi. Ştiţi din cartea mea ***Creştinismul ca fapt mistic*** cum trebuie înţelese aceste lucruri. Dar tocmai în sensul accepat acolo putem să indicăm o anumită congruenţă spirituală între ceea ce apare în creştinism şi misteriile păgâne vechi.

Acest Misteriu al lui Isis are drept conţinut principal moartea lui Osiris, căutarea lui Osiris mort de către Isis. Noi ştim că Osiris, reprezentantul esenţei solare, reprezentantul Soarelui spiritual, este ucis de Typhon, de nimeni altcineva decât, exprimat în egipteană, de Ahriman. Noi ştim că Osiris este omorât de Ahriman şi aruncat în Nil, că el este dus de curent, că Isis, soţia sa, porneşte în căutarea sa, că îl găseşte în Asia şi îl readuce în Egipt, că este tăiat în bucăţi de duşmanul său Ahriman, şi că Isis înmormântează cele 14 bucăţi în locuri diferite, astfel încât de aici încolo ele aparţin Pământului.

Din aceasta se poate vedea cum şi-a reprezentat înţelepciunea egipteană legătura dintre forţele cerului şi forţele Pământului. Osiris este, pe de o parte, reprezentantul forţelor solare. Prin faptul că a trecut prin moarte, în diferite locuri el este concomitent acea forţă care aduce la fructificare tot ceea ce rodeşte ieşind din rământ. Într-un mod spiritual îşi reprezintă bătrânul înţelept egiptean felul în care forţele cu care ne iradiază Soarele se înglobează pământului, cum apoi aparţin pământului şi felul în care, fiind forţe solare îngropate în pământ, predau omului ceea ce rodeşte ieşind din acesta. La baza concepţiei egiptene se află legenda că Osiris a fost

omorât, că soţia sa Isis a trebuit să pornească în căutarea lui, să-l aducă înapoi în Egipt, apoi a acţionat sub o altă formă, şi anume din pământ spre afară.

Una dintre piramidele egiptene reprezintă acest lucru într-un sens deosebit de clar, căci egiptenii nu au consemnat ceea ce considerau ca fiind soluţia marilor taine ale Universului numai în scrierea lor, ci le-au exprimat şi în construcţiile lor. Una dintre piramide a fost construită, ţinând seama de dimensiunile ei, în aşa fel încât umbra sa dispărea, datorită poziţiei Soarelui, odată cu echinocţiul de primăvară, pentru că era proiectată în interiorul bazei sale, şi devenea din nou vizibilă odată cu echinocţiul de toamnă. Prin aceasta egiptenii voiau să exprime faptul că ceea ce este luminat de Soare este îngropat primăvara în pământ, dezvoltând din primăvară până toamna forţele pământului, pentru ca ceea ce este necesar oamenilor să poată rodi ieşind din pământ. Vechii egipteni priveau, pe de o parte, spre Soare, spre înalta fiinţă solară şi o venerau, însă, în acelaşi timp, sugerau că această fiinţă solară s-a pierdut în Osiris şi a fost regăsită de Isis, pentru a acţiona mai departe într-un alt mod.

În cea de a cincea epocă postatlanteană, noi trebuie să relvăm câte ceva din ceea ce a existat sub o altă formă în cadrul înţelepciunii egiptene, şi trebuie să se răspândească printre oameni, din străfundurile ştiinţei spiritului, o înţelegere corespunzătoare timpului nostru, pentru a putea percepe Misteriile preoţilor egipteni în sens christificat. Osiris era pentru egipteni un fel de reprezentant al Christosului încă nesosit; dar ei îşi reprezentau în felul lor fiinţa solară a lui Osiris. Ei credeau că această fiinţă solară s-ar fi pierdut şi că trebuia căutată. Noi nu ne putem imagina că fiinţa noastră solară, Christosul care a trecut prin Misteriul de pe Golgota, ar

patea fi pierdut pentru omenire, întrucât a coborât din înălţimi spirituale, s-a unit cu omul Iisus din Nazareth şi rămâne de atunci legat de Pământ. El este aici, şi cântecul de Crăciun poate vesti în fiecare an: Nouă ni se naşte Christos, cuvinte prin care se exprimă nu ceea ce este trecător, ci ceea ce este veşnic în acest Eveniment, aceasta însemnând că nu numai la Bethlehem s-a născut Iisus, ci că el se naşte mereu, adică rămâne în existenţa terestră. Aşadar, ceea ce este Christos pentru noi nu se poate pierde.

Dar în zilele noastre legenda lui Isis [Nota 57] trebuie să se arate împlinită în alt mod. Nu ceea ce ne dă, într-o măsură mai mare, pe Osiris prin Christos se poate pierde pentru noi, dar se poate pierde, şi s-a şi pierdut, ceea ce se află pentru înţelegerea creştină alături de Osiris: ni s-a pierdut Isis, Maica Mântuitorului, înţelepciunea divină Sophia. Şi dacă trebuie să existe o înnoire a legendei lui Isis, atunci aceasta nu trebuie să spună că Osiris a fost omorât de Typhon-Ahriman, că a fost dus de apele Nilului şi că trebuie găsit de către Isis pentru a fi îngropat în pământ în forma a 14 bucăţi. – Nu, noi trebuie să regăsim legenda lui Isis, conţinutul Misteriului lui Isis, dar s-o facem din imaginaţie, s-o concepem pentru timpul nostru. Trebuie să existe o nouă înţelegere a adevărurilor veşnice ale lumii, în care putem compune aşadar, în mod imaginativ, aşa cum au făcut egiptenii. Dar trebuie să găsim legenda adevărată a lui Isis. Omul egiptean era pătruns – înaintea Misteriului de pe Golgota – de forţe luciferice. Când în interiorul omului se găsesc forţe luciferice, când forţe luciferice acţionează în interiorul omului, îl impregnează, îl întreţes, aceasta are drept consecinţă faptul că în vederea sa exterioară, în activitatea sa se exprimă ahrimanicul. Din această cauză, egipteanul vede,

pentru că este impregnat luciferic, o imagine a lumii în care este activ Typhon-Ahriman.

Trebuie să ne fie clar că omenirea actuală este impregnată ahrimanie, că este acţionată şi străbătută interior de tălăzuirile lui Ahriman, tot aşa cum era acţionată şi străbătută lumea egipteană de Lucifer. Când Ahriman acţionează în interior, omul percepe imaginea lumii sale în formă luciferică. Această imagine luciferică a lumii este creată, ea există aici, în ultima vreme a devenit tot mai populară, a cuprins toate cercurile. Dacă se urmăreşte înţelegerea Misteriul Crăciunului, acesta trebuie să fie focalizat: Lucifer este acea forţă care vrea să menţină imaginea lumii într-un stadiu anterior. Lucifer este acea forţă care vrea să introducă în imaginea actuală a lumii ceea ce a existat în stadii anterioare, care vrea să permanentizeze ceea ce a existat în stadii anterioare. Este de la sine înţeles că tot ceea ce a fost moral în stadii anterioare există în prezent. Lucifer are tot interesul să scoată din imaginea lumii tot ce este moral, deoarece acesta are întotdeauna mare importanţă când este prezent şi are caracter germinativ pentru o creaţie cosmică ulterioară. Lucifer ar vrea să lase în imaginea exterioară a lumii numai cele necesare potrivit naturii. În felul acesta omului sărăcit al timpului nostru i se prezintă o înţelepciune a lumii în care stelele se mişcă după necesităţi amorale, pur mecanice, în aşa fel încât nu putem lega nimic din sensul moral al ordinii lumii ca mişcările lor. Aceasta este o imagine pur luciferică a lumii. Aşa cum egipteanul trebuia să-l vadă pe Ahriman-Typhon ca fiind cel care-i ia Osirisul său, tot astfel trebuie să privim şi noi spre această imagine a lumii devenită luciferică, spre imaginea lumii matematico-mecanică a astronomiei noastre actuale şi a ştiinţei noastre a naturii şi să ne fie clar că aici acţionează

lucifericul, aşa cum typhonicul-ahrimanic a acţionat în imaginea egipteană despre lume. Aşa cum egipteanul vedea imaginea exterioară a lumii în sens typhonic-ahrimanic, omul actual o vede, datorită firii sale ahrimanice, în sens luciferic. Aşa cum egipteanul credea că în dezlănţuirile naturii acţionează Typhon-Ahriman, tot astfel omul modern trebuie să-şi reprezinte că în strălucirea Soarelui şi în scânteierea stelelor, în mişcările planetelor şi ale Lunii este prezent Lucifer. Imaginea noastră copernicană-galileană-keplerianã asupra lumii este luciferică. Tocmai pentni că corespunde forţelor noastre de cunoaştere ahrimanică, conţinutul său – vă rog să reţineţi aceasta – este luciferic.

În vremea Misteriului de pe Golgota acţiona divina Sophia, cea care dă omului facultatea de a realiza cunoaşterea într-un dublu sens, ea fiind înţelepciunea care străvede lumea. În revelarea către sărmanii păstori, în revelarea către magii de la răsărit a acţionat divina Sophia, înţelepciunea cerească. Această înţelepciune care a fost, în ultima ei formă, prezentă la gnostici [Nota 58], de la care a fost preluată de primii Părinţi creştini şi de primii învăţători creştini, pentru a înţelege cu ajutorul ei Misteriul de pe Golgota, această înţelepciune nu s-a putut implanta în vremurile mai noi; ea a fost învinsă, a fost distrusă de Lucifer, aşa cum odinioară Osiris a fost ucis de Ahriman-Typhon. Noi nu l-am pierdut pe Osiris, respectiv pe Christos, ci am pierdut-o pe urmaşa lui Isis. Lucifer a omorât-o. Şi nu a aruncat-o în Nil precum Typhon pe Osiris, care apoi a fost îngropat în pământ, ci înţelepciunea divină a fost transpusă în spaţii cosmice, ea a fost trimisă afară, în oceanul cosmic. Prin faptul că privim în afară, în acest ocean, şi nu vedem decât relaţiile matematice dintre

stele a fost omorâtă cea care impregnează spiritual această lume, divina Sophia, urmaşa lui Isis.

Noi trebuie să construim această legendă, deoarece ea reprezintă adevărul timpului nostru. Trebuie să vorbim despre Isis cea ucisă şi pierdută pentru noi, respectiv despre divina Sophia, aşa cum vechiul egiptean vorbea despre Osiris cel pierdut şi ucis. Şi cu ceea ce noi nu înţelegem dar care se află în noi, cu forţa lui Christos, cu noua forţă Osiris trebuie să căutăm cadavrul noii Isis, cadavrul divinei Sophia. Trebuie să ne apropiem de ştiinţa luciferică a naturii şi să căutăm sarcofagul lui Isis, adică să găsim, din ceea ce ne este dat de ştiinţa naturii, ce impulsionează interior pentru imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie. Căci noi obţinem prin aceasta ajutorul lui Christos în noi, care totuşi ne rămâne întunecat, dacă nu-L luminăm prin înţelepciunea dumnezeiască. Trebuie să plecăm în căutarea lui Isis, a noii Isis, înzestraţi cu această forţă a lui Christos, cu noul Osiris. Lucifer nu o va tăia în bucăţi pe această Isis, aşa cum a făcut-o Typhon-Ahriman cu Osiris. Dimpotrivă, această Isis este răspândită în adevărata ei înfăţişare în frumuseţea întregului Cosmos. Ea ne întâmpină luminând din Cosmos. Pe ea trebuie s-o vedem când contemplăm Cosmosul auric, în culorile sale strălucitoare.

Aşa cum Typhon l-a tăiat în bucăţi pe Osiris, tot astfel Lucifer compune, din ceea ce străluceşte în variate culori aurice din Cosmos, lumina albă care străbate lumea, această lumină omogenă în legătură cu care s-a exprimat Goethe în cartea sa *Învăţătura despre culori* [Nota 59], spunând că în ea trebuie să fie conţinute culorile care sunt răspândite în faptele tainice ale întregului Univers, în diversitatea lor.

Noi însă trebuie să pătrundem dincolo de acestea în căutarea noastră şi s-o găsim pe Isis! Şi trebuie să avem posibilitatea de a transpune afară, în Cosmos, ceea ce obţinem prin faptul că, odată găsită, am adus-o pe Isis înapoi. Trebuie ca ceea ce obţinem prin regăsita Isis să putem aşeza în mod viu în faţa noastră, aşa încât, spiritual, ea să devină pentru noi Universul, Cosmosul. Noi trebuie să vedem din interior pe Saturn, Soarele, Luna, Pământul, pe Jupiter, pe Venus, pe Vulcan. Trebuie să transpunem afară, în ceruri, ceea ce a rezultat din acţiunea lui Lucifer asupra lui Isis, aşa cum Isis a îngropat în pământ fragmentele lui Osiris rezultate din acţiunea lui Typhon-Ahriman. Prin forţa lui Christos trebuie să aflăm o astronomie interioară care să ne arate, la rândul ei, Universul apărând şi acţionând prin forţa spiritului. Atunci, în această cunoaştere a Universului, prin forţa regăsită a lui Isis, care acum este forţa divinei Sophia, Christos, care de la Misteriul de pe Golgota este unit cu existenţa Pământului, va ajunge la eficienţa dorită, ca urmare a cunoaşterii corecte. Nu Christos ne lipseşte, ci cunoaşterea lui Christos, Isis a lui Christos, Sophia lui Christos.

Aceasta este ceea ce trebuie să ne înscriem în suflet ca fiind conţinut al Misteriului de Crăciun. Trebuie să ajungem să spunem: În secolul al XIX-lea teologia vede în Christos numai omul din Nazareth. Aceasta înseamnă că teologia a fost întru totul luciferizată. Ea nu mai pătrunde în fundamentele spirituale ale existenţei. Cunoaşterea naturii este luciferizată, teologia este luciferizată. Aşa cum aţi văzut din expunerile mele, s-ar putea spune tot atât de bine că şi aspectul interior al omului este ahrimanizat. Atunci însă ar trebui spus referitor la egipteni: luciferizat, respectiv ahrimanizat, în ceea ce priveşte aspectul exterior. Omul de azi trebuie să înţeleagă şi Misteriul Crăciunului

într-un mod nou, să înţeleagă că are de căutat, mai întâi, pe Isis, pentru ca apoi să-i poată apărea Christos. Ceea ce a produs ncnorocirea în vremurile mai noi pentru lumea civilizată nu este faptul că l-am fi pierdut pe Christos – care stă în faţa noastră într-o glorie mai mare decât Osiris pentru egipteni –, că trebuie să pornim cu forţa lui Isis în căutarea lui. Nu, ceea ce am pierdut este cunoaşterea lui Iisus Christos. Pe aceasta trebuie s-o regăsim, cu forţa lui Iisus Christos care este în noi.

În acest fel trebuie să percepem conţinutul sărbătorii de Crăciun. Pentru mulţi oameni ai prezentului această sărbătoare a Crăciunului nu este decât un fel de sărbătoare a cadourilor, ceva ce se întâmplă an de an. Şi a devenit ceea ce au devenit atâtea lucruri din viaţa noastră: o frazeologie. Şi pentru că aceste lucruri au devenit vorbe goale, viaţa modernă cu calamităţile ei a intrat în haos. Acesta este motivul pentru care viaţa modernă a intrat în haos.

Dacă am putea dezvolta pentru ceea ce în prezent a devenit frazeologie simţămintele corespunzătoare şi dacă am putea găsi prin această simţire impulsurile pentru înnoirile necesare, atunci această comunitate antroposofică ar fi demnă de existenţă. Ar trebui să existe înţelegere, în cadrul acestei comunităţi, a faptului că, pentru timpul modern, este ceva rău ca un eveniment cum este sarbătoarea Crăciunului să se perpetueze ca frazeologie. Ar trebui să se înţeleagă că în viitor aceste evenimente trebuie să capete un conţinut nou, că trebuie părăsite vechile obiceiuri, că trebuie să apară concepţii noi. Dacă nu putem găsi curajul interior pentru aceasta, vom menţine vechea frazeologie referitoare la sărbătoarea Crăciunului, care va fi petrecută fără ca sufletul să simtă sau să resimtă ceva corespunzător. Vom mai fi oare capabili să ne ridicăm până la cele mai importante

probleme ale omenirii, dacă, respectând un obicei vechi, ne facem anual de sărbătoarea Crăciunului cadouri şi ascultăm cuvintele devenite frazeologie ale adepţilor diferitelor confesiuni religioase? Ar trebui să ne impunem să nu rămânem la această goliciune interioară a sărbătoririi Crăciunului. Ar trebui să luăm hotărârea interioară de a da unei astfel de sărbători un conţinut care să înalţe omenirea la înţelegerea sensului său, care să facă să treacă prin suflet sentimente supreme, unice.

Întrebaţi-vă dacă în prezent în dispoziţiile sufleteşti, în ceea ce se simte în faţa pomului de Crăciun, a cadourilor pe care oamenii şi le dăruiesc reciproc dintr-un obicei vechi, în frazele scrise din rutină trăiesc sentimentele care îi înalţă pe oameni la înţelegerea sensului devenirii lor pe Pământ! Faptul că nu putem găsi curajul pentru a ridica frazeologia la un nou conţinut constituie nenorocirea timpului nostru. Ar trebui să ne amintim că este nevoie de un conţinut nou, să vină un conţinut care să ne poată impregna cu sentimente unice, care să ne pătrundă ca pe creştinii din primele secole, care au resimţit Misteriul de pe Golgota, apariţia lui Christos pe Pământ ca fiind evenimentul suprem pe care-l poate trăi omenirea – de acest lucru trebuie să ne amintim, şi ceva de acest gen trebuie să recreem noi în sufletele noastre.

Sufletul poate ajunge la simţiri unice când înţelege îndatorirea de a trăi noua legendă a lui Isis în cadrul umanităţii moderne; legenda despre uciderea lui Isis de către Lucifer, despre călătoria în afară, în spaţiul cosmic, care a devenit o abstracţiune matematică, adică mormântul lui Isis, despre găsirea lui Isis prin impulsionarea forţelor spirituale interioare de cunoaştere, care vor aşeza în locul cerului devenit mort ceea ce permite să reapară din viaţa interioară stele şi planete, ca monumente pentru forţele

spirituale care cutreieră spaţiul. Numai dacă vieţuim într-o simţire unică ceea ce străbate spaţiul, dacă apoi privim cu înţelegere spre acea fiinţă care a venit în lume prin copilul Iisus vom avea sensul corect al ieslei. Noi o cunoaştem, o purtăm în noi, dar trebuie s-o intâmpinăm cu înţelegere. Din această cauză este necesar să privim la noua Isis, la sfânta Sophia, aşa cum privea egipteanul spre Isis. Christos nu va reapărea în cursul secolului al XX-lea în silueata sa spirituală numai pentru că va interveni ceva din afară, ci pentru că oamenii vor găsi acea forţă care este reprezentată prin Sfânta Sophia. În timpul prezent a existat tendinţa de a pierde tocmai accastă forţă Isis, tocmai această forţă a Mariei. Ea a fost ucisă prin tot ce a urcat în conştienţa modernă a umanităţii. Iar mărturisirile de credinţă mai noi au desfiinţat parţial tocmai concepţia despre Maria.

Aceasta este misteriul omenirii moderne, faptul că a fost omorâtă Isis-Maria, că, aşa cum a fost căutat Osiris în Asia, ea trebuie căutată în îndepărtatele spaţii cereşti cu ajutorul forţei pe care Christos o poate declanşa în noi, dacă ne dăruim lui în sensul corect.

Să ne reprezentăm corect acest lucru, să ne adâncim în această nouă legendă a lui Isis, să ne pătrundem sufletele cu ea, şi vom retrăi în sensul corect lucrul despre care mulţi oameni cred că umple Noaptea Sfântă, pentru a intra în ziua lui Christos! S-ar putea totuşi ca această comunitate antroposofică să fie o comunitate de oameni legaţi prin iubire, pentru că ei se simt aşa, ca lor să le incumbe o căutare împreună. Să conştientizăm această sarcină, această cea mai intimă sarcină! Să ne transpunem în spirit în faţa staulului, să aducem copilului Crăciunului aceste ofrande şi daruri, care se află în cunoaştere, să înţelegem că ceva unic trebuie să treacă prin sufletul

nostru, pentru ca omenirea modernă să ajungă la împlinirea sarcinilor care pot conduce de la barbarie la o civilizatie adevărată!

Pentru aceasta este necesar ca în cercurile noastre fiecare să-l ajute pe celălalt cu iubire adevărată, ca aceasta să devină o adevărată comunitate a sufletelor, ca micile gelozii sau alte lucruri asemănătoare să dispară din rândurile noastre, să nu ne uităm numai unul la altul, ci împreună să focalizăm marele scop comun. Aceasta ţine de taina care a adus pe lume copilul Crăciunului: să se poată focaliza un scop comun, fără ca oamenii să ajungă în disarmonie, – ceea ce înseamnă unirea în armonie. Mai înseamnă ca sărbătoarea Crăciunului să lumineze ca o lumină a păcii, ca o lumină care va putea să aducă pacea exterioară pentru că răspândeşte pacea interioară peste inimile oamenilor. Ar trebui să ne spunem: Dacă ajungem să lucrăm împreună la marile sarcini în iubire înţelegem Crăciunul! Dacă nu ajungem la aceasta, nu înţelegem Crăciunul.

Oare nu ne-am putea propune să reflectăm, atunci când noi înşine am produs disarmonia, asupra faptului că astfel de disarmonii ne despart de înţelegerea a ceea ce a apărut printre oameni în noaptea de Crăciun? Nu am putea lăsa acest Misteriu de Crăciun să picure în sufletul nostru, ca fiind ceea ce ne reuneşte, dispoziţiile sufleteşti în iubire şi concordie? Dacă nu înţelegem în sensul corect ce este ştiinţa spiritului, nu o putem face. Dacă însă vom introduce în această comunitate ceea ce am adunat din toate colţurile lumii în care, în prezent, domnesc frazeologia şi rutina, din aceasta nu va rezulta nimic. Să ne gândim că în faţa acestei colectivităţi se află un an greu, că trebuie încordate toate forţele, şi să petrecem în acest sens sărbătoarea Crăciunului. O, aş dori să am cuvinte pentru a putea

pătrunde adânc în inima fiecăruia în această seară! Atunci, fiecare dintre dumneavoastră ar simţi că în cuvintele pe care le rostesc astăzi se află acel salut care este o invitaţie de a face ca ştiinţa spiritului să vă încălzească cu adevărat inima, pentru ca în acest fel să devină o forţă care ar putea ajuta omenirea care trăieşte sub o presiune atât de înspăimântătoare.

Plecând de la asemenea puncte de vedere sunt concepute gândurile pe care am vrut să vi le comunic. Fiţi convinşi că pentru fiecare dintre dumneavoastră este gândit un salut cald de Crăciun care să vă conducă în cel mai bun sens în noul an. Primiţi ce am vrut să vă spun azi ca pe un salut de Crăciun gândit cu deplină iubire.

CONFERINŢA a XV-a

Dornach, 25 decembrie 1920

Dacă vrem să înţelegem Evenimentul de pe Golgota în sensul Misteriului Crăciunului, trebuie să privim în două direcţii: spre cerul înstelat cu toate tainele sale, pe de o parte, spre interiorul omului cu toate tainele sale, pe de altă parte. În aceste zile am atras atenţia că aşa-numiţii magi de la răsărit au cunoscut venirea lui Iisus Christos din observarea cerului înstelat, că prin clarvederi dezvoltate în interiorul omului păstorii au primit vestirea Mântuitorului oamenilor. Ne vom îndrepta azi încă o dată atenţia spre aceste două direcţii din care, de fapt, omul primeşte orice cunoaştere, de unde trebuia să-i vină şi cunoaşterea cea mai înaltă privind sensul propriu-zis al Pământului.

Dacă privim retrospectiv spre timpurile care au premers Misteriului de pe Golgota, vom afla o cu totul altă atitudine a sufletului uman faţă de Univers şi faţă de sine

însuşi decât după Misteriul de pe Golgota. În orice caz, pentru abordarea istorică exterioară, acest lucru nu se constată într-un sens foarte pregnant, pentru că în foarte mare măsură vechea cunoaştere aparţine unor vremuri care au premers Misteriului de pe Golgota cu milenii în perioada postatlanteană. Când s-a apropiat Misteriul de pe Golgota, acest fel de cunoştinţe slăbise deja, şi putem spune că numai indivizi izolaţi, special aleşi, ca cei trei magi de la răsărit, aveau o cunoaştere atât de vastă cum s-a manifestat la aceştia, şi că, pe de altă parte, numai păstori receptivi pentru activităţi interioare, deci oameni din popor, puteau dezvolta din somn clarvederi cum le-au avut aceştia. Dar era vorba de moşteniri ale unor relaţii vechi de cunoaştere ale omului cu Universul, atât la magi, cât şi la păstori.

Nici noi nu putem încă spune, mai ales nu pentru timpul nostru uctual, că omenirea ar exprima într-un mod deosebit de clar acel mod de cunoaştere care s-a instalat de la Misteriul de pe Golgota, totuşi acesta este adevărul pentru ceea ce vrem să aducem astă seară în faţa sufletului. Atitudinea dinainte de Christos faţă de cerul înstelat era de aşa natură încât oamenii nu se uitau la stele în mod prozaic, abstract, aşa cum se face azi. Faptul că în timpurile vechi oamenii vorbeau despre stele ca despre nişte fiinţe vii nu se datora, aşa cum crede o ştiinţă extrem de unilaterală, unei simple opacităţi, ci provenea dintr-o intuire spirituală, chiar dacă incă instinctivă, atavică, a cerului înstelat. Nu se vedeau numai puncte de lumină sau suprafeţe de lumină, ci se percepea ceva spiritual, care putea fi indicat în sensul în care aceşti oameni de demult desemnau constelaţiile de stele, căci ei resimţeau planetele individuale ale sistemnului nostru planetar ca fiind însufleţite de fiinţe vii. În cerul înstelat se vedea partea

apirituală. Şi în acest context aceşti oameni de demult vedeau cerul instelat în elementul său spiritual, dar şi tot ce are legătură cu lumea minerală şi cu cea vegetală. Aşadar, aceşti oameni percepeau cerul înstelat, lumea minerală şi pe cea vegetală, aceste trei domenii ale existenţei, cu *o singură* facultate de cunoaştere. Ei vorbeau despre stele ca fiinţe însufleţite, dar vorbeau şi despre minerale şi plante ca despre fiinţe însufleţite.

Nu trebuie să ne închipim că facultatea înţelegerii era pentru oamenii acelor timpuri vechi ceea ce este pentru noi azi. Acum câtva timp v-am prezentat o treaptă a cunoaşterii care nu era foarte diferită de a noastră, a cărei înţelegere produce însă pentru mulţi oameni ai prezentului dificultăţi. Am spus că grecii, chiar în prima lor cultură, nu percepeau culoarea albastră [Nota 60], aşadar că ei nu vedeau deasupra lor cerul albastru. Este un lucru pe care grecii nu-l aveau. Ei percepeau culoarea mai mult spre partea activă, spre roşu-galben. Ei nici nu pictau cu ceea ce sunt în prezent nuanţele noastre albastre. Albastrul a apărut mai târziu pentru perceptia umană.

Imaginaţi-vă că toate nuanţele albastre ar dispărea din lume, aşa încât tot ce este verde ar arăta altfel decât îl percepem noi astăzi: pentru grec lumea înconjurătoare arăta altfel decât pentru omenirea actuală. Într-o măsură încă şi mai mare, aeest lucru se întâmpla în timpuri şi mai îndepărtate. Din lumea pe care o percepeau cei vechi spiritualul se retrăgea treptat. El se retrăgea treptat din lumea stelelor, din lumile minerale, din lumile vegetale, şi pe măsură ce se întâmpla aceasta culorile vii, active deveneau mai mate şi apărea ceea ce s-a lăsat perceput ca fiind albastrul. Şi pe măsură ce creştea facultatea de a percepe albastrul, culorile închise, ceea ce oamenii vechi distingeau cu astrologia lor, care solicita în mod viu

sufletul omului, am spune astrologia lor bogat colorată, s-a transformat în geometria, în mecanica cenușie, incoloră care nu mai permite să vedem în ambianța noastră tainele lumilor stelare. Vechea astrologie s-a transformat, așa cum ne-o reprezentăm în prezent, în sensul copernican-galilean-keplerian, în lumea mecanicii cerești, în lumea matematicii. Acesta este un aspect.

Celălalt aspect este constituit de faptul că în acele timpuri vechi era prezentă o facultate interioară puternică de a percepe ceea ce îl înconjura pe om ca un fluid al pământului. Așadar, ca o contraparte a cerului înstelat, printr-o capacitate crescută de percepție, prin anumite facultăți interioare se făceau cunoscute fluidele pământului, calitățile acestuia. Omul avea o receptivitate fină pentru particularitățile climei ținutului său, pentru tot ce reprezenta particularitățile solului. El simțea diferit emenațiile unui sol calcaros față de cele ale unui sol granitic. Dar ceea ce el simțea emanând astfel nu i se prezenta ca un sentiment întunecat, ca o trăire vagă, surdă, ci se ridica în el sub formă de culori, de nori pe care îi resimțea în interior. Și așa cum simțea adâncurile pământului, tot astfel resimțea la contemporanii săi sufletul omenesc și, de asemenea, și viața animală. Această simțire era vie, intensă. Așa cum, printr-o capacitate de cunoaștere exterioară, omul privea cerul înstelat, prin care superviza mineralele și plantele în spiritualitatea lor cu clarvedere atavică, instinctivă, tot astfel percepea, printr-o clarvedere instinctivă, interioară, ceea ce trăia spiritual în adâncurile pământului. El nu numai vorbea de natura solului, ci anumite spirite elementale i se înfățișau, ridicându-se într-un fel din solurile calcaroase, în alt fel din solurile granitice sau din cele cu gnais.

El resimţea şi ceea ce trăia în oameni ca fiind auric, care îl îmbrăca pe om întru câtva din pământ, dar mai ales resimţea animalele în aura lor ca fiind fiinţe ale pământului. Pentru el, ceea ce trăia în pământ ca teren şi sol, cumva ca o căldură interioară a pământului, se continua în întreaga lume animală. Când omul din vechime vedea zburând fluturii pe deasupra plantelor, el îi percepea trăgând după ei ceea ce se crea din pământ. El percepea tot ceea ce fiind de natură animală luneca uşor deasupra pământului ca fiind învăluit într-un nor auric. Toate acestea s-au retras treptat şi a rămas, pentru percepţia umană, lumea prozaică, care s-a transpus în afară, astfel încât acum omul a început să-şi privească ambianţa aşa cum vedem azi mediul înconjurător colorat, fără a percepe spiritualul. Şi ceea ce omul a văzut astfel prin percepţie interioară s-a transformat în cunoaşterea noastră a naturii; ceea ce el văzuse spiritual prin percepţie exterioară s-a transformat în matematica şi mecanica noastră moderne.

Astfel, pe de o parte, din ceea ce i-a adus pe păstorii sărmani la clarvedere interioară s-a dezvoltat concepţia modernă despre natură, iar din ceea ce i-a adus pe magii de la răsărit la percepţia stelelor care l-au vestit pe Christos noi am dezvoltat matematica şi mecanica noastre seci. Unii oameni din acea vreme mai păstrau încă pentru percepţia exterioară şi pentru percepţia interioară ceva care a făcut ca Misteriul naşterii lui Iisus să poată fi vestit în ambele direcţii.

Dar ce se afla la baza acestei percepţii? În timpul pe care-l parcurgem între moarte şi o nouă naştere, aşadar pe care l-am parcurs înainte de a intra prin naştere în existenţa terestră, noi am vieţuit, de fapt, spaţii cosmice. Individualitatea noastră nu era atât de legată de spaţiul delimitat de pielea noastră, ci această existenţă era extinsă peste spaţii cosmice. Iar acea facultate a vederii magice pe

care o manifestau înţelepţii orientali, magii de la răsărit, pătrundea cu deosebită forţă în oameni în timpul dintre moarte şi naştere, era, aşadar, o facultate prenatală. Ce a vieţuit sufletul înainte de naştere în lumea stelară a fost trezit ca o facultate specială la cei care deveneau elevi ai magilor. Prin faptul că elevii magilor dezvoltau aceste facultăţi speciale, ei puteau spune: Am vieţuit lucruri foarte exacte, înainte de a fi coborât în această lume pământeană, cu Mercur, cu Soare, cu Lună, cu Saturn, cu Jupiter. – Şi faptul că această amintire cosmică a ieşit la suprafaţă i-a adus în situaţia de a percepe acum în întreaga lume exterioară spiritualul, de a vedea destinul omului pe Pământ, din ceea ce se vedea în cuprinsul lumii stelare prin amintirea prenatală.

Acele facultăţi cu ajutorul cărora erau percepute adâncurile pământului, tainele sufletelor umane, esenţa animalităţii erau dezvoltate abia la nivel de germeni, şi apăreau abia după moarte, aşadar, facultăţi post-mortem, care trebuiau să devină creatoare după moarte, dar facultăţi tinere, apte să germineze. Dacă aceste facultăţi devin deosebit de creatoare pentru om abia după moarte, ele apar totuşi în viaţa terestră ca facultăţi germinative mai ales în primele timpuri ale vieţii terestre, la copii. Forţele de creştere pe care le are copilul, care lăstăresc din spiritual şi se atenuează mai târziu la om, se retrag, şi reapar forţele care erau prezente înainte de naştere. În schimb, după moarte aceste capacităţi din copilărie reapar.

Numai oamenii înzestraţi în mod deosebit le conservă până la vârstele cele mai înaintate. Căci facultăţile creative pe care le avem în anii târzii le datorăm împrejurării că am rămas mai copilăroşi decât cei care nu le au sau le au în măsură mai redusă. Păstrarea facultăţilor din copilărie la vârste mai avansate ne dotează cu inventivitate etc. Cu cât

putem păstra în noi capacităţi proprii copilăriei, în ciuda maturizării, cu atât suntem mai productivi, mai creatori. Aceste forţe creatoare reapar după moarte.

A existat, mai ales la anumite popoare ale perioadei precreştine, posibilitatea de a fecunda cu capacităţile rămase din perioada prenatală capacităţile post-mortem. Datorită faptului că aceste popoare au dezvoltat mai puţin acele cunoştinţe care au venit de la magii de la răsărit – ei lăsau să se estompeze aceste cunoştinţe şi să apară în evidenţă mai mult facultăţile post-mortem, şi ambele se întrepătrundeau în aşa fel încât facultăţile prenatale fecundau, vitalizau facultăţile post-mortem –, prin aceasta s-a format apoi darul profeţiei, darul de a prevedea în mod profetic viitorul prin facuităţile post-mortem. Profeţii evrei sunt oameni la care s-au dezvoltat în mod deosebit facultăţile post-mortem, care însă nu au rămas la nivelul instinctiv ca sărmanii păstori în vestirea de pe câmp, ci care au fost pătrunşi de celelalte facultăţi care s-au dezvoltat mai intens la magii de la răsărit, şi care conduceau la cunoştinţe cu totul speciale, cunoştinţe care se referă la tainele cerului înstelat şi la fenomenele acestuia.

Acum veţi putea înţelege cum se potriveşte vestirea păstorilor cu cunoaşterea magilor de la răsărit. Cunoaşterea magilor de la răsărit era de aşa natură încât ei puteau vedea taine deosebit de profunde ale cerului înstelat. Ei puteau ajunge să ştie că din acele depărtări în care se află omul între moarte şi o nouă naştere, de unde proveneau şi facultăţile care le permiteau să pătrundă cerul înstelat, ei au primit, la un anumit nivel al acestei cunoaşteri, intuiţia. Aici, din această lume, căreia viaţa noastră dintre naştere şi moarte nu-i aparţine, căreia însă îi aparţine viaţa noastră dintre moarte şi o nouă naştere,

din această lume coboară pe Pământ o ființă, Christos. – Apropierea lui Christos a fost dezvăluită magilor prin cunoștințele lor despre stele.

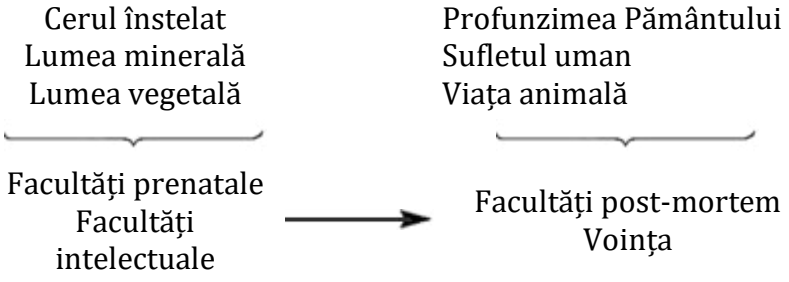
Ce a fost dezvăluit păstorilor care au dezvoltat facultatea specială de a simți profunzimile Pământului? Ei bine, Pământul a devenit altceva când Christos s-a apropiat de el. Pământul purta în sine forțe noi, pe care le-a obținut tocmai prin faptul apropierii lui Christos. Ceea ce reflecta Pământul, modul în care reacționa Pământul la apropierea lui Christos, aceasta păstorii o intuiau în simțirea lor cucernică. În felul acesta, depărtările spațiale au vestit pentru magii de la răsărit același lucru ce vesteau păstorilor adâncurile pământului.

Erau timpuri în care mai erau prezente resturi ale acelor cunoștințe vechi. Din această cauză trebuie să avem în vedere și pe cei care, pentru vremurile acelea, erau oameni de excepție, cum erau magii de la răsărit și acei păstori de pe câmp. Ambele categorii păstraseră, în felul lor, ceea ce pentru omenire, în general, dispăruse mai mult sau mai puțin. Din această cauză, Misteriul de pe Golgota, pe măsură ce se apropia, le putea fi vestit, așa cum s-a și întâmplat.

Aceste lucruri trebuie astfel avute în vedere, încât la modul obișnuit, istoric de abordare să se adauge și cunoașterea ce poate rezulta pe calea științei spiritului. Trebuie să se încerce să se măsoare depărtările spațiale și profunzimile sufletești. Dacă se măsoară în mod corect depărtările spațiale, înveți să înțelegi modul în care magii de la răsărit au viețuit apropierea Misteriului de pe Golgota. Dacă se realizează fundamentarea profunzimilor sufletești, se obține înțelegerea felului în care li s-a vestit păstorilor ceea ce se apropiase atât de mult de Pământ, încât Pământul însuși percepea în sine forțele acestei

apropieri. Facultăţile prenatale ale magilor corespund mai mult unui aspect intelectual, unei cunoaşteri. În orice caz, intelectualitatea era în acea vreme altceva decât este în prezent. Dimpotrivă, ceea ce a acţionat la păstori corespunde mai mult unei voinţe, şi voinţa reprezintă forţele de creştere în Univers. Aşa că, aş spune, păstorii au fost legaţi cu voinţa lor de ceea ce se apropia de Pământ ca fiind fiinţa lui Christos. Povestirile depre magii de la răsărit – chiar dacă în Bibliile actuale ele sunt incomplete – redau felul de cunoaştere prin care magii se apropie de Misteriul de pe Golgota: este ceea ce trăieşte pentru ei în conştienţa exterioară. Şi noi simţim în povestirea care prezintă vestirea păstorilor că aici este o referinţă la voinţa oamenilor, la dispoziţia sufletească, la ceea ce este emoţionalul interior. „Revelaţia Dumnezeului din ceruri şi pace pe Pământ oamenilor care sunt de bunăvoinţă". Se simte curentul voliţional în vestirea păstorilor. Şi dacă simţiţi luminozitatea cunoaşterii magilor, înţelegeţi şi modalitatea de cunoaştere cu totul diferită.

Ajungem să înţelegem semnificaţia foarte profundă a ceea ce se povesteşte în Noul Testament ca fiind cunoaştere a magilor şi vestire a păstorilor, dacă încercăm să privim adânc în cunoaşterea umană şi în voinţa umană, în ceea ce este prenatal şi ceea ce este post-mortem.

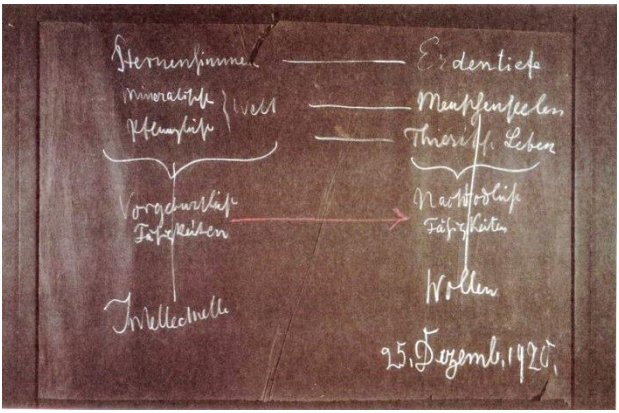

Tabla 21

Am spus că pentru noi ceea ce pentru cei vechi constituia lumea stelară, lumea minerală, lumea vegetală, o lume spirituală a devenit matematică, mecanică. Ceea ce mai înainte a fost cunoaştere interioară este în prezent scos la suprafaţă. Dacă ne reprezentăm cunoaşterea interioară a omului, aşa cum a apărut mai ales la păstori, ca fiind interiorul, iar ceea ce s-a manifestat la magi ca fiind exteriorul, atunci această cunoaştere exterioară a magilor este ceea ce ajunge în depărtări spaţiale, pentru a percepe spiritul; ceea ce trăieşte interior conduce la clarvederi care percep profunzimile pământului, dar tot în mod spiritual.

Cunoaşterea interioară care s-a manifestat la păstori (*vezi figura 22, roşu*) se dezvoltă, în evoluţia omenirii, tot mai mult spre exterior şi devine percepţia exterioară actuală, devine ceea ce numim în prezent percepţia experimentală. Dimpotrivă, ceea ce la magi a mijlocit cunoaşterea lumii stelare vii se retrage spre interior, aş spune mai mult spre creier, şi devine lumea noastră matematică, lumea noastră mecanică (*verde*). A avut loc, aşadar, o încrucişare. Ceea ce mai de mult, în perioada

precreştină, a fost cunoaştere interioară, plastică, naivă, imaginaţiune instinctivă devine acum cunoaşterea noastră exterioară, devine percepţie senzorială; ceea ce era cunoaştere exterioară, cu care se putea cuprinde lumea stelară, se retrage spre interior, şi devine lumea seacă geometrică-matematică-mecanică, pe care o avem acum din interior.

Fig. 22

Tabla 22

Omul actual nu percepe prin iluminare interioară nimic altceva decât aspecte matematic-mecanice. Şi numai spiritele alese, cum era Novalis, se pot înălţa la simţirea şi chiar la înfăţişarea poetică a ceea ce este poetic, plin de fantezie în acest interior matematic-mecanic, pe care Novalis l-a cântat atât de frumos, de armonios [Nota 61]. Ceea ce cântă Novalis este, în prezent, pentru omul obişnuit lumea scacă a triunghiurilor, pătratelor, lumea abstractă a ridicărilor la pătrat, a sumelor şi diferenţelor, este acea lume în care exprimăm rezultanta a două forţe în paralelogram. Omul obişnuit este destul de prozaic pentru a resimţi această lume ca fiind lucidă, seacă; el nu o iubeşte. Alesul Novalis o cântă pentru că în el mai trăieşte încă ceva din reverberaţia a ceea ce a fost această lume când încă nu se retrăsese în interior. Pe atunci din ea era

perceput spiritul lui Jupiter, al lui Saturn, era perceput spiritul Berbecului, al Taurului, al Gemenilor. Aceasta era vechea lume stelară plină de lumină care s-a retras şi care, în primul stadiu al retragerii sale, este lumea aparent seacă mecanic-matematică.

Ceea ce s-a intensificat în alt mod la păstorii de pe câmp în perceperea vocii îngerului din înalt a devenit în noi – uscat, lucid, atenuat – viziunea lumii sensibile exterioare. Cu ajutorul acesteia percepem în prezent mineralele, plantele şi stelele, în timp ce cu cealaltă, abia exprimată, percepem adâncul pământului sau lumea oamenilor şi a animalelor. Dar ceea ce în prezent s-a atenuat in lumea matematic-mecanic-foronomică, ceea ce cândva era astrologie, avea pentru vechea cunoaştere în sine o astfel de forţă, încât pentru magi, prin această cunoaştere, s-a dezvăluit, ca fiinţă cerească, Christos. Şi influenţa profundă asupra Pământului, forţa cu care avea să acţioneze Christos s-a vestit – nu pentru ceea ce în prezent este cunoaşterea senzorială obişnuită, prin care nu vedem decât suprafaţa verde a ierbii, blănurile brune ale animalelor –, pentru această cunoaştere, când era încă în interior, când nu era încă scoasă în afară, în ochi, în piele, s-a vestit păstorilor de pe câmp ceea ce trebuia să devină Christos pentru Pământ.

Noi trebuie să găsim din nou drumul înapoi, trebuie să găsim din nou posibilitatea ca interiorul care în prezent este numai matematică seacă să se intensifice în imagini până la imaginaţiune. Trebuie să învăţăm să înţelegem imaginaţiunea care ne furnizează ştiinţa iniţierii. Ce este conţinut în aceste imaginaţiuni? Ele sunt o continuare a ceea ce a permis magilor de la răsărit să recunoască apropierea lui Christos. Imaginaţiunile sunt lăstarii, urmaşii a ceea ce vedeau cei vechi în constelaţii, în

imaginaţiunile stelare, în imaginaţiunile minerale, ale aurului, ale argintului, ale cuprului. Astfel vedeau cei vechi în imaginaţiuni corespunzătoare, şi facultăţile matematice sunt în prezent urmaşele acestora. Aceste facultăţi matematice devin în prezent cele care înţeleg imaginaţiunile. În felul acesta avem de căutat, prin cultivarea interiorului, înţelegerea entităţii Christos.

Dar şi percepţia exterioară trebuie adâncită. Percepţia exterioară este ea însăşi un descendent a ceea ce cândva au fost trăirile interioare care erau de natură instinctivă. Forţa care exista în interior la păstorii vestirii, în inimă, este în prezent în ochi, în urechi. Ea s-a transferat în totalitate în partea exterioară a omului şi percepe de acolo numai lucrurile exterioare, covorul sensibil. Dar ea trebuie să continue să iasă şi mai mult în afară. Pentru aceasta omul trebuie însă să-şi părăsească corpul şi să devină capabil de inspiraţie. Atunci, această inspiraţie, aşadar percepţia care trebuie obţinută în prezent în afară, va putea da din ştiinţa iniţierii acelaşi lucru care a fost dat cunoaşterii interioare naive a păstorilor prin vestire.

Când va coacţiona în omul prezentului, aşa cum au acţionat cândva astrologia la magi şi intuiţia inimii umane la păstorii vestirii, ceea ce vine din ştiinţa iniţierii prin imaginaţiune şi inspiraţie, atunci şi omul se va putea ridica din nou prin cunoştinţele imaginaţiunii şi inspiraţiei la cuprinderea spirituală a Christosului viu. Trebuie să fie înţeles cum a putut să se piardă Isis cea vie, divina Sophia, în faţa acelei evoluţii care a închis astrologia în matematică, în geometrie, în mecanică. Dar se va înţelege şi că atunci când din acest câmp de cadavre, din matematică, foronomie şi geometrie, va fi trezită imaginaţiunea vie aceasta va însemna găsirea noii Isis, a divinei Sophia, pe care omul trebuie s-o afle pentru ca forţa lui Christos pe

care o are în el de la Misteriul de pe Golgota să fie vie, deplin vie, adică să fie pătrunsă de lumină.

Ne aflăm acum în faţa acestui moment crucial. Pământul nu va da omului acele bunuri pe care el s-a obişnuit să le ceară. Marile conflicte care au provocat înspăimântătoarele catastrofe ale ultimilor ani au transformat deja o mare parte a Pământului într-un câmp de ruine culturale. Vor urma alte conflicte. Oamenii se pregătesc pentru următorul mare război mondial. Cultura va fi năruită într-o măsură şi mai mare. Din ceea ce a rezultat pentru omenirea actuală ca fiind cel mai valoros lucru pentru cunoaştere şi voinţă nu va fi de câştigat nimic în mod nemijlocit. Existenţa terestră exterioară, în măsura în care este un rezultat al unor timpuri anterioare, va trece, şi cu totul zadamic speră cei care cred că pot continua obiceiurile vechi de gândire şi de voinţă. Ceea ce trebuie să iasă la suprafaţă este o cunoaştere nouă şi o voinţă nouă în toate domeniile. Trebuie să ne acomodăm cu gândul dispariţiei unei culturi, a unei civilizaţii; dar să privim în inima umană, în spiritul care sălăşluieşte în om. Trebuie să avem încredere în inima umană şi în spiritul uman care sălăşluiesc în noi, pentru ca prin tot ceea ce putem face, în contextul năruirii vechii civilizaţii, să ia naştere noi formaţiuni, adevărate formaţiuni noi.

Aceste formaţiuni nu vor lua naştere dacă nu vom face efortul de a focaliza cu seriozitate ceea ce trebuie să se întâmple în mod necesar pentru umanitate. Citiţi în cartea mea ***Cum se obţin cunoştinţe despre lumile superioare***. Acolo vi se descrie cum omul, dacă vrea să ajungă la cunoştinţe superioare, trebuie să-şi dezvolte mai întâi o înţelegere a ceea ce se numeşte întâlnirea cu paznicul praguui. Se face referire la faptul că această întâlnire cu paznicul pragului înseamnă că voinţa, simţirea şi gândirea

se separă într-un anumit mod, că din unitatea haotică umană trebuie să ia naştere o treime. Această înţelegere care trebuie să se deschidă pentru studentul ştiinţei spiritului în timp ce-i devine clar ce este paznicul pragului, această înţelegere trebuie să se deschidă cu totul omenirii de astăzi cu privire la mersul civilizaţiei. Chiar dacă nu şi pentru conştienţa exterioară, pentru trăirile interioare omenirea trece prin domeniul care poate fi numit şi domeniul sau ţinutul paznicului pragului.

Omenirea actuală trece un prag la care stă un paznic important, un paznic serios care spune: Nu rămâneţi agăţaţi de ce vine din timpuri vechi. Priviţi în inimile voastre, priviţi în sufletele voastre pentru a putea crea formaţiuni noi. Acest lucru îl puteţi face numai dacă aveţi credinţa că din lumile spirituale pot veni forţele de cunoaştere şi forţele de voinţă pentru această nouă creaţie spirituală. – Ceea ce trebuie să fie pentru fiecare om um eveniment deosebit de important la intrarea în lumile cunoaşterii superioare trece oarecum neobservat, în prezent, pentru întreaga umanitate. Iar cei care s-au reunit într-o comunitate antroposofică ar trebui să recunoască că aparţine lucrurilor celor mai necesare în prezent ca omenirea să ajungă la înţelegerea acestei treceri prin domeniul pragului.

Aşa cum omul trebuie să înţeleagă în calitate de cunoscător că gândirea, simţirea şi voinţa sa se separă într-un anumit mod şi că el trebuie să le ţină laolaltă într-un sens superior, este necesar sa-i fie făcut inteligibil omenirii actuale şi faptul că viaţa spirituală, viaţa juridică sau viaţa de stat şi viaţa economică trebuie să fie separate şi trebuie să existe o legătură superioară care să le unească, alta decât a fost statul de până acum. Nu este vorba de programe, de idei, de ideologii oarecare care ar putea să

aducă oamenii individuali la recunoaşterea necesităţii unei tripartiţii a organismului social; cunoaşterea profundă a evoluţiei continue a omenirii este cea care ne arată că această evoluţie ajunge la un prag, că aici se află un paznic serios, că el pretinde omului individual: îndură separarea reprezentării, simţirii, voinţei şi, la fel, cere întregii omeniri: separă şi articulează ceea ce până azi a fost împâslit într-o unitate haotică în statul păgân, desfă aceste trei mădulare într-o formaţiune spirituală, într-o formaţiune-stat juridică, într-un domeniu economic. – Altfel omenirea nu mai poate înainta, altfel vechiul haos dispare, se destramă. Însă când va dispărea el nu va avea forma necesară omenirii, ci va avea o formă ahrimanică sau luciferică, în timp ce forma corespunzătoare lui Christos îi poate fi dată numai de cunoaşterea care rezultă din ştiinţa spiritului referitor la trecerea pragului în prezent.

Este un lucru pe care, dacă înţelegem corect antroposofia, trebuie să ni-l spunem şi acum, în timpul Crăciunului. Pentru noi, copilul din iesle trebuie să fie copilul evoluţiei spirituale într-un viitor al oamenilor. Aşa cum păstorii au pornit la drum după vestire, aşa cum magii de la răsărit au pornit la drum după vestire, aşa cum a apărut sub forma unui mic copil ceea ce trebuia să ducă mai departe lumea oamenilor, tot astfel şi noua lume a oamenilor trebuie să facă drumul spre ştiinţa iniţierii pentru a percepe prin ştiinţa iniţierii, aş spune sub forma unui mic copil, ce va deveni pentru viitor organismul social tripartit susţinut de ştiinţa spiritului. Vechea formă de stat ar dispărea, dacă omul nu ar aduce-o la articulare, ea ar trebui să se destrame, în aşa fel încât ar dezvolta de la sine, din sine, pe de o parte, un domeniu spiritual, dar care ar fi haotic, ar primi în întregime trăsături luciferic-ahrimanice, şi, pe de altă parte, un domeniu economic având, de

asemenea, trăsături luciferic-ahrimanice şi care ar trage după sine rămăşiţe ale formaţiunii statale. În Orient s-ar dezvolta mai mult state spirituale luciferic-ahrimanice, în Occident mai mult statc economice luciferic-ahrimanice, dacă omul nu înţelege prin christificarea fiinţei sale modul în care poate evita acest lucru, cum poate realiza prin cunoaşterea sa, prin voinţa sa, tripartiţia a ceea ce vrea să se separe.

Atunci aceasta va fi cunoaşterea umană christificată, atunci aceasta va fi voinţa umană christificată şi ea nu se va putea vieţui în niciun alt mod decât dacă s-ar desface vechiul idol al statului unitar în cele trei mădulare corespunzătoare. Cei care atunci se vor afla în viaţa spirituală vor recunoaşte imediat păstorul vestitor, ceea ce află Pământul prin fiinta lui Christos. Iar cei care se vor afla în mod corect în viaţa economică, în asociaţiile economice, vor dezvolta cu adevărat o voinţă care aduce o ordine socială christificată.

CONFERINŢA a XVI-a

Dornach, 26 decembrie 1920

Să ne amintim câteva din evenimentele care au făcut în aceste zile obiectul expunerilor noastre. Am atras atenţia asupra faptului că în desfăşurarea Misteriului de pe Golgota apar, pe de o parte, păstorii cu vestirea lor, deci oameni cu suflet simplu, pe de altă parte, magii de la răsărit, aşadar, potrivit concepţiei acelor timpuri, oameni care s-au ridicat la cea mai înaltă înţelepciune ce putea fi atinsă. Misteriul s-a vestit pentru magi din stele. Acelaşi lucru s-a vestit pentru păstorii simpli, neinstruiţi din ceea ce mai putea apărea în acel timp ca un anumit fel de

clarvedere din inimi evlavioase. Prin aceasta se făcea o referire la ultimele resturi de clarviziune ale umanităţii, care constituiau în vremuri mai vechi capacităţile normale ale omenirii şi care când a avut loc Misteriul de pe Golgota mai apăreau doar la oameni predestinaţi aparţinând categoriei învăţaţilor şi la oameni aleşi din categoria oamenilor simpli, neinstruiţi. Astfel încât se poate spune că în timpul în care mai erau încă prezente la oameni izolaţi ultimele resturi de clarvedere umană, suficiente încă pentru a înţelege partea suprasensibilă a Evenimentului de pe Golgota, s-a produs acest Eveniment de pe Golgota pe Pământ.

Să mai spunem o dată cum se manifestă aceste moduri de cunoaştere la oameni. De o parte avem păstorii. Ei află prin clarvedere instinctivă, naivă, interioară ce se întâmplă în omenire. Asemenea clarvederi interioare provin din faptul că forţele planetare ale Pământului acţionează în om. Aceste forţe ale planetei Pământ nu acţionează numai în regnurile inferioare, ci şi în om. Omenirea actuală nu mai vieţuieşte în interior influenţe nemijlocite ale acestor forţe pământeşti, care urcă din planeta Pământ şi apar apoi în interionl omului sub forma clarviziunilor. Dar cu cât ne întoarcem înapoi în evoluţia omenirii cu atât găsim mai mult astfel de clarvederi apărând în interiorul omului, care, în întreaga lor configuraţie, se deosebesc prin specifcul lor, în funcţie de climat diferit, de diferite teritorii ale Pământului etc. Ceea ce se poate descoperi exterior în aceasta este în mare măsură înşelător, căci oamenii timpurilor mai vechi nu erau cu totul sedentari. Ceea ce le parvenea datorită capacităţilor lor de cunoaştere prin forţele terestre ei au dezvoltat într-un amunit teritoriu al Pământului, apoi s-au mutat prin migraţii ale populaţiilor sau prin migraţii

tribale în alte teritorii şi au transmis aceste lucruri, prin ereditate, la urmaşi, aşa încât nu putem spune întotdeauna că ceea ce apărea ca viziuni interioare era nemijlocit legat de teritoriml pe care locuiau acei oameni.

Aşa cum lumea animală a unei părţi a Pământului are o anumită configuraţie – la animale acest lucru se exprimă mai mult în creşterea exterioară, în formarea exterioară, în modul de viaţă –, tot astfel oamenii, în vremea când erau mai apropiaţi de forţele naturii, aveau o legătură, privind configuraţia lor interioară, cu ceea ce sunt forţele interioare ale Pământului. Oricum, aceste forţe interioare ale Pământului nu sunt cu totul independente de forţele Universului. Omul este dăruit între naştere şi moarte acestor forţe terestre. El le este dăruit cu referire la anumite mădulare ale entităţii sale umane, corpul fizic şi corpul eteric, nu însă şi în privinţa corpului astral şi a eului. Omul este dăruit cu corpul său fizic şi cu corpul eteric către ceea ce este activ acolo jos, în domeniul pământesc. Şi întrucât în timpuri mai vechi omenirea era mult mai dependentă de corpul fizic şi de cel eteric decât în prezent, în conştienţa omului se exprima şi ceea ce este activ ca forţe pământeşti, şi aceasta mijlocea un anumit fel de a fi activ în mod instinctiv al dispoziţiei sufleteşti cu privire la cunoaşterea lumii oamenilor, dar şi la cunoaşterea lumii animale.

În vechime, oamenii învăţau să cunoască lumea animală având despre fiecare specie animală o anumită imagine, o anumită imaginaţiune. Din această imaginaţiune pe care o aveau cei vechi despre speciile animale noi am reţinut numai noţiunea abstractă de specie. Noi vorbim despre speciile sau genurile de lupi, tigrii şi pisici etc. Acestea sunt ultimele resturi abstracte a ceea ce era prezent în vechime ca imagini vii, a ceea ce era prezent în

clarvedere, în clarvederea instinctivă. Omul nu avea în vremuri trecute acel sentiment abstract pe care-l avem în prezent faţă de semenii noştri, pe lângă care aproape trecem fără a-i cunoaşte cu adevărat; prin forţele care trăiau în interiorul omului în modul descris, când întâlnea un semen, omul primea o anumită imagine determinată prin karma comună, prin destinul comun, totuşi o anumită imagine, o clarviziune despre acesta, care apărea ca imaginaţiune naivă.

De asemenea, în această omenire primordială exista ceva care privea întreaga planetă sau, cel puţin pentru multe popoare, teritoriile pe care trăiau. Aceasta era o clarvedere interioară despre Pământ, faţă de procesele din lumea umană, care se desfăşurau în viaţa socială, şi faţă de procesele din lumea animală. Din această vedere interioară s-a dezvoltat apoi vederea noastră senzorială obişnuită. S-ar putea spune că ceea ce umplea interior întregul om, perceperea interioară, formarea viziunilor s-a transferat în vremurile mai noi spre suprafaţa simţurilor, şi acesta a devenit contemplarea noastră, felul cum astăzi o divinizăm mai ales în contemplarea ştiinţifică a naturii, unde vrem să valorificăm numai ceea ce raţiunea combină din percepţiile simţurilor. Această privire senzorială, această privire cu care supervizăm în prezent domeniul sensibil este descendenta a ceea ce ne întâmpină când studiem vechile vremuri în adevărul lor, nu cu fantasmele psihologiei sau antropologiei actuale.

Celălalt aspect care ne caracterizează provine din cunoaşterea magilor de la răsărit, care a devenit abstractă. În timp ce vederea interioară s-a mutat la suprafaţă şi a devenit percepţie a simţurilor, vederea exterioară, care se exprima în cunoaşterea imaginativă, imaginativ-instinctivă a lumii stelare şi a tainelor ei – care s-a exprimat în felul

vechi al astronomiei, care calcula şi ea cu numere, care geometriza cu figuri, pentru a folosi această exprimare platonică –, această privire, care vedea întru câtva realizată în Univers o matematică vie, în care fiecare stea era totodată ceva spiritual-fiinţial, a luat calea opusă (*vezi figura 23*). Cealaltă vedere a mers spre suprafaţa simţurilor, a devenit în prezent ceea ce noi numim vederea, percepţia noastră exterioară, empirismul nostru. Ceea ce era percepţia noastră exterioară a intrat însă în interiorul omului şi a devenit matematică abstractă, mecanică abstractă sau foronomie, tot ceea ce urcă din interiorul nostru ca ştiinţă matematic-mecanică.

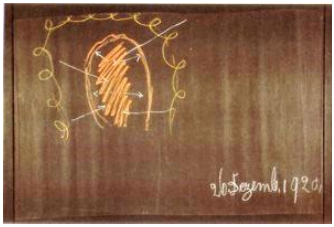

Tabla 23

Fig. 23

Astfel avem în noi, pe de o parte, ca percepţie senzorială, pe de altă parte, ca o construcţie matematic-mecanică a lumii, moştenirile abstracte ale percepţiilor instinctive ale omenirii. Chiar dacă pentru antropologia exterioară acest lucru este inaccesibil, în principal de la apariţia Misteriului de pe Golgota aceste ultime resturi ale percepţiilor vechi au dispărut. La cea mai mare parte a populaţiei Pământului ele dispăruseră deja cu mult înainte, căci trebuie să ne întoarcem la milenii extrem de timpurii, la mileniile dinainte momentului în care din Turan a plecat ceea ce a devenit apoi cultură egipteano-caldeeană, cultură greacă etc., dacă vrem să cunoaştem cu adevărat aceste

moduri de percepţie străvechi ale omenirii. Dar ultimele resturi ne mai întâmpină încă în tradiţia creştină prin vederea păstorilor care fac cunoştinţă cu un eveniment important al umanităţii prin clarviziunea imaginativă instinctivă şi prin percepţia magilor de la răsărit care au văzut acelaşi lucruri prin înţelepciunea stelelor.

Aceste moduri străvechi de percepţie ne sunt mijlocite în ultimele lor resturi, ca un indicator clar în cadrul evoluţiei umanităţii. Începând cu Misteriul de pe Golgota s-a răspândit tot mai mult noul mod de percepţie care s-a pregătit de altfel în lumea greacă, căci lucrurile nu trec brusc unul în altul, ci se pregătesc şi se sting. În lumea greacă s-a pregătit ceea ce s-a dezvoltat abia în vremurile mai noi, ceea ce s-a arătat în evoluţia omenirii de la mijlocul secolului al XV-lea şi care a atins apogeul apoi în secolul al XIX-lea, dar a devenit clar deja în secolul al XVIII-lea, şi anume în vestul Europei. Ea constă în aceea că vechea percepţie spiritualizată a depărtărilor cereşti a devenit matematică şi geometrie abstractă, aşa încât cuprindem cu mintea cerul în sens galileano-keplerian, ca şi cum el ar fi inteligibil ca un simplu obiect al matematicii şi al mecanicii, şi în faptul că trebuie să limităm ce noi numim percepţie la ceea ce ne mijlocesc simţuile, că forţa de percepţie a omului care era prezentă instinctiv în vremurile străvechi a devenit inactivă.

Am spus adeseori că omenirea trebuie să se întoarcă la dezvoltarea de viziuni. Ceea ce urcă în interior ca matematică şi mecanică trebuie din nou dezvoltat la imaginaţiuni. Ceea ce din afară poate fi aplicat numai pentru un covor al simţurilor ajunge altfel la speculaţii şi dezvoltă tot felul de teorii mecanice despre acţiunle simţurilor, vorbeşte despre tot felul de vibraţii ale undelor etc., toate acestea trebuie să fie subordonate din nou

viziunilor inspiraţiei. Prin aceasta omenirea va găsi din nou legătura cu originea ei, cu spiritualul, care este fiinţa originară a omului. Noi am păstrat ca ultime resturi din acele vremuri vederea matematică şi ceea ce este percepţie senzorială exterioară. Ce s-a obţinut prin aceasta în evoluţia omenirii?

Să examinăm secolul al XVIII-lea. Să mergem înapoi până la filosoful englez *Locke* [Nota 62], care a avut o mare influenţă asupra dezvoltării ştiinţelor. La el găsim indicată ca singură sursă posibilă de cunoaştere ceea ce este mijlocit de simţuri. Numai percepţia senzorială putea fi combinată matematic, pentru că nu s-a păstrat decât percepţia senzorială exterioară, iar percepţia interioară a devenit ceva abstract-matematic – mai ales în vest; estul s-a împotrivit mereu acestui lucru.

În Franţa a apărut în secohil al XVIII-lea încercarea de a înţelege omul, de a se da răspuns întrebării: Ce este, de fapt, omul? – Se urmărea cunoaşterea omului prin ceea ce putea să producă el însuşi ca forţă de cunoaştere. Şi a apărut o carte ca *Omul, o maşină* de *La Mettrie* [Nota 63]. Aceasta nu s-a născut ca simplă idee a unui om, ci a apărut dintr-o necesitate istorică mondială a evoluţiei umanităţii. În vremurile străvechi, ceva corespunzător ar fi fost ca din ştiinţa pe care a putut-o obţine vechea astronomie privitoare la fenomenele cereşti omul să fie înţeles din marele macrocosmos; într-un fel, cu matematica calitativă, care nu este altceva decât vechea astronomie, sau spuneţi-i astrologie, din aceasta ar fi fost înţeles omul. Omul ar fi fost înţeles în mod concret, chiar dacă nu cu ajutorul cunoaşterii noastre conştiente, totuşi cu capacitatea de cumoaştere instinctivă a celor vechi.

Ce rămâne din aceasta? În Univers erau gândite numai linii matematice, forţe abstracte, aşa cum pot fi ele

concepute interior abstract. Se dorea imaginat omul ca maşină. O lucrare plină de spirit, care, luată în fond, voia să reprezinte omul după forţe matematic-mecanice; acest lucru s-a răspândit în secolul al XIX-lea, a inundat toate concepţiile ştiinţifice. Cel mult au existat unele rezistenţe teoretice împotriva acestei tendinţe. Se spunea: Da, lucrurile nu pot sta aşa, trebuie să mai fie ceva activ în om. – Dar nu s-a folosit nimic altceva pentru cunoaşterea omului, chiar dacă teoretie-filosofic se admitea că lucrurile nu pot sta aşa cum sunt prezentate în lucrarea *Omul, o maşină*. Totuşi nu s-au folosit alte forţe pentru înţelegerea omului decât se folosesc în cazul unei maşini. Omul a trebuit să treacă prin evoluţia spiritului, care este spirit în sens abstract, dar care tocmai pentru că este spirit în sens abstract nu poate înţelege decât ceea ce este mecanic-mineral. Numai în felul acesta omul a primit conştienţa libertăţii. Oricât de tumultuoasă a apărut în secolul al XVIII-lea în vestul Europei nevoia de libertate, există o conexiune interioară între acea cunoaştere sărăcăcioasă despre om care era exprimată în *Omul, o maşină* şi dorinţa de libertate umană, aşa cum se exprimă în Revoluţia franceză. Pe de o parte avem decadenţa cea mai gravă a cunoaşterii, pe de altă parte cererea intensivă a demnităţii omeneşti în libertate.

Percepţia pe care omul a cultivat-o în interior a fost împinsă în simţuri şi s-a atenuat până la a deveni percepţie senzorială exterioară. Ea nu a mai avut nimic din ceea ce conduce omul spre alt om prin percepţie; nu a mai rămas decât sentimentul ca motor social. În secolul al XIX-lea au apărut în Europa Centrală, în vest deja în secolul al XVIII-lea, acele personalităţi – în vest *Dupuis* [Nota 64], apoi în Europa Ceutrală spirite ca *Ludwig Feuerbach* [Nota 65] şi alţii – care, în modul caracteristic în care au fost atunci

concepute astfel de lucruri în Europa Centrală, şi-au amintit că în cursul evoluţiei sale omenirea a văzut privind cerul ceva spiritual în macrocosmos, zei şi în final pe Dumnezeu. Dar atunci s-a manifestat puternic instincml: Când privesc lumea exterioară eu nu am decât covorul simţurilor, am numai ceea ce este dat percepţiei senzoriale. Ce a fost transmis prin tradiţie, ceea ce se vedea cândva luminând din stele, care sunt tot obiecte sensibile, ceea ce s-a dat ca fiind conţinut spiritual al lumii minerale, al lumii vegetale, acestea toate – aşa îşi spuneau – le-au adăugat oamenii ca poezie, toate acestea sunt antropomorfism, le-au adăugat oamenii lumii exterioare prin propria lor fantezie. Nu zeii l-au creat pe om, oamenii au creat zeii din fiinţa lor sufletească. – Mai întâi Dupuis, apoi oameni ca Ludwig Feuerbach au pus în faţa oamenilor aceste lucruri la mijlocul secolului al XIX-lea.

Pe de altă parte, spirite ca Darwin şi alţii, având aceleaşi înclinaţii mentale, au pus cu forţă în circulaţie ideea că omul nu are decât percepţia senzorială exterioară. Ei au fundamentat învăţături în care nu trebuia să existe decât această percepţie senzorială exterioară. Şi aici s-a arătat că omul nu poate fi înţeles prin aceste învăţături. Într-o construcţie grandioasă de idei a fost dată o teorie evoluţionistă plecând de la organismele cele mai simple, urcând până la cele mai complicate, iar omul a fost situat în vârful lumii animale. Ce s-a înţeles despre om? S-a înţeles ceea ce se putea percepe exterior prin simplă percepţie senzorială.

Dacă în Franţa secolului al XVIII-lea s-a gândit că omul ar fi o maşină, în secolul al XIX-lea omul era văzut din afară, nu s-a pătruns în interiorul omului. Se oferea numai învelişul omului. Acest înveliş al omului se află în vârful regnului animal. Ceea ce închide în sine acest înveliş nu se

mai află însă în vârful regnului animal, ci provine din cu totul alte lumi, în care nu exista posibilitatea de a pătrunde, pentru că nu era prezentă decât percepţia senzorială, rezultate prin dezvoltarea vechii clarvederi, pentru că erau prezente numai matematica şi mecanica rezultate prin dezvoltarea astronomiei vechi, care era o ştiinţă vie a spiritului. Din ştiinţa interioară omul nu putea fi văzut decât ca o maşină, prin ştiinţa exterioară nu putea fi construit decât învelişul lui. Omul a fost treptat eliminat. În prezent nu există nicio conştienţă despre cât de mult a fost pierdut omul chiar în domeniul cunoaşterii. Se studiază anatomia animalelor, fiziologia animalelor şi apoi se transpun, cu mici modificări, cele aflate la om. Dar o adevărată cunoaştere a omului nu există la ora actuală. Nu se poate obţine în prezent, de la ceea ce se recunoaşte a fi autoritatea supremă, de la ştiinţă, o conştienţă despre om. Mentalităţii noastre ştiinţifice i-au premers omul ca maşină, înţelegerea lumii exterioare senzoriale, în cadrul cărora omul nu poate fi găsit.

Într-una din cărţile mai noi [Nota 66] – de atunci a mai apărut una; în ultimul timp broşurile care trebuie să combată antroposofia se transformă în adevărate cărţi –, în penultima carte mai importantă împotriva antroposofiei aflăm cum unele lucruri din antroposofie trebuie să amintească de vechile mitologii. La baza unei astfel de acţionări nu se află decât faptul că respectivul nu înţelege deloc antroposofia. Cel care a scris această scriere este licenţiat în teologie, un domn erudit. Putem spune, ca refren, că toţi sunt domni foarte citiţi, dacă ne amintim de celebrul discurs din *Iuliu Cezar* al lui Shakespeare: Oameni onorabili sunt toţi. – Oameni eruditi sunt toţi, şi acesta pentru că nu înţelege antroposofia, găseşte ceva care este în consonanţă cu vechile mitologii.

Noi ştim că în cazul antroposofiei este vorba de o cuprindere conştientă a lumii, de o cuprindere a lumii care are loc cu o conştienţă cum este cea cu care sunt pătrunse adevărurile cu privirea interioară numai în matematică, aşa că efectiv nu este vorba de compuneri mitologice. Cu toate acestea, în timp ce interiorul nostru este excitat într-un mod profund, noi suntem făcuţi atenţi chiar prin antroposofie asupra bogăţiei de sens a unor mitologii vechi, a unor concepţii mitologice vechi. Aceste mitologii vechi nu sunt poezie, în sensul în care în prezent ceva este poezie, ci au izvorât din imaginaţiuni naive, care însă corespund unui conţinut universal precis. Numai că ele prezentau în mod plastic ceea ce acest conţinut avea în el. Şi dacă laşi să acţioneze asupra ta ce este important în aceste imagini vechi, uneori se arată ceva cu totul minunat ca siguranţă în cunoaştere, şi aş vrea să amintesc chiar acum o poezie indiană veche [Nota 67] adresată zeului Varuna şi pe care aş vrea să v-o redau în felul următor:

Varuna este cel a cărui forţă se află în toate fiinţele.

Varuna este cel care a răspândit aerul în păduri.

Varuna este cel care conferă viteză animalelor cu picioare iuţi.

Varuna este cel care produce laptele în vacile purtătoare de lapte.

Varuna este cel care impulsionează voinţa în inima omului.

Varuna este cel care în apele norilor produce fulgerele.

Varuna este cel care face să strălucească Soarele pe bolta cerească.

Varuna este cel care produce pe munte băutura Soma [Nota 68].

În această alocuţiune adresată lui Varuna găsim într-un mod minunat ceea ce v-am expus ieri. Să vedem mai întâi ce pătrunde din forţele Pământului în om, în corpurile sale fizic şi eteric – astfel încât numai corpul astral şi eul pot urca în conştienţa sa –, aşadar să înţelegem că forţele Pământului influenţează conştienţa şi determină ceea ce a devenit apoi în interior forţe de clarvedere în timpurile de demult, ceea ce vitaliza omul şi Pământul. În felul acesta aflăm ceea ce este plin de sens, prin faptul că se indică mai întâi cum Varuna, zeul transformării, este cel care face ca vântul, aerul să străbată pădurile, adică Pământul acoperit de păduri, cum aceeaşi entitate care umple de forţă, în timp ce acţionează din Pământ prin animale, conferă viteză cailor, acţionează substanţa vieţii în fiinţele care dau lapte, activează în inima omului impulsurile de voinţă din care a apărut vechea clarvedere interioară. Aceste indicaţii ne fac inteligibil modul de clarvedere al păstorilor. Iar în ceea ce vine acum ne face inteligibil modul special de clarvedere al magilor de la răsărit. Căci Varuna este cel care determină impulsionarea focului-fulgerelor în apele norilor – privim afară, în macrocosmos, şi găsim acolo forţele care se recunosc prin modul de clarvedere al magilor –, care face să apară pe cer lumina Soarelui şi care pe munte produce băutura Soma, cea care acţionează în om în aşa fel încât acesta poate cuprinde cu mintea lumea.

Aici trebuie făcută o observaţie. Poezia aparţine unei epoci în care nu mai era prezentă clarvederea străveche, pură cu privire la lumea exterioară, în care deja nu se mai dorea ca prin reglări pur spirituale ale respiraţiei, aşa cum se obişnuia în timpurile vechi, să se extragă din inspiraţie ceea ce apoi dădea clarvederea depărtărilor cosmice, ci în care, cu ajutorul unei băuturi pregătite din plante – acest lucru a fost practicat în Misteriile târzii –, se căuta

stimularea clarvederii spre afară; aşa cum mai târziu, după pierderea clarvederii interioare, se urmărea stimularea interioară prin consumul unor anumite substanţe. În Orient, se foloseau sucuri vegetale în vederea clarvederii exterioare a macrocosmosuhii. Atunci a apărut şi în Occident dorinţa de stimulare a clarvederii interioare prin amimite substanţe. În răsărit, pentru aceasta a fost folosită băutura Soma. În Occident, până târziu în Evul Mediu, ba chiar şi până în timpul prezent, ceea ce se dorea ingerat pentru obţinerea acelei înţelepciuni care produce percepţia interioară se numea piatra înţelepţilor [Nota 69].

În toate cărţile la care recurgeţi pentru a fi informaţi cu privire la Orient veţi găsi referiri la băutura Soma, la sucul Soma. Veţi găsi tot felul de explicaţii spirituale legat de acesta, pentru că oamenii care pleacă de la înţelepciunea iniţiatică adevărată nu acordă niciodată atenţie la ce este băutura Soma, din punct de vedere al substanţelor care o compun. La fel, în tot felul de cărţi de istorie veţi găsi menţionat faptul că nu se ştie ce substanţă este piatra înţelepţilor. Oricum nici eu nu am intenţia să vorbesc despre aceste două materiale. Aş vrea să fac numai o aluzie plină de haz la faptul că o anumită erudiţie ne spune că nu se ştie ce este băutura Soma, în ciuda faptului că un mare număr de oameni consumă acest suc cu litrul, care, aşa cum ne spune cântecul lui Varuna, creşte pe munte. La fel, se face referire la faptul că un s-ar şti ce înţelegeau alchimiştii savanţi prin această piatră a înţelepţilor, deşi oamenii din zilele noastre ard cu kilogramele această piatră. Aceste lucruri trebuie văzute în lumina lor adevărată. Adeseori se prezintă ca fiind necunoscut un lucru care este foarte bine cunoscut oamenilor, pentru că nu se cunoaşte corelaţia dintre modul

de a se înţelege în prezent şi modul de înţelegere a unui timp din trecutul relativ apropiat.

Dar trebuie să ne fie clar că în prezent noi privim în lume cu cei mai proşti ochelari şi că nu cunoaştem, în ciuda pregătirii noastre ştiinţifice, lucrul care ne este cel mai apropiat, nu cunoaştem acţiunile unor substanţe pe care le folosim zilnic. Noi ne aflăm în mijlocul acestor acţiuni, le trăim. Aşa cum eruditii nu ştiu ce este băutura Soma, nu ştiu nici ce este piatra înţelepţilor, deşi puţini oameni nu cunosc substanţele respective, tot aşa de bine se poate spune: Oamenii de azi văd că se întâmplă ceva în relaţiile dintre bănci şi întreprinderile industriale, dar majoritatea taie cupoane din documentele pe care le primesc, deşi nu ştiu ce înseamnă acest lucru în întregul context social, aşa cum nu ştiu nici celălalt lucru despre care am vorbit. Modul nostru de a concepe ne pune ochelari, în aşa fel încât avem toate angrenajele cotidiene, fără să cunoaştem în realitate ceva despre legătura interioară a lumii.

Este uimitor cum se străduiesc în prezent oamenii să rămână în cadrul acestor noţiuni care plutesc la suprafaţă, cum nu vor, pe de o parte, să se afunde într-un nou interior, pe de altă parte, să iasă, să se înalţe la o nouă ştiinţă exterioară. Din sentimente neclare ţâşneşte uneori în mintea câte unui om ceea ce în inconştient cei mai mulţi oameni vor, de fapt, dar dau înapoi, speriaţi de urcarea acestei voinţe în conştienţă.

Cineva dintre prietenii noştri mi-a dat zilele acestea ziarul „Rheinische Musik- und Theater-Zeitung”. Primul articol al acestei foi relatează din experienţa specială a unui muzician, aşadar, din experienţa nemijlocită într-un caz deosebit de viaţă. Vreau să vă citesc numai câteva fraze din acest articol: „La această problemă interioară a muzicii s-a adăugat, împreună cu răstumarea socială şi economică

generală, partea exterioară, aceea a publicului nou, care se apropie de artă destul de nepregătit. Ce artă are valoare perenă şi cum aduci împreună arta şi poporul? Acestea sunt în acest moment cele două probleme importante."

Trebuie spus că cei mai mulţi oameni nici nu simt importanţa acestor probleme; aici cel puţin simţi gravitatea lor, căci ele există în lume, apăsând cu o greutate înfricoşătoare.

„Multe, foarte multe probleme ar fi rezolvate mai bine şi mai uşor, dacă ar exista statutul muzicienilor. Dar încă ne mai lipseştc Camera muzicienilor, care ar putea reprezenta interesele comune ale muzicienilor de specialitate; nu există încă nici măcar diferite grupuri de interese constituite."

Autorul articolului reflectează acum la organizaţia respectivă. El spune: „Una din asociaţii cuprinde toţi membrii de acelaşi rang; cea mai puternică este poate Asociaţia germană de muzică, cuprinzând mai ales muzicienii de orchestră, apoi organizaţiile comercianţilor de muzică care au o bază comună prin scopurile lor economice. La mare distanţă urmează diferitele grupuri ale profesorilor academici şi neacademici de muzică, ale profesorilor de cânt din şcoli, ale organiştilor, dirijorilor şi criticilor, ca şi ale muzicienilor creatori şi reproducători. Individualismul şi rivalitatea au ţinut pe unii la distanţă. Mai lipseşte mult pentru ca toţi lucrătorii spirituali de breaslă să recunoască necesitatea unei reuniri. Aşa se face că dominaţia în domeniul muzical, mai ales în toate problemele oficiale, nu este exercitată de specialişti care stiu care sunt necesităţile, ci că, înainte de toate, în planul mare de stat ca şi în colectivităţile provinciale mai mici administrează diletanţi ai acestui serviciu, în prezent, după puterea partidelor politice care îngrijesc întru câtva arta, printre altele, desigur adesea cu

bunăvoinţă, dar în multe privinţe totuşi fără cunoaşterea necesară a domeniului şi fără prevedere. Aşa s-a făcut că înainte de toate statul eşuează aproape deplin faţă de cererile justifcate ale muzicii. Dar acest fenomen nu loveşte numai muzica; el este tipic pentru toate chestiunile culturale. Ştiindu-se că problemele economice ale unui popor nu pot fi tratate în mod realist de reprezentanţele existente orientate politic, a fost alcătuit de curând un nou «Sfat economic». Din 400 de locuri, numai trei au fost atribuite artelor; atât de modest a fost apreciată importanţa lor! Şi dacă totuşi credem că 1-2 voci sunt insuficiente pentru a reprezenta chiar şi numai în probleme economice interesele breslei germane a muzicienilor, trebuie totuşi să punem întrebarea: Unde se discută interesele culturale ale poporului, în general? Noi respingem discuţiile de până acum din parlamente. După câte ştim, niciun singur muzician de profesie nu există în Reichstag (parlamentul german, *n. tr.*), şi chiar dacă ar exista 10 sau 20, ei nu ar putea rezolva nimic, acolo unde se vorbeşte şi se hotărăşte după puncte de vedere de partid.

Rămâne, aşadar, numai o cale logică şi clară, şi care va fi urmată într-o zi spre binele întregului nostru popor. Avem nevoie, pe lângă *parlamentul politic*, care administrează poziţia juridică a fiecăruia faţă de totalitate şi a întregului popor faţă de lumea internaţională, şi pe lângă *Consiliul economic* care trebuie să asigure bazele materiale ale vieţii poporului, şi de un *Consiliu cultural* care să se ocupe de problemele spirituale şi care să aibă ca sarcină impulsionarea acestora.

Gândul acestei tripartiţii nu este nou. El a fost însă abia de cuând adus de dr. *Rudolf Steiner* la o formulă precisă şi este propagat de la un birou de afaceri al asociaţiei «Tripartiţia organismului social» din Stuttgart,

strada Champigny 17, de unde oricine poate obţine la cerere materiale suplimentare.

Cine a aprofundat o dată problema se va elibera cu greu de acest gând, atât este el de univoc şi atât de sigur rezolvă el problemele de care ne lovim de atâta vreme fără speranţă. Realizarea lui în concret va conduce şi trebuie să conducă întreaga viată a poporului la însănătoşire!"

Vă citesc aceasta pentru motivul că aveţi aici exprimată o nostalgie pentru tripartiţie plecând de la un anumit domeniu. Acum, vin aceia care trebuie înlăturaţi, care nu au decât o educaţie politică exterioară şi găsesc că tripartiţia ar fi o utopie. Nu, ea nu este o utopie, ea este extrasă chiar dintr-un sentiment al fiecărui domeniu. Orice om luat în parte care lucrează într-un anumit domeniu, care se află într-un anumit domeniu, aşa cum este cazul cu cel care a scris articolul – el este chiar cel care editează ziarul; o raritate ca un editor de ziar să scrie în prezent în felul acesta –, orice om care se ocupă de un caz concret poate simţi cum tocmai abordarea practică a vieţii conduce la necesitatea de a-şi spune: Cine s-a adâncit o dată în problemă va renunţa cu greu la acest gând, atât este el de univoc şi atât de sigur rezolvă problemele de care ne lovim de atâta vreme fără speranţă. Traducerea lui în practică va vindeca şi trebuie să vindece întreaga viaţă a poporului nostru!

Este desemnat ca element care ar trebui în mod special fondat Consiliul cultural: anul acesta în luna mai s-a împlinit un an de când a fost fondat Consiliul cultural. Acest Consiliu a mocnit până s-a stins, azi este uitat. Cel mai puţin l-au înţeles cei care s-au aflat, prin viaţa ştiinţifică sau artistică, în demnităţi în Consiliu.

Este necesar să tratăm aceste lucruri cu deosebită seriozitate! Oamenii găsesc că este incomodă această luare în serios. Ei ar vrea să creadă că lucrurile pot merge mai

departe în acelaşi ritm. Nu, nu va putea merge mai departe în acelaşi ritm! Dacă se va continua în acest fel, fără impulsurile venite din lumea spirituală, se va putea face industrie, vor putea exista bănci, vor putea exista universităţi în care se vor preda toate ştiinţele posibile, se vor putea exercita mai departe celelalte profesiuni – totul va conduce la decadenţă, la barbarie, la apusul civilizaţiei. Cine nu vrea să introducă în viaţa nemijlocită ceea ce poate veni din ştiinţa spiritului, acela nu vrea de fapt progresul, ci decăderea şi se minte pe sine că după decădere poate veni o nouă ascensiune.

Acestea sunt lucrurile pe care am vrut să le subliniez aici, în mod special, din diferite puncte de vedere, cu prilejul sărbătorii Crăciunului. Lăsaţi-i pe ceilalţi oamenii să urmeze mai departe în sensul vechi acele căi obişnuite, care au fost continuate în prezent ca o mare minciună de viaţă! Pe mine m-a întâmpinat această minciună de viaţă pe cand eram tânăr. La viaţă, la adevăr, la realitatea vieţii mă pricepeam foarte bine, la nivelul cel mai internaţional, şi la tot ceea ce nu este legat de simpatia sau antipatia pentru o rasă umană oarecare, căci am fost multi ani educator într-o casă evreiască [Nota 70]. În fiecare an când venea vremea Crăciunului toate rudele, apropiate sau îndepărtate – şi toţi aparţineau evreimii –, cumpărau cadouri de Crăciun şi, în final, pomul de Crăciun. Şi toate acestea erau făcute cum le făcea şi restul populaţiei care se numeşte creştină. Toate se făceau în onoarea celui care este cinstit prin fraza: „Azi ni s-a născut mântuitorul!" Atât de mult au devenit lucrurile frazeologie! Numai că nu se recunoaşte cât de mult a devenit totul frazeologie, cât de mult au încetat a mai avea un conţinut! În prezent, şi de fapt de mult timp, este cu totul indiferent dacă cel pe care-l leagă un conţinut al inimii de Mântuitorul se aşază lângă pomul de Crăciun sau

dacă face acest lucru unul care perseverează într-o afirmare care respinge pe Mântuitor. Lucrurile trebuie văzute cu seriozitate. A nu fi radical în această privinţă înseamnă a fi părtaş la vâslirea spre declinul omenirii.

Aceasta este ce am dorit să exprim la această sărbătoare a Crăciunului în cadrul acelui domeniu, în care nu există nimic de stil vechi. Nu găsiţi nimic din stilurile arhitecturale vechi în clădirile noastre [Nota 71], în arhitectura noastră de la Goetheanum. Nu găsiţi în ceea ce se află aici, în acest Goetheanum, din ceea ce era reprezentat prin obiceiurile vechi. Din această cauză există o ură împotriva acestui Goetheanum, venită din multe părţi. Dar nici nu este permis să nu existe măcar un sălaş – chiar dacă este urât de alţii, chiar dacă se doreşte atât de mult sfârşitul lui –, trebuie să existe un loc din care să se atragă atenţia asupra a ceea ce este necesar omenirii actuale.

Goetheanumul nu conţine nimic din obiceiurile vechi. Ştiinţa goetheanismului, care este practicată aici, de-abia conţine ceva ce ar fi vechi. Când fondăm ceva pentru viaţa practică, ecoul pe care-l are arată chiar el că nu este în stil vechi. Dacă în obiceiurile de viaţă ale prietenilor antroposofi a fost cu adevărat depăşit tot ce este vechi, asupra acestui lucru politeţea conferenţiarului antroposof impune tăcerea. Dar el ar vrea să poată pătrunde şi în obiceiurile noastre, până jos, în modul de a trata copii, în ceea ce recunoaştem a fi o necesitate pentru evoluţia umanităţii.

Anul pe care-l începem cu această sărbătoare a Crăciunului nu va fi un an uşor pentru dezvoltarea noastră antroposofică; va fi un an dificil. Forţele potrivnice nu vor pierde din forţă, le va creşte forţa. Căci acele forţe care au interes să ruineze antroposofia sunt foarte active, sunt treze, aşa cum am spus mai înainte. Aş vrea să vă amintesc că în acest loc stătea, când trebuia să fie fondat la Dornach

Futurum-ul [Nota 72], iubitul nostru prieten *Molt* [Nota 73] şi vorbea despre ceea ce trebuie să se întâmple şi în viaţa practică. El avea desigur dreptate. După aceea am luat eu cuvântul şi am spus că nu-mi este teamă de a încorpora în amenajări practice exterioare gânduri şi idei şi simţiri antroposofice; numai de un lucru mi-e teamă – aşa spuneam atunci –, că nu vom găsi un număr de oameni suficient de mare care să manifeste atâta vrednicie încât să poată realiza aşa ceva.

Este chiar foarte necesar să aducem laolaltă oamenii vrednici din lume care pot dezvolta facultăţi pentru ca ceea ce spune antroposofia ei să facă şi practic, căci secolele mai noi nu au tocit numai ştiinţa umană, ci au reprimat, de fapt, şi facultăţile cu adevărat practice ale oamenilor. Şi este necesar ca oamenii să încerce să extragă cu adevărat aceste forţe din cele mai adânci străfunduri ale fiinţei lor – căci aici fiecare om are forţele necesare. Avem nevoie să scoatem o astfel de înnoire a forţelor practice exterioare ale umanităţii din interiorul cel mai adânc al omului. Ar trebui să asistăm la naşterea unei vrednicii care să iasă din interiorul omului, pentru a contracara nevrednicia care există, în prezent, în lumea exterioară. Această naştere trebuie să însoţească tot ce resimţim ca fiind dispoziţie de Crăciun.

O personalitate tânără care studiază medicina a fost la mine acum câteva zile şi s-a exprimat în legătură cu diferite necesităţi ale studiului său. Nu i-am putut spune decât: Cel mai rău lucru din ce se întâmplă în prezent este faptul că forţele umane de gândire nu sunt dezvoltate tocmai în domeniul ştiinţelor importante. Luaţi în mână o carte de terapie sau de patologic oarecare şi foarte des veţi găsi juxtapuse inima, plămânul, aparatul digestiv, ordonate după percepţia sensibilă, pe cât posibil cu excluderea gândirii. Dacă vii cu o oarecare gândire, se întâmplă ce am

păţit eu citind cartea lui *Kurt Leese* [Nota 74], licenţiat în teologic. El spune: Lucrările lui Steiner sunt iritante şi insuportabile, căci acesta vine cu gânduri care vorbesc despre tripartiţia omului, şi ar trebui să-ţi închipui că cele trei segmente nu sunt alăturate, ci se află unul în altul. – Aceasta este o piesă de bravură în domeniul gândurilor, este de părere licenţiatul în teologie Kurt Leese.

Pentru cine devine în prezent licenţiat în teologie la universităţile noastre, studiul îi desfiinţează fundamental tocmai gândirea! Şi atunci el consideră că este iritant şi insuportabil daca i se cere să gândească; găseşte că tocmai acest lucru este cel mai incomod. Veracitatea care apare chiar şi la conducătorii creştinismului ca, de exemplu, la acel călugăr care nu spune că un om beat i-ar fi povestit că a fost făcută o statuie a lui Christos care sus are trăsături luciferice şi jos trăsături animalice, ci o prezintă ca pe ceva pe care îl ştie cu siguranţă. Aşadar, el prezintă într-o carte o minciună obiectivă, prin care vrea să caracterizeze antroposofia. Şi oamenii iau drept bune astfel de lucruri, fără a critica, fără a se revolta împotriva lor. Credeţi că poate apărea în ordinea socială vreo vindecare socială oarecare, când astfel de lucruri sunt posibile pe lângă ordinea socială? Dacă credeţi acest lucru vă dăruiţi unei speranţe deşarte. Este necesar ca omul să-şi dezvolte simţurile sale sănătoase pentru ceea ce este buruiană morală. Nu discutăm dacă este atacată sau nu antroposofia, ci este vorba că apare o carte în care există nu unul, ci un număr mare de asemenea neadevăruri. Cine scrie astfel de neadevăruri în această carte le spune şi în celelalte cărţi ale sale. Acesta este un obicei. Şi asemenea neadevăruri sunt puse la dispoziţia tineretului. Acest lucru trebuie avut în vedere.

Dacă, în prezent, copilul din iesle are ceva de spus aceasta este: Este necesară o înnoire care să ducă la însănătoşirea zonelor celor mai adânci ale interiorului omului. Trebuie să ajungem la o nouă vestire a ceea ce, pe de o parte, a fost revelat păstorilor sărmani de pe câmp şi, pe de altă parte, magilor înţelepţi de la răsârit. Trebuie să putem înţelege ce este cu adevărat mântuitor, vindecător, în evoluţia umană. Abia atunci vom fi demni să spunem: Ni s-a născut Mântuitorul. – De acest lucru avem nevoie. Acest lucru am vrut să-l mai spun o dată, înainte de a trebui să întrerupem conferinţele aici, pentru un timp foarte scurt.

NOTE

1. *Am vorbit adeseori despre modul în care fenomenul vieţii umane integrale se exprimă chiar prin silueta umană*: vezi printre altele Rudolf Steiner, ***Antropolgia generală ca bază a pedagogiei*** (14 conferinţe, Stuttgart, 1919), GA 293, şi ***Omul – hieroglifă a Cosmosului*** (16 conferinţe, Dornach, 1920), GA 201.

2. *Forma depinde de constelaţie, mişcarea de mişcările planetare*: zeu vedic. vezi conferinţa din 17 aprilie 1920, în Rudolf Steiner, ***Omul – hieroglifă a Cosmosului*** (vezi nota anterioară).

3. *Ceea ce am spus în prima conferinţă a cursului nostru*: la 26 septembrie 1920, Ştiinţă, artă şi religie, alocuţiune la deschiderea cursuiui universitar antroposofic la Goetheanum; în prima ediţie a cărţii ***Arta recitării şi a declamaţiei***, Dornach, 1928, GA 281.

4. *Goetheanum*: clădirea cu cupolă dublă, construită artistic, din lemn, a Universităţii pentru ştiinţa spiritului de la Dornach, în apropiere de Basel, ridicată între 1918 şi 1922 sub conducerea lui Rudolf Steiner. Construcţia, în interior încă neterminată, dar dată în folosinţă din 1920, a fost distrusă prin incendiu în noaptea de Anul Nou 1922/1923. Pentru a doua construcţie (din beton), Rudolf Steiner a creat modelul exterior. A fost terminată în 1928/1929.

5. *Cel ce stăpâneşte ştiinţa şi arta*: Goethe, *Aforisme blânde*, VIII.

6. Rudolf Steiner, ***Teosofia, Introducere în cunoaşterea suprasensibilă a lumii şi determinarea omului*** (1904), GA 9.

7. *Poți focaliza „punctele cruciale”*: vezi ***Punctele cruciale ale problemei sociale în necesitățile vitale ale prezentului și ale viitorului*** (1919), GA 23.

8. *Astfel... mi-a fost reproșat vehement*: în conferința din 16 noiembrie 1920 ținută la Stuttgart, ***Adevărul științei spiritului și cerințele practice ale vieții prezentului*** (GA 335), dr. Steiner afirmase: „Hermann Keyserling minte când spune că eu aș fi plecat de la Haeckel; faptul că minte se poate dovedi dacă se citește capitolul corespunzător al discuției mele despre Haeckel în introducerile la scrierile științifice ale lui Goethe.

9. *Ferdinand Foch,* 1851-1929, conducător francez de oști. *Erich Ludendorff*, 1865-1937, general german. *Douglas Haig*, 1861-1928, general englez.

10. *Nu de mult am atras atenția asupra opoziției*: vezi conferința din 24 octombrie 1920, în ***Noua spiritualitate și vieţuirea lui Christos*** în secolul al XX-lea (17 conferințe, Dornach, 1920), GA 200.

11. *Friedrich von Schiller*, 1759-1805, Despre educația estetică a omului, într-o serie de scrisori din anii 1759-1805; apărute prima oară în „Horen”.

12. *Johann Wolfgang von Goethe*, 1749-1832, *Basmul despre șarpele verde și frumoasa Lilia*, apărut prima oară în „Horen” (1795).

13. *Georg Wilhelm Friedrich Hegel*, 1770-1831, *Fenomenologia spiritului*, 1807; *Știința logicii*, 1812; *Enciclopedia științelor filosofice*, 1817; *Principiile de bază ale filosofiei dreptului*, 1820, ediție completă în 19 volume, Berlin, 1932. *Arthur Schopenauer*, 1788-1860. Lucrarea principală *Lumea ca voință și reprezentare*, 1819. Opere complete în 12 volume cu o introducere de dr. Rudolf Steiner, Stuttgart, 1894

14. Rudolf Steiner, ***Enigmele filosofiei***, GA 18, vezi traducerea cu acelaşi titlu apărută la Editura Triade, Cluj-Napoca, 2003.

15. *Expunerea cea mai încântătoare a lui Schopenhauer este, de fapt, „Despre voința în natură”*, Frankfurt a. M., 1836, în vol. 6 al ediţiei mai sus citate.

16. *Charles Darwin*, 1809-1882, cercetător englez al naturii şi biolog.

17. *Eduard von Hartmann a susţinut oficial*: în *Probleme filosofice ale prezentului*, Leipzig şi Berlin 1885, se spune în cap. 1, p. 3: „Faptul că studenţii noştri nici nu se gândesc să citească din operele lui Hegel nu trebuie să fie de mirare, dacă ne gândim că, făcând abstracţie de istoricul filosofiei Kuno Fischer şi de esteticianul Carriere, profesorii care încă nu fac parte din categoria bătrânilor noştri profesori de filosofie nu au aruncat decât cel mult o privire ocazională din curiozitate...”, iar ca notă de picior: „După moartea lui Paul Asmus, singurii docenţi formaţi în spirit hegelian ar putea fi Adolf Laason şi Joh. Volkelt.”

18. *Parerga şi paralipomena*: mici scrieri filosofice, Frankfurt a. M., 1850, în vol. 8 şi 9 ale ediţiei citate.

19. *Friedrich Schleiermacher*: 1768-1834: vezi *Credința creştină după principiile bisericii evanghelice*, 2 vol., Berlin, 1821-1822.

20. *Hegel răspundea*: textual: „Dacă o religie se fondează în om numai pe sentiment, aceasta nu are în adevăr nicio altă determinantă decât sentimentul dependenţei sale, astfel încât câinele ar fi cel mai bun creştin, căci poartă cel mai puternic în sine acest sentiment şi trăieşte în mod dominant în acest sentiment. Câinele are şi sentimentul mântuirii, când foamea lui devine satisfacţie prin intermendiul unui os”, *Introducere la filosofia religiei*

de Hinrich, în vol. 2 al lucrării *Scrieri diverse*, Berlin, 1835, p. 295.

21. *Istoria...., aşa cum o întâlnim la Hegel*: *Prelegeri asupra filosofiei istoriei*, în vol. 9 al ediţiei amintite mai sus.

22. *O dată, când am scris un studiu despre Eduard von Hartmann*: *E. von H. Învăţătura lui şi importanţa sa*, în „Deutsche Worte", 1891, anul al 9-lea, caiet 1.

23. *Galileo Galilei*, 1563-1642.

24. *Există un om erudit care a auzit*: prof. Wilhelm Rein din Jena. Articolul „Învăţături etice eronate" a apărut la 23 noiembrie 1920 în ziarul berlinez „Der Tag".

25. *Şcoala Waldorf*: „Şcoala liberă Waldorf " de la Stuttgart, şcoală gimnazială şi liceală unitară, fondată de Emil Molt sub conducerea lui Rudolf Steiner, care a ţinut şi cursurile seminaristice introductive pentru profesorii activi pe care i-a solicitat. Ea a fost la început o şcoală a fabricii de ţigări Waldorf-Astoria pentru copiii muncitorilor, devenind însă independentă în anul 1920 prin fondarea unei asociaţii a şcolii Waldorf. În 1991 mişcarea şcolii Waldorf a cuprins 468 de şcoli din Europa şi de pe alte continente.

26. *Doctor în teologie*: D. Lic. J. Frohnmeyer.

27. *Eugène Gley*, 1857-1930, profesor de medicină la Paris.

28. *Că au existat oameni care au reprezentat...*: de exemplu, Mathilde Reichardt, care, adunând scrisori adresate în 1856 lui Moleschott, a tipărit o carte despre ştiinţă şi morală, scria: „Şi omul născut hoţ a adus în sine în viaţă, ca oricare alt om, dreptul de a-şi împlini natura şi s-o dezvolte omnilateral şi numai în acest fel poate fi o natură puternică şi o natură morală. Şi ca şi hoţul, orice alt om vicios, ca şi cel născut criminal". Citat din *Probleme*

filosofice contemporane, ed. a 2-a Bonn, 1874, editată de Jurgen Bona Meyer, pp. 323 etc..

29. *Când au fost compuse Vedele*: Veda, adică „știință sacră", este numele dat totalității celor mai vechi scrieri de înțelepciune religioase ale hinduşilor, scrise în sanscrită, a căror origine suprasensibilă era încă vieţită. Este vorba despre o „compoziție" cuprinzătoare, ale cărei cuvânt şi conţinut trăiseră cu mult timp înainte numai prin transmisie orală.

30. *Filosofia Vedanta*: Vedanta este „scop" sau „sfârşitul Vedei", şi desemnează reunirea filosofio-sistematică a învăţăturilor Vedei, mai întâi în Brahma-Sutra ale lui Badarayana (circa 200 î.Ch.), apoi cu sistemul Vedanta devenit clasic al marelui filosof Shankara (788-820 d. Ch.).

31. *Adam Smith*, 1723-1790, economist englez, fondator al economiei clasice (comerţ liber şi concurenţă). Vezi *Inquiry into the Nature and Causes of the Welth of Nations*, London, 1776.

32. *În știința proletară modernă acest lucru a fost preluat și continuat*: vezi dezvoltarea acestui gând în conferinţele din ciclul: ***Problema socială ca problemă a conştienţei*** (opt conferințe, Dornach, 1919), GA 189.

33. *De-a lungul anilor m-am referit la aceste lucruri, arătând cum... populația europeană a fost amestecată...*: Rudolf Steiner a vorbit despre această temă la 7 decembrie la Zürich, dar nu s-a păstrat textul. Vezi şi conferința din 14 decembrie din acest volum şi conferința din 6 ianuarie 1921, în ***Responsabilitatea omului pentru evoluția lumii*** (18 conferințe, Stuttgart, Dornach şi Haga 1921), GA 203.

34. *Mary Eddy-Baker,* 1821-1910, fondatoarea societăţii Christian Science.

35. *Rabindranath Tagore,* 1861-1941, filosof şi poet indian.

36. *Cunoaşte-te pe tine însuţi*: inscripţie în templul lui Apolo din Delfi, a cărei formulare este atribuită unuia dintre cei şapte înţelepţi greci (Tales sau Chilon).

37. *Kurt Leese*, Lic. teologie, *Teosofia modernă. O contribuţie la înţelegerea curentelor spirituale ale prezentului*, Berlin, 1920; amintită în conferinţa dr. Steiner din 2 decembrie 1920.

38. *declamaţiile wilsonismului*: programul în 14 puncte stabilit în 1918 privind dreptul popoarelor la autodeterminare prezentat de preşedintele de atunci al S.U.A., Thomas Woodrow Wilson.

39. *Să cheme în fruntea sa un om care se dovedise... a fi o nulitate*: după eşecul dictaturii sovietelor lui Béla Kun, a fost ales la 1 martie 1920 de către Adunarea Naţională în funcţia de regent pentru regatul Ungariei amiralul Horthy.

40. *Am atras deja atenţia... asupra faptului...*: vezi capitolul Somn şi moarte ca şi completarea de la p. 423 din ***Ştiinţa ocultă*** (1910), GA 13.

41. *Psihologie asociativă*: vezi Theodor Ziehen, *Ghidul psihologiei fiziologice în 15 prelegeri*, ed. a 5-a revăzută, Jena, 1900.

42. *Zweig*: termenul desemnează grupuri de lucru formate din membri ai Societăţii antroposofice. *Zweig*-ul Johannes de la Berna exista din 15 decembrie 1907, pe atunci în cadrul Societăţii teosofice.

43. *Preotul Kully*: Max Kully, preot catolic; autorul unor scrieri zeflemisitoare la adresa lui R. Steiner şi a antroposofiei.

44. *Nicolaus Copernicus*, 1473-1543.

45. *Johannes Kepler*, 1571-1630. *Isaac Newton*, 1643-1727.

46. *Care s-a pregătit treptat în cadrul concepţiei greceşti despre lume*: principalul reprezentant al sistemului heliocentric al lumii în Antichitate a fost Aristarh din Samos, aproximativ 250 î.Ch.

47. *Paralelismul psihofizic*: vezi în această privinţă Gustav Theodor Fechner, *Elementele psihofizicii*, Leipzig 1860; Wilhelm Wundt, *Despre cauzalitatea psihică şi principiul paralelismului psihofizic, Studii filosofice*, vol. X, 1894 etc.

48. *Flavius Claudius Iulianus Apostatus*, 331-363, împărat roman, 361-363.

49. *Legea conservării materiei şi energiei*: vezi Julius Robert Meyer, 1814-1878, *Observaţii privind forţele din natura nou animată*, 1842, în „Analele" Liebig, vol. 42.

50. Rudolf Steiner, ***Despre enigmele sufletului*** (1917), GA 21.

51. *Cei doi băieţi Iisus*: vezi expunerile lui Rudolf Steiner din ***Evanghelia după Luca*** (zece conferinţe, Basel, 1909), GA 114.

52. *Într-o Evanghelie nerecunoscută de Biserică*: în aşa-numita *Evanghelia arabă a copilăriei*, copilul îi spune maicii sale Maria: „Eu sunt Iisus, Fiul divin, Cuvântul cosmic. M-ai născut aşa cum te-a vestit îngerul Gabriel. Pe mine M-a trimis Tatăl Meu pentru mântuirea lumii." Vezi *Copilăria lui Iisus, două Evanghelii apocrife*, traduse şi prefaţate de Emil Bock, München, 1924, p. 115.

53. *Dionisie Areopagitul* este pomenit în *Faptele apostolilor* 17, 37 ca discipol al lui Pavel. În jurul anului 500 a apărut sub numele lui o serie de scrieri teologico-mistice. Ediţie germană: *Scrierile presupuse ale lui Dionisie Areopagitul*, traduse de J. G. V Engelhardt, 2 vol., Sulzbach, 1823; vezi R. Steiner, ***Creştinismul ca fapt mistic*** (1902), GA 8 (registru!); de asemenea, conferinţele din perioada 15

aprilie - 2 iunie 1921, în ***Perspective ale evoluției umanității*** (17 conferințe, Dornach, 1921), GA 204.

54. *Aurelius Augustinus*, 354-430, Părinte al Bisericii; vezi şi R. Steiner, ***Creştinismul ca fapt mistic***, GA 8, şi ***Perspective ale evoluției umanității***, GA 204.

55. Rudolf Steiner, ***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii*** (1911), GA 15.

56. *Kepler se exprimă în mod radical*: în introducerea la *Harmonices mundi*, cartea a 5-a, 1619 (tradusă de Max Kaspar, în *Johannes Kepler*, Stuttgart, ed. a 3-a, p. 316) se spune textual: „Da, eu sunt, eu am răpit vasele de aur ale egiptenilor, pentru a înălța din ele un sanctuar Dumnezeului meu, departe de granițele Egiptului. Dacă mă veri ierta, mă voi bucura, dacă vă veți mânia, voi suporta; aici eu arunc zarul şi scriu această carte pentru cititorul de azi şi de mâine – ce este cu aceasta?"

57. *În zilele noastre legenda lui Isis*: vezi conferința din 6 ianuarie 1918, în ***Adevăruri al Misteriilor şi impulsuri de Crăciun. Mituri vechi şi importanța lor*** (16 conferințe, Basel şi Dornach, 1917/1918), GA 180.

58. *Această înțelepciune care a fost, în ultima ei formă, prezentă la gnostici*: vezi conferința din 28 decembrie 1913, în ***Christos şi lumea spirituală. Despre căutarea Sfântului Graal***> (şase conferințe, Leipzig, 1913/1914), GA 149.

59. *Această lumină omogenă în legătură cu care s-a exprimat Goethe în cartea sa „Învățătura despre culori*": vezi şi studiul lui Goethe „Confesiunea redactorului", scrieri ştiințifice, publicate şi comentate de R. Steiner în *Literatura națională germană*, 5 vol. GA 1 a-e, reeditat la Dornach, 1975, vol. V, pp. 120-138; de asmenea, cap. „Observarea lumii culorilor", în lucrarea lui Steiner ***Concepția despre lume a lui Goethe*** (1897), GA 6

60. *Am spus că grecii... . nu percepeau culoarea albastră*: vezi conferința din 20 martie 1920, în ***Factori de vindecare pentru organismul social***, GA 198.

61. *Pe care Novalis le-a cântat... atât de frumos*: vezi *Fragmente matematice*, în vol. IV al Operelor complete, ed. Carl Seelig, Zürich, 1946, p. 226.

62. *John Locke*, 1632-1704, reprezentant important al empirismului englez.

63. *Julien de la Mettrie*, 1709-1751, *L'homme machine*, 1748.

64. *Charles François Dupuis*, 1742-1809. În *Origine de tous les cultes ou religion univeiselle* (1794) interpretează miturile şi religiile ca fiind alegorii.

65. *Ludwig Feuerbach*, 1804-1872, filosof.

66. *Într-una din cărțile mai noi*: Lic. teologic Kurt Leese, *Teosofia modernă*, vezi nota de la p. 95.

67. *o poezie indiană veche*: *Rigveda*, aproximativ 1500-1000 î.Ch.

68. *Băutura Soma*: sucul fermentat al plantei Soma (o specie de Sacrostemma), amestecat cu lapte sau orz, a cărei forță narcotică sau dătătoare de entuziasm era venerată ca find zeul „Soma", comparabil cu Dionysos al grecilor. Vezi A. Kaegi, *Rigveda, cea mai veche literatură a indienilor*, Leipzig, 1881.

69. *Piatra înțelepților*: vezi expunerile lui Rudolf Steiner la 29 septembrie 1905, în ***Elementele de bază ale esoterismului***, GA 93a, pp. 39-41.

70. *Am fost mulți ani educator într-o casă evreiască*: la agentul bumbacului Ladislau Specht din Viena. Vezi cartea autobiografică a lui R. Steiner ***Cursul vieții mele***, cap. VI.

71. *Nu găsiți nimic din stilurile arhitecturale vechi în clădirile noastre*: vezi ***Căi spre un nou stil în construcții***

(opt conferințe, Berlin și Dornach, 1911, 1913-1914), GA 286, și *Gândul arhitectural al Goetheanumului* (o conferință, Berna, 1921), Dornach, 1986.

72. *Futurum*: societate economică pe acțiuni pentru stimularea internațională a unor valori economice și spirituale, fondată la 16 iunie 1920 ca întreprindere asociativă în sensul tripartiției sociale. Întreprinderea nu s-a putut impune din cauza crizei economice generale și a trebuit să fie lichidată în 1924.

73. *Emil Molt*, 1876-1936, consilier economic; patron al fabricii de țigări Waldorf-Astoria din Stuttgart; fondator al școlii libere Waldorf și cofondator al societății pe acțiuni Futurum.

74. *Cartea lui Kurt Leese*: în cartea citată se spune, la p. 58: „Asemenea piese de bravură încâlcite care slujesc unei scheme dinainte stabilite fac ca lectura scrierilor lui Steiner să fie nu numai una greoaie..., ci și una iritantă și insuportabilă."

DUBLA FENOMENOLOGIE A SPIRITULUI

Privind evenimentele anului 1920, pe când Rudolf Steiner avea 59 de ani, constatăm o pendulare masivă între vizitele îndelungi făcute în străinătate și munca intensă de construcție și amenajare la Goetheanum, în Dornach, Elveția.

Încă din 1919 începuse un fel de navetă între Stuttgart – unde ținea conferințe mai ales pentru pedagogii nou înființatei școli Waldorf – și Dornach. Aici înnoirea artistică – promovată prin euritmie, ca artă a mișcării, și prin dramele-misterii – concură la transformarea edificiului Goetheanum într-o operă de artă integrală.

Preocuparea pentru înnoirea învăţământului se reflectă în ciclurile de conferinţe pentru pedagogi – în domeniul ştiinţelor naturii şi artelor[1], precum şi în „săptămânile de lucru" cu dascălii. Participarea lui Rudolf Steiner la consiliile profesorilor de la Şcoala Waldorf din Stuttgart („conferinţele profesorale")[2], cât şi la „serile cu părinţii" sunt contribuţii la crearea unui nou mod de lucru în educaţie, prin care pedagogii, elevii, părinţii şi tot mai multe persoane interesate devin componentele unui organism comunitar (şcoala), situat în miezul vieţii contemporane. Acesta este şi anul unor importante întâlniri cu medicii şi studenţii la medicină, în strădania extinderii mişcării medicale bazate pe cunoştinţe spiritual-ştiinţifice. Perioada istorică este una a frământărilor şi duşmăniilor dintre popoarele prinse în structurile constituite după catastrofalul Mare Război. Într-o lume scoasă din ţâţâni, Rudolf Steiner încearcă să aducă o contribuţie socială, economică, spirituală la formarea unei vieţi organice a statelor lumii. Cunoaşterea umană şi marile personalităţi care au marcat evoluţia omenirii sunt temele unor conferinţe din acest an 1920[3]. Căutând sursele de inspiraţie ale marilor personalităţi – şi descoperind înrudirile dintre impulsurile unor mari oameni precum Shakespeare, Roger Bacon, Jacobus Baldus şi Jakob Böhme[4] –, Rudolf Steiner ajunge la concluzia că „ceea ce este activ în evoluţia omenirii depinde de forţele motrice spirituale care se află în spatele devenirii istorice, iar personalităţile sunt, ca să spunem aşa, mijloacele şi căile prin care anumite forţe motrice provenind din lumea spirituală intervin activ în devenirea noastră istorică terestră"[5]. Succesiunea şi împletirea acestor curenţi se poate citi din examinarea mai profundă a vieţii acelor mari personalităţi care au marcat modernitatea. Aici se întâlnesc

preocupările pentru filosofie ale lui Rudolf Steiner cu deslușirea nevoilor unor vremuri aflate în mișcare și cu citirea semnelor viitorului[6]. O lume ce începe să fie cuprinsă de măcinarea forțelor economico-financiare imense, mobilizate prin război și care acum îndreaptă lucrurile spre marea criză economică. Preocupările lui Steiner pentru viața economică, politică, financiară își caută loc în nou înființata firmă „Ziua ce va veni" (*Der Kommende Tag*) – sugerează direcționarea spre fenomene ale viitorului, preocuparea pentru „tripartiția organismului social". Dar mai ales confluențele dintre lumea contemporană și forțele spirituale constituie tema generică a acestui an 1920 din activitatea lui Rudolf Steiner.

[1] R. Steiner, ***Impulsuri spiritual-Științifice pentru dezvoltarea fizicii*** (II) (*Geisteswissenschaftliche Impulse zur Entwicklung der Physik, II*), GA 321, Editura Arhetip, București, 2002.

[2] R. Steiner, ***Consilii cu profesorii de la Școala Liberă Waldorf*** (1919-1924) (*Konferenzen mit den Lehrern der freie Waldorfschule*, 1919-1924), GA 300a-c.

[3] R. Steiner, ***Transformări spirituale și sociale în evoluția omenirii*** (*Geistige und soziale Wandlungen in der Menschheitsentwickelun*), GA 196.

[4] Ibidem.

[5] G. Wachsmuth, *Viața și activitatea pe pământ a lui Rudolf Steiner. O biografie* (*Rudolf Steiners Erdenleben und Wirken. Eine Biographie*), Philosophischer-Anthroposophischer Verlag am Goetheanum, Dornach, 1951, p. 396.

[6] R. Steiner, ***Filosofia lui Toma de Aquino*** (Philosophie Thomas de Aquino), GA 74.

În acest context, la Dornach se pun în acest an bazele unei noi forme de învăţământ superior. „Încă de la intrarea la Şcoala Superioară Tehnică din Viena, în anul 1879, el se preocupă interior de următoarea problemă: prin fărâmiţarea vechii *Universitas* în domenii de specializare în cea mai mare măsură străine unul de altul, omul pierduse posibilitatea construirii unei imagini integrale despre lume. Începând cu trecerea în noul secol, el îşi concentrase activitatea timp de două decenii înspre a face din nou accesibilă omenirii posibilitatea conştientizării realităţii spiritului, a suprasenzorialului din natură, care se pierduse în secolul anterior” [7].

[7] *Op. cit.*, p. 396.

Abordările sale se depărtau de cultivarea mistică a spiritualului, aşa cum devenise moda în ultimul sfert al secolului al XIX-lea. În cercetările şi aplicaţiile sale practice, Rudolf Steiner prezenta omul ca loc de întâlnire a lumii spiritului şi a lumii naturale. Mergând pe urmele abordării goetheaniste a lumii, el tindea spre o nouă sinteză a tuturor ştiinţelor, bazându-se pe o fenomenologie dublă – şi de aceea mai completă –, a senzorialului clar şi a suprasensibilului din natură. Drumul acesta duce atât spre în afară, precum este şi unul de autocunoaştere, fiindcă, exersând, omul îşi dezvoltă nu numai capacităţi ale observaţiei senzoriale, ci şi instrumente interioare subtile pentru abordarea aspectelor de dincolo de simţuri. Cunoaşterea aprofundată devine atunci fapt spiritual şi

natural în acelaşi timp, pătruns şi de o atitudine de veneratie faţă de măreţia Creaţiunii.

În acest sens, la sfârşitul lui septembrie 1920, în sala marii cupole a primului edificiu al Goetheanumului, Rudolf Steiner deschidea cursurile nou înfiinţatei Şcoli Superioare de Ştiinţe ale Spiritului. Era nevoie ca această abordare propusă şi realizată de Rudolf Steiner să devină accesibilă şi altora, să fie probată şi de alte individualităţi.

Aici, omul este plasat în centrul cercetărilor şi activităţilor practice şi artistice. Imaginea omului devine mai complexă prin abordarea ei ca loc al conlucrării dintre forţele cosmice şi cele terestre. Omul, însă, este văzut aici ca element creator cu un rol hotărâtor în evoluţia cosmică şi astfel aspectul moral-sufletesc va căpăta o altă valoare, pentru că perspectiva se lărgeşte.

Sfârşitul anului 1920 este marcat şi de preocupările pentru înnoirea medicinei – văzută ca artă a vindecării – şi de aceea Rudolf Steiner va împleti în prelegerile sale din noiembrie-decembrie şi aspecte legate de latura spirituală a fiziologiei, a organismului uman – legile Cosmosului, care se oglindesc în formele fiinţei noastre.

La Crăciunul aceluiaşi an, urmează încă o abordare deosebită a evoluţiei omenirii, prin tratarea unei teme ce poate avea semnificaţii majore pentru desprinderea minţii omeneşti din chingile intelectualismului. Este vorba de imaginea zeiţei Isis şi a metamorfozei sale, divina Sophia. Modul de abordare ales de Rudolf Steiner voia să spargă tiparele rigide ale abstractizării şi relativizării încetăţenite în gândirea modernă. Imaginile sale devin imaginaţiuni, adică fapte spirituale care solicită activitatea interioară a omului. Aceste imagini active pătrunse de substanţă spirituală şi care pot fi accesibile şi prin instrumentele activităţilor artistice, creatoare, pot da celui ce lucrează cu

ele posibilitatea extinderii capacităţilor umane reale. Enunţul lui Rudolf Steiner – făcut în contextul dimensiunii spirituale a Crăciunului, ca sărbătoare cosmică – afirmă naşterea unui fel de destoinicie în viaţa celui care se străduie, şi care se contrapune resemnării multor contemporani, sărăciei spirituale şi ineficienţei vieţii moderne.

Oricum, cufundările mistice, revelaţiile secolelor trecute nu sunt decât o parte a experienţei spirituale. Acestea descoperă celor care le practică sau le au doar adevărata natură spiritual-substanţială a materiei. Drumul acesta, în perspectiva lui Steiner, a fost parcurs deja de-a lungul evoluţiei omenirii – de la vechea epocă persană la cea egipteano-asiro-babiloniană şi la cea greco-romană. Paralela lumii de azi cu epoca egipteană – de unde şi fascinaţia noastră pentru misterele acestei culturi – se opreşte la moartea lui Osiris (asemănătoare morţii lui Iisus) şi la căutarea sa prin lume de către Isis. Pentru vremurile noastre, caracteristică este metamorfoza căutării lăuntric-spirituale cu instrumentele inspiraţiei şi intuiţiei, pe calea „renaşterii înţelepciunii evoluţiei spirituale (Sophia)[8].

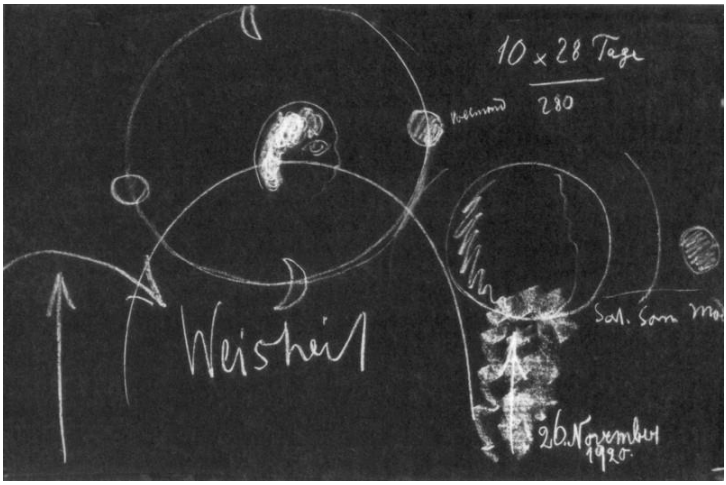
[8] *Op. cit.*, p. 418.

Sorin R. Ţigăreanu

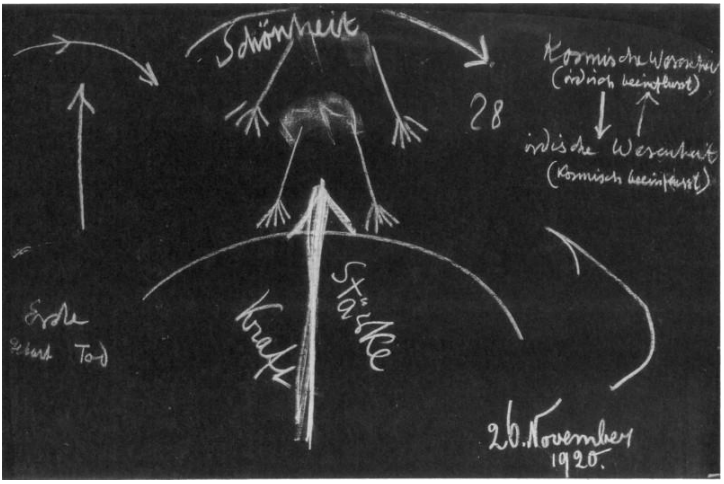
DESENELE LA TABLĂ

Desenele și notațiile originale de pe tablă ale lui Rudolf Steiner s-au păstrat începând din toamna anului 1919, deoarece la dorința auditorilor tabla a fost acoperită cu hârtie neagră, care s-a putut păstra ulterior. De multe ori lui Rudolf Steiner îi stăteau la dispoziție două sau chiar trei table pregătite în felul acesta. În urma unei conferințe, desenele executate cu creta albă sau colorate erau fixate pe hârtie, datate și păstrate. În cadrul Ediției Complete Rudolf Steiner („Rudolf Steiner Gesamtausgabe"), ele se găsesc, drept completări la conferințe, în seria Rudolf Steiner, *Desene la tablă de la conferințe* («Wandtafelzeichnungen zum Vortragswerk»), GA K 58/1 – 58/30, reproduse fotografic la dimensiuni micșorate.

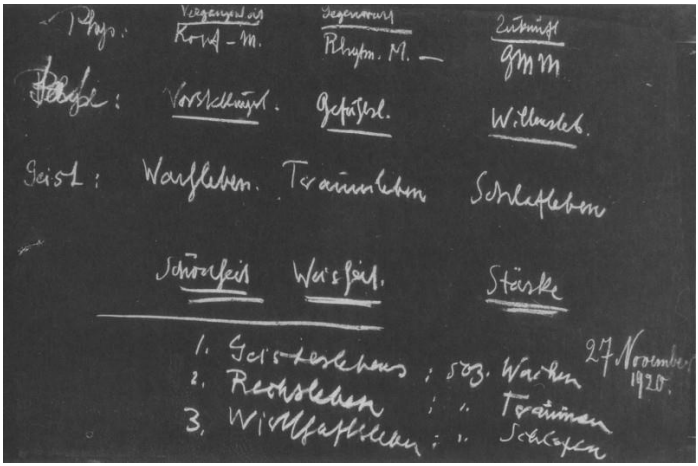
Desenele și notațiile la tablă făcute de Rudolf Steiner pe parcursul acestui ciclu de conferințe se gasesc în volumul VI (GA K58/6), împreună cu desenele aferente ciclurilor de conferințe GA 203 și GA 204.

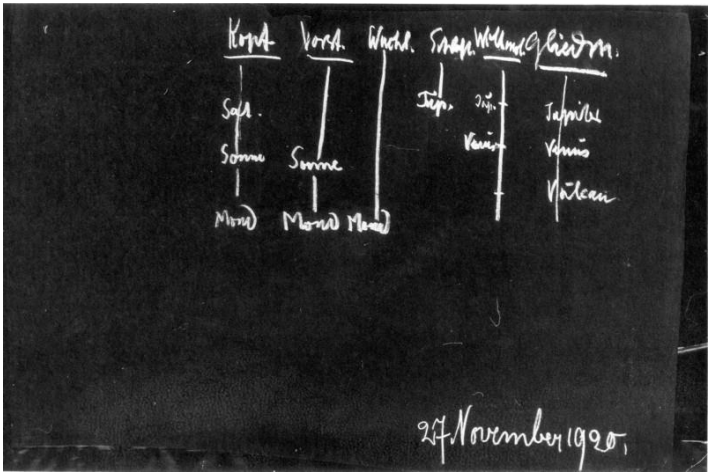
- Tabla 1
- Conferința 1 — Dornach, 26 noiembrie 1920

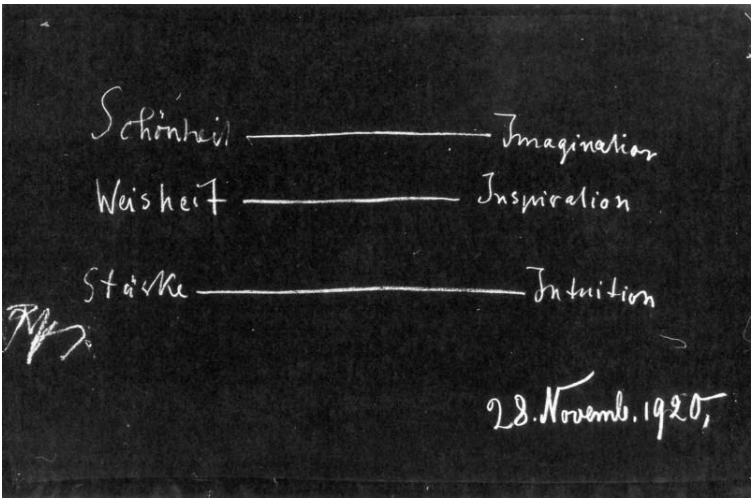
- Tabla 2
- Conferința 1 — Dornach, 26 noiembrie 1920

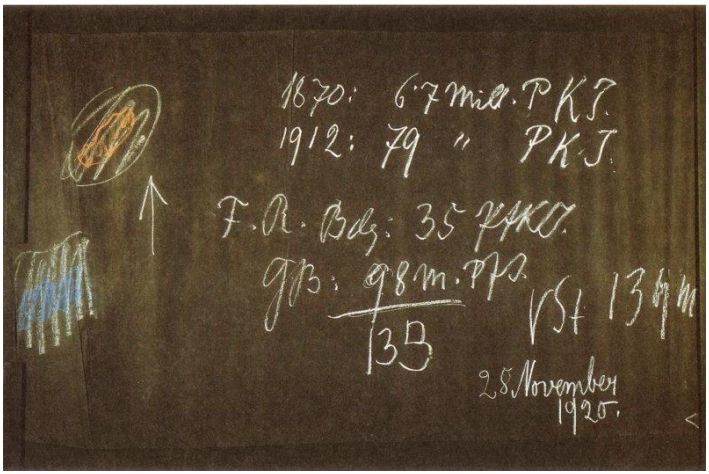
- Tabla 3
- Conferința 2 — Dornach, 27 noiembrie 1920

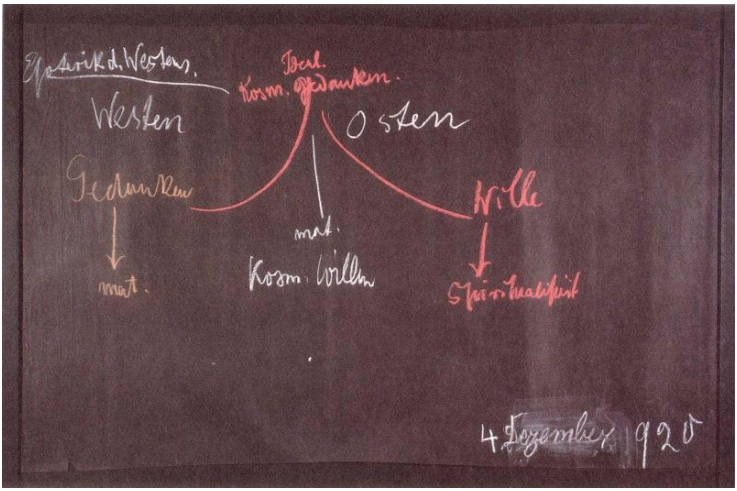
- Tabla 4
- Conferința 2 — Dornach, 27 noiembrie 1920

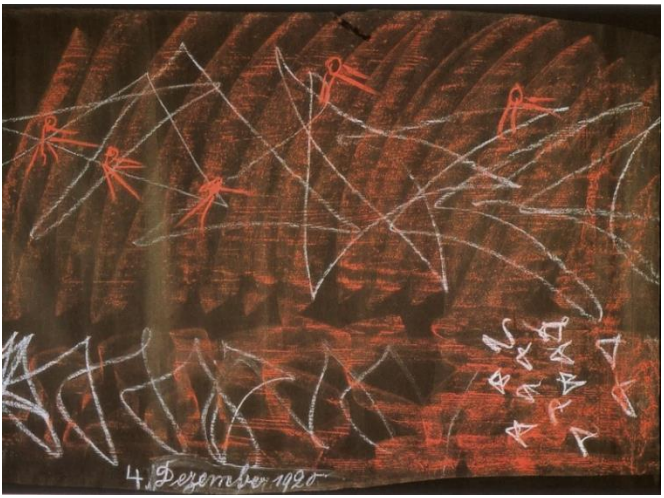
- Tabla 5
- Conferința 3 — Dornach, 28 noiembrie 1920

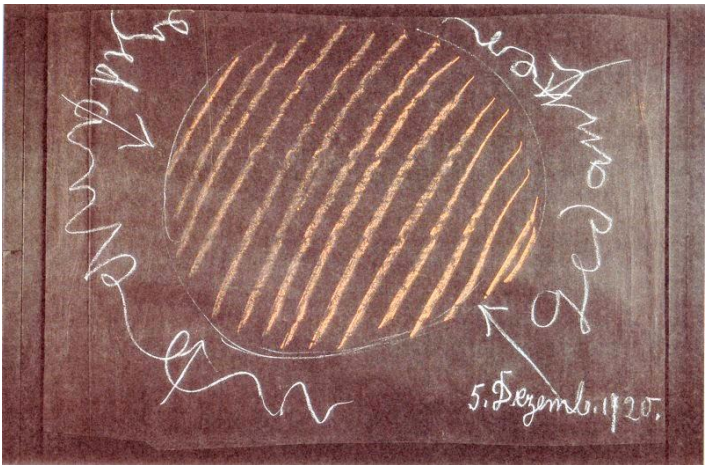
- Tabla 6
- Conferința 3 — Dornach, 28 noiembrie 1920

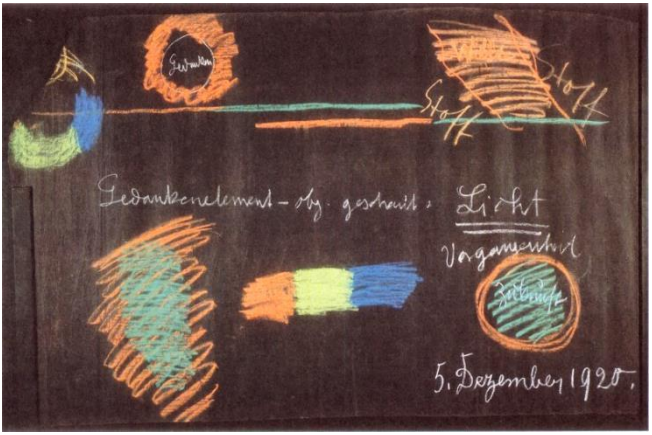
- Tabla 7
- Conferința 4 — Dornach, 4 decembrie 1920

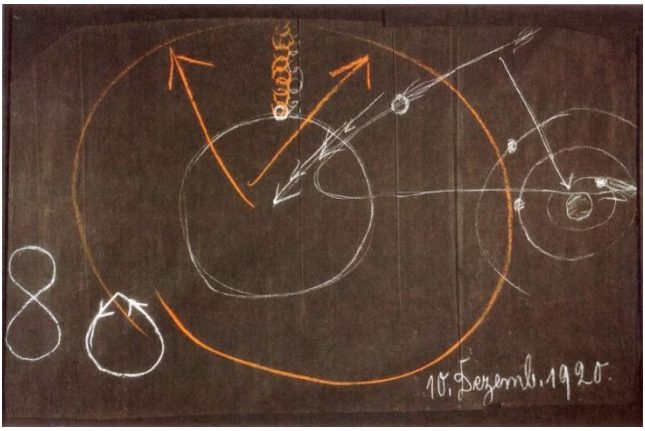
- Tabla 8
- Conferința 4 — Dornach, 4 decembrie 1920

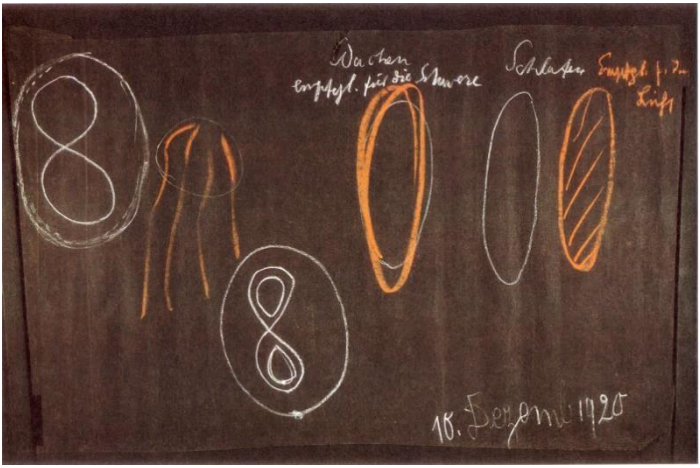
- Tabla 9
- Conferința 5 — Dornach, 5 decembrie 1920

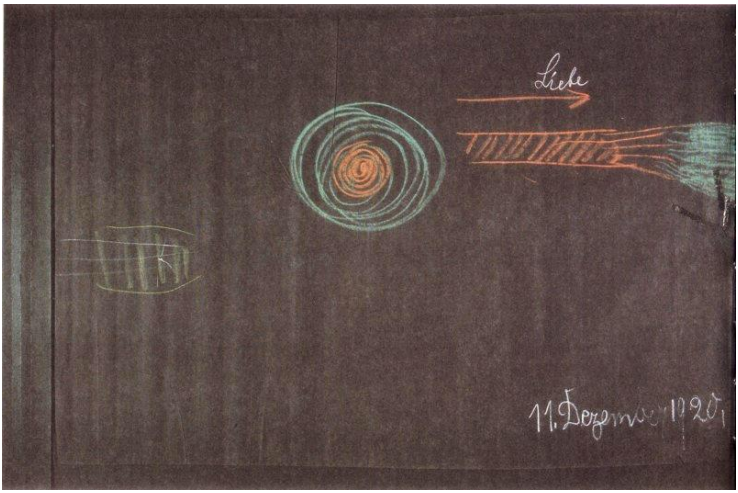
- Tabla 10
- Conferința 5 — Dornach, 5 decembrie 1920

- Tabla 11
- Conferința 6 — Dornach, 10 decembrie 1920

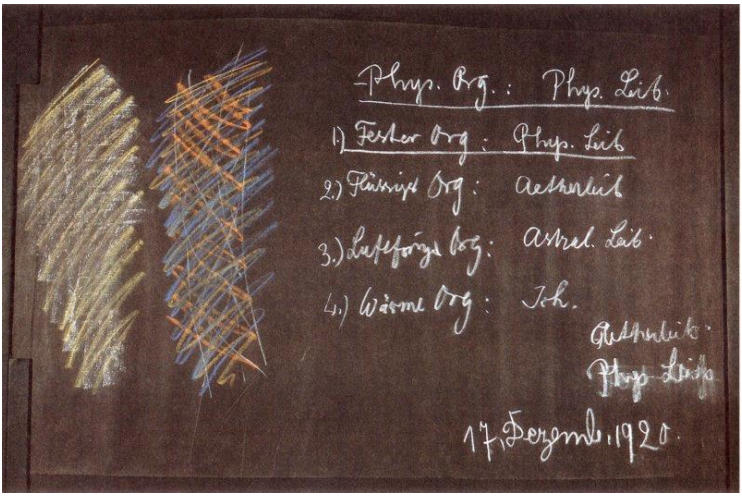
- Tabla 12
- Conferința 6 — Dornach, 10 decembrie 1920

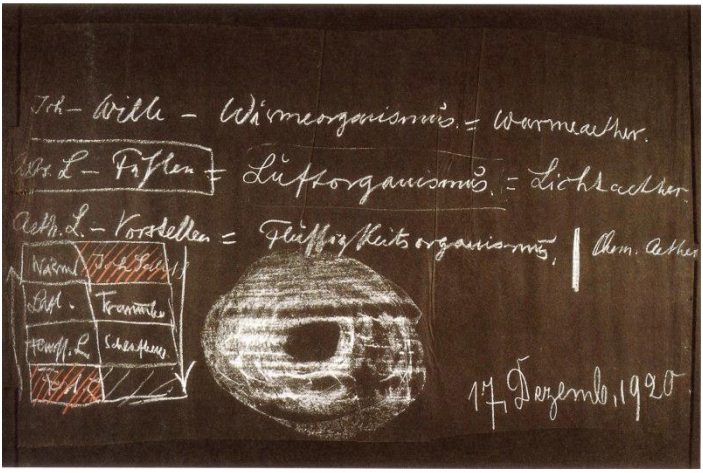
- Tabla 13 (cu continuare în Tabla 14)
- Conferința 7 — Dornach, 11 decembrie 1920

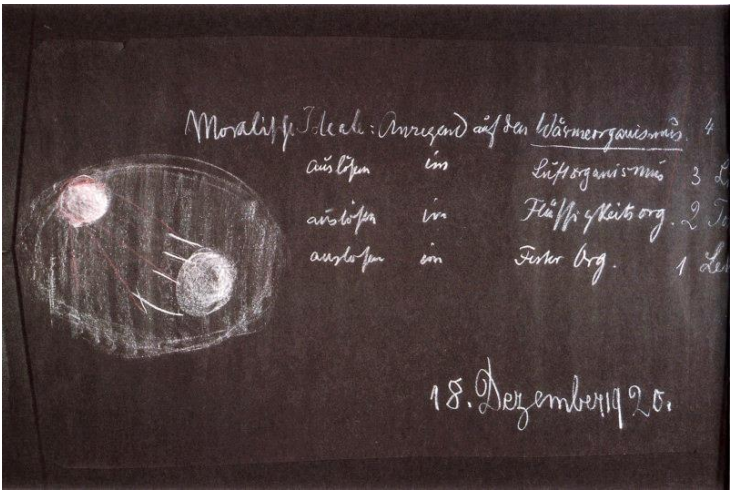
- Tabla 14 (în continuarea Tablei 13)
- Conferința 7 — Dornach, 11 decembrie 1920

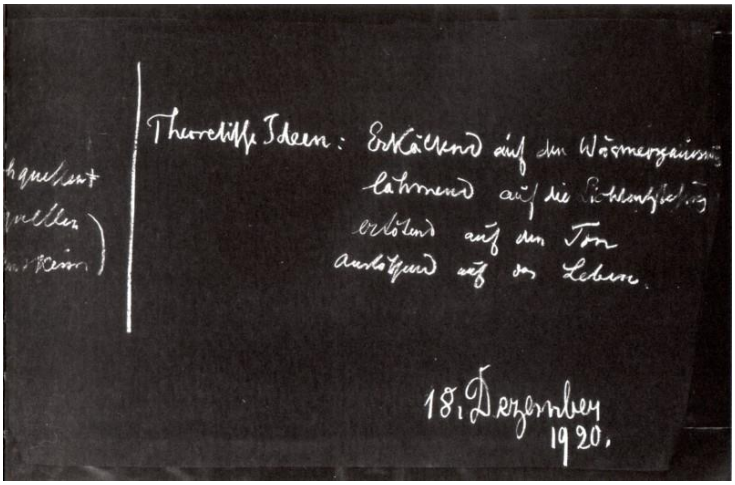
- Tabla 15
- Conferința 10 — Dornach, 17 decembrie 1920

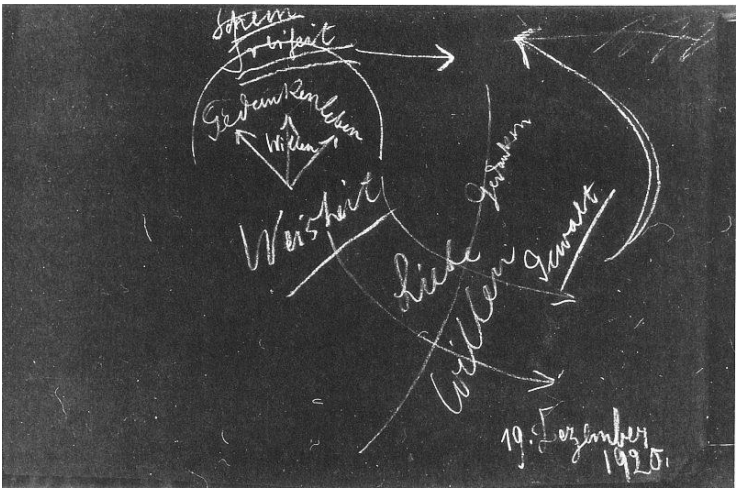
- Tabla 16
- Conferința 10 — Dornach, 17 decembrie 1920

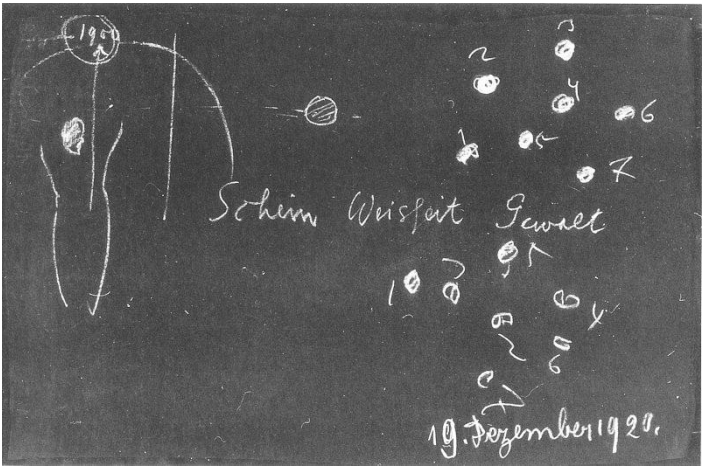
- Tabla 17 (cu continuare în Tabla 18)
- Conferința 11 — Dornach, 18 decembrie 1920

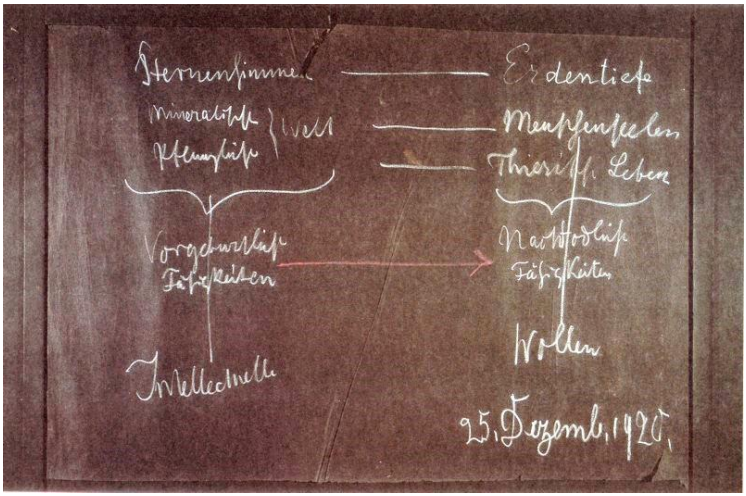
- Tabla 18 (în continuarea Tablei 17)
- Conferința 11 — Dornach, 18 decembrie 1920

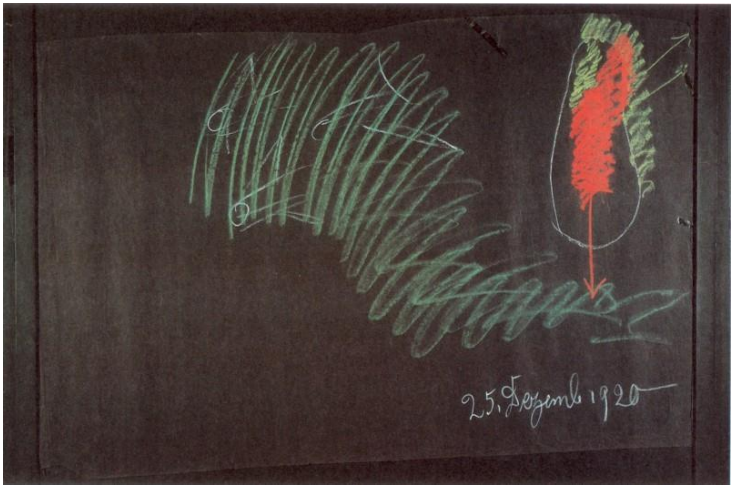
- Tabla 19
- Conferința 12 — Dornach, 19 decembrie 1920

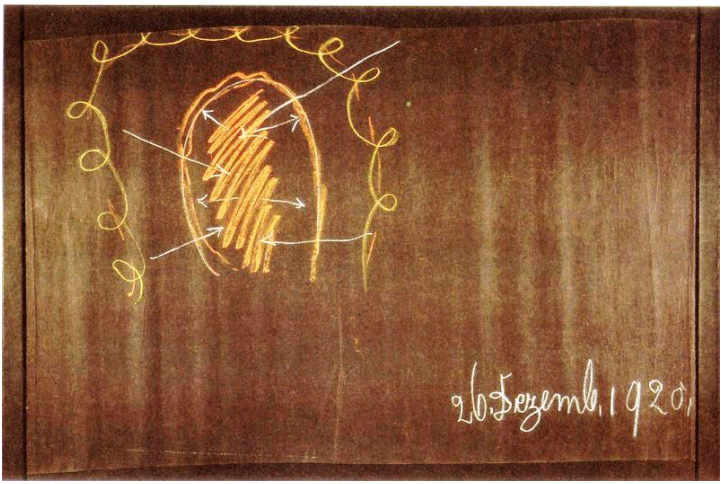
- Tabla 20
- Conferința 12 — Dornach, 19 decembrie 1920

- Tabla 21
- Conferința 15 — Dornach, 25 decembrie 1920

- Tabla 22
- Conferința 15 — Dornach, 25 decembrie 1920

- Tabla 23
- Conferința 16 — Dornach, 26 decembrie 1920

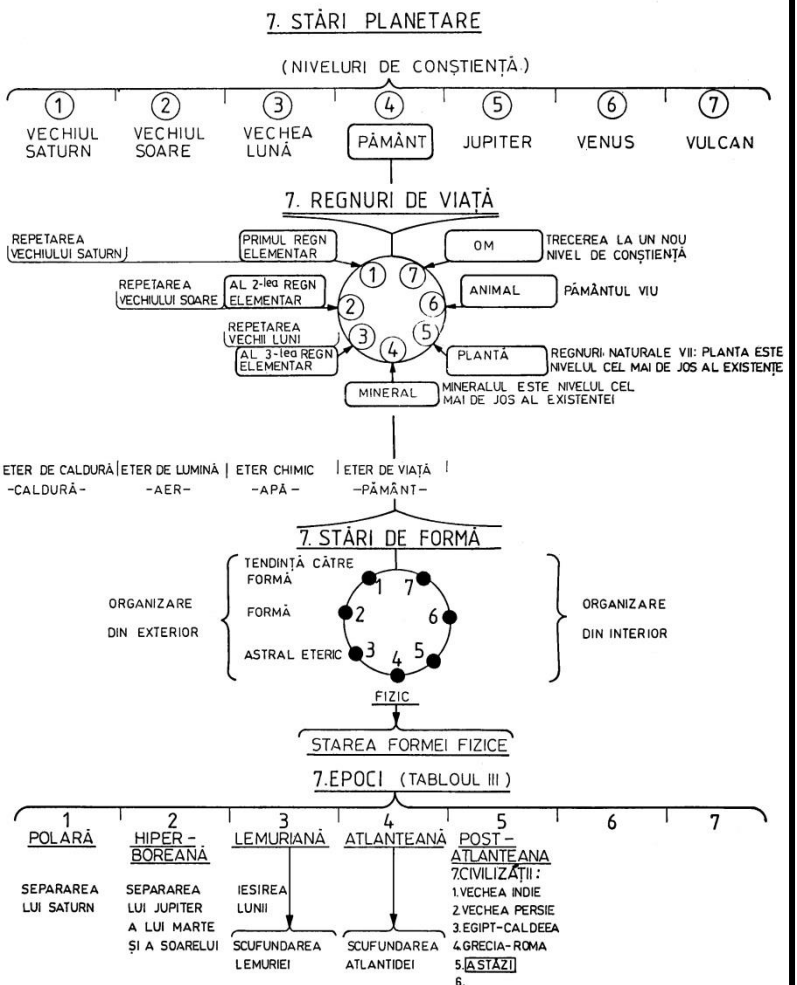
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

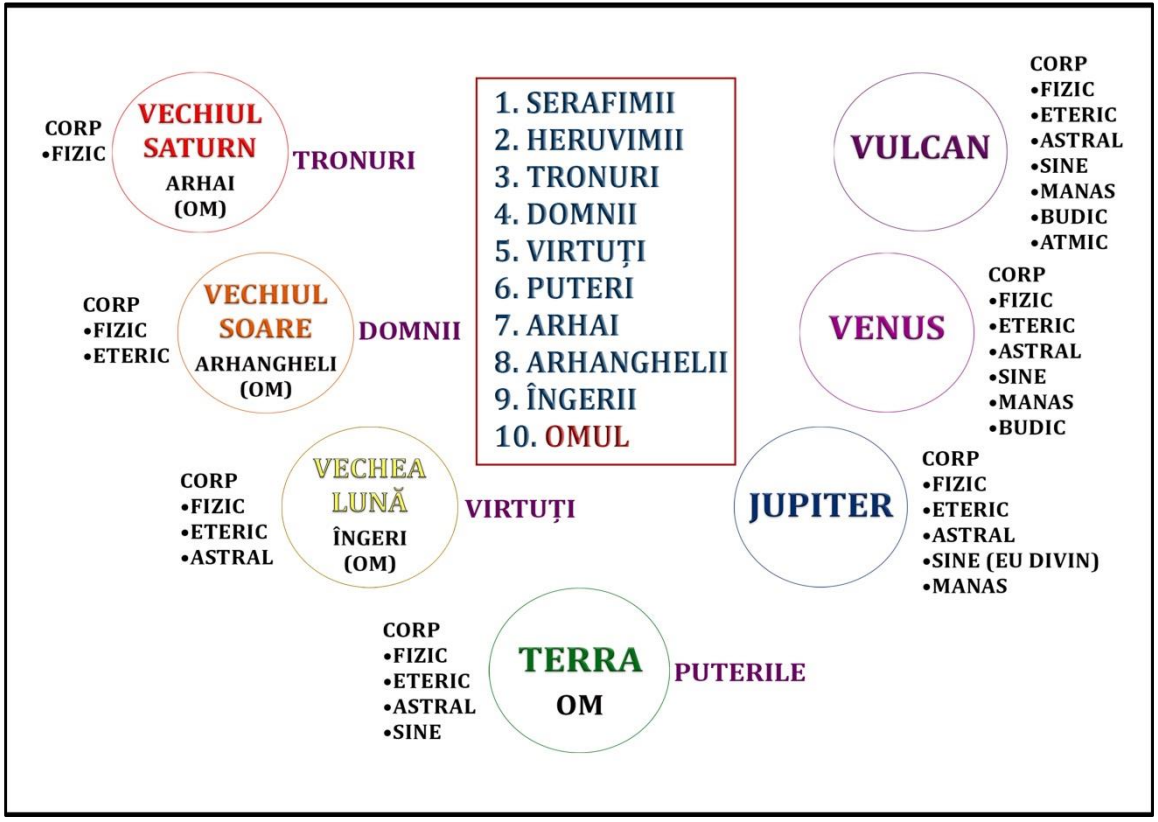
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor Cambrian Silurian Devonian	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali. Pești primitivi Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec. Primele plante de uscat.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice. Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ		1. Tertiar: Paleocen, Eocen 2. Oligocen 3. Miocen, Pliocen	Primele copitate sălbatice. Mamifere superioare Vite Primate	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire. Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
				4. ♍ Diluvium 5. Cuaternar: Glaciații 6. ♍♑ 7. ♑ Scufundarea Atlantidei (TABLOU XI)	(Schelete umane) Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		Glaciații Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ		1. ♋ Vechea Indie 2. ♊ Vechea Persie 3. ♉ Egipt-Caldeea 4. ♌ Grecia – Roma 5. ♐ Astăzi 6. ♒ 7. ♈	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

CORP
•FIZIC
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
TRONURI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
DOMNII
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
VIRTUȚI
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
TERRA
OM
PUTERILE
1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VULCAN
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
•ATMIC
VENUS
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE
•MANAS
•BUDIC
JUPITER
CORP
•FIZIC
•ETERIC
•ASTRAL
•SINE (EU DIVIN)
•MANAS